POLITICA DE REPRESIUNE A REGIMULUI SOVIETIC ÎN SUDUL BASARABIEI ŞI ÎN NORDUL BUCOVINEI: 1940-1941, 1944-1945

Aurelian LAVRIC

Catedra Relaţii Internaţionale

After June 28, 1940, the Soviet Union occupied the Romanian territories Bessarabia and Northern Bucovina. The Soviet regime implemented a policy of repression against the autochthonous Moldovan-Romanian population, characterized by deported people because of ethnic motive, disappearance of whole localities, the change of toponyms of the Moldovan-Romanians localities, the change, by Russification and Ukrainization, of the sir names of persons, the Russification and/or Ukrainization of Moldovan schools, the destruction of the natural balance in the zones where Moldovan-Romanian population leaves, the settlements of people from Ukraine and other places within the occupied territories (especially in the districts incorporated by abuse into Ukraine: Ismail and Cetatea Alba/„Belgorod-Dnestrovski"), the forced collectivization, the expropriations, the brutal and forced industrialization by colonizing the towns, the organized by the authorities of the starvation in the conditions of drought. All thease ware methods of repressions of the autochthonous Moldovan-Romanian population, of its culture and identity, biological and cultural being, in the occupied territories.

În pofida eforturilor de înstrăinare a teritoriului moldovenesc dintre Prut şi Nistru începând cu 1812, când a fost anexat de Imperiul Rus, populaţia autohtonă a rezistat şi a păstrat limba şi cultura strămoşilor. Proclamarea la 2 decembrie 1917 a Republicii Democratice Moldoveneşti în cadrul preconizatei Federaţii Ruse, apoi proclamarea la 24 ianuarie 1918 a Republicii Democratice Moldoveneşti independente şi, în sfârşit, votarea de către Sfatul Ţării, la 27 martie/9 aprilie 1918, a unirii Republicii Moldoveneşti (Basarabia) cu România a însemnat *rezolvarea problemei Basarabiei* (în acea perioadă România era, de fapt, Moldova dintre Carpaţi şi Prut, fără Bucovina, aşa încât a avut loc reunirea celor două părţi ale Moldovei – Moldova de la est de Prut s-a reunit cu Moldova vestică, dintre Carpaţi şi Prut [1]). Unirea a fost recunoscută de către Marea Britanie, Franţa, Italia şi Japonia, care au semnat, la 28 octombrie 1920, un tratat cu România, prin care au recunoscut *suveranitatea României asupra Basarabiei*. Dintre statele semnatare, doar Japonia nu a ratificat tratatul, deoarece, printr-un acord secret, s-a angajat să nu o facă, înţelegându-se cu URSS în privinţa insulei Sahalin [2]. Poziţia SUA poate fi exprimată astfel: „Cât priveşte chestiunea Basarabiei, fără a exclude justeţea actului de la 27 martie 1918, faţă de care Departamentul de Stat şi diplomaţii americani de la Paris se pronunţaseră deschis, atitudinea oficialilor Washingtonului, până în 1933, a avut în vedere un eventual consimţământ al diplomaţiei sovietice la Protocolul de la Paris din 1920" [3]. Reocuparea şi reanexarea Basarabiei, între 28 iunie – 3 iulie 1940, de către URSS a însemnat reapariţia şi repunerea acestei probleme pe tapet.

La 23 august 1939 Germania şi URSS au semnat Tratatul de neagresiune, care mai este numit „Pactul Molotov-Ribbentrop". Acest document a stipulat împărţirea zonelor de influenţă din Europa de Est între cele două state totalitare. În perioada 1939-1941, se poate vorbi despre *o convergenţă a intereselor geopolitice germano-sovietice*, care a avut consecinţe dramatice asupra Basarabiei, nordului Bucovinei şi ţinutului Herţa. Germania a consimţit ca URSS să ocupe şi să anexeze teritoriile româneşti în cauză. După ce au preluat aceste teritorii, sovieticii au declanşat acţiuni de represiune asupra populaţiei locale. „Concomitent cu instaurarea regimului bolşevic, în teritoriul devenit sovietic începe comiterea unor crime împotriva umanităţii: genocid, deportări, foamete. În perioada 28 iunie – 4 iulie 1940 numai în judeţele Cernăuţi, Chişinău, Cetatea Albă şi Bălţi au fost arestate 1.122 de persoane: foşti funcţionari ai statului român sau cei suspecţi de colaborare cu acesta" [4]. Concomitent, peste 100 mii de persoane s-au refugiat din Basarabia [5]. „La 14 iunie 1941 din RSS Moldovenească au fost deportate în GULAG-urile din regiunile Altai, Kirov, Krasnoiarsk, Novosibirsk, Omsk şi din republicile Kazahă şi Komi 22.648 de persoane" [6].

În ultima perioadă de timp au apărut mai multe studii cu privire la această problemă [7]. Crimele comise de regimul sovietic în teritoriile moldoveneşti încă aşteaptă să fie sistematizate, aduse în totalitatea lor la cunoştinţă opiniei publice şi să li se dea o apreciere. „Invazia Basarabiei şi Bucovinei de Nord, în 1940, se integrează astfel cu totul în definiţiunea agresiunii dată de procurorul britanic de la Nürnberg" [8]. Elena Siupiur, originară din Basarabia, comuna albaneză Caracurt, plasa Bolgrad, jud. Ismail, refugiată cu părinţii săi, la o vârstă fragedă, pe teritoriul României libere de trupele sovietice, referindu-se la crimele regimului de

ocupaţie, menţionează: „A fost, cred, una dintre acţiunile cele mai imorale ale unui stat imperial din secolul XX, care a ocupat şi anexat o bucată din teritoriul unui stat vecin. Şi este şi mai imorală modalitatea prin care s-a reuşit această înlocuire de memorie: prin acte criminale, neaduse, de altminteri, în faţa vreunui tribunal ca cel de la Nürnberg" [9]. Întrucât până în prezent nu a avut loc un proces, asemenea celui de la Nürnberg, la care să fie judecate acţiunile criminale ale regimului sovietic, acestea trebuie scoase la iveală de către cercetători, pentru a li se putea da apreciere. În acest articol sunt prezentate un şir de fapte, mai puţin cunoscute, care se înscriu în noţiunea de „represiune" şi care vizează, cu precădere, sudul Basarabiei şi nordul Bucovinei. Ca surse au fost folosite mărturii – atât culese direct de pe teren, cât şi consemnate şi publicate în presa din 1991, când a fost posibil să se scrie pentru prima oară despre respectivele abuzuri, şi din studii publicate de cercetători din regiunea Cernăuţi, mai puţin cunoscute publicului din Republica Moldova.

Este vorba despre ilegalităţi şi abuzuri pe motiv etnic, înfăptuite de autorităţile sovietice atât în teritoriul RSSM, cât şi, mai mult, în sudul şi nordul Basarabiei, nordul Bucovinei şi în ţinutul Herţa, încorporate de regim în RSS Ucraineană. Aşa cum regimul nazist a desfăşurat o politică de represiune împotriva poporului evreu şi a altor popoare din teritoriile ocupate (mai cu seamă în Est), regimul sovietic a desfăşurat o politică de represiune împotriva unui şir de popoare. Victime ale regimului de la Moscova au fost tătarii din Crimeea, popoarele cecen, inguş, calmâc ş.a. O politică de represiune a fost desfăşurată de regimul sovietic şi în teritoriile pe care le-a ocupat în iunie 1940: Basarabia, nordul Bucovinei şi ţinutul Herţa. Astfel, populaţia românească din Cetatea Albă a fost deportată în Kazahstan: „În 1940, oraşul este ocupat de Uniunea Sovietică, fiind atribuit RSS Ucrainene; între 7 august şi 1 decembrie [1940] oraşul este reşedinţa regiunii Ismail. Românii din oraş sunt deportaţi în Kazahstan" [10].

După reinstaurarea regimului sovietic (1944), în sudul Basarabiei au fost rase de pe faţa pământului mai multe sate. „Frumuşica Veche (astăzi Staroselie) e unicul sat moldovenesc care a supravieţuit genocidului cu nume «Poligonul din Tarutino». Aici s-au adăpostit unii din locuitorii celor trei sate moldoveneşti din împrejurime – **Zurum-ul**, **Frumuşica Nouă** şi **Roşiori-i** (subl. *A.L.*), obligaţi de autorităţile militare să-şi lase satele pradă tancurilor şi tunurilor. Astăzi pe locul acestor sate omorâte am dat peste un macabru peisaj lunar: mii de cratere formate de explozia obuzelor; în locul cimitirelor de oameni – ţintirimul de tehnică militară, mormane de schije, muniţii sfârtecate, salcâmi schilodiţi, zarzări despicaţi, gropi şi dâmburi pe locul fostelor case" [11]. Pavel Pelin, originar din localitatea Satul Nou, raionul Sărata, a reprodus mărturia lui moş Călin „Zurumeanul" (nume dat de consătenii săi din Satul Nou pentru că fusese locuitor al satului Zurum, de unde se refugiase în Satul Nou), paznic la grădinăria kolzozului, care locuia într-o casă de la marginea dinspre Tatarbunar a Satului Nou: „«Uite colo, între dărâmături, zace trupul bisericii din Frumuşica Nouă... Au venit soldaţii şi le-au poruncit oamenilor să plece din sat. Aici va fi Poligon*, au zis. Încă nu toţi bărbaţii veniseră din război. Când s-au întors – ţipenie de om. Casele – una cu pământul. Biserica distrusă, folosită de tunari drept ţintă de tragere... Obuzele răscoliseră ţintirimul, amestecând osemintele morţilor. Urme de tancuri peste grădini date la pământ...». Ţinându-se laolaltă, alungaţi din satele lor, moldovenii rătăceau prin şes umăr la umăr, cu pruncii la piept... O parte s-a oprit în casele părăsite ale coloniştilor germani. Alţii, ajungând la Cetatea Albă, urcau în marfare şi porneau spre ţinutul Krasnodar. Alţii au intrat în satele din lăsătura Sasâcului – Satul Nou, Borisăuca, Eschipolos. Alţii au luat-o spre gurile Dunării, la confraţii lor din Cartal, Fântâna Zânelor, Anadol, Barta..." [12]. „(...) pe la începutul anilor 50 drumurile de prin partea locului erau pline de cerşetori. Mai toţi – din fostele sate înghiţite de Poligon" [13].

Poligonul a afectat şi viaţa populaţiei din satele moldoveneşti care nu au fost rase de pe faţa pământului atunci. Autorităţile militare îşi băteau joc de bărbaţii populaţiei autohtone din sudul Basarabiei, umilindu-i: „Uneori, în toiul verii, bărbaţii satului nostru [satul lui Pavel Pelin: Satul Nou – notă *A.L.*] erau urcaţi în camioane şi duşi «la concentrare», spre pământurile Poligonului. Mamele rămâneau în colbul uliţei în lacrimi. Plângeam şi noi, alături de ele. Ne temeam că nu vor mai veni înapoi. Reveneau totuşi. N-au mai venit, însă, niciodată satele moldoveneşti peste care căzuse năpasta viperei" [14]. Pavel Pelin încheie articolul său astfel: „Între două vechi aşezări moldoveneşti – Ocniţa [Frumuşica Veche/Staroselie] şi Satul Nou – Poligonul din Tatarbunar este fiara care a înghiţit nu numai mii de hectare de glob. Poligonul s-a înfipt ca o baionetă între nunţi şi naşteri, între iubri şi datini. Peste el, în marile şi nedezlegatele înalturi cereşti, **satele noastre omorâte** (subl. *A.L.*) trăiesc în dreapta lui Dumnezeu, pe locul hărăzit Chinuitului trup al fiului martir" [15].

* Conform mărturiilor, poligonul a fost format în perioada 1944-1945.

Şi în nordul Basarabiei, nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa (regiunea Cernăuţi) au fost rase de pe faţa pământului – „omorâte", cum s-a exprimat Pavel Pelin – mai multe sate: **Prisaca**, **Frunza**, **Albovăţ, Buci, I.G. Duca, Ţânţeni, Probotești** ş.a. De exemplu, satul I.G. Duca (judeţul Cernăuţi) „a fost distrus, iar populaţia a fost strămutată în zonele sudice ale Ucrainei" [16]. Aceste crime au fost comise atât în perioada 1940-1941, cât şi după război (1944-1945). Constantin Ungureanu, citându-l pe Dumitru Covalciuc, notează că „după încheierea războiului, autorităţile sovietice au distrus câteva localităţi mai mici din regiunea Cernăuţi, populate de români. Astfel, locuitorii din colonia Buci de lângă Rarancea au fost strămutaţi în regiunile Herson şi Zaporojie din sudul Ucrainei. A fost distrusă şi colonia I.G. Duca de lângă Iurcăuţi. Satul Albovăţ, din preajma Storojineţului, a fost distrus în scopul lărgirii unui poligon [sic!, notă *A.L.*]. Au fost şterse de pe faţa pământului şi satele Frunza şi Prisaca, care au nimerit pe frontieră [1940]. De asemenea, populaţia satului Ţânţeni, din zona Herţei, a fost ridicată şi strămutată în sudul Ucrainei, dar cei care s-au întors au reuşit să renoveze satul. O soartă dramatică a avut-o şi satul Proboteşti, de lângă Herţa, care a fost dezmembrat de noua frontieră. În 1940, satul Proboteşti avea 2.416 locuitori, iar în 1947 – doar 780 persoane, parte din acest sat, cca 125-130 persoane, rămânând pe teritoriul României" [17]. Ion Popescu, originar din satul Pătrăuţii de Jos, raionul Storojineţ, regiunea Cernăuţi, deputat în Rada Supremă a Ucrainei, de la Kiev, consideră că românii din Ucraina trebuie „să fie recunoscuţi oficial în calitate de populaţie care a fost expusă deportărilor pe motive etnice (aşa cum au fost recunoscuţi tătarii din Crimeea, germanii, armenii, bulgarii, polonii etc.)", invocând, printre altele, următoarele argumente: drept consecinţe ale „Pactului Ribbentrop – Molotov" au avut loc „deportări masive din rândul populaţiei paşnice, masacrele de la Lunca şi Fântâna Albă, dispariţia unor sate întregi, Frunza, Albovăţ etc., schimbarea toponimelor şi denumirilor geografice etc." [18].

La 6 februarie 1941, cca 150 de persoane (după alte informaţii – 400) din satele din stânga Prutului (Mahala, Buda, Cotul-Ostriţei şi Boian) au încercat să treacă graniţa în apropiere de satul Lunca. „Acolo, însă, la cca 600 metri de linia de demarcaţie, în lunca Prutului, au fost întâmpinaţi cu focuri de mitralieră de grănicerii sovietici şi doar 56 dintre ei au reuşit să se salveze. 44 de participanţi la această acţiune au fost arestaţi. Dintre care 12 au fost condamnaţi la moarte, iar ceilalţi 32 – la 10 ani de închisoare" [19]. La 1 aprilie 1941, în Duminica Paştelui, aproximativ 2000 de locuitori din satele de pe valea Siretului din nordul Bucovinei au încercat să se refugieze în România. Ei însă au fost opriţi de grănicerii sovietici în apropiere de satul Fântâna Albă (în zona Adâncata), unde cca 200 de oameni au fost împuşcaţi, mulţi au fost răniţi sau, mai târziu, arestaţi şi „*represaţi*" (expresia aparţine lui Ion Popescu). „De asemenea, la 1 aprilie, în jurul orei 19, un grup de circa 100 de locuitori ai satelor Carapciu, Iordăneşti şi Prisăcăreni a fost atacat lângă graniţă, 24 dintre aceştia fiind ucişi, iar alţi 43 răniţi" [20]. Regimul sovietic nu s-a mulţumit doar cu pământurile româneşti ocupate (drept „compensaţie" pentru cei 22 de ani în care Basarabia a făcut parte din România), ci a vrut să stăpânească şi să exploateze populaţia de acolo: atât la muncile agricole pe terenurile din regiunea Cernăuţi, cât şi la munci extenuante („silnice") în Carelia, la minele din Donbas, Ural, în Arhanghelsk, Republica Komi, pe ţărmul lacului Onega, la Peciora, la Viatka, în lagărele de muncă din Armenia [21], în Kazahstan sau în alte regiuni ale Rusiei, unde mai cu seamă românii bucovineni au fost deportaţi.

Metodele de represiune ale regimului sovietic au avut ceva în comun cu metodele regimului nazist. Aşa cum regimul nazist, în timpul celui de-al doilea război mondial, lua tineri din teritoriile ocupate în Est, la munci de exterminare în Germania, la fel şi regimul sovietic, în 1940, ca şi după 1944, a luat tineri din nordul Bucovinei şi din Basarabia la munci extenuante în Carelia, la minele din Donbas ş.a. „După anexarea la Uniunea Sovietică, Moscova trata Basarabia «ca o sursă de forţă de muncă ieftină pentru şantierele de construcţii, întreprinderile industriale şi minele de cărbune din diferite regiuni ale ţării sovietice». La 9 august 1940, Consiliul economic pe lângă C.C.P. al U.R.S.S. a adoptat hotărârea nr.39 privind «recrutarea, în localităţile rurale ale Basarabiei, a 20 mii de muncitori». Executorul acestei decizii trebuia să fie conducerea R.S.S. Moldoveneşti recent formată. Peste două săptămâni, C.C. al P.C.(b) M. al C.C.P. al Moldovei Sovietice examinează, în şedinţă comună, chestiunea «Cu privire la recrutarea muncitorilor pentru industria carboniferă a U.R.S.S.» (...) Aşa a început realizarea politicii de smulgere a populaţiei băştinaşe din Basarabia şi trimiterea ei prin toate colţurile Uniunii Sovietice. (...) la 28 august 1940 Moscova cere conducerii de la Chişinău să efectueze «recrutări suplimentare în judeţele R.S.S. Moldoveneşti»" [22].

Toţi deportaţii moldo-români în Kazahstan, Siberia şi în alte locuri din imperiul sovietic au fost luaţi, de fapt, la munci extenuante. Locuitoarea satului Ropcea, raionul Storojineţ, regiunea Cernăuţi, Maria a lui Onofrei Bizian (născută la 21 ianuarie 1927), deportată în iunie 1941 în Aktiubinsk, Kazahstan, mi-a povestit următoarele:

„Până la 28 iunie 1940, tata meu lucra în poliţie în Storojineţ şî o mărs [s-a refugiat] în România. Mama a rămas cu patru copchii. Aşa pe noi ne-o rîdicat. În luna lui iunie [13 iunie 1941], dimineaţa din zori, au venit un miliţian din Stotojineţ şi o evreică din Ropcea – în Primărie ceva lucra – ştia româneşte. Aveam 13 ani şi jumătate. "Îmbrăcaţî-vă frumos. Mergeţi la tata în România", ne-o spus. Ne-o scos la şosea. Căruţele veneau de la vale cu râdicaţii: Doscaliuc Dumitru (băieţii lui erau duşi în România), Şubran, Nichiforciuc, Borcea Vasilică... La drumul cel mare ne-o suit în căruţe. Ne-o dus în Storojineţ. Ne-au urcat în vagoane pentru animale, ne-au închis. Ne-au ţînut o zî şî o noapte. A doua zî trenul a pornit cu noi spre Rusia. La Adâncata o mai legat încă un tren cu rîdicaţi oameni. Şî o pus o locomotivă înainte şî una în urmă. Am mărs o săptămână. În oraşe se oprea, ne dădea de mâncare pâne, supă.

Când am ajuns în Aktiubinsk, în Kazahstan, o venit o maşînă, o căruţă cu boi. Aeşti cu copchii mai mnici [mici] i-o luat cu maşîna. Pe aceilalţi i-o luat în căruţe cu boi, cămnili [cămile]. Ne-o dus într-un sovhoz, 15 km de la Aktiubinsk. Pe ceilalţi i-o dus în tăti kolhozurile unde era nevoe. Ne-o scris în carantină. Eram patru familii de români. Ne-o dat casî fără pod, dar cu acoperiş. Ne-o bagat într-o casă – patru familii. Câte una în cele patru colţuri. A doua zî ne-o dus la lucru. Eu eram mai mare şî avém gripă. La lucru zmulgém. Îmi spuneau: "Diorgai". Pe urmă ne dădeau sapă să prăşîm.

S-o îmbolnăvit mama de tifos. O scapat, n-o murit. Am lucrat eu în locul ei. Mai erau ucraineni – duşi de Stalin, nu ştiiau numic de copchiii lor, [mai erau] poleci. Au mai adus germani de pe Volga. Mama a avut şî gălbănări. Ş-o scăpat şî de gălbănări. Pe fratele, la trei ani de când ne-o adus acolo [născut în 1923; deci în 1944, când l-au luat, avea 21 ani], l-o luat de lângă noi. L-o dus nu ştim unde la o uzină. În '44 în april, când încî nu era gătit războiu, ne-o chemat la cantoră [oficiul administraţiei] să scriem în [la] Bucureşti că sîntem în viaţă.

Mama mé, luni, 15 april, o murit. Kazahii o săpat groapa. Am învălit-o pe mama într-o petecă şi am băgat-o în groapî. Avém 16 ani. O soră era din '20 [avea 24 ani], fratele din '23 [avea 21 ani], eu din '27, astă mnică [mică] soră din '37 [avea 7 ani]. Atunci straşnic o fost foamete. Tot viné [era transportat] la front. 400 gr. de pâne [primeam]. Şî mama o capatat un cap de cârlan de la magazîe. Am strâns schice [spice] rămase peste iarnă pe câmp. Primăvara am mărs ş-am strâns. Şî am râşnit. Mama ne-o făcut mâncare cu capul cela de cârlan şi crupe în supa ceea o pus. Noi am mâncat şî am vărsat aceea. Mama n-o vărsat. Am căpătat dezinterie. Într-o săptămână mama o murit. Doctor nu era nimeni.

Mergém, cumpăram de la Aktiubinsk coajă de păsat [boabe gălbioare, pentru consum alimentar]. Am lucrat până în '46. Ni făcém mai mult de mâncat. Dar eram înflaţi, slăbghiţi. Aşa am mai stat. Toamna prin '46 am vinit acasă [la Ropcea]. Eu, sora cea mare şi cea mnică. Fratele [a revenit] la vreo 2 ani di pi [după] noi (în '48). Stadoala [construcţie din lemn în care ţăranii bucovineni ţin vacile şi fânul - paiele] era luată la kolhoz, iar casa era distrusă. Lumea fura, distrugé. Oamenii o luat ferestre, uşi. Păreţîi erau. Aici am venit... era năcaz de Doamne fereşte. Îmblau basarabenii (în Moldova o fost mai mare năcaz decât la noi – secetă de n-o rodit nimica). Da [dădeau] un covor pe o strachină de grâu, de ce îţi dădea omul. Veneau săracii şî mureu pe drum. O rudă de-a noastră, Oltea Moraraş, o ţînut o copchilă din Basarabia ş-o crescut-o. Când s-o făcut în Moldova pâne – o rodit câmpu – părinţîi o venit ş-o luat-o înapoi.

Noi îmblam cu zîua pe la oameni la săpat barabule [cartofi], sfeclă de zahăr, mergém la curăţît. Ş-o venit şî iarna. În casa aceea n-am putut face la loc, da nici mâncare n-avém. Unde lucram, aculó dormém. Pe urmă ne-o lipchit lâng-o femee – Maria Todoriuc.

În '44, iar era refugiu (lumea atunci s-o dus o grămadă la România pentru că s-o temut c-o să păţască cum ne-o rîdicat pe noi). În '44 o luat bărbaţi de aici la lucru în Finlanda [Carelia]. Mulţi o murit acolo. S-o dus familii întregi în '44 [în România]. Barbatul [femeii „lângă care i-au lipit" – în casa căreia li s-a permis să fie cazaţi] cu doi copchii s-o dus la România, ea o rămas şi o furau [prădau], pe fereastră o împuşcat, i-o legat mânile. Dormé ca o copchilă. Hoţii erau români tot din Ropcea. Ea ne-o spus să venim să trăim în casa ei.

În '47 a găsît pe cineva care o trecut-o graniţa la România (pe ascuns). Şî [după un timp] lumea o aflat că-i plecată în România. O venit de la kolhoz – preşedintele, primarul, o luat snopchi [snopi] de grâu. Lângă casă este un heleşteu (era mai mare) cu crapchi [crapi]. Îi hrănea cu barabule [cartofi] flecuite [pisate]: le punea pe scândură, peştii veneau şi mâncau. O luat toţi peştii, o dat drumul la apă. Preşedintele de kolhoz o luat un dulap mare, frumos şî patru scaune cu spate [speteze] – acasă şî-o luat. Casa ne-o lăsat-o nouă.

Pe urmă o venit de la Storojineţ şi ne-o pus să plătim casa: prima dată 800 ruble, pe urmă mai încă 500 ruble, prin anii '70. Primăria o vindea pentru că ea [fosta proprietară] era refugiată" [23].

Marcată de un destin crunt, bucovineanca Maria Bizian, deşi a reuşit să se întoarcă în satul natal, nu s-a mai căsătorit şi nu a avut copii, ajungând să trăiască în condiţii anevoiase, singură, la o vârstă înaintată, atunci când am vizitat-o în casa sa din satul Ropcea (la 2 martie 2011).

Regimul sovietic elaborase planuri de deportare în mai multe etape. Recrutările forţate pentru muncă în URSS din 1940 şi deportările din 12/13 iunie 1941 au fost doar un preludiu. „Probabil că deportările aveau să continue la infinit, dacă Germania nu ar fi atacat, la 22 iunie 1941, Uniunea Sovietică. În timpul retragerii din faţa armatelor română şi germană, N.K.V.D.–ul a evacuat o parte a deţinuţilor din închisoarea cernăuţeană, unii fiind apoi înecaţi în Nistru, în zona satului Costrijiuca. Mulţi, însă, au fost lichidaţi chiar în interiorul închisorilor din Cernăuţi, Hotin şi Storojineţ, în conformitate cu ordinul dat de Leontii Beria, şeful N.K.G.B.-ului

unional" [24]. Ion Popescu susţine că „în decurs de un an (28 iunie 1940 – 22 iunie 1941), numărul jertfelor represiunii bolşevice în teritoriile anexate de sovietici (Bucovina, Basarabia şi plasa Herţa), s-ar ridica, potrivit unor estimări, la între 67.000 – 89.500 de persoane" [25]. După război, regimul sovietic a orchestrat foametea din 1946-1947. De asemenea, au continuat deportările din teritoriile în cauză: 6-7 iulie 1949, 1 aprilie 1951 [26].

Implementând planul de deznaţionalizare a Basarabiei, regimul sovietic a mai comis o ilegalitate, mai cu seamă în judeţele din sudul Basarabiei încorporate Ucrainei. Administraţia regimului a colonizat teritoriile respective cu populaţie din Ucraina (şi din alte zone ale imperiului sovietic): „Organele sovietice de resort de la Moscova luaseră măsuri ca generaţiile ulterioare să se convingă de faptul că dacă nu toată Basarabia, precum a fost declarat în ultimatumul [nota] Guvernului Uniunii Sovietice Guvernului României din 26 iunie 1940, cel puţin teritoriile a trei foste judeţe ale provinciei dintre Prut şi Nistru ar fi fost populate «în majoritate» de ucraineni. (...) spre finele anului 1940 a fost organizată strămutarea, în fostele judeţe basarabene, a circa 10 mii de familii din regiunile Ucrainei. Strămutarea ţăranilor ucraineni a fost efectuată în baza hotărârii C.C.P. şi C.C. al P.C.(b) din toată Uniunea, adoptate la 31 octombrie 1940 şi semnate de I.Stalin şi V.Molotov. Consiliul Comisarilor Poporului şi Comitetul Central (bolşevic) din Uniunea Sovietică au trimis pe fostele pământuri româneşti, de curând încorporate în componenţa Ucrainei, 9.700 de familii, inclusiv din regiunile răsăritene ale R.S.S.U. – 6.000 de gospodării kolhoznice şi din regiunile de vest ale R.S.S.U. – 3.700 de gospodării ţărăneşti individuale. În consecinţă, în Basarabia, deja în anii 1940-1941, erau obţinute modificări etnice în direcţia trasată de Moscova" [27].

După 1945 politica de represiune scade întrucâtva în intensitate (deşi s-au mai înregistrat câteva valuri de deportări: 6-7 iulie 1949, 1 aprilie 1951). Totuşi, regimul sovietic a pus în aplicare alte metode de influenţare a vieţii biologice, culturale şi spirituale a populaţiei autohtone moldo-române din aceste teritorii. Aşa cum RSSM a fost împânzită cu depozite de îngrăşăminte minerale pentru utilizarea lor în agricultură – substanţe chimice care au poluat solul şi apele subterane, şi în sudul Basarabiei intervenţia în echilibrul natural s-a soldat cu consecinţe dramatice. La începutul anilor '80 era lansată „victorios, vestea unei refaceri «unicale pe plan mondial»: înlocuirea apei saline a lacului [Sasâc] cu apă dulce, bună pentru irigaţie". „Daunele provocate de «originala» intervenţie în echilibrul natural al acestor locuri, legate de la facerea lumii cu matca Mării Negre [«pe timpuri, Ghiolul, precum îi spun Sasâcului băştinaşii, era parte nedespărţită a Mării Negre»], nu pot fi comparate decât cu un adevărat cataclism, pus la cale de mintea nesocotită a omului..." [28], sau cu mintea socotită a regimului sovietic. „Macabra operă de izolare a Ghiolului de mare a fost dusă la capăt hoţeşte, noaptea". „Ultimii ani, înstrăinat de mare printr-un dig, lacul a devenit o adevărată cloacă. Dispare peştele, se împuţesc apele" [29]. Astfel, apele Sasâcului au devenit, după expresia lui Pavel Pelin, „falsificate" sau „otrăvite".

Rusificarea şcolilor moldoveneşti (după 1991, şcolile ruseşti au fost transformate în şcoli cu predarea în limba ucraineană şi se poate vorbi despre ucrainizarea lor) a fost un alt abuz comis de regimul sovietic: „Dincolo de acest ţărm, tot mai jos de apele falsificate ale lacului Sasâc, se află satul moldovenesc Eschipolos (astăzi Glubokoe) [raionul Tatarbunar], şcoala naţională a căruia, prin gustul [vrerea, pofta] unui brigadier venit aici din alte locuri, a fost desfiinţată şi înlocuită cu şcoală rusă. Sătenii sunt nevoiţi să vorbească două limbi. Acasă – limba natală, la şcoală – limba rusă... Acest nemaivăzut cancer moral la Tatarbunar se numeşte, probabil, internaţionalism lingvistic" [30]. Şcoala moldovenească din Eschipolos a fost transformată în şcoală cu predarea în limba rusă în 1963, când din şcoală de 8 clase a devenit şcoală de 10 clase. Spre deosebire de alte şcoli care s-au aflat în aceeaşi situaţie (şi care după 1991 au fost transformate în şcoli cu predarea în limba ucraineană), şcoala din Eschipolos, până în prezent, este cu predarea în limba rusă.

Pavel Pelin descrie procesul rusificării şcolii din Eschipolos astfel: „Tragedia Sasâcului a fost dublată de o altă tragedie – a satului moldovenesc de pe mal, Eschipolos. La intervenţia ingrată a unui brigadier oploşit în sat şi care nu putea admite ca fiică-sa, elevă, să parcurgă zilnic cu autobuzul drumul până la şcoala rusă din Tatarbunar, şcoala moldovenească de aici a fost lichidată, deschizîndu-se în locul ei şcoală rusă... Peste ani, la una din conferinţele pedagogice din Ismail, o învăţătoare delegată de aici va avertiza: crima de la Eschipolos să nu se mai repete nicăieri; rusificarea şcolii a dus la aceea că ani de zile absolvenţii de aici nu reuşeau să intre la învăţătură în instituţii superioare... Deplâns de o singură învăţătoare, satul Eschipolos este exemplul viu al unei naţionalităţi lingvistic exterminate. Siliţi să vorbească o limbă la şcoală şi alta acasă, destinul moldovenilor de aici poate fi asemuit doar cu Ghiolul [lacul Sasâc], apele căruia au devenit cel mai mare cimitir acvatic din Europa, otrăvind şi pământurile din jur. Opera diavolească de înlocuire a apei a fost continuată sus, în satul de pe ţărm, prin înlocuirea limbii mele prin limba lui" [31]. Acesta este doar un

exemplu dintr-un şir lung al şcolilor moldoveneşti transformate în şcoli ruseşti în sudul Basarabiei şi în nordul Bucovinei. După 1991, toate şcolile din regiunea Cernăuţi, care anterior au fost transformate în şcoli ruseşti, au devenit şcoli cu predarea în limba ucraineană.

Deportările pe motive etnice, dispariţia/distrugerea unor localităţi întregi, schimbarea toponimelor localităţilor moldo-române, schimbarea numelor proprii ale persoanelor prin ucrainizare şi rusificare, colonizarea teritoriilor ocupate (mai cu seamă, a judeţelor încorporate în mod abuziv Ucrainei) cu populaţie din Ucraina şi din alte regiuni, colectivizarea forţată, exproprierile, industrializarea brutală şi forţată prin colonizarea oraşelor, foametea organizată de autorităţi în condiţiile secetei (1946-1947), rusificarea şi/sau ucrainizarea şcolilor moldoveneşti, distrugerea echilibrului natural în zone unde convieţuieşte comunitatea moldovenească – au fost metode de represiune a populaţiei autohtone moldo-române, de lichidare a culturii şi identităţii sale.

Dacă pornim de la ideea că o rezolvare a problemei Basarabiei ar trebui să însemne reunirea celor două părţi ale vechiului Principat al Moldovei (a *Moldovei de Est dintre Prut şi Nistru* cu *Moldova de Vest dintre Carpaţi şi Prut*) într-un singur stat, adică repararea ilegalităţii comise prin anexarea Basarabiei şi nordului Bucovinei în 1940, repetată în 1944, de către URSS, putem afirma că problema Basarabiei (redeschisă în 1944) nu a fost rezolvată până în prezent. În 1940 şi apoi în 1944 regimul sovietic a înstrăinat o jumătate de Moldovă, a impus graniţa pe Prut şi a instituit un regim de teroare şi represiune. Deşi la 27 august 1991 Republica Moldova şi-a proclamat independenţa, în continuare rămân în afara graniţelor statului moldovenesc *judeţele Cernăuţi şi Storojineţ*, *ţinutul Herţa*, aproximativ *2/3 din ţinutul Hotin* la nord, cea mai mare parte a *ţinuturilor Ismail* şi *Cetatea Albă* în sud. De asemenea, *oraşul Bender şi satele Gâsca, Proteagailovca, Mereneşti, Chiţcani, Cremenciug şi Zahorna*, din estul Basarabiei, se află până în prezent sub controlul (ocupaţia) armatei Federaţiei Ruse şi a unui regim subordonat Moscovei.

Cu regret, în prezent drama etnicilor moldo-români din sudul Basarabiei, precum şi a celor din nordul Basarabiei, nordul Bucovinei şi din ţinutul Herţa este agravată de atitudinea nepăsătoare din partea conducerii Republicii Moldova [32]. În teritoriile înstrăinate, compatrioţii noştri aşteaptă de la statul Republica Moldova ajutor. Neprimindu-l şi observând un dezinteres total faţă de zonele în care compatrioţii noştri se identifică *moldoveni* (mai ales, faţă de sudul Basarabiei şi raionul Noua Suliţă din regiunea Cernăuţi), s-a ajuns la situaţia în care la recensământul din 2001 s-au înregistrat cu 21% mai puţini *moldoveni* faţă de indicatorul de la recensământul din 1989 (numărul românilor a crescut cu doar 12%) [33]. Reiese că diferenţa de 9% este reprezentată de persoane care au renunţat la identitatea moldo-română, adoptând (asumându-şi) o altă identitate.

Referinţe:

1. Lavric A. 27 martie ar trebui să fie Ziua Naţională a Moldovei – pe Portalul de ştiri Arena.md, http://www.arena.md/?go=news&n=4124&t=27_martie_ar_trebui_să_fie_ziua_naţională_a_Moldovei, 6.12.2011.
2. Şişcanu I. Basarabia în contextul relaţiilor sovieto-române. 1940. - Chişinău: Civitas, 2007, p.93.
3. Dobrinescu V.F. Bătălia pentru Basarabia. - Iaşi: Junimea, 1991, p.23.
4. Şişcanu I. Op. cit., p.264.
5. Ibidem.
6. Ibidem, p.265.
7. Pasat V. RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940-1953). - Chişinău: Cartier, 2011; Musteaţă S., Caşu I. (coordonatori). Fără termen de prescripţie. - Chişinău: Cartier, 2011.
8. Negre V. Basarabia. Pagini din istoria răşluirii (răpirii). - Slobozia, 2009, p.146.
9. Basarabia prin vocile ei. - Bucureşti: Anima, 1992, p.60.
10. Бугай Н.Ф. Депортация народов из Украины, Белоруссии и Молдавии // Лагеря, принудительный труд и депортация. - Эссен (Германия), 1999, с.567-581 [Deportarea popoarelor din Ucraina, Bielorusia şi Moldova / Ed.: Dittmar Dahlmann şi Gerhard Hirschfeld. - Essen (Germania), 1999, p.567-581], http://ro.wikipedia.org/wiki/Cetatea_Alb% C4%83.
11. Pelin P. Poligonul // Viaţa Satului, 1991, nr.19 (4684), p.3.
12. Pelin P. Op. cit.
13. Bujor I. Amfora // Viaţa Satului, 1991, nr.19 (4684), p.1.
14. Pelin P. Op. cit.
15. Ibidem.
16. Popescu I., Ungureanu C. Românii din Ucraina între trecut şi viitor. - Oradea: Primus, 2010, p.178.
17. Ibidem, p.165.
18. Ibidem, p.336.
19. Ibidem, p.161.

20. Ibidem, p.162.
21. Ibidem, p.206.
22. Şişcanu I. Op. cit., p.265-266.
23. Mărturie despre deportarea din 13 iunie 1941 în Aktiubinsk, Kazahstan, a Mariei a lui Onofrei Bizian, din satul Ropcea, raionul Storojineţ, regiunea Cernăuţi (născută la 21 ianuarie 1927) http://aurelian-avric.blogspot.com /2012 /02/marturie-mariei-lui-onofrei-bizian-din.html accesat: 25.02.2012.
24. Popescu I., Ungureanu C. Op. cit., p.184.
25. Ibidem.
26. http://romania-rusia.info/Deportari.asp, accesat 5.04.2002.
27. Şişcanu I. Op. cit., p.267-268.
28. Pelin P. Meduza // Viaţa Satului, 1991, nr.19 (4684), p.4.
29. Bujor I. Amfora // Viaţa Satului, 1991, nr.19 (4684), p.1.
30. Pelin P. Op. cit.
31. Ibidem.
32. Lavric A. De ce este necesar un Departament al conaţionalilor din afara graniţelor RM, http://arena.md/?go= news&n=4674&t=De ce este necesar un Departament al conaţionalilor din afara graniţelor RM, accesat 5.04.2012.
33. Cernov A. Limba română şi capcanele politice din Ucraina // Glasul Bucovinei (Cernăuţi – Bucureşti), 2010, nr.3, p.93.

Prezentat la 18.05.2012

ŢINUTUL HERŢA: CAUZELE OCUPAŢIEI SOVIETICE DIN 28 IUNIE 1940

Aurelian LAVRIC
Catedra Relaţii Internaţionale

One of the less understood aspects of the Soviet aggression from 1940 and annexation of the Eastern Romanian territories Bessarabia and Northern Bukovina regards the Hertsa district. In the diplomatic note (ultimatum) of the Soviet Government were demanded Bessarabia and Northern Bukovina. Hertsa district never was a part of Bessarabia or Bukovina. In the Romanian and Moldovan historiographies are used a few myths about the causes of the Hertsa district annexation: the exceeding of the border line from the map by the Soviet troops of occupation; Hertsa zone was a part of the Cernăuţi district (due to some recent modifications of the territorial-administrative boundaries within Romanian state), so the Soviet authorities annexed it with all Cernăuţi district; historically Hertsa zone was a part of the old Moldovan Cernăuţi district (ţinut); the role of Jewish community of Hertsa town in the days of the Soviet occupation (Junet 28-29, 1940) (oral sources); according to the Buftea treaty from 1918, Romania ceded some territories (including Hertsa zone) near Bucovina to Austria (i.e. Bukovina). The author demonstrates that from the very beginning the Soviet authorities wanted Hertsa district and did meant to occupy it in order to have a security zone near Noua Suliţă sector of the railway Lvov – Chişinău (evaluated as a strategic one) and, most probably, near Cernăuţi city.

Raionul Herţa (cu excepţia satelor bucovinene Ostriţa, Ţureni, parţial Mamorniţa „până la vama veche – actuala clădire a şcolii din Ţureni de lângă pod, pârâul fiind frontiera naturală a Bucovinei” şi Puieni-Bucovina din raionul Herţa) întruneşte, în linii generale, teritoriul fostului ţinut Herţa (incluzând şi satul Tureatca din actualul raion Hilboca). Până la 1940 făcea parte din Regatul Român, judeţul Dorohoi, plasa Herţei, având o suprafaţă de 304 km^2 şi fiind format din 9 comune cu 32 sate. „Raionul reprezintă, ca şi în cazul satelor româneşti de lângă Tisa din Transcarpatia, un areal compact românesc, având în componenţa sa doar un singur sătuleţ de ucraineni – Mamorniţa ucraineană. Din acest teritoriu a făcut parte şi satul Prisaca – atestat la 1930, în care în acel an din 193 de locuitori 189 erau români şi 4 – de altă etnie, ruteni (ucraineni) nu au fost atestaţi. În perioada sovietică satul a dispărut. La momentul restabilirii raionului în componenţa regiunii Cernăuţi, în 1992 (în baza recensământului din 1989), aici trăiau 29.611 de locuitori. Populaţia românească constituia 27.517 persoane sau 92,93%, 23.539 dintre ei se declarau români şi 3.978 – moldoveni; ultimii erau din satele Ostriţa, Ţureni şi Mamorniţa românească din fostul raion rural Cernăuţi, format imediat după război, unde românii erau arbitrar trecuţi în paşaport ca fiind „moldoveni”. În raion mai locuiau 1.569 (sau 5,3%) ucrainieni, 431 (sau 1,46%) ruşi, 18 (sau 0,06%) poloni, 15 (sau 0,05%) evrei şi 61 (sau 0,2%) de alte etnii. La populaţia neromânească aparţineau grănicerii cu familiile lor, precum şi o parte din specialiştii şi funcţionarii sosiţi aici prin repartizare” [1]. Conform rezultatelor recensământului din 2001, în raion locuiau deja 32.316 persoane, iar populaţia românească atingea cifra de 30.310 persoane (29.554 români şi 756 moldoveni), sau 93,79% din populaţia totală a raionului.

Deşi s-au publicat mai multe studii în care s-a făcut referinţă la cauzele ocupării şi anexării la 28 iunie – 3 iulie 1940 a ţinutului Herţa de către URSS, până astăzi mai sunt vehiculate unele mituri sau presupuneri neîntemeiate cu privire la evenimentele respective. Faptul că URSS a ocupat la 28 iunie 1940 Basarabia este explicat prin manipularea la care a recurs regimul bolşevic de la Moscova, care a revendicat continuitatea şi succesiunea Imperiului Ţarist, respectiv a reinstaurării jurisdicţiei asupra teritoriilor pe care Rusia le deţinuse (ocupase şi anexase) în trecut, recurgând la un fals când a declarat că majoritatea populaţiei Basarabiei o formează ucrainenii. Prin protocolul adiţional la Tratatul de neagresiune sovieto-german (Pactul Molotov-Rebbentrop) din 23 august 1939 Rusia şi-a asigurat din partea Germaniei libertatea de a reanexa Basarabia, în condiţiile în care Franţa şi Anglia erau neputincioase şi nu s-au opus. Deşi a ridicat întrebări pretenţia regimului bolşevic de a ocupa nordul Bucovinei – teritoriu care nu a fost menţionat în protocolul adiţional secret şi care nu a aparţinut nicodată Imperiului Ţarist, întrucât era vorba despre o parte a unei provincii ce a fost răpită Principatului Moldovei în 1775 de către Imperiul Austro-Ungar, s-a considerat că a avut loc o reanexare ce s-a întemeiat pe un precedent istoric. Diplomaţii germani au consimţit anexarea nordului Bucovinei în cursul consultărilor avute cu autorităţile sovietice înainte de 28 iunie 1940.

În ceea ce priveşte ţinutul Herţa, care nu a făcut parte nici din Basarabia, nici din Bucovina, situaţia este cu totul neclară. Nu există nici o „justificare" pentru anexarea ţinutului la 28 iunie 1940 – vreun precedent istoric care să vorbească despre faptul că teritoriul respectiv a mai fost răpit înainte de vreunul dintre imperiile limitrofe Principatului Moldovei (evident, faptul că Basarabia şi Bucovina mai fusese răpite în trecut nu acorda nici un drept regimului totalitar de la Moscova să recurgă la o nouă ocupaţie). Am identificat cinci presupuneri mai notorii cu privire la cauzele anexării ţinutului Herţa la 28 iunie – 3 iulie 1940:

1. Nicolae Ciachir nota: „Am încercat să ne explicăm de ce sovieticii au ocupat o parte din judeţul Dorohoi, care făcea parte din Moldova, şi nu am găsit nici o explicaţie logică. Probabil, e o rezultantă generată de următoarea conjunctură: în 1938 s-au făcut unele **modificări administrative**. S-au redus cinci judeţe – cele mai mici. Astfel, judeţele Rădăuţi, Storojineţ şi Suceava au format noul judeţ Suceava, cu reşedinţa la Rădăuţi. Concomitent, **plasa Herţa din judeţul Dorohoi a trecut la judeţul Cernăuţi**" [2] (subl. *A.L.*).

2. Ion Popescu şi Constantin Ungureanu menţionează, la rândul lor, că „ţinutul Herţa, «un teritoriu curat românesc, care n-a fost niciodată sub vreo ocupaţie străină şi care a făcut parte din România Veche», a avut de împărţit soatra tragică a nordului Bucovinei. Teritoriul acestui ţinut se întinde pe o suprafaţă de cca 30.400 ha, având o populaţie de aproximativ 35.000 de români. Sovieticii au pus stăpânire pe el la 29 iunie 1940, pretextând că **s-au «rătăcit»**. Astfel, 27 de localităţi herţene, care au aparţinut anterior judeţului Dorohoi din Vechiul Regat, au trecut în componenţa U.R.S.S." [3] (subl. *A.L.*).

3. Un fapt interesant atrage atenţia în legătură cu ţinutul Herţa: până la încorporarea teritoriului, numit ulterior Bucovina, la Austria, în 1775, zona în cauză **a făcut parte din ţinutul Cernăuţi** (care acum face parte din regiunea Cernăuţi din Ucraina). Între anii 1775-1777 oraşul s-a aflat sub ocupaţia armatelor austriece, dar târgul, împreună cu circa 30 de sate (cifra diferă în diferite surse), a revenit Moldovei, în cadrul nouînfiinţatului ţinut Herţa. Acest ţinut a fost desfiinţat în anul 1834 şi înglobat ţinutului Dorohoi, în care devine plasă. Aşadar, denumirea „ţinutul Herţa" se datorează statutului pe care l-a avut zona respectivă între anii 1775-1834 (59 de ani), când a existat ca ţinut în cadrul Principatului Moldovei. „După Unirea Principatelor (1859), ţinuturile moldoveneşti au fost transformate în judeţe, iar ocoalele în plase. Astfel, ocolul Herţa din ţinutul Dorohoi a devenit plasa Herţa din judeţul Dorohoi, situaţie care s-a menţinut până în 1940" [4]. După cum rezultă din lucrarea lui Nicolae Ciachir, citată mai sus, totuşi situaţia s-a menţinut până în 1938, când plasa Herţa a trecut în judeţul Cernăuţi. Practic, în 1938 s-a revenit la starea de lucruri din 1775, când a fost anexat de către Austria nord-vestul Moldovei (teritoriu pe care l-au denumit Bucovina): „88% din teritoriul ţinutului Cernăuţi (2.297 km^2) a fost anexat la Austria, iar 20 de sate din ţinut, cu o suprafaţă de 315 km^2, în care existau 940 de case (cca 4.700 locuitori), au rămas după anul 1775 la Moldova. Mai târziu pe acest teritoriu s-a format ţinutul Herţa. În realitate, au rămas la Moldova numai 17 sate din ţinutul Cernăuţi, precum şi o parte din satele Mamorniţa şi Lucoviţa, care după delimitarea noii frontiere au nimerit pe hotar şi au fost dezmembrate. Important este de menţionat că satele Mamorniţa şi Lucoviţa, rămase la Moldova, şi-au păstrat caracterul românesc până în prezent, în timp ce aceleaşi sate, care au fost anexate la Bucovina şi sunt despărţite de un pârâu, treptat s-au ucrainizat. Recensământul rusesc din 1774 a înregistrat în 16 sate din zona Herţei numai 628 de case locuite şi un număr foarte mare de case pustii – 118" [5].

Într-un alt loc din aceeaşi sursă autorul notează: „(...) după încheierea convenţiei de la Balamutovca [privind delimitarea frontierei, notă *A.L.*] Imperiul Habsburgic a retrocedat Moldovei 14 sate (după alte informaţii – 12 sate) din sudul ţinutului Cernăuţi (este vorba despre satele din zona Herţei)" [6]. Zona Herţei făcea parte din ocolul Târgului, din cadrul ţinutului Cernăuţi. „Din acest ocol făceau parte 29 de sate şi târgul Cernăuţi. După delimitarea frontierei, în Bucovina ocupată au rămas 14 localităţi din acest ocol, iar restul satelor, şi anume: Molniţa, Sănehău (Horbova), Hreaţca, Culiceni, Fundoaia, Godineşti, Buda de Sus, Buda de Jos, Noua Suliţă (o parte din moşia satului a fost încorporată în Bucovina, iar restul a dispărut), Boceşti, Mogoşeşti, Ţânteni, Târnauca, Movila Herţei, Fundul Herţei şi Pilipăuţi au fost retrocedate Moldovei. În prezent toate satele acestea (cu excepţia satului Fundul Herţei) fac parte din raionul Herţa, regiunea Cernăuţi, în componenţa Ucrainei" [7]. Ne putem întreba dacă nu cumva, în 1940, ocupanţii sovietici s-au gândit să anexeze ţinutul Herţa – ca parte a ţinutului Cernăuţi – atât în 1775, cât şi ca parte a judeţului Cernăuţi din 1938 (chiar dacă în nota secretă la pactul Molotov – Ribbentrop nu se menţiona nimic nici cu privire la Bucovina, nici cu privire la ţinutul Cernăuţi în hotarele sale din 1775 sau la judeţul Cernăuţi în hotarele sale din 1938).

4. „La 5 martie 1918, fiind constrânsă, România a semnat pacea preliminară de la Buftea, iar la 7 mai 1918 – Tratatul de pace de la Bucureşti, prin care România renunţa la teritoriile româneşti din Austro-Ungaria,

iar teritoriul Bucovinei urma să fie mărit cu ţinutul Hotin, o parte din judeţul Dorohoi şi cu Dornele româneşti” [8]. Deşi sursa nu precizează care era acea parte din ţinutul Dorohoi, rezultă că era vorba tocmai despre ţinutul Herţa. Ne putem întreba dacă nu cumva agresorii sovietici au dus la îndeplinire planurile urzite de austrieci în 1918 de anexare a teritoiului românesc al ţinutului Herţa.

5. „Toate satele din Ţinutul Herţa şi-au păstrat caracterul românesc (...) [pe parcursul perioadei 1775-1918]. Doar în târgul Herţa era un număr important de evrei, care se ocupau în principal cu meşteşugurile şi comerţul” [9]. Răspunzând la întrebarea de ce ţinutul Herţa a fost ocupat şi anexat de URSS, un originar din raionul Herţa şi-a expus opinia conform căreia în timpul înaintării trupelor de ocupaţie sovietice reprezentanţi ai numeroasei comunităţi evreieşti din oraşul Herţa [deşi oraşul era unul mic, acolo exiatau câteva bănci, aflate în proprietatea unor etnici evrei] au luat legătura cu agresorii şi i-au rugat să ocupe şi oraşul Herţa (cu această ocazie au fost ocupate şi satele adiacente).

Acestea sunt doar câteva dintre versiunile, fără vreo confirmare documentară, cu privire la anexarea ţinutului Herţa, în zilele de 28 iunie – 3 iulie 1940, de către Uniunea Sovietică totalitară. Chiar şi reputatul cercetător Valeriu Florin Dobrinescu, după ce oferă documente care pot să elucideze acest moment istoric, în încheierea volumului în care le-a publicat notează: „Uniunea Sovietică (...) a depăşit cadrul fixat pe harta care însoţea nota ultimativă prin ocuparea teritoriului Herţa” [10]. Pentru ca să scoatem la lumină adevărul, se impune referirea la mai multe documente care au fost publicate până în prezent. În cartea sa Dobrinescu menţionează: „Două chestiuni au ieşit în evidenţă în primele zile de la prezentarea notelor ultimative. Prima s-a referit la ritmul rapid al mişcării trupelor covietice care, la 30 iunie, au ajuns cu elementele motorizate chiar pe Prut. (...) O a doua problemă a avut în vedere **depăşirea cadrului teritorial fixat pe harta** (subl. *A.L.*) care însoţea nota ultimativă la frontiera la est de Mamorniţa. Davidescu [ministrul României la Moscova] anunţa Bucureştiul că s-ar putea face un demers la Berlin, arătându-se că «nu e vorba nici de Basarabia, nici de Bucovina, ci de un teritoriu din Vechiul Regat». Ministrul român de la Moscova a prezentat lui Molotov faptul că impreciziunea frazei «în regiunea Herţa» din prima notă sovietică «agravează considerabil situaţia, dat fiind că trupele sovietice au înaintat adânc în teritoriul Vechiului Regat al României». Davidescu a reamintit şefului diplomaţiei sovietice că, în noaptea de 26 iunie, a cerut «o descriere detaliată a liniei în această regiune» şi a rugat «să se reexamineze chestiunea prin rectificarea liniei la est de Mamorniţa». Molotov a replicat că problema va fi în atenţia Comisiei de la Odesa, dar că rezolvarea ei «i se pare dificilă». Schulenburg [ambasadorul german la Moscova] cunoştea şi el situaţia, dar nu a putut face vreun demers fără a avea instrucţiuni de la guvernul său. Informat, guvernul de la Berlin a fost de acord cu nemulţumirea României. Davidescu a încercat, pentru rezolvarea acestei chestiuni, o audienţă la Stalin, dar i s-a spus că acesta era «extrem de ocupat». La următoarea întâlnire, Dekanozov [adjunctul comisarului sovietic pentru afaceri externe] i-a comunicat că guvernul sovietic nu consimte la o schimbare a liniei «acceptate» în Bucovina. Din nou, Davidescu i-a demonstrat că linia era departe de a fi acceptată” [11].

Din aceste informaţii rezultă o contradicţie: pe de o parte, ministrul Davidescu şi autorităţile române au presupus că a avut loc „depăşirea cadrului teritorial fixat pe harta care însoţea nota ultimativă”, afirmând pe drept cuvânt că „trupele sovietice au înaintat adânc în teritoriul Vechiului Regat al României”. Pe de altă parte, Davidescu a cerut în noaptea de 26 iunie 1940 „să se reexamineze chestiunea prin rectificarea liniei la est de Mamorniţa”, ceea ce înseamnă că autorităţile sovietice de la bun început au inclus ţinutul Herţa în teritoriul care urma să fie anexat. De aceea, Molotov a declarat că rezolvarea acestei probleme „i se pare dificilă”. De altfel, în „Jurnalul” său (din perioada 1941-1944), citat de Dobrinescu, Grigore Gafencu, ministru de externe al României în iunie 1940, a menţionat foarte clar, în întrevederea sa din 24 iunie 1941 (când era ministrul României la Moscova), că „prin brutalul ultimatum din anul trecut, prin care ni s-a cerut nu numai Basarabia, dar şi Bucovina, şi un colţ din vechea Moldovă, prin încălcările teritoriului nostru, care au urmat de atunci, prin actele de forţă ce au intervenit pe Dunăre, chiar în timpul negocierilor pentru stabilirea liniei de demarcaţie, Uniunea Sovietică a distrus în România orice sentiment de încredere şi de siguranţă şi i-a trezit îndreptăţita teamă că însăşi fiinţa statului român e în primejdie” [12]. Rezultă deci că Uniunea Sovietică de la început a avut în vedere anexarea, împreună cu Basarabia şi nordul Bucovinei, a colţului din vechea Moldovă – a ţinutului Herţa.

Din documentele pe care le-a publicat V.F. Dobrinescu rezultă clar confuzia care s-a creat în structurile de conducere de la Bucureşti în zilele cotropirii teritoriului românesc. Într-un „Raport Informativ al Biroului de Statistică Militar Iaşi” se nota că „azi, 29 iunie, tancurile sovietice au intrat în Herţa. Tancurile au deschis

foc, omorând pe căpitanul Boros, doi soldaţi şi rănind pe sublocotenentul Dragomir. În urma parlamentărilor s-au retras la ieşire – N. V. Herţa". Într-o telegramă a Armatei a 3-a se nota: „1. Locotenentul, trimis de Colonelul Atanasiu (Comandantul Grupării Tactice de pe Masivul Păduros Herţa) să ia contactul cu elementele ruse intrate în Herţa, a comunicat că ruşii au declarat că au greşit că au mers până la Herţa. La ora 12 se aşteaptă răspunsul comandamentului de corp de armată de la Cernăuţi, unde au trimis un car de luptă după ordine şi vor comunica rezultatul. 2. Detaşamentul, aflat pe Prut la Mamorniţa şi care fusese dezarmat de ruşi, a fost reînarmat şi a primit ordin să se dirijeze la locul lui de dispozitiv" [13]. În aceeaşi ordine de idei, Sir Reginald Hoare, ministrul Angliei la Bucureşti, nota într-o telegramă (din 1 iulie 1940) trimisă autorităţilor de la Londra că „trupele ruseşti au trecut (noua) frontieră de sud a Cernăuţilor, dar, ca răspuns la protestele românilor, autorităţile sovietice au promis să se retragă" [14]. Probabil, diplomaţii britanici au obţinut această informaţie din surse româneşti, fără să se edifice şi asupra poziţiei Uniunii Sovietice cu privire la „noua frontieră de sud a Cernăuţilor". Totuşi, într-o telegramă a ambasadorului Germaniei la Moscova, Schulenburg, către Oficiul German de Relaţii Externe, din 26 iunie 1940, se menţiona: „Molotov m-a convocat azi după-amiază şi a declarat că, pe baza convorbirii pe care el a avut-o cu mine ieri, Guvernul sovietic s-a decis să-şi limiteze cererile asupra părţii de nord a Bucovinei şi a oraşului Cernăuţi [până atunci sovieticii au declarat intenţia de a anexa întreaga Bucovină]. După părerea Rusiei, graniţa ar merge de la punctul cel mai sudic al Ucrainei sovietice de vest la Mt. Kniatiasa, spre est de-a lungul Sucevei şi apoi spre nord-est până la Herţa şi Prut, prin care Uniunea Sovietică ar obţine legătura directă de cale ferată Basarabia – via Cernăuţi – la Lemberg. Molotov a adăugat că Uniunea Sovietică se aşteaptă la sprijinul Germaniei în cererea sa" [15]. Prin expresia „până la Herţa şi Prut" Molotov şi conducerea Rusiei puteau înţelege anexarea ţinutului Herţa, iar conducerea României – că ţinutul rămâne statului român.

Confuzia care s-a creat atunci a fost condiţionată şi de faptul că harta anexă la ultimatumul sovietic, pe care era trasată, cu creion roşu, „linia Molotov", era întocmită la scara de 1 : 1.800.000. Ea a fost dată spre executare la 3 noiembrie 1939 şi a fost editată în ianuarie 1940, în 25.000 de exemplare, reprezentând „Harta Statelor Peninsulei Balcanice" (Basarabia era reprodusă haşurată în aceeaşi culoare ca şi Uniunea Sovietică) [16]. Pe 26 iunie 1940, când V.Molotov i-a transmis, la orele 22.00, ultimatumul lui Gh.Davidescu, „ministrul român a refuzat să ia harta cu noul traseu de frontieră, motivând că nu o putea transmite la Bucureşti, dar a scris denumirile principalelor puncte ale liniei trasate" [17]. Diplomatul român şi-a îndeplinit datoria: deşi nu a ridicat harta, în noaptea de 26 iunie el a cerut totuşi o descriere detaliată a liniei în această regiune şi, constatând că în teritoriul ce urma să fie anexat a fost inclus ţinutul Herţa, care nu făcea parte din provinciile Bucovina şi Basarabia, a rugat să se reexamineze chestiunea prin rectificarea liniei la est de Mamorniţa. Molotov a replicat că problema va fi în atenţia Comisiei de la Odesa, dar că rezolvarea ei „i se pare dificilă". La 27 iunie 1940 (seara, la 22.50) ministrul Davidescu a transmis răspunsul dat de Guvernul României la nota ultimativă sovietică, arătând că este gata pentru negocieri. La ora 1,30 (27/28 iunie 1940), noaptea, Davidescu a fost convocat pentru a i se transmite cea de a doua notă ultimatvă a URSS privind cedarea neîntârziată a Basarabiei şi a nordului Bucovinei.

Pe 28 iunie, la ora 11.00 (termenul fixat în ultimatum era ora 12.00), Guvernul României a răspuns la a doua notă, arătând că „pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forţă şi deschiderea ostilităţilor în această parte a Europei, se vede silit să primescă condiţiile de evacuare specificate în răspunsul sovieric" [18]. Astfel, autorităţile române au acceptat linia Molotov de pe harta respectivă. La 29 iunie 1940, la ora 17.30, ministrul român la Moscova Gh.Davidescu a avut o întâlnire cu V.Molotov. Diplomatul român „a încercat să obţină rectificarea traseului de frontieră cu Bucovina. Ministrul român i-a declarat lui V.Molotov că deoarece linia în regiunea Herţa nu a fost fixată exact, el nu a comunicat foarte clar despre aceasta guvernului său. Când privea harta prezentată de Molotov, nu a înţeles: linia trecea pe la nord de Herţa sau în altă direcţie? În acest moment trupele sovietice au ajuns cu 11 km mai la sud de acest oraş. Guvernul român insistă ca această regiune să rămână României, deoarece este un teritoriu străvechi românesc şi a aparţinut României înainte de războiul din 1914. De aceea, partea română propunea ca linia frontierei să fie trasată conform fostei frontiere între Austro-Ungaria şi România. (...) V.Molotov i-a amintit reprezentantului României că «în cadrul convorbirii din 26 iunie i-a recomandat să ia harta pe care era trasată graniţa propusă, dar ministrul plenipotenţiar a refuzat şi s-a limitat la însemnări privind cele mai importante puncte de frontieră. Astăzi harta este publicată în ziare. Ministrul poate primi această hartă şi acum». Cât priveşte solicitarea Bucureştilor privind modificarea liniei de frontieră, comisarul sovietic a spus că el «prevede dificultăţi în

soluţionarea acestei chestiuni în direcţia dorită de Guvernul României». Totuşi, conducerea de la Kremlin a decis să consulte militarii şi la 30 iunie Marele Stat Major al Armatei Roşii i-a solicitat lui Vatutin, şeful statului major al Frontului de Sud, ca până la ora 14.00 «să comunice aprecierea regiunii Herţa din optica importanţei militare şi economice a acesteia». În răspunsul său Vatutin a relatat că «Herţa nu are vreo importanţă din punct de vedere economic. Din punct de vedere militar, regiunea Herţa, fiind amplasată pe malul de sud al râului Prut, ocupă o situaţie de comandă avantajoasă asupra regiunii Novoseliţa (staţia de cale ferată), reprezintă un pod de drumuri şi un punct consolidat. De aceea, este necesar să avem regiunea Herţa în mâinile noastre». Acest răspuns a fost transmis la 1 iulie 1940 Comisariatului Afacerilor Străine al Uniunii Sovietice" [19].

Aşadar, cauza principală a anexării ţinutului Herţa a constituit-o „motivaţia" militarilor după care teritoriul respectiv, fiind un punct consolidat, are importanţă strategică, deoarece prin el este asigurată securitatea staţiei de cale ferată din Noua Suliţă, care face legătura dintre Basarabia şi Galiţia via Cernăuţi. Sovieticii se considerau în drept să ocupe ţinutul Herţa, deoarece lăsau României linia de cale ferată ce trecea de la râul Suceava spre Rădăuţi. Ca şi cum ocupanţii ofereau României un sector de cale ferată de pe teritoriul Rusiei, sau ca şi cum ei considerau că tot teritorul Bucovinei le-ar aparţine şi, lăsând sectorul respectiv de cale ferată României, ei erau în drept să ia de la România un teritoriu care nu făcea parte nici din Basarabia, nici din Bucovina. Pe 28 iunie 1940 MAE al României a cerut Legaţiei române la Moscova explicaţii asupra liniei de frontieră, insistând să fie indicate localităţile prin care trece linia trasă pe harta anexată la Nota sovietică. „Insistenţa Guvernului român se explică prin faptul că, în corespundere cu linia pe hartă, conform relatărilor făcute de Gh.Davidescu, era vorba nu numai de nordul Bucovinei, ci de o suprafaţă mult mai extinsă, cuprinzând judeţele Cernăuţi, Storojineţ, o parte din judeţul Rădăuţi şi o parte din judeţul Dorohoi din Vechiul Regat. Pretenţiile sovietice erau inexplicabile cu atât mai mult cu cât în ultimatumul sovietic adresat Guvernului României nu era vorba de Vechiul Regat şi nici de partea de sud a Bucovinei" [20]. Este posibil ca autorităţile de la Bucureşti să fi considerat că doar judeţele Storojineţ şi Cernăuţi constituie nordul Bucovinei, în timp ce judeţul Rădăuţi făcea parte din partea de sud a provinciei. „Evidenţiind aceste aspecte, Ministerul de Externe cerea ministrului român la Moscova să obţină de urgenţă rectificarea liniei în conformitate cu condiţiile acceptate de România, adică Basarabia şi nordul Bucovinei, regiune ce nu putea depăşi spre sud hotarele judeţului Cernăuţi. [Dacă este corectă informaţia furnizată de N.Ciachir, că în 1938, în urma unei reforme teritorial-administrative, ţinutul Herţa a fost inclus în judeţul Cernăuţi, diplomaţii români trebuiau să explice că, deşi ţinutul este parte a judeţului Cernăuţi, nu face parte din provincia Bucovina, notă *A.L.*]. Nefiind dată nici o posibilitate de a transmite la Bucureşti, în termenul cerut, respectiva «anexă», care de altfel era întocmită la scara 1: 1 800.000, ministrul român a rugat ca propunerea sovietică să fie precizată pe o hartă militară, indicându-se într-o notă traseul propus din cotă în cotă. Comisarul sovietic a răspuns lui Gh.Davidescu că lucrul acesta urmează a fi efectuat ulterior, repetându-i traseul indicat mai sus. Între 26 şi 29 iunie Gh.Davidescu a reiterat de trei ori cererea de a i se comunica detaliat propunerea sovietică vizând frontiera, arătând că scara la care a fost întocmită harta, grosimea liniei, trase cu creion roşu, cuprindea o fâşie de peste 10 km lăţime. Deşi Molotov, comunica Gh.Davidescu, se arăta la un moment dispus să reexamineze linia în partea ei de răsărit, ulterior însă a comunicat ministrului român că «Guvernul sovietic nu consimte la o schimbare a liniei acceptate în Bucovina». Micile schimbări admise de partea sovietică în legătură cu aplicarea pe teren a «liniei Molotov», preciza V.Dekanazov [comisar-adjunct la Afacerile Externe], aveau să fie aprobate de o comisie mixtă sovieto-română, instituită în acest scop" [21].

După cum se ştie, comisia mixtă sovieto-română de la Odesa s-a ocupat de pretenţiile sovietice asupra materialului privind calea ferată din Basarabia, flota dunăreană a României (care activa pe sectorul basarabean), despăgubirile revendicate de Uniunea Sovietică, precum şi a reglementat restituirea materialului de război al Armatei Române, capturat de Armata Roşie, a proprietăţilor şi valorilor rămase în teritoriile ocupate, de chestiunea evacuării cetăţenilor români. Şeful delegaţiei României, generalul A.Aldea, având instrucţiuni din ţară, încerca să propună comisiei traseul noului hotar între România şi URSS. În instrucţiunile respective, Guvernul de la Bucureşti cerea generalului Aldea „să încerce a obţine linia propusă" (graniţa dintre Austro-Ungaria şi România din 1914), subliniind că „în orice caz trebuie obţinut ca linia să nu treacă peste graniţa Vechiului Regat". „Ar fi imposibil (...) să ni se ia un colţ dintr-un teritoriu care nu a aparţinut nici Rusiei, nici vechii Austro-Ungarii şi care, ca atare, nu putea fi relatat în Notă decât explicit, nu însă implicit. O hartă nu poate fi decât accesoriul unei Note pe care o precizează şi pe care nu o poate extinde" [22], se menţiona într-o telegramă de la Bucureşti. În comisia mixtă de la Odesa (29 iunie – 3 iulie 1940) delegaţia României nu a obţinut rezolvarea acestei probleme.

La începutul lui septembrie 1940 şi-a început lucrările comisia mixtă de la Moscova, care avea ca scop delimitarea frontierei (delegaţia română o numea „linie de demarcaţie"). Una dintre sarcinile puse în faţa delegaţiei României era „să explice echivocul din ziua notei Molotov relativ la colţul vechii Moldove" [23]. Până la începerea lucrărilor comisiei, noul ministru al României la Moscova, Gr.Gafencu, a avut o întrevedere cu V.Molotov, în cadrul căreia i-a atras atenţia că „pe linia de demarcare ce rămânea de stabilit se află un punct deosebit de dureros pentru poporul român. Era vorba de porţiunea de pământ din judeţul Dorohoi, neprevăzută în nota ultimativă, dar care era ocupată de trupele sovietice. «Pentru noi, remarca diplomatul român, această fâşie de pământ, care nu are nicidecum interes strategic sau geografic, are valoare simbolică naţională». Dar şi de această dată V.Molotov a răspuns, deşi calm şi amabil, dar categoric, că nu poate să revină asupra acestei chestiuni care a fost dezlegată demult»" [24]. În cadrul audienţei avute la 11 septembrie 1940 de Gr.Gafencu la V.Molotov, acesta i-a declarat: «Am lămurit pe Domnul Davidescu de ce nu se poate pune din nou în discuţie această chestiune. Am căutat personal să fiu cât mai măsurat în stabilirea liniei de delimitare. Deşi armata cerea altă linie, mai corespunzătoare pentru interesele ei, am hotărât să nu cer mai mult, şi Guvernul sovietic m-a aprobat. Îmi este de aceea imposibil să dau îndărăt» [25]. În condiţiile refuzului „blând dar hotărât" al autorităţilor sovietice, în persoana lui V.Molotov, delegaţii români în comisia mixtă de la Moscova au primit la 3 septembrie 1940 instrucţiuni, date de ministrul M. Manoilescu, să accepte ca bază de discuţie linia Molotov (deci, renunţarea la ţinutul Herţa). „Insistând asupra adoptării medianei zonei determinate de creionul roşu pe harta Mototov şi stăruind asupra respectării principiului ca în interiorul zonei să se evite împărţirea satelor şi să se caute, în limita posibilităţilor, linii naturale, precum şi menajarea comunicaţiilor locale indispensabile" [26], delegaţia română a obţinut anumire retuşări. „Astfel, s-a reuşit a păstra pentru România satele: Orofleana de Sus, Baranca, Fundul Herţei şi Climăuţi" [27]. Însă, încercarea delegaţiei române de a păstra din ţinutul Herţa şi satele Pelihceni şi Prisaca „nu a fost admisă de delegaţia sovietică, ultima precizând că ceea ce a cedat în cadrul tratativelor a fost limita posibilităţilor ei de consens" [28]. Satul Prisaca a dispărut după ce a fost instaurată ocupaţia sovietică.

Aşadar, anexarea ţinutului Herţa de către regimul totalitar bolşevic nu s-a datorat reformei teritorial-administrative (cel puţin, sovieticii nu au evocat acest agrument), nu s-a datorat faptului că trupele sovietice de ocupaţie „s-au rătăcit", nici faptului că ţinutul Herţa a făcut pare din vechiul ţinut moldovenesc Cernăuţi (până în 1775) sau circumstanţei că în 1918 România a fost constrânsă, prin Tratatul de pace de la Bucureşti din 7 mai, să renunţe la o parte din judeţul Dorohoi, dar nici „rugăminţii" reprezentanţilor comunităţii evreieşti din oraşul Herţa ca zona respectivă să intre în componenţa statului sovietic (nu s-au găsit documente care să dovedească aceste versiuni). Anexarea ţinutului a avut ca pretext faptul că zona era necesară militarilor sovietici pentru a securiza calea ferată şi gara din Noua Suliţă. Deşi militarii sovietici nu au declarat aceasta, mai logică pare totuşi explicaţia că ţinutul Herţa a fost anexat pentru a îndepărta graniţa de oraşul Cernăuţi. Astfel, ţinutul Herţa a fost cotropit pentru că pe harta anexă la Nota ultimativă sovietică el făcea parte din teritoriul prevăzut a fi ocupat şi anexat. Dacă nu ar fi intenţionat să anexeze ţinutul Herţa, acest lucru nu s-ar fi întâmplat. „La 3 iulie, o coloană sovietică intră pe teritoriul judeţului Maramureş, pătrunzând circa 20 km către Baia Borşa. Înaintând spre Herţa, trupele sovietice au dezarmat două batalioane române şi au atacat în Herţa o subdiviziune a regimenului 16 artilerie, omorând doi ofiţeri şi patru soldaţi" [29]. Sovieticii s-au retras din judeţul Maramureş. Acea intervenţie pare să fi fost o manevră menită să dea de înţeles autorităţilor române că dacă vor opune rezistenţă în teritoriul revendicat de ocupanţi, vor fi atacaţi pe toată graniţa sovieto-română. În schimb, ţinutul Herţa a fost ocupat pentru ca să fie anexat. Confuzia legată de ţinutul Herţa rezultă şi din faptul că, deşi istoricul Ion Şişcanu prezintă documente care confirmă faptul că sovieticii de la bun început au inclus ţinutul Herţa în cadrul teritoriului pe care l-au revendicat, iar apoi ocupat şi anexat, el notează în monografia sa: „Aşadar, pe lângă realizarea unor pretenţii materiale, U.R.S.S. a comis, în 1940, şi rapturi teritoriale care depăşeau limitele prevederilor «liniei Molotov»" [30]. Dacă în ceea ce priveşte insulele dunărene Salagnic, Dalerul Mare, Dalerul Mic şi Misura afirmaţia lui Ion Şişcanu este incontestabilă, în ceea ce priveşte ţinutul Herţa, din documentele publicate transpare faptul că sovieticii au avut în vedere de la bun început anexarea zonei, împreună cu Basarabia şi partea de nord a Bucovinei.

Faptul dacă România ar fi trebuit să respingă ultimatumul sovietic din 26 iunie 1940 şi să opună rezistenţă regimului totalitar bolşevic agresor a mai fost discutat de istorici, oameni politici, jurnalişti, deşi toţi sunt conştienţi că istoria nu se scrie cu „dacă". Ne putem întreba totuşi, dacă România, care a fost obligată de conjunctura istorică să accepte ultimatumul, ar fi trebuit să opună rezistenţă în ţinutul Herţa. Consider că aşa cum

nu a putut să opună rezistenţă în Basarabia şi în nordul Bucovinei, nu putea să reziste nici în ţinutul Herţa, deoarece harta cu „linia Molotov", înainte de a fi prezentată ministrului României la Moscova, fusese convenită cu ambasadorul Germaniei la Moscova, Schulenburg. Deci, autorităţile sovietice aveau mână liberă să folosească pe deplin forţa pentru ocuparea întregului teritoriu prevăzut să fie anexat şi indicat pe hartă. Armata română a încercat totuşi să se opună ocupanţilor în Herţa, dar lipsa de spirit la regele Carol al II-lea, conducătorul statului (în 1938 el a instituit dictatura regală), a făcut ca orice rezistenţă să fie redusă la zero. În „Însemnări zilnice" regele nota: „După cum m-am aşteptat, URSS nici nu vrea să stea de vorbă pe chestiunea Herţa. Ultimele mele speranţe s-au spulberat, am nădăjduit că ciocnirea de la Herţa ar fi putut provoca alte rezistenţe spontane care, astfel, ne-ar fi scăpat cinstea" [31]. Reiese că, fiind lipsit de voinţă, regele nu a dat ordin să se opună rezistenţă, dar s-a aşteptat ca militarii români, în pofida lipsei unui ordin privind rezistenţa, să se opună totuşi agresorilor, „scăpând cinstea" şefului statului.

Anexarea de către regimul totalitar bolşevic a ţinutului Herţa în iunie 1940 demonstrează că URSS a ocupat o parte din teritoriul României, utilizând diverse pretexte pentru justificarea reanexării Basarabiei (faptul că a aparţinut Imperiului Ţarist din 1812 până în 1918 şi că ar fi populată de o majoritate ucraineană – afirmaţie fără vreun temei), pentru justificarea anexării nordului Bucovinei (faptul că ar fi populată de o majoritate ucraineană – afirmaţie departe de adevăr în ceea ce priveşte zonele Storojineţ, Adâncata şi îmrejurimile Cernăuţului, dar şi faptul că ar constitui o compensaţie pentru exploatarea timp de 22 de ani a Basarabiei de către România. Întrucât ocupanţii supuneau teritoriile pe care le ocupau unei exploatări, aşa cum au făcut şi cu Basarabia şi nordul Bucovinei după 3 iulie 1940, ei nu concepeau că Basarabia în cadrul Romaniei, în perioada 1918-1940, a aparţinut populaţiei basarabene, care şi-a obţinut libertatea. Aşa cum nu se poate afirma că România ar fi exploatat în perioada respectivă Transilvania sau orice altă provincie românească, nu se poate afirma nici că ar fi avut loc o exploatare a Basarabiei. Dimpotrivă, Guvernul României a făcut investiţii şi a contribuit la dezvoltarea regiunii). În cazul ţinutului Herţa însă, ocupanţii sovietici nu s-au mai obosit să prezinte justificări sau argumente, ci au anexat zona explicând pe şleau că, odată ce anexează Basarabia, mai au nevoie de un teritoriu adiacent prin care să protejeze linia de cale ferată ce trece prin Noua Suliţă (şi gara de acolo). Cu asemenea argumente, regimul totalitar bolşevic putea revendica ocuparea întregii României, pentru a proteja calea ferată din Basarabia.

Consider că în 1997, cu ocazia semnării tratatului de bază între Ucraina şi România, Bucureştiul putea să revendice cel puţin ţinutul Herţa, cele patru insule dunărene şi insula Şerpilor, atunci când a renunţat, pentru prima oară în istorie, la nordul Bucovinei, nordul şi sudul Basarabiei, care au ajuns în cadrul graniţelor Ucrainei independente. Această revendicare putea fi făcută în faţa Curţii Internaţionale de la Haga, unde s-ar fi putut arăta crima comisă la 28 iunie 1940 faţă de populaţia din ţinutul Herţa. În 1997 România nu a avut oamenii politici care să fi pus interesul populaţiei româneşti vitregite, rămase la 3 iulie 1940 în afara graniţelor statului român, mai presus de interesele politice de moment. După cum se ştie, cu toate că autorităţile române au declarat că au făcut „un sacrificiu istoric" prin semnarea tratatului ucraineano-român din 1997, prin care pentru prima dată în istorie au consimţit cedarea teritoriilor istorice româneşti ajunse în cadrul Ucrainei, România nu a fost acceptată ca membru NATO la summit-ul de la Madrid din 8-9 iulie 1997. Calitatea morală a ministrului de externe Adrian Severin, care a pledat pentru acel tratat (în condiţiile în care preşedintele Emil Constantinescu, fiind un geolog, era departe de a înţelege ce se întâmplă şi care este semnificaţia tratatului) a ieşit în evidenţă în martie 2011, când, în calitate de parlamentar european, a fost prins în flagrant, acceptând de la jurnalişti deghizaţi în lobbyişti 12 000 euro pentru un amendament propus de Sebastian Bodu [32]. Deşi implicarea lui în acea afacere de corupţie a fost vădită, el a refuzat să-şi dea demisia de onoare.

Referinţe:

1. Popescu I. Românii din raionul Herţa (Ţinutul istoric Herţa), http://www.universulromanesc.org/biblio/romanii-din-tinutul-herta.html, 30.01.2012.
2. Ciachir N. Basarabia sub stăpânire ţaristă (1812-1917). - Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1992, p.110.
3. Popescu I., Ungureanu C. Românii din Ucraina între trecut şi viitor. Românii din regiunea Cernăuţi. - Oradea: Primus, 2010, p.170.
4. Ibidem, p.131.
5. Ungureanu C. Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774-1918). - Chişinău: Editura Civitas, 2003, p.29.
6. Ibidem, p.19.
7. Ibidem, p.30.

8. Popescu I., Ungureanu C. Op. cit., p.132.
9. Ibidem, p.131.
10. Dobrinescu V. F. Bătălia pentru Basarabia. - Iaşi: Junimea, 1991, p.167.
11. Ibidem, p.161-162.
12. Ibidem, p.165.
13. Ibidem, p.249.
14. Ibidem, p.271.
15. Ibidem, p.256.
16. Șișcanu I. Basarabia în contextul relațiilor sovieto-române. 1940. - Chişinău: Civitas, 2007, p.58-59.
17. Ibidem, p.97-98.
18. Ibidem, p.105.
19. Ibidem, p.134-135.
20. Ibidem, p.200-201.
21. Ibidem, p.201.
22. Ibidem, p.202.
23. Ibidem, p.204.
24. Ibidem, p.205-206.
25. Ibidem, p.206.
26. Ibidem, p.207.
27. Ibidem.
28. Ibidem, p.208.
29. Şişcanu I. Op. cit., p.121.
30. Ibidem, p.231.
31. Dobrinescu V. Fl. Op. cit., p.230-231.
32. Culisele scandalului din Parlamentul European. Adrian Severin a acceptat de la jurnalişti deghizaţi în lobbyişti 12 000 euro pentru un amendament propus de Sebastian Bodu. - În: Gândul.info, 20.03.2011, http://www.gandul.info/news/culisele-scandalului-din-parlamentul-european-adrian-severin-a-acceptat-de-la-jurnalisti-deghizati-in-lobbyisti-12-000-de-euro-pentru-un-amendament-depus-de-sebastian-bodu-8078738 (accesat 3.02.2012).

Prezentat la 18.05.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

GENEZA COMUNICĂRII VERBALE

Arina ANTOCI

Universitatea Agrară de Stat din Moldova

The passage from the animal communication characterized by the pre-verbal semantic processes to the human communication happened throughout time. The lack of eloquent proofs makes the study of the genesis of human communication difficult, yet the existence of certain signs favors the inductive process. In the distant horizons of communication, the ecophonic sounds transformed in ideophonic and taxophonic sounds, and the representation of the object by pictograms was replaced by the ideograms or taxograms. Surely, the phonetic and graphic revolutions were not produced only at the level of speaking / writing, but involved the neurocortical networks too, that became to distinguish among the semantic contexts of producing the sound-imitation or the drawing-imitation. Moreover, the new kind of communication, based on the data processing at the level of the neocortex, did not estrange the human being from the environment, but offered the possibility of using the old system of animal signs together with the new semantic mechanisms.

I. Orizonturi încețoșate

Istoria evoluției semnelor grafice, utilizate cu rolul de a desemna referenți externi, se confundă, de cele mai multe ori, cu istoria mijloacelor de comunicare. Asupra intenției (de a transmite mesaje explicite, de a reprezenta *in linea* ceea ce este cunoscut actualmente sub numele de „artă preistorică” sau de a acorda reprezentărilor valoare magică) planează suspiciuni. Cert este că, în lipsa unor probe elocvente în domeniu, istoria nu poate consemna etape distincte ale evoluției vorbirii şi scrierii, ci doar indicii necesare unui demers deductiv. Pe de o parte, pentru a vâna, omul preistoric imita natura, se folosea de blana animalului sau de mască pentru a se apropia mai mult de posibila pradă. Probabil, actul imitării nu se limita la aspectul exterior, ci şi la sunete, atitudini şi mişcări. De domeniul supoziției rămâne şi ordinea în care au apărut pantomima, pantomima simbolică (în ritualuri), dansul (ca repetiție rituală a mişcării animalului), onomatopeea, fonemul elaborat spontan (posibil, sunetul imitat din natură sau sunetul ratat, ce nu putea fi reprodus în cavitatea bucală aflată într-un anumit stadiu al evoluției omului preistoric), alăturarea de foneme, protocuvântul, limbajul afectiv, limbajul convenție. Un rol important în această evoluție îl joacă ritmul, preluat de dansul ritualic şi de limbajul care, probabil, s-a „închegat” pe ritm. „*Redusă la o gesticulație mai limitată, predominant bucofacială, pantomima a devenit, la capătul unei îndelungi evoluții, cântec şi limbaj; în loc să imite faptele lumii corporale, omul le-a imitat prin sunet şi mişcări ritmice; expresia era diferită, dar mecanismul psihologic profund era acelaşi: caracterul simbolic al actului*” [1]. Rolul ritmului a fost şi acela de a crea corespondența între sunet sau ansamblul de sunete şi realitate, corespondență în care ansamblul de sunete conturat în protocuvânt (de origine onomatopeică) se identifică cu obiectul. Intenția de imitare a realității exterioare a avut drept rezultat continua mutație de natură anatomofiziologică, atât la nivelul conformației maxilarului, a limbii, a dimensiunilor cutiei craniene, cât şi al complexității sistemului nervos central, fapt ce a determinat posibilitatea elaborării unui sistem de convenții, a unui limbaj care să răspundă necesităților de comunicare specifice. Pe de altă parte, ambianța imediată a fost transpusă în desene. Desenele făceau trimitere directă la natura obiectului reprezentat. Analogiile elementare au fost înlocuite treptat de analogii mai subtile, lăsând locul unei lumi mentale complexe, în care imaginea desenată nu mai făcea trimitere doar la realitatea exterioară, reprodusă, ci căpăta şi valențe magice, prin presupunerea, pe un palier mintal superior, a identității dintre imagine şi realitate, dintre actul simulat şi actul săvârşit. „*În gândirea omului, realitatea nu se răsfrângea simplu, prin percepție pură, ci se convertea în semn, în imagine, în simbol*”, – notează Biberi [2].

Nici măcar pe scara evoluției speciei umane nu se pot puncta, cu exactitate, momentele de referință în apariția vorbirii şi a iconului ca semnificant, câtă vreme acestea sunt rezultatele unor îndelungi procese de percepție, analiză şi interpretare a realității exterioare. Revelația transcendentului, de pildă, nu poate fi localizată în timp, ci doar se poate presupune că s-a petrecut odată cu trecerea de la *Homo erectus (ergaster)* la *Homo sapiens*, în urmă cu 200000 de ani, şi că e posibil să fi fost reflectată de riturile funerare. Practic, abia folosirea ocrului, în produsele artistice aurignaciene şi postaurignaciene, poate constitui un indiciu al preocupărilor artistice, dar nu se poate stabili când, în ce împrejurări şi sub ce influențe au apărut acestea. Cum nu se poate susține, cu dovezi suficiente, dacă primele înmormântări rituale, ca rezultat al preocupării ființei de transcendent, au aparținut lui *Homo sapiens neanderthalensis* sau lui *Homo erectus (Pithecantropus pekinensis).*

Cert este că la *Homo sapiens neanderthalensis* se poate vorbi despre preocupări estetice, descoperite fiind podoabe rudimentare, statuete de fildeş, fluiere de os, unelte de piatră aparţinând acestuia, pe când la *Homo sapiens sapiens*, începând cu 30000 î.Chr., a apărut deja desenul elaborat prin zgârierea pe argilă, prin realizarea de gravuri pe pereţii peşterilor, pe oase, coarne de cerb sau pe fildeşi de mamut. De la simplele contururi geometrice până la arta elaborată a cavernelor, încadrată pe „stiluri" (sau „şcoli"), realizările artistice descoperite oferă indicii importante în ceea ce priveşte evoluţia iconului ca semnificant şi raporturile dintre semnificant şi referent. „*Nu trebuie să uităm că în cadrul producţiilor artistice portabile sau murale se găsesc diferite semne geometrice (meandre, cercuri, triunghiuri) sau mai complexe (cruci gamate, cruci claviforme, simple) şi mâini, mai ales mâini care toate pot fi încadrate într-un sistem simbolic unitar (coerent) cu funcţii rituale şi mai ales magico-religioase, sistem care, deşi nu a fost decriptat, prin însăşi prezenţa lui dovedeşte existenţa unor preocupări metafizice ale omului ultimei glaciaţiuni*" [3].

Pertinentă ar fi analiza producţiilor artistice începând cu această perioadă, a ultimei glaciaţiuni (Wurn-Wisconsin, cca 70000 – 12000 î.Chr.), în care raporturile semnificant – referent, mediate de conceptul mintal, de semnificat, scot la lumina studiului elemente ale gândirii „traduse" în exterior, elemente reprezentate (prin filtrul perceptiv şi expresiv al autorului) şi transformate în simboluri. Privind prin prisma simbolicii apariţia limbajului, oral sau scris, este mult mai uşor de înţeles de ce contururile prime au devenit reprezentări elaborate ale lumii înconjurătoare, de ce semnificanţii grafici au fost supuşi unor sisteme convenţionale, unor coduri. Aşadar, de ce maniera de reprezentare a unui referent putea fi citită într-un anumit context şi era purtătoare de cod, de ce s-a recurs, ulterior, la schematizare, la ideogramă, la reprezentarea unui concept mintal, cu referire la un context cultural comun, la un sistem de convenţii? La fel de bine cum semnificantul grafic evoluează de la reprezentarea referentului prin **pictogramă** la un grad mai ridicat de abstractizare şi la înclinarea balanţei semnificat–semnificant *versus* referent–semnificant în favoarea primei relaţii, la simplificarea grafică prin **ideogramă**, ulterior la o clasă noţională, la o funcţie clasificatoare, la **taxogramă**, independente de limba vorbită, şi în ceea ce priveşte semnificantul fonic, în imitarea sunetelor din natură, a fost posibilă trecerea de la sunetele **ecofone** (onomatopeele clasice imitate cu înaltă acurateţe) la **ideofone** (prin transformarea sunetelor ecofone în protocuvinte desemnând acţiuni ale referentului sau făcând trimitere la referent), respectiv la **taxofone** (prin apel la palatizare / depalatizare a cuvintelor afective, în procesul de numire).

II. Revoluţia fonetică

„*The originary sign provides the solution to or, more precisely, the deferral of a "mimetic crisis" in which the group's very existence is menaced by the potential violence of rivalry over the central object. The emission of the first sign is the founding event of the human community*" [4]. Chiar dacă la nivelul producerii sunetului se realizează fizic primul salt din perspectiva revoluţiei la nivel fonetic, adevăratul salt calitativ are loc la nivel comprehensiv. Cu siguranţă, revoluţia fonetică a presupus nu trecerea de la zgomotele nearticulate şi articulate (fonemele elaborate spontan), ca acte de imitare a naturii, la sunete articulate, ci la nivelul reţelelor neurocorticale care au început să discearnă între contextele semantice de producere a respectivului sunet. Articularea sunetelor devine cauză şi efect al acestei revoluţii: cauză – prin realizarea diferenţei dintre fonemul elaborat spontan şi sunetul articulat de imitare, iar efect – prin creşterea diferenţei dintre aceste două tipuri de sunete şi realizarea sincronismului mişcărilor articulatorii, permiţând articularea sunetelor (în limitele convenţiei impuse de comunitatea în cauză). Astfel, omul începe să discearnă între sunetul purtător de mesaj prim, emis de vieţuitoarele din natură, şi sunetul purtător de mesaj secund (mesaj deja prelucrat despre natură), sunete articulate – la început, probabil, în limite mai largi în ceea ce priveşte perturbarea sincronismului articulatoriu – purtătoare de semnificaţii ce conţineau un mesaj cu privire la o gamă variată de procese, pornind de la percepţia simplă a unui act sau a unei entităţi în sine până la senzaţii.

În natură, comunicarea se supune unor alte reguli decât cele care gravitează preponderent în jurul comunicării verbale, în cazul oamenilor. Dar ne înşelăm dacă, situându-ne în zona proceselor semantice preverbale şi eliminând codul molecular – efect al inteligenţei materiei, sistem de semne dominant în ceea ce priveşte arealul viului – avem impresia unei lipse de repere din perspectiva comunicării. Mai întâi trebuie semnalată variaţia tipurilor de comunicare în lumea vie, grupate în jurul a două nuclee importante, comunicarea intraspecifică şi interspecifică, referitoare la mijloacele la care face apel entitatea pentru a comunica cu componenţi ai aceleiaşi specii, respectiv cu reprezentanţi ai altor specii, genuri, familii, ordine, clase, încrengături sau regnuri. În ambele tipuri majore de comunicare, semnalul emis, de natură vizuală, acustică, tactilă, olfactivă etc. sau combinat, însoţit de emiterea unui hormon capabil a fi cules de organele receptoare ale destinatarului, conduce la reacţii de răspuns [5]. Altfel spus, trecerea de la un sistem de comunicare din lumea vie,

bazat pe anumite canale, la un sistem de comunicare preponderent auditiv, în cadrul unui spectru de frecvenţă specific, denumit comunicare verbală (bazat, cum am văzut, şi pe prelucrarea de date la un nivel diferit de lumea animală, dacă nu superior acesteia, al neocortexului), devine firească. Cu menţiunea că acest tip nou de comunicare, pe cale a se produce începând, probabil, cu *Homo erectus*, vizează preexistenţa unor reguli şi criterii semantice, a unei capacităţi interpretative continuu antrenate să se raporteze la un mediu dinamic. Condiţionarea de mediu, dat fiind sistemul de semne animale moştenit (studiat de zoosemiotică, v. Sebeok), a condus fie la constituirea directă a unor mecanisme semantice, fie la constituirea acestora în mod indirect, prin transferuri semantice pe scheletul comunicării intraspecifice. Probabil, constituirea acestor mecanisme s-a realizat atât direct, cât şi indirect, dată fiind posibilitatea de mediere moştenită prin intermediul a ceea ce poate fi grupat acum sub numele de comunicare intraspecifică. Lucian Culda situează această etapă a comunicării în stadiul genezei codului figurativ [6], determinat de specificităţile nevoilor funcţionale ale organismului, de caracteristicile structurale ale comunităţii, de caracteristicile mediului etc. Dar, trecerea de la sistemul de convenţii ideofone la limbaj, în paralel cu abandonul codului figurativ, nu s-a realizat conştient. De altfel, limbajul se situează la nivelul gândirii inconştiente: nu se conştientizează, în această etapă, fonemele şi nici opoziţiile fonologice, care ar putea permite descompunerea fiecărui sunet în elemente diferenţiale [7]. Caracteristică acestei etape este elaborarea colectivă a limbii într-un cadru care depăşeşte stricta conştientizare a sa de către membrii comunităţii lingvistice; ia naştere limba ca regn, în accepţiunea lui Saussure. Treptat, protocuvintele, asociaţiile de sunete ideofone lasă locul unor asocieri fonetice arbitrare în raport cu referentul. Doar că în această etapă protocuvintele sunt folosite cu zgârcenie, în limitele unor norme de conduită verbală, iar trecerea de la o relaţie stabilă semnificat-semnificant la una bazată pe arbitrarietate survine lent.

Problema revoluţiei la nivel fonologic nu a presupus transformarea sunetelor ecofone în sunete ideofone, ci saltul calitativ la nivelul receptării semnificaţiilor în relaţiile dintre fiinţele umane. Revoluţia fonetică reprezintă doar marca exterioară a unui proces complex de transformare calitativă în actul de comunicare, în sensul abandonului simplei comunicări intraspeciale de natură animală în favoarea unei comunicări semantice. Să notăm că procesul de trecere de la sunetele ecofone la cele ideofone a fost dublat de un amplu proces de simplificare a numărului de sunete în protolimba pe cale să se instaureze. *„(...) nici o limbă nu reţine decât un număr foarte mic dintre toate sunetele posibile (...)”,* subliniază Levi-Strauss, tot el făcând o paralelă cu diversitatea atitudinilor posibile în cadrul grupului social: *„Ca şi limba, grupul social găseşte la dispoziţia sa un foarte bogat material psihofiziologic; de asemenea, ca şi limba, grupul social nu reţine din acest material decât anumite elemente, dintre care unele cel puţin rămân aceleaşi în cele mai diverse culturi şi pe care le combină în structuri mereu diversificate”* [8]. Însă, reducerea sistemului fonologic la sunetele esenţiale ale protolimbii, în contextul în care pe acest nivel al limbii (faţă de nivelurile lexical, morfematic sau sintactic) mobilitatea este cea mai scăzută, nu s-a putut realiza decât la influenţa directă a mediului extern în ceea ce priveşte trierea sunetelor. Prezenţa anumitor specii de animale în arealul comunităţii lingvistice a avut influenţă asupra modului de articulare a anumitor sunete, fie ele vocale sau consoane. În ceea ce priveşte vocalele, exemplul limbii maghiare este elocvent. Comunitatea lingvistică maghiară, trăind în preajma cailor, a dezvoltat un sistem de rezonanţe caracteristice primare şi secundare derivate din vocala labială semiînchisă „o”, împărţite după timbru în acute: *ö, ő* , respectiv grave: *o, ó,* cu perechile lor închise articulate posterior, acute: *ü, ű,* respectiv grave *u, ú,* susceptibile să reproducă cât mai fidel nechezatul. Să notăm, însă, că aceste patru sunete-tip specifice limbii maghiare, redând posterioara labială semiînchisă „o” sunt şi ele rezultatul mediilor diferitelor tipuri de pronunţie ale respectivelor sunete. Fiecare dintre cele patru foneme sunt unităţi fonologice, reuniuni de particularităţi capabile a fi recunoscute doar de nativ (ca urmare a dezvoltării unei deprinderi de a reproduce anumite serii de sunete din cadrul natural specific comunităţii lingvistice, deprindere engramată genetic). Un exemplu concludent privitor la consoane ni-l oferă limba arabă, caracterizată prin consonantism bogat, în care întâlnim şase laringale (kh, gh, h, ‘,$^{h.}$, ’), care au o articulaţie forte şi influenţează vocalele alăturate, reproducând, cu o mai mare fidelitate, sunetele emise de cămile.

Nu poate fi exclusă posibilitatea transformării sunetelor ecofone în sunete ideofone şi interpretarea semantică a acestora ca urmare a unor „reflexe condiţionate”, asociindu-se anumitor stări ale organismului – un anumit tip de reacţie la nivel fonetic. Cum nu poate fi exclusă nici comunicarea prin cel puţin două canale: unul la nivel fonetic (transmiterea unui anumit tip de sunete asociat unei anumite stări), altul prin emisii de hormoni (canal specific comunicării în lumea animală) care să faciliteze „traducerea” semnalului sonor. Reflexul condiţionat ar fi rezultat, aşadar, în urma asocierii condiţionate a sunetelor de o anumită factură, într-un anumit registru, cu o anumită sonoritate şi cu un timbru specific unei experienţe comune. Prin aceasta

ia naştere posibilitatea de interpretare a unor semnificaţii derivate, transmise prin intermediul emiţătorului. Canalul auditiv se dezvoltă în detrimentul celuilalt, în timp ce semnificaţia derivată, ca urmare a repetabilităţii unor anumite procese şi fenomene „interpretate" şi transmise de emiţător, începe să câştige teren în faţa semnificaţiei primare, rezultate în urma prelucrării semantice a mesajelor din natură. Noul tip de comunicare, mediată, face obiectul etnologiei, dat fiind faptul că dincolo de simpla geneză şi dezvoltare a unor modalităţi de transmitere a anumitor mesaje trebuie să vorbim şi despre dezvoltarea cunoaşterii. Semnificaţia derivată începe să nu mai creeze în mintea receptorului un triunghi semantic cu un referent, ci doar o relaţie semnificant – semnificat, în care semnificatul ţine locul referentului, prin raportare la experienţele anterioare. Aşadar, locul referentului este luat de o zonă „invizibilă", rod al imaginaţiei apărute ca urmare a unor raportări la experienţele anterioare. Această zonă de „vid referenţial" lasă locul, treptat, unor „entităţi invizibile" care controlează şi coordonează vizibilul. „*Aşadar, caracteristicile codului figurativ generează procese semantice ce disting între două zone ale existenţei, afirmă dependenţa de invizibil şi atribuie entităţilor din acea zonă puteri de care entităţile perceptibile vizual nu sunt capabile*" [9]. Revelaţia transcendentului, în urmă cu 200000 de ani, ar putea fi justificată în acest mod al scoaterii treptate a referentului dintr-o anumită zonă a comunicării. Raportul semnificant–obiect era mediat. Nu se realiza legătura dintre semnificantul verbal şi un referent oarecare, ci între semnificant şi o imagine-simbol, un semnificat construit în baza experienţei anterioare. Altfel spus, în comunicarea în perioada de înlocuire a codului figurativ cu codul verbal, relaţia de semnificare este exterioară şi ulterioară relaţiei de numire; mai mult, aceasta devine doar manifestarea explicită a „*unirii*" în sensul liniilor de forţă date de relaţia de semnificare ca preexistent potenţat ulterior. Această dublă relaţionare dă naştere unui limbaj dublu, în termenii lui Roland Barthes: un limbaj propriu-zis, *limbajul-obiect*, convenţie prin care se comunică şi mitul, un *meta-limbaj*, un limbaj secund „*în care se vorbeşte de primul*" [10]. Însă, abandonul codului figurativ în favoarea codului verbal a avut alte cauze. Intenţia, în plan semantic, nu a fost de a introduce un anumit cod artificial în procesul de comunicare primară, ci de a denumi, localiza, semnala elemente ale ambientului. Dar, rezultatul nu a putut fi prevăzut, cum, de altfel, nici consecinţele acestui rezultat. „Arbitrarietatea semnificatului" este ceea ce deschide perspectiva unei evoluţii paralele a semnelor, nu în lumea emiţătorului şi a receptorului, ci într-o altă lume, într-un „*al patrulea regn*" (Ferdinand de Saussure): „*The difference between human language and animal communication is most simply defined by what Fernand de Saussure called the "arbitrariness of the signifier," the fact that the word "cow" has no resemblance to a cow. This arbitrariness affects even signs born from natural perception: Saussure cites the word "pigeon," whose onomatopoetic origin in the Latin pipio has been forgotten. The reason why signs become arbitrary even when they once were not is that, in contrast with animal signals, signs subsist not in the real world but in a language-world that lies "above" the real world and in which it can be represented*" [11]. Aşadar, vorbirea, presupusă de origine onomatopeică, a apărut ca urmare a imitării sunetelor din natură. Dacă limbajul gesturilor a precedat sau nu limbajul onomatopeic este irelevant din punctul de vedere al evoluţiei semnelor scrise.

La origine, termenii inventaţi (sunetele ideofone) erau de fapt cópii ale unor sunete nearticulate din natură (ecofone), imitându-le, în limitele capacităţii de reproducere în cavitatea bucală a omului primitiv, în limitele impuse de organele articulaţiei: limbă, buze, maxilare, boltă palatină, vălul palatului şi uvulă. În plus, aceşti termeni primari mai erau restricţionaţi şi de câmpul auditiv al omului primitiv – de pragul audibilităţii ca limită inferioară şi de pragul durerii ca limită superioară – atâta vreme cât în natură sunt produse regulat şi sunete care se situează dincolo de aceste limite. Nu în ultimă instanţă, trebuie să supunem termenii omului primitiv unei a treia restricţionări, tot la nivel auditiv, date fiind perturbaţiile ce intervin în acest proces. Dacă, în urma deprinderii, sunetele imitate se apropie foarte mult de cele din natură, acestea nu pot fi reproduse exact în exprimarea curentă, date fiind asocierile care solicită un efort enorm. Pe de o parte – ca urmare a unei incapacităţi de acomodare a muşchilor urechii solicitaţi de tensiunea nervoasă, pe de altă parte – ca urmare a incapacităţii de acomodare a organelor articulaţiei la reproducerea fidelă, odată ce scopul devine comunicarea unui mesaj despre exterioritate sau a unei senzaţii interioare, reproducerea aproximativă face uz de sunete uşor de integrat într-un registru larg, acceptat de comunitate, iar onomatopeea se transformă din imitaţie spontană în imitaţie voluntară, comandată, purtătoare de informaţie prelucrată. Astfel, ea se traduce în „termeni verbali" ai unui stadiu incipient al conturării limbajului. „*Aceşti termeni preluând însă semnificaţii furnizate de codul figurativ, diversificându-se, la un moment dat întrunesc condiţiile minime pentru a se contura mecanisme semantice capabile să prelucreze doar semnificaţii devenite verbale. Este plauzibil ca iniţial omul să reacţioneze la termeni verbali ca la orice alt semn recepţionat figurativ, dar proprietăţile termenilor şi presiunea problemelor sintactice generate de gruparea sunetelor articulate, probleme care nu*

pot fi asimilate de codul figurativ, determină apariţia şi gruparea unor criterii şi reguli semantice specializate pentru prelucrări verbale, deci constituirea mecanismelor semantice capabile să realizeze construcţii semantice verbale. Indiciul genezei codului verbal este furnizat de posibilitatea omului de a realiza propoziţii şi agregate de propoziţii" [12]. În plan morfo-sintactic, existenţa referinţei simbolice, a semnului propriu-zis, nu a impus o apariţie imediată a unei sintaxe. Sintaxa nu ar fi putut apărea decât în urma unei evoluţii graduale a limbajului convenţie. Probabil, în cadrul aceleiaşi comunităţi lingvistice, între apariţia sunetului care să desemneze entităţi vii / obiecte / fenomene din natură sau care să le localizeze până la apariţia propoziţiilor s-au succedat multe generaţii care să „şlefuiască" convenţiile limbajului.

Apariţia convenţiilor în comunicarea verbală a presupus înregistrarea pasivă a acestora, deopotrivă în memoria personală, precum şi în cea colectivă. Generaţie după generaţie, „amprenta" convenţiilor în mentalul individual s-a păstrat prin prisma memoriei colective. Limba a luat fiinţă ca entitate vie, de sine stătătoare, condiţie în care definirea ei în raport cu individul nu s-a putut realiza decât prin prisma comunităţii lingvistice. Limba devine „*le produit social déposé dans le cerveau de chacun*" [13], în timp ce contactul cu colectivitatea presupune o ruptură instaurată între semnificant şi referent. Suma de convenţii împinge, iniţial, la perceperea unui raport limbă-individ caracterizat prin egalitatea părţilor în ceea ce priveşte bagajul convenţiilor lingvistice: „*La langue existe dans la colectivité sous la forme d'une somme d'empreintes déposées dans chaque cerveau, à peu près comme un dictionnaire dont tous les exemplaires, identiques, seraient répartis entre les individus*." [14]. Ulterior, limba se defineşte printr-o sumă de potenţialităţi, care urmează, pe parcursul experienţei lingvistice în cadrul comunităţii, să fie sau nu activate.

III. Revoluţia grafică

Apariţia primelor reprezentări grafice imitând referenţi din natură nu este interpretată ca act de comunicare scrisă. Dar, apariţia scrierii nici nu poate fi aruncată târziu, cu trei milenii înainte de Christos. Surprinzătoare este ipoteza revoluţiei comunicaţionale din Neolitic, dublând revoluţia tehnică şi ocupaţională. O evoluţie în paralel a semnului grafic cu comunicarea orală, aproximativ între 6000 şi 3000 î.Chr., ridică semne de întrebare referitor la teoriile antropologice. „*În pofida faptului că nu există cunoştinţe directe despre limbile vorbite de oamenii din Neolitic, este probabil ca, încă din această perioadă, limbile să fi suferit diferenţieri, ajungând la o importantă varietate tipologică*", notează Barbara Giovannini [15]. Diversificarea limbilor, apariţia dialectelor şi graiurilor nu au putut influenţa şi o modificare de aceleaşi dimensiuni şi în ceea ce priveşte tipurile de scriere. Chiar şi în ziua de astăzi tipurile de scriere pot fi uşor contabilizate. Tipologiile actuale de scriere sunt în număr de şase: logografică (organizată pe cuvinte), silabică (organizată pe silabe), alfabetică (organizată pe sunete), abugidă (sistem în care consoanele sunt însoţite invariabil de vocale), abjad (sistem în care există simboluri grafice pentru consoane şi semne specifice pentru vocale) şi subfonologică (organizată pe blocuri de silabe). Aceste tipuri de organizare a scrierii sunt moşteniri ale anumitor culturi şi influenţe istorice şi realizează, invariabil, legătura cu experienţa grafică a vechilor popoare. Mai mult, există limbi eminamente orale. Acesta s-ar putea constitui într-unul din cele mai importante argumente ale cercetătorilor care poziţionează apariţia vorbirii înaintea scrierii, din perspectivă cronologică.

Prima modalitate cunoscută de exprimare grafică o constituie picturile rupestre, cărora, datorită faptului că fac apel la icon şi nu la grafem, nu li se acordă întâietate şi în ceea ce priveşte istoria scrierii. Cu certitudine, aceste reprezentări comunicau, utilizându-se practic acelaşi suport ca şi în cazul primelor scrieri. Însă, dată fiind perspectiva deformată asupra unităţii constitutive a textului, este abandonată dimensiunea iconică până în pragul transformării pictogramei în ideogramă, respectiv până la un anumit prag al coerenţei textului iconic sau verbo-iconic. Cercetătorii, lingvişti sau antropologi, proclamă anterioritatea psihologică şi sociologică a vorbirii asupra scrierii. Contraargumentul presupune referirea la o relaţie mai complexă în cazul imitării sunetului, în care onomatopeea nu reproduce referentul, ci oferă indicii *de interpretat*, faţă de reproducerea în mod vizibil a formei obiectului în cazul reprezentării picturale.

Natura poate fi percepută ca sistem de semne codificate mai degrabă prin prisma apariţiei vorbirii. Codificarea în reprezentarea picturală presupune o facilitare a percepţiei întregului, în comparaţie cu necesitatea de interpretare impusă de protocuvintele rostite. Codul iconic este mult mai accesibil decât codul fonetic. Mai mult, etapei protolimbii vorbite (a ansamblului de sunete eco- şi/sau ideofone) îi corespunde, în plan mintal, etapa iconică a comunicării scrise. Din această perspectivă, semnul pictural imitând referentul, în aceeaşi măsură în care sunetul ecofon imită sunetul din natură, se constituie în prima încercare de comunicare în scris. În bogăţia sa semantică, acestuia nu-i lipseşte nici referentul, nici semnificantul, nici semnificatul. Relaţia de semnificare se constituie pe raportul realitate–reprezentare picturală care induce, realizându-se ulterior prin

asocierea spontană între concept şi referent. Mecanismul semiotic este acelaşi ca şi în cazul reproducerii sunetelor ecofone. Mai întâi se realizează inducerea mesajului din exterior prin prisma semnificantului fonic, care realizează ulterior legătura cu conceptul. Sunetele, simplificate, reduse la capacităţile anatomice ale organului fonator uman, transformate în ideofone, realizează ulterior legătura directă între referent şi semnificat. Însă, la fel cum comunicarea orală mediată conduce spre abandonul legăturii cu un referent (cu atât mai puţin cu referentul intenţionat!), în favoarea dezvoltării unei relaţii semnificant-semnificat, în care conceptul mintal ţine şi locul referentului, la fel şi în cazul reprezentării picturale triunghiul semantic se reduce la o simplă relaţie între două vârfuri ale acestuia, creând posibilitatea înlocuirii „vidului referenţial" cu entităţi invizibile. Treptat, şi în cadrul exprimării scrise, prin apel la pictural, semnificantul creează legătura cu transcendentul, conferind desenului atribuţii magice. Probabil, primele inserţii grafice, primele semne reprezentate ale lumii exterioare creau acelaşi efect de intensitate pe care îl creează, în scrierile contemporane, metalogismele aplicate prin adaos sau suprimare-adaos (de pildă, hiperbola sau litota).

Evident, primele reprezentări grafice nu puteau da naştere unor relaţii asimetrice semnificant–semnificat, de genul alosemiilor sau polisemiilor, cum nici nu se putea vorbi despre asemenea gen de anomalii în cazul primelor onomatopee (protocuvintele). Dar, dată fiind diversitatea sunetelor din natură şi diversitatea sunetelor emise de acelaşi animal, în contexte diferite, nu este exclusă relaţia asimetrică polifonie sau alofonie (cu doi semnificanţi fonici făcând trimitere la acelaşi concept mintal). În plus, spre deosebire de comunicarea orală, în care utilizarea semnului (sunetului eco- sau ideofon) pentru referent implica o mediere ortonimică nu neapărat precisă (fie prin apel la hiperonim, la genul proxim sau, *modo grosso*, la gen, fie prin apel la hiponim, la clasa subordonată), relaţia de semnificare scrisă induce un grad ridicat de precizie în medierea ortonimică.

Pentru a reda cu un grad ridicat de precizie informaţia privitoare la un referent, medierea ortonimică prin apel la icon a oferit posibilitatea înlăturării anumitor bariere în comunicare. Din perspectiva dimensiunii perceptive, disponibilitatea de context creează premisele unei apropieri mai mari, la nivelul formei, între semnificant şi referent. Practic, primele semne în istoria scrisului au generat din transpunerea directă a unor referenţi externi, în manieră pictografică, de natură să apropie până la identificare sus-amintitele elemente componente ale semnului. Aşadar, primele reprezentări rupestre conduc spre interpretarea acestora drept petroglife, dincolo de valoarea iconică sau de valoarea mitică, incontestabile. Aceste petroglife, dublate de încrustările, scrijeliturile geometrizate (zoomorfe, fitomorfe sau antropomorfe) aplicate pe obiectele din paleoliticul târziu, conturează dimensiunea reală a unor „semne", asociate, probabil, unor sunete sau ansambluri de sunete (protocuvintele), respectiv unor unităţi premitice şi unor preriturі totemice [16]. Acest tip de asociere a putut conduce, ulterior, la transformarea referentului concret – în plan mintal, prin saltul prin „vidul referenţial" la transcendent – în „referent imaginat". Pe de o parte, pictograma a fost simplificată continuu, păstrând intactă relaţia de semnificare în pofida modificărilor aduse semnificantului. În acest caz, singurele modalităţi de diferenţiere în simplificare erau dictate de matricea culturală în interiorul căreia se conturau modalităţi de reprezentare specifice, respectiv de materialul în care era scrijelit / încrustat sau pe care era desenat semnul. Istoria mijloacelor de reprezentare grafică poate oferi informaţii importante despre modul de evoluţie a iconurilor şi despre tipicurile anumitor semne grafice. De la degete, fibrele vegetale şi smocurile de păr de animale (utilizate ca peneluri rudimentare), cărbune sau piatră moale, „creioane" cu oxizi de mangan sau de fier până la „cuţitele" de silex, instrumentele de „scris" s-au adaptat mediului pe care erau reproduse semnele. Pe de altă parte, prin apel la „referentul imaginat", semnificantul, copiind un referent din natură, a început să semnifice o entitate invizibilă, o zeitate. Mai mult, prin apel la atributele anumitor entităţi din natură, semnele au început să reprezinte respectiva însuşire şi nu referentul în sine. Astfel, pictogramele au lăsat, treptat, locul ideogramelor.

În acest context, trecerea de la elementele pictografice disparate, fie ele petroglife, fie încrustări, scrijelituri (gr. *graphein* – a scrijeli) pe obiectele de uz curent sau pe obiectele ritualice, la ansambluri de asemenea elemente a condus la contestarea unor asemenea *structuri protoliterate* şi, implicit, la contestarea intenţiilor comunicaţionale prin intermediul acestora, în mileniile VI-V î. Chr. Este cazul *celebrelor scrieri pictografice* aparţinând Vechii Civilizaţii Europene, cum o numeşte Maria Gimbutas [17], mai exact – complexelor culturale calcolitice, în special culturii Vinča-Turdaş, dar şi complexelor Boian, Gumelniţa, Dikili Taş etc. (*a se vedea* semnele pictografice şi/sau ideografice, în stadii diferite de simplificare, întâlnite la Tărtăria, Turdaş, Vinča, Fafos, Gradeşniţa ş.a.m.d.). Este firească, în acest context, contestarea intenţiei unei exprimări în scris prin intermediul semnelor lineare, atâta vreme cât iconului nu i se atribuie valoare de semn. Dar, demersul forării spre începuturile scrierii se poticneşte dincolo de arhicunoscutul episod Sumer dacă nu există suficientă deschidere în a acorda valoare semiotică petroglifei sau semnului gravat pe obiectul de uz cotidian.

Asocierea scriere - centru urban nu poate fi probată. În schimb, invocarea raţiunilor economice care ar fi stat la baza „inventării scrierii" sau, mai exact, a răspândirii ei, este pertinentă. Pe de altă parte, motivele istorico-militare care au condus la apariţia şi evoluţia scrierii la vechii egipteni constituie raţiuni pertinente în luarea lor în considerare în ceea ce priveşte studiul fenomenului ca atare. O altă funcţie, mitică, fie primordială, fie de natură să completeze „principiul listei", se poate constitui într-o necesitate care a condus la apariţia acestui tip al semnului scris. Andrei Cornea diferenţiază, pornind de la o percepere diferită, la Platon, a *amintirii* ca *hypómnesis* (aducere-aminte) şi *anámnesis* (amintire dinăuntru), între un principiu al listei, ordonator pentru primele scrieri, în special în Orientul Mijlociu, şi un principiu al coerenţei interne, care a caracterizat textele Greciei Antice. Evident, înainte de apariţia vechilor caractere pre-elene, scrierea cunoscută nu putea avea decât rolul de fixare, de aducere-aminte. Probabil, primele texte „scrise", spre deosebire de primele reprezentări vegetale, animale sau antropomorfice, nu vizau dobândirea duratei, profunzimii şi clarităţii specifice acestui tip de comunicare, bazat pe amintirea ca *anámnesis.* Adoptarea principiului listei trebuie căutată cu mulţi ani în urmă, începând cu primele texte cunoscute, în care scrierea era legată de numărarea şi inventarierea bunurilor, a venitului, de comerţ. Aşadar, primele texte, ordonate după principiul listei, reprezentau consemnări de tip proces-verbal, având un caracter formal, stereotip, erau alcătuite din propoziţii scurte, precedate de verb, legate între ele prin copula „şi". În textele ordonate după acest principiu propoziţiile subordonate nu există. Caracterul „administrativ" al textului poate fi cel mai bine ilustrat de radicalul ŞThR prezent în câteva limbi semitice, printre care şi akkadiana (*şothrim*), desemnând deopotrivă *a administra* şi *a scrie*. Chiar şi textele mai elaborate sunt redactate în baza aceleiaşi coerenţe de proces-verbal. „*Acest caracter paratactic nu priveşte, fireşte, doar aspectele gramaticale*, – notează Cornea. – *El implică fondul, structura de bază a acestui text, unde faptele sunt mai degrabă enumerate decât deduse în mod dramatic unele din celelalte, aşa cum se întâmplă în obişnuitele naraţiuni cosmogonice*" [18]. Vechiul Testament s-ar supune, în opinia filosofului român, aceluiaşi principiu al fixării în timp.

Să luăm un exemplu al aplicării acestui principiu. Scrierea pictografică de la Uruk nu are în comun cu scrierea cuneiformă decât suportul: tăbliţele dreptunghiulare de argilă. Respectivele tăbliţe, datate către 3000 î.Chr., conţin semne explicite (imagini simplificate de animale, unelte, plante) şi semne abstracte (interpretate drept numere). Semnele explicite seamănă izbitor cu semnele utilizate în scrierea reprezentanţilor culturii Vinča-Turdaş sau cu cele din silabele cretane. Probabil, textele inscripţionate la Uruk nu se abăteau de la principiul listei, astfel cum nici textele cretane nu o făceau. Se ridică semne de întrebare privitoare la afirmaţia conform căreia mesopotamienii au reuşit să treacă de la utilizarea semnului pentru indicarea unui obiect la utilizarea semnului pentru indicarea unui sunet. De altfel, este improbabilă trecerea de la scrierea pictografică la alfabet, adică la delimitarea completă a sunetelor, fără faza intermediară de delimitare a silabelor în cadrul cuvântului. Însă, există posibilitatea ca pictografia să le fi solicitat oamenilor dobândirea facultăţilor fonetice monosilabice, derivate din posibile onomatopee. Nu este exclus, observă Boncompagni, ca sunetele monosilabice ale oamenilor primitivi să se reducă la consoane, calea spre semnul care desemnează un fonem fiind astfel mult uşurată. „*Într-adevăr, intelectul – odată formulată o imagine mentală corespunzătoare fiecărui obiect – trebuie să-i fi sugerat o expresie adecvată şi diferenţiată. Odată dobândit mecanismul obiect-imagine-expresie, cucerirea scrierii se poate interpreta ca o evoluţie inversă şi în abstract, plecându-se de la imagine şi mai apoi trecându-se la obiect*" [19].

Faptul că influenţa mijloacelor şi suporturilor scrierii au determinat apariţia cuneiformelor este fără tăgadă, dar primele cuneiforme erau utilizate, probabil, cu scopul de a exprima referenţi care nu puteau fi reprezentaţi figurativ, având valoare silabică. De altfel, scrierea cuneiformă sumeriană nici nu a atins stadiul final de alfabet, adică stadiul în care fiecărui sunet al limbii să-i corespundă un semn grafic. Coexistenţa celor două tipuri diferite de scriere, cea pictografică din Uruk şi cea cuneiformă, indică mai degrabă originea diferită a acestora şi contaminarea reciprocă la care au fost supuse pe parcursul coabitării decât derivarea uneia din cealaltă. De altfel, semnele grafice (de la pictogramă la literă) au evoluat în funcţie de exigenţele fiecărui tip de scriere, în funcţie de gradul de abstractizare / stilizare, în funcţie de instrumentele şi suportul scrierii, dar şi de tradiţia culturală. Semnele cuneiforme nu simplifică o scriere pictografică, ci reprezintă un şir de convenţii grafice, influenţate de o posibilă structură de reprezentări diferită. Inclusiv ordinea de scriere şi citire schimbată (de la dreapta la stânga şi în plan vertical în scrierile vechi, respectiv pe cele având drept suport piatra sau metalul, faţă de citirea de la stânga la dreapta şi în plan orizontal în scrierile mai recente) reprezintă un indiciu relevant în cercetarea ipotezei originii diferite a celor două tipuri de scriere.

În mod similar, şi în Egiptul antic sistemul lingvistic era alcătuit din semne ideograme (semne-cuvânt) şi semne fonetice (semne-sunet), cu specificaţia că cele din urmă provin din primele, în urma unui amplu proces de evoluţie şi a confruntării cu necesitatea de redactare a unor noţiuni abstracte sau a unor verbe imposibil sau greu reprezentabile în manieră pictografică, taxografică sau ideografică. Ideograma devine, la fel ca la vechii sumerieni, reprezentativă pentru sunetul iniţial sau pentru grupul de sunete iniţiale, pentru că, în zorii grafiei, stricta delimitare între foneme era imposibilă. Pe de o parte, scrierea cuneiformă sumeriană confirmă acest lucru, atâta vreme cât nu exista o relaţie bijectivă între sunet şi semnul grafic singular, în maniera alfabetului (apărut mult mai târziu), respectiv în scrierea egipteană în care vocalele nu erau reprezentate ci, prin omisiune, erau încorporate consoanei care le preceda. Observaţia lui Boncompagni capătă substanţă, adică alfabetul derivă din sunetele monosilabice ale oamenilor din neolitic, reduse la consoane; această observaţie are acoperire şi în aria culturală cipriotă şi cretană, posibil şi în arealul danubian pre-indoeuropean, în care vocala, împreună cu consoana care o preceda sau fără aceasta, constituia un „întreg" fonetic, reprezentat printr-un semn (astfel luând naştere silabele). Silabele cretane şi cipriote reprezentate grafic, derivate din hieroglife, dar şi semnele alfabetice ale vechilor egipteni, reprezintă paşi intermediari clar delimitaţi în evoluţia principiului fonetic. Însă, „*principiul fonetic nu pare a fi invenţia nimănui, ci o evoluţie necesară a principiului pictografic iniţial*" [20]. Aceasta ar trebui să fie şi calea de cercetare a premiselor apariţiei diferitelor semne grafice în diferitele culturi, ţinându-se cont de contextul istoric, influenţa epocii şi de scopul în care erau utilizate respectivele texte scrise.

Acestea sunt, în linii mari, premisele apariţiei vorbirii şi redactării grafice a semnelor, dar ordinea strictă nu poate fi stabilită cu certitudine. Nu este exclusă dezvoltarea în paralel a transpunerii realităţii exterioare prin icon (ulterior grafem) şi fonem, cum nu poate fi contrazisă nici preponderenţa unui anumit mod de redare a realităţii. Singura certitudine este legată de evoluţia, de la simplu la complex, a celor două dimensiuni ale actului reproducerii exteriorităţii.

Referinţe:

1. Biberi I. Poezia, mod de existenţă. - Bucureşti: Editura pentru literatură, 1968, p.15.
2. Ibidem, p.14.
3. Bălăceanu-Stolnici C., Glavce C., Raicu Fl., Apăvăloaice L. Incursiune în antropogeneză. - Bucureşti: Editura medicală, 2006, p.82.
4. Gans E. The Little Bang: The Early Origin of Language // Anthropoetics, 1999, no.1 http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0501/gans.htm.
5. Sebeok Th.S. Jocul cu fantasmele. Semiotică şi antropologie. - Bucureşti: All Educaţional, 2002, p.80-87.
6. Culda L. Geneza şi devenirea cunoaşterii. Abordare organizaţională. - Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Encilopedică, 1989, p.53-56.
7. Lévi-Strauss C. Antropologia structurală. - Bucureşti: Editura Politică, p.70.
8. Ibidem, p.52-53.
9. Culda L. Geneza şi devenirea cunoaşterii. Abordare organizaţională. - Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Encilopedică, 1989, p.72.
10. Roland B. Mythologies, apud Lucian Culda. Geneza şi devenirea cunoaşterii. Abordare organizaţională. - Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Encilopedică, 1989, p.99-100.
11. Gans E. The Little Bang: The Early Origin of Language // Anthropoetics, 1999, no.1 http://www.anthropoetics.ucla.edu/ap0501/gans. htm.
12. Culda L. Geneza şi devenirea cunoaşterii. Abordare organizaţională. - Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Encilopedică, 1989, p.92.
13. de Saussure Ferdinand. Cours de linguistique générale. - Paris: Bibliothèque Scinetifique Payot, 1972, p.44.
14. Ibidem, p.38.
15. Giovannini B. Aşa a inventat omul comunicarea. - În: Giovannini, Giovanni (coord.). De la silex la siliciu. Istora mijloacelor de comunicare în masă. - Bucureşti: Editura Tehnică, 1989, p.24.
16. Vulcănescu R. Mitologie română. - Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987, p.89.
17. Gimbutas M. Civilizaţie şi cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european. - Bucureşti: Meridiane, 1989, p.51.
18. Cornea A. Scriere şi oralitate în cultura antică. - Bucureşti: Humanitas, 2006, p.65.
19. Boncompagni S. Lumea simbolurilor. Numere, litere şi figuri geometrice. - Bucureşti: Humanitas, 2003, p.230.
20. Ibidem, p.231.

Prezentat la 20.06.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

UNELE PROBLEME FILOSOFICE ALE FIZICII CONTEMPORANE

Ecaterina LOZOVANU

Universitatea Tehnică din Moldova

The article examines some philosophical issues related to linkage between quantum mechanics and general relativity theory. Attention is drawn on the linkage of these theories with the units of measurement for time, length and weight computed by the physicist Max Planck at the beginning of XX-th century. With these values which have acquired meaning in modern physics theories, we are trying to conceptual approach to that primordial singularity from which, according to Big Bang theory, exploded all known fundamental forces. Both theoretical physics researches and philosophical reflections are oriented to knowing that world – which is the single origin of the universe.

Natura este infinită şi fără limite în toate manifestările sale atât la scara dimensiunilor infinitului maxim, cât şi la scara dimensiunilor infinitului minim. Ea nu poate fi reprezentată în categorii unice şi definitive, de aceea la anumite trepte de cunoaştere suntem nevoiţi să apelăm la diverse modele, care au, bineînţeles, un cracter limitat. Toate modelele fizicii reflectă cu aproximaţie fenomenele naturii, iar criteriul valabilităţii lor este experienţa. Problema legată de adecvarea modelelor nu poate fi soluţionată doar cu ajutorul deducţiilor logice, dar şi de logică nu ne putem lipsi. După cum susţinea Al.Einstein, „preferabilă este simplitatea, claritatea şi noncontradicţia gândirii" [1].

„Spre ceea ce tindem, – scria fizicianul german Max Born, – este tabloul general al lumii, care nu doar că trebuie să corespundă experienţei, dar şi să satisfacă cerinţele criticii filosofice" [2]. Aceste criterii trebuie satisfăcute de tabloul lumii înaintat de fizica contemporană: *lumea clasică*, în care domină legile clasice şi se manifestă însuşirile obiectelor materiale şi interacţiunile acestora, lume în care, în rezultatul proceselor filo- şi ontogenez, s-a format omul ca subiect al cunoaşterii; *lumea cuantică*, în care domină legile cuantice şi se manifestă însuşirile obiectelor materiale şi interacţiunile acestora.

Concluzia privind existenţa acestor două lumi se impune în rezultatul analizei reprezentărilor fizicii mecanice şi cuantice, ale cosmologiei contemporane. Aceste reprezentări corespund, fără echivoc, experienţei şi satisfac cerinţele criticii filosofice. Concluzia privind existenţa celei de-a treia lumi se impune din analiza încercărilor minuţioase, care durează deja timp de peste 70 de ani, de a unifica mecanica cuantică cu teoria relativităţii generale.

Una dintre primele încercări de unificare a fost întreprinsă de W.Hoking în lucrarea *De la marea explozie până la găurile negre*. Concluzia la care a ajuns W.Hoking este că „aceste două teorii nu sunt compatibile şi nu pot fi ambele, în acelaşi timp, adevărate" [3]. Aceasta, după cum se ştie, în situaţia în care teoriile respective corespund experienţei în domeniul lor de aplicare. În legătură cu cerinţele criticii filosofice, se impune concluzia că sfera de aplicare a mecanicii cuantice şi sfera de aplicare a teoriei relativităţii generale, se pare, nu coincid.

Despre incompatibilitatea mecanicii cuantice cu teoria relativităţii generale înclina, cu mult înaintea lui W.Hoking, şi Al.Einstein. După câteva săptămâni de la crearea teoriei relativităţii generale, el a atras atenţia asupra faptului că sfera aplicării teoriei relativităţii genrale nu coincide cu sfera de aplicare a mecanicii cuantice. Teoria gravitaţiei care corespunde realităţii în sfera de aplicare a mecanicii cuantice ar trebui să se deosebească de teoria relativităţii generale. În rezultat, teoria relativităţii generale trebuie să suporte modificările corespunzătoare. Einstein scria că „atomul, în rezultatul mişcării interioare a electronilor, trebuie să reflecte nu doar energie electromagnetică, dar şi energie gravitaţională, ce-i drept, în cantităţi extraordinar de mici. Deoarece în natură aşa ceva nu depistăm, atunci, probabil, teoria cuantică trebuie să modifice... noua teorie a gravitaţiei" [4].

Imaginea unei astfel de mofificări a teoriei gravitaţiei se asociază în fizica contemporană cu dimensiunile pentru lungime şi timp calculate de Max Planck. Bazându-se pe calcule relativ simple, fizicianul german evaluează timpul Planck la aproximativ 10-43 secunde, iar lungimea Planck este de aproximativ 10-35 metri.

La acel moment, genialul savant german nu a intuit nicio problemă legată de posibila corelare a mecanicii cuantice cu teoria relativităţii generale. El presupunea că este vorba despre aşa unităţi de măsură a lungimii şi timpului care trebuie „să-şi menţină în mod necesar valoarea pentru toate epocile şi pentru toate culturile,

chiar şi extraterestre sau non-umane" [5]. Primit la început cu răceală şi chiar uitat, acest sistem de unităţi de măsură a căpătat o importanţă deosebită în fizica contemporană, fiind denumit chiar „sistemul de unităţi de măsură al lui Dumnezeu".

Asupra legăturii unităţilor de măsură a lungimii şi timpului Planck cu presupusa corelare a mecanicii cuantice cu teoria relativităţii generale a atenţionat, pentru prima dată, M.Bronstein. Într-un şir de lucrări fizicianul rus a arătat că gravitaţia poate fi măsurată cu precizie redusă, iar limita măsurării ei sunt unităţile de măsură a lungimii şi timpului Planck.

Concluzia la care ajung şi la care fac referire mulţi dintre cei care cercetează această problemă este că „înlăturarea contradicţiilor logice legate de aceasta impune modificarea radicală a teoriei şi, îndeosebi, renunţul la geometria riemanniană care operează cu dimensiuni neobservabile şi, poate, renunţul la reprezentările obişnuite ale timpului şi spaţiului şi înlocuirea lor cu noţiuni mai profunde, neintuitive" [6].

În opinia noastră, unităţile de măsură a lungimii şi timpului Planck nu impun refuzul reprezentărilor obişnuite despre spaţiu şi timp şi înlocuirea lor cu noţiuni mai profunde, neintuitive. Suntem ferm convinşi că cât de profunde, neintuitive ar fi aceste noţiuni, ele oricum vor fi noţiuni ale spaţiului şi timpului, dar nu ceva radical deosebit de acestea.

Unităţile de măsură a lungimii şi timpului Planck mărturisesc, mai degrabă, despre renunţul la geometria riemanniană peste limitele acestor dimensiuni. Unităţile de măsură ale lui Planck sunt ca un posibil hotar, peste ale cărui limite reprezentările despre spaţiu şi timp ale teoriei relativităţii generale nu corespund realităţii. „Eu înclin spre convingerea, – scria Al.Einstein, – că nu putem înainta mai departe cu teoria continuumului, deoarece metrica riemanniană se impune aici ca unica posibilă" [7].

Aşadar, este vorba nu despre dispariţia spaţiului şi timpului peste limitele unităţilor de măsură ale lui Planck, ci despre faptul că peste limitile acestor dimensiuni spaţiul şi timpul pot avea însuşiri metrice şi topologice calitativ deosebite, că extrapolarea calităţilor metrice şi topologice ale spaţiului şi timpului lumilor clasice şi cuantice nu este îndreptăţită. După cum susţine şi fizicianul rus L.Landau, „corectarea corespunzătoare a teoriilor cunoscute ar impune includerea unor reprezentări fizice absolut noi ..., în fizică ar fi incluse noi dimensiuni universale" [8].

Analiza problemei privind legătura unităţilor de măsură a lungimii şi timpului Planck cu presupusa corelare a mecanicii cuantice cu teoria relativităţii generale impune următoarea concluzie, care a fost expusă de matematicianul german B.Riemann în renumita sa lecţie *Asupra ipotezelor care stau la baza geometriei* (de la 10 iunie 1854): „Or, acea realitate care creează ideea spaţiului formează multiplicitatea discretă sau trebuie să încercăm să explicăm apariţia relaţiilor metrice prin forţe de legătură exterioare, care acţionează asupra acestei realităţi" [9].

Dezvoltarea fizicii a mers, după cum ştim, pe calea sintezei acestor modalităţi alternative, conform căreia realitatea care creează ideea spaţiului şi timpului reprezintă unitatea discretului şi continuumului. În acelaşi timp, însuşirile lor metrice, inclusiv natura discretă a timpului şi spaţiului, se explică prin „forţele de legătură" corespunzătoare însuşirilor de interacţiune a obiectelor materiale.

Această cale de sinteză a ambelor alternative, despre care atenţiona B.Riemann, duce la ideea existenţei hotarelor spaţiale care separă unul de altul domeniile spaţiului şi timpului calitativ distincte, în care rolul dominant îl au interacţiunile materiale calitativ deosebite. B.Riemann recomanda să se atragă atenţie fenomenelor care nu pot fi explicate de fizica mecanică. „Răspunsul la întrebările date, – scria B.Riemman, – poate fi obţinut atunci când concepţia fundamentată de Isaac Newton şi verificată de experienţă va depista fapte pe care ea nu le poate explica. Atunci ne vom afla la pragul unui nou domeniu, care ar aparţine unei noi ştiinţe – fizicii, trecerea peste care, astăzi nu are nici un motiv" [10].

Doar peste mulţi ani a apărut motivul de a păşi peste acel prag, despre care scria B.Riemann. Analiza sensului dimensiunii cuantice şi posibila legătură a unităţilor de măsură a timpului şi lungimii Planck cu presupusa corelare a mecanicii cuantice cu teoria relativităţii generale ne va permite să înţelegem, în sfârşit, aluzia matematicianului german B.Riemman. Aluzie la faptul că alături de lumea clasică şi lumea cuantică mai există acel domeniu al lumii obiective, acel domeniu al naturii, care există peste limitele unităţilor de măsură ale lui Planck.

Aşadar, constatăm formarea unei strategii cognitive în fizica contemporană, care susţine ideea existenţei hotarelor spaţiale ce separă unul de altul domeniile calitativ deosebite ale spaţiului şi timpului lumii obiective, descrise de teorii calitativ distincte ale fizicii. Acesta este, întâi de toate, hotarul spaţial al unităţilor de măsură

ale lui Planck care separă cele două lumi (clasică şi cuantică) de cea de-a treia lume, care există peste limitele acestor dimensiuni.

Acestea sunt, inclusiv, hotarele spaţiale ce separă domenii spaţio-temporale ale lumilor clasice şi cuantice. Aşa este, de exemplu, hotarul spaţial ce separă domeniul spaţio-temporal în care domină interacţiunile electromagnetice, ale căror manifestări sunt însuşirile metrice şi topologice euclidiene, descrise de fizica clasică şi de teoria relativităţii speciale, de domeniul spaţio-temporal în care domină interacţiunile gravitaţionale, ale căror manifestări sunt însuşirile spaţiului şi timpului neeuclidian, descrise de teoria relativităţii generale.

În societatea ştiinţifică este larg răspândită părerea că fizica a explicat nu doar electromagnetismul, dar şi toate tipurile de interacţiuni cunoscute. De exemplu, teoria relativităţii generale a explicat gravitaţia, iar alte compartimente ale fizicii teoretice au explicat celelalte tipuri de interacţiuni ale lumilor clasice şi cuantice – electromagnetismul, interacţiunile forţelor tari şi slabe.

Explicarea a ceva este, în fond, un proces de clarificare a sensului. Ea se înfăptuieşte prin descoperirea legilor, a legăturilor şi raporturilor care determină caracteristicile speciale şi generale. Explicarea presupune concluzii, inclusiv predicţii care satisfac cerinţele experienţei şi criticii filosofice. În acest sens, teoria relativităţii generale nu a explicat gravitaţia, iar celelalte compartimente ale fizicii teoretice nu au explicat electromagnetismul, interacţiunile forţelor tari şi slabe. Acestea au explicat corelarea interacţiunilor forţelor cu însuşirile corespunzătoare ale timpului şi spaţiului. De exemplu, teoria relativităţii generale a explicat devierea metricii spaţiului şi timpului de la cel euclidian în domeniu în care interacţiunile gravitaţionale au un rol dominant.

Explicarea autentică a gravitaţiei, electromagnetismului, a interacţiunilor forţelor tari şi slabe ale lumilor clasice şi cuantice este un imperativ al viitorului. Aceasta presupune explicarea procesului de apariţie a interacţiunilor (cunoscute nouă) din anumite interacţiuni calitaive, dominante în domeniul spaţiului şi timpului peste limitele unităţilor de măsură ale lui Planck.

Este vorba despre posibila existenţă a altor calităţi metrice şi topologice ale spaţiului şi timpului, despre existenţa mai multor dimensiuni ale spaţiului în domeniu peste limitele unităţilor de măsură ale lui Planck şi despre aşa-numita *compactificare* a dimensiunilor „suplimentare” ale spaţiului în procesul de trecere de la ascest domeniu spaţio-temporal la domeniul de aplicare a fizicii clasice, a teoriei relativităţii speciale şi generale. Această trecere a fost numită în 1946 de G. Gamov *Bing Bang* (Marea Explozie), în rezultatul căreia apare Universul cuantic sau timpuriu, care s-a transformat prin evoluţie în acel Univers, în care s-a format omul ca subiect al cunoaşterii.

Reprezentările despre existenţa mai multor dimensiuni ale spaţiului au apărut nu în fizică, ci în matematică ca abstracţii, ca elemente ale aparatului teoretic cărora le pot corespunde unele părţi, limite ale realităţii obiective. Reprezentările despre n-dimensionalitatea spaţiului şi compactificarea dimensiunilor „suplimentare” în procesul trecerii din acea lume, care există peste limitele unităţilor de măsură ale lui Planck, în lumile cuantică şi clasică a fost împrumutată de la matematicieni.

Raportul matematicii şi fizicii poate constitui o analiză filosofică separată, noi însă vom aminti aici remarca lui A.Poincare: „Matematica este nevoită să reflecte asupra sa, însă forţa ei principală este îndreptată spre studierea naturii” [11].

Totuşi, primul om care a expus presupunerea despre n-dimensionalitatea spaţiului nu a fost un matematician, ci un filosof. Un filosof care, după cum este bine cunoscut, susţinea teza conform căreia spaţiul tridimensional euclidian se află în raţiunea noastră în formă apriorică intuitivă şi se manifestă în realitatea obiectivă datorită faptului că omul îl inserează în ea. Cât de paradoxal ar părea, la prima vedere, acel filosof a fost Im.Kant. În lucrarea *Cugetări despre adevărata valoare a forţelor vii* Im.Kant scria: „Dacă este posibilă existenţa spaţiilor cu alte dimensiuni, atunci Dumnezeu, cu adevărat, le-ar fi plasat... Însă, astfel de spaţii nu ar aparţine lumii noastre, ci ele ar trebui să alcătuiască lumi deosebite”.

O aşa lume deosebită se presupune că există în domeniul spaţio-temporal peste limitele unităţilor de măsură ale lui Planck. Trecerea din această lume deosebită în lumile clasică şi cuantică are loc în rezultatul procesului de compactificare a dimensiunilor „suplimentare” ale spaţiului şi este însoţit de fenomenul numit Bing Bang. Marea Explozie este consecinţa acelor interacţiuni, care se presupune că sunt dominante în lumea a treia existentă în domeniul spaţio-temporal peste limitele unităţilor de măsură ale lui Plnck.

Există în societatea ştiinţifică multe atitudini sceptice faţă de scenariile de evoluţie a Universului. În acest context, mai expresivă este atitudinea lui J.M. Ponty. În lucrarea *Are ştiinţa o alternativă lui Dumnezeu?* J.M. Ponty menţionează că „pentru explicarea cauzei Bing Bangului trebuie postulată existenţa celei de-a

cincea interacţiuni (împreună cu cele cunoscute – gravitaţională, electromagnetică, tare şi slabă), care posedă o trăsătură deosebită – de clipă trecătoare şi are capacitatea de a se păstra incognito pe parcursul istoriei Universului... Această cerinţă, pe care teoria o impune asupra forţei care a dat naştere Universului, este prea artificială pentru a fi tratată cu seriozitate" [12].

Acei care împărtăşesc acest punct de vedere exclud orice concept de evoluţie a Universului, în rezultatul căreia stările anterioare ar putea să se transforme în altele – ulterioare, calitativ deosebite. Exclud posibilitatea transformării interacţiunilor, care au existat la etapele incipiente ale Universului, în cele cunoscute nouă: gravitaţionale, electromagnetice, slabe şi tari.

După noi, a păstra în continuare incognito acea interacţiune care constituie izvorul Big Bangului nu se va reuşi, deoarece în Univers continuă să existe celelalte tipuri de interacţiuni (cunoscute) şi, consecinţă a acestora – omul ca subiect al cunoaşterii. Cugetările asupra acelei necunoscute ne dă speranţa că incognito acelor interacţiuni, care au un rol determinant în lumea ce există peste limitele unităţilor de măsură ale lui Planck, nu va fi veşnică. După cum afirma pe drept A.Poincare, „natura nu este vorbăreaţă, ea doar afirmă sau neagă ceva. Scopul nostru este de a formula corect întrebările" [13].

Aşadar, din cele trei lumi, omul, ca subiect al cunoaşterii, are reprezentări despre două: lumea clasică şi lumea cuantică. Aceste reprezentări satisfac criteriile, înaintate de Max Born – de a corespunde experienţei şi a satisface cerinţele criticii filosofice. Despre cea de-a treia lume putem susţine că este acea componentă a tabloului lumii spre care este orientată cunoaşterea noastră şi care satisface cerinţele criticii filosofice. Despre corespunderea ei cu experienţa este prematur a se vorbi.

Încercările permanente de a înţelege ce reprezintă în sine cea de a treia lume şi care sunt legăturile ei cu lumile cuantică şi clasică în care există omul ca subiect al cunoaşterii pot fi caracterizate, după părerea noastră, prin renumita frază a lui Al.Einstein: „Tendinţa spre adevăr este mai valoroasă decât posedarea încrezută a ei" [14]. Anume această tendinţă este caracteristică pentru totalitatea de cugetări asupra lumii, care există peste limitele unităţilor de măsură ale lui Planck, inclusiv a elementelor criticii filosofice care sunt expuse în acest articol.

Referinţe:

1. Einstein Al. Cum văd eu lumea. - Bucureşti, 1992.
2. Борн М. Физика моего поколения. - Москва, 1963.
3. Хокинг С. От большого взрыва до черных дыр. - Москва, 1990.
4. Einstein Al. Cum văd eu lumea. - Bucureşti, 1992.
5. Планк М. Избранные труды. - Москва, 1997.
6. Бронштейн М. Квантование гравитационных волн. - Москва, 2005.
7. Einstein Al. Cum văd eu lumea. - Bucureşti, 1992.
8. Ландау Л. О точечном взаимодействии в квантовой механике. - Москва, 1985.
9. Riemann B. Despre fundamentele geometriei. - Bucureşti, 1978.
10. Ibidem.
11. Poincare A. Despre ştiinţă. - Bucureşti, 1983.
12. Ponty M. Cosmologia secolului XX. - Bucureşti, 1978.
13. Poincare A. Despre ştiinţă. - Bucureşti, 1983.
14. Einstein Al. Cum văd eu lumea. - Bucureşti, 1992.

Prezentat la 31.05.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

GRIGORE VIERU, POETUL ÎNTRUPAT AL MARILOR TEME METAFIZICE, ÎN VIZIUNEA LUI FĂNUŞ BĂILEŞTEANU

Narcisa Florentina BOLDEANU

Şcoala Gimnazială Blânzi, România

Along with this living proofs of our language evolution are disappearing important links from our language history. Gathering and interpreting this material is one of the most important present problems.

La puţin timp de la publicarea monografiei lui Stelian Gruia, *Poet pe Golgota Basarabiei*, în România apare o nouă carte despre viaţa şi opera poetului Grigore Vieru. Autorul este un critic „autorizat”, Fănuş Băileşteanu, care chiar dacă vine cu o carte de întindere mai mică, îşi asumă responsabilitatea de a construi un real portret, argumentat în baza canoanelor literare, privind importanţa operei poetului Grigore Vieru – atât în plan literar, cât şi în cel social-istoric.

Monografia, intitulată simplu *Grigore Vieru, Omul şi Poetul*, se ridică deasupra oricărui tip de prejudecată enunţată asupra operei autorului român din Basarabia, cu atât mai mult cu cât întregul demers scoate în vileag, prin comparaţie cu alţi autori români contemporani, valoarea etică, estetică-poetică a operei în contextul istoriei literare. Dacă Stelian Gruia afişează o atitudine familiară faţă de opera şi viaţa poetului Grigore Vieru, Fănuş Băileşteanu păstrează o anumită distanţă, lucru care denotă profesionalismul academic, preferând să evidenţieze, în contextul tulbure al receptării operei autorului basarabean, vocea profund poetică, magică, rostită pe un ton firesc, uman, natural, voce care îi conferă o poziţie particulară în ansamblul generaţiilor literare.

De altfel, criticul literar intuieşte unul din crezurile care au stat la baza creaţiei vierene, anume – aşezarea în poezia *de totdeauna*. În volumul antologic *Rădăcina de foc* (1988), poetul basarabean, rostindu-şi confesiunea de credinţă, subliniază: „Părerea mea este că nu există generaţii, deşi mai demult credeam că există. Sunt numai grupuri de tineri consolidaţi în dorinţa grabnică şi firească de afirmare şi grupuri de poeţi mai vârstnici uniţi în apărarea, tot firească, a cuceririi lor poetice. Un poet bun ţine de toate generaţiile, mediocritatea de nici una” [1].

După felul în care este structurată monografia, putem observa că autorul ei îşi propune să ne *iniţieze*, prin traseul criticii literare propriu-zise, pe coordonata coerentă a biografiei şi operei poetului. Lucrarea este împărţită şcolăreşte în trei secţiuni: *Omul* – în care autorul realizează o cuprinzătoare cercetare biografică; *Poetul* – capitol de întindere mai mare, structurat, la rândul său, în alte şapte subcapitole *A fi poet înseamnă...; poezia pentru copii; Poezia pentru Doamne şi/sau Domniţe; Poezie pentru* <Mama>; *poezia pentru Patrie; Poezia pentru… Hristos; Poezia pentru…Poezie*, în care criticul român analizează minuţios opera poetului. Aici autorul insistă şi pune în lumină temele dominante ale lui Grigore Vieru: copilăria, mama, iubirea, patria, sentimentul religios, simţământul poetic etc.; şi o a treia secţiune – *Portret final*. Lucrarea este îmbogăţită şi de o *Bibliografie* sumară, care închide cercul hermeneutic al lui Fănuş Băileşteanu cu privire la particularităţile poeziei vierene.

În cele mai multe articole sau monografii despre poetul Grigore Vieru autorii abuzează şi conturează, în ton *melodramatic*, situaţia biografică. Fănuş Băileşteanu, chiar dacă încearcă să se ţină departe de acest comportament deviant, notează, cu simţ de răspundere, că „viaţa lui Grigore Vieru n-a fost deloc uşoară” [2]. Dar, criticul nu pune în vedere episodul *suculent* al perioadei copilăriei poetului, aşa cum întâlnim la Stelian Gruia, ci, dimpotrivă, în capitolul *Omul* monografistul orientează privirea noastră către luptătorul, modelul uman întâlnit în personalitatea lui Grigore Vieru, odată cu debutul poetic.

Tot aici cărturarul român inventariază poziţiile pro şi contra ale acelora care s-au pronunţat cu privire la ansamblul operei lui Vieru. Totuşi, Fănuş Băileşteanu atrage atenţia că cele mai multe cronici, în special din partea *cercetătorilor* români, sunt fondate pe principiul unor prejudecăţi politice, defăimând astfel adevărata arhitectură estetică. Inventarierea acestor poziţii, precum şi realizarea monografiei în ansamblu, denotă, în contextul dat, un curaj de care autorul dă dovadă.

Criticul observă, aşa cum au făcut-o şi alţii, că la Grigore Vieru există între viaţa şi opera sa poetică sau publicistică o colaborare / întreţesare organică, astfel încât Poezia are un rol ontologic, existenţial în biografia sa: „Este însăşi viaţa sa. Artistul trăieşte până în 1988, aproape, exclusiv în, prin şi pentru poezie” [3]. Scriitorul român a observat că una din preocupările constante ale poetului e aceea de a *recupera* adevărul istoric, de a lupta pentru drepturile omului: „Activitatea sa literară, politică, educativă a făcut din Grigore Vieru una dintre cele mai puternice personalităţi luptătoare pentru drepturile omului în Republica Moldova” [4].

Criticul este primul care relevă etapele sacralizării limbajului poetic la Grigore Vieru. Acestea izvorăsc din structura sa psihologică-artistică. Poetul îşi însoţeşte existenţa printr-o atitudine Christică, despre care vorbeşte şi Stelian Gruia. Din această nobilă atitudine poetul va identifica prezenţa sacrului în tot ce este vegetal, în tot ce este lumesc. Din această bunătate liturgică Fănuş Băileşteanu descoperă *Icoana sfântă* a omului (vierean): „mai toate poeziile sale – cu Mama; cu iubita; cu Floarea-soarelui; cu Pâinea scoasă din divinul Cuptor; cu Izvorul natal; cu Piatra (de pe Prutul răstignirii); cu Copiii – îngeri ai acestei vieţi ce este dată Omului; cu Bătrânii – adevăraţi martiri, *duşi în Siberii* – demonstrează peremptoriu un singur lucru: numai Icoana sfântă din Casa mamei, numai Dragostea, numai Credinţa în Dumnezeu au ajutat semenii săi (şi pe sine însuşi) să supravieţuiască” [5].

În capitolul despre *Poezie*, criticul român punctează poetica viereană în ansamblul ei. În acest sens, în cele şapte paragrafe, autorul simte nevoia să dezbată, cu aparatul criticii literare, temele considerate fundamentale, de o valoare şi o frumuseţe autentică. În primul subcapitol criticul continuă oarecum atitudinea din capitolul precedent, polemizând pe chestiunea *limbii române* în lirica lui Vieru. Pentru a-şi susţine trăirile şi credinţele faţă de poezia lui Vieru, Fănuş Băileşteanu consemnează, prin tehnica ce vizează comparaţia, reflecţiile despre limbă ale altor scriitori români – Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru etc.

În cel de-al doilea paragraf hermeneutul se apleacă asupra poeziei pentru copii. Atitudinea şi argumentul comparativ apare şi aici, doar că de această dată abordarea e dusă în zona teologiei. Poetul apare, astfel, într-o înfăţişare mitologică, cu atât mai mult cu cât în comparaţiile despre volumul *Albinuţa,* pe care criticul le face, este adus în atenţie unul dintre cei trei mari părinţi capadocieni, Sfântul Grigore din Nazians. Chiar dacă, de pildă, criticul Theodor Codreanu consideră comparaţia puţin exagerată [6], noi suntem de părere că ea apare în contextul în care, într-un stat sărăcit de puterea credinţei, era nevoie de construirea unor modele spirituale, prin care ceilalţi să ajungă la *rugăciune* şi *confesiune* către Dumnezeul ortodoxiei strămoşeşti: „Poetul Grigore Vieru devine, într-un fel, < părintele nostru Grigorie, de Dumnezeu Cuvântul >, cel născut la Nazians, <către anul 328>, care, <ajuns la măsura vârstei şi plăcându-i să înveţe>, s-a întors însă şi <s-a făcut dascăl în Capadochia> (în Ţara lui), fiind sfinţit <episcop, mai târziu, de Sfântu Vasile> – chiar <fără voia lui>. Ctitor al unei <bisericuţe a Învierii>, iubind <viaţa duhovnicească. Poezia creştină şi teologia pe înţelesul oamenilor>, <Sfântul Grigorie>, <a adunat pe credincioşi într-o bisericuţă mărginaşă, deschisă chiar în casa uneia din rudele sale> şi <a adus multe dovezi contra greşitelor învăţături ce tulburau, atunci, Biserica>. Dacă, prin urmare, în teologia lui (a sfântului Grigore din Nazians – *n.n.*) Biserica Răsăritului şi-a văzut tălmăcită propria ei teologie despre taina Sfintei treimi, se poate, cred, spune că şi *albinuţa* poeziei lui Grigore Vieru – fie şi în cea < pentru copii> ! – există <sfânta treime> (mioritică) a Neamului românesc” [7].

Tot în spirit comparatist abordează criticul român poemele de dragoste ale lui Grigore Vieru. În acest sens, invocând consideraţiile poetei Carolina Ilica, potrivit căreia tema cea mai profundă a liricii erosului la Grigore Vieru este legată de imposibilitatea autorului de a vedea iubirea „egal împărţită între mamă şi iubită”, autorul iniţiază o analiză privind o cromatică a erosului, analiză care îl va inspira mai târziu şi pe Theodor Codreanu în demersul său critic-monografic. Băileşteanu sugerează că la Grigore Vieru culoarea *verde* este culoarea dragostei – primordiale. Aici, criticul aduce în discuţie şi asemănările tematice întâlnite în lirica proustiană şi eminesciană, astfel încât concluzia este una integratoare: „toată poezia lui stă sub semnul iubirii” [8].

Nici tema *mamei* nu scapă de abordarea comparatistă. Un plus ar fi că autorul monografiei româneşti integrează tema *maternităţii* în ansamblul atitudinilor folclorice. Totuşi, autorul remarcă în poezia dedicată mamei şi o diversitate a întrupărilor stilistice, inspirată în mod natural din poezia românească. Criticul vorbeşte chiar despre spaţiile diagonalelor unui pentagon în care poate fi descoperit specificul poeziei lui Vieru: „spiritul <testamentului> arghezian; <jalea> naţională, cu tonalitatea bibilică a lui Octavian Goga, dar fără stilul baladesc al rapsodului din Răşinari; <boala> din lume (…) şi melancolia, ca şi expresia – blagiană; <armonia> eminesciană, muzicală, a sufletului moldav şi liniştea bucolică, pillatiană, liniştea <satului dintre vii>, dintre păduri” [9].

Fănuş Băileşteanu acordă un loc deosebit şi problemei poeziei pentru patrie, pentru limba română. Subcapitolul este scris în ton polemic, demontând prejudecata că Grigore Vieru ar fi un tributar al poeziei patriotice. Potrivit criticului, principala preocupare a poetului nu e să cânte despre patrie, ci mai curând despre valorile autentice ale acesteia, despre istorie, despre tradiţiile ei: „Această stare de beatitudine caracterizează însă lirica poetului doar până prin anii 1990-1991. După aceşti ani, Grigore Vieru începe să scrie … <Poeme publiciste>, cum şi-a subintitulat ciclul <Dumnezeu şi Patria>. Poetul a ieşit din <carapacea> melancoliei dorului şi a bucolicei sale contemplaţii, din erotica eului său liric, devenind, ca şi Octavian Goga până la primul război mondial, un <poeta vates> – <poetul pătimirii noastre>. Şi-a schimbat şi expresia artistică" [10]. Fiind în acelaşi spirit cu poetul în ceea ce priveşte problema limbii, criticul completează: „Poezia este, cum se ştie, întruparea sublimă a limbii. Fără asumarea destinului limbii natale, nu există nici poezie" [11].

Un subcapitol demn de luat în consideraţie este acela în care Fănuş Băileşteanu analizează atitudinea poetului român din Basarabia faţă de *moarte*. Originalitatea poeziei lui Vieru „constă în cadrul mai larg al poeziei de meditaţie, de reflexie filosofică asupra marilor teme ale poeziei, ale destinului uman – în chiar nucleul acestei meditaţii: în felul cum e privită moartea" [12]. În acest sens, criticul conchide că în ceea ce priveşte abordarea acestei teme poetice inspiraţia vine tot din zona folclorului, din *Mioriţa*, precum şi din zona influenţelor dinspre Eminescu şi Blaga. În ciuda acestor *influenţe* întâlnite la tot pasul, cărturarul român dezvăluie că o mare parte a atitudinii poetului faţă de moarte vine din atitudinea poetului faţă de viaţă. Acestuia îi este *dragă* viaţa *până la lacrimi*. Este o abordare filosofică.

Referinţe:

1. Vieru Gr. Rădăcina de foc. - Bucureşti: Univers, 1988, p.341.
2. Băileşteanu F. Grigore Vieru. - Bucureşti: Iriana, 1995, p.23.
3. Ibidem, p.32.
4. Ibidem, p.9.
5. Ibidem, p.104.
6. Codreanu Th. Duminica mare a lui Grigore Vieru. - Iaşi: Princeps Edit, 2010, p.107.
7. Băileşteanu F. Grigore Vieru. - Bucureşti: Iriana, 1995, p.65.
8. Ibidem, p.71.
9. Ibidem, p.80.
10. Ibidem, p.88.
11. Ibidem.
12. Ibidem, p.110.

Prezentat la 06.07.2012

CONFLUENCES BETWEEN THE AMERICAN AND THE MOLDOVAN LITERATURES: DIACRONIC AND COMPARATIVE PERSPECTIVE

Svetlana CALARAŞ

Catedra Limbii Germanice

Cititorii noştri au manifestat mereu un interes vădit faţă de literatura americană. În lucrarea de faţă autorul îşi propune să cerceteze cum este receptată această literatură străină din perspectivă diacronică, adică să releve cum s-a dezvoltat interesul faţă de literatura americană în Republica Moldova, începând cu simple traduceri ale operelor scriitorilor americani în ziare şi reviste până la preluarea unor teme şi idei din operele lor de către scriitorii moldoveni.

The American literature is one of the most intriguing in the world. In spite of its rather early age, the history of the American people itself consisting of approximately four centuries, it is an example of mixture of traditions and innovations. The "melting pot" of various nationalities has given birth to a new remarkable phenomenon – the unique American culture.

In the Republic of Moldova, the American Literature has been perceived at its grand value with much difficulty. One of the existing problems in the area of the reception of the World Literature in the Republic of Moldova is the lack of profound research in the field of American literature.

The level of realization of contacts with the American literature was proved to be a little superficial, due to the fact that, generally, the American literary works that appeared in Moldovan bookshops and libraries during five decades after World War II have been mostly translations from the Russian language. The main cause of this problem consists in insufficient knowledge of foreign languages, especially of Germanic languages, that is of English and German. The study of these subjects was a rare phenomenon in the educational system of post war Bessarabia.

A tendency of more profound study of English language and American literature is noticed at approximately the beginning of the eighties. Nowadays English has become the most studied language in our country, since it became the universal means of communication among representatives of different countries and cultures.

Consequently, the American literature wasn't completely ignored in the Moldovan Republic. The proof consists in the presence of American works in the course of World Literature in the higher institutions during the second half of the twentieth century, and in the continuously growing interest towards the translations from the original.

The reception of a literature in another cultural space is an issue that has especially preoccupied the researchers lately. It is usually realized on different levels, among which we differentiate three main levels of reception, emphasized by Paul Alexandru Georgescu, regarding the perception of Hispanic literary values and by Sergiu Pavlicenco, regarding the Germanic literary values [1]. Thus, the levels are the following:

a) The level of interpretation – literary criticism;
b) The level of information – the translations;
c) The level of literary creation – literary works of foreign inspiration (in our case, the works of Moldavian writers inspired from the American literature).

The problem of the translations has been studied in the comparative literature both on the theoretical and on the practical levels, as it is seen in the works of many researchers, and in particular at: G. Monnin, V. Garcia Yerla, Yv. Chevrel, J. Lambert, J. Voisine, etc.

Yves Chevrel, for example, mentions that in the area of the comparative literature it matters not the process of the translation itself, but the reality of the text translated [2]. C. Guilleu, on the other hand, thinks that the translation is a component of the historical literary system, but its function and place depend on the relations with the other components of the system [3]. B.Reyzov presumed that only at first sight the theme of the translation and its exigencies towards the translator develops on a specific route, different from the development of the language. In reality, as it will be shown later, the language of the translations "grows old" faster, therefore being explained the appearance of some new translations of one and the same work [4].

The translations of literary works are regarded today as a way of access to the foreign literatures. But it surely doesn't mean that if the translations exist, we don't have to learn foreign languages any more. Yet, the lack of knowledge in the field of foreign languages constituted the main problem of the reception of foreign literatures in our cultural space. In the postwar period the majority of the works, with rare exceptions, were translated not directly from the original – from the American variant, but from the Russian one, which remained a long time the most frequent intermediary in perceiving a foreign literature.

This phenomenon constituted the cause of both the inferior quality of the translations and the prominent infidelity towards the original, not mentioning the artistic value of the translations, which were thoroughly edited and censored. Being destined to the masses, they not only influenced the people from the cultural point of view, but also from the social, psychological and political point of view. They had to correspond to the Soviet concept of a foreign literary work in the Bessarabian region. More than that, the selection of the authors and of the works was also left to the discretion of the translators or subordinated to some editorial plans that followed more extra literary, political objectives than cultural ones.

After a profound research in the area of the crystallizing of the American literary values in the Moldovan literature, it has been discovered that the quality of the translation that have been made since the post-war period till the present days, is quite satisfactory, although there is also place for improvement. The excessive use of the Russian language as an intermediary has gradually subtracted. As a result of the assimilation process, the literary works, suffering transformations in the translations from other languages, or in the imitations and critical interpretations, still become a dynamic factor in creating a national literature. They take part in its development as a phenomenon that acts on the same level as the products of the national creation.

Thus, the reception at the level of the translations implies numerous aspects, both literary and extra literary, without which the picture of the reception will be neither complete, nor objective.

In any case, the translations from the original never lacked entirely. Some literary works were translated from the most prominent writers. The press preferred to publish the translation of short prose, which was most of the times translated directly from English, without the interference of Russian translations.

Nevertheless, the fact that the Moldavian translations were made in a language submitted to its development to the influence of extra linguistic factors led to the reader's preference to read or study these works in Russian translations, due to the fact that these translations were superior from the artistic point of view to the Moldavian ones.

According to my research, the most remarkable authors of the translations from English were: Aureliu Busuioc, Igor Creţu, Ion Vatamanu, Pavel Starostin, Ion Mînăscurtă, etc. Moreover, it is noticeable that after World War II the translations from American English were very rare. But with the progress of the economy and science, the responsibility towards the fidelity of translation has grown a lot. "Traducerile, mai cu seamă cele efectuate într-o bună limbă română – writes Mihai Cimpoi, – au avut o deosebită contribuţie la procesul de culturalizare a basarabenilor, de deschidere spre valorile literaturii universale şi la purificarea mediului lingvistic" [5]. The Moldavian reader had the possibility to get acquainted in his mother tongue with the words of such titans of the American literature as Mark Twain, Ernest Hemingway, Theodore Dreiser, Walt Whitman, etc.

The first translations were made for the press, through which the masses were culturally "illuminated". This way, the Moldavian reader had the possibility to learn about E. Hemingway, whose novels were translated and published for the first time in Moldova in 1959 in the daily Tinerimea Moldovei (the story "Nimeni nu moare niciodată", translated by S. Preigher) [6] and Nistru magazine ("Sătucul indienilor", translated by M. Bruhis) [7], about O. Henry (translated by A. Busuioc for Nistru magazine and Moldova review, in 1962, and respectively, in 1968). The reader learned about the famous American poets: Carl Sandburg was translated in 1967 by A. Codru for Moldova review and Walt Whitman was translated by Ion Vatamanu in 1969 for Nistru magazine and Cultura review, etc.

The press has contributed to the popularization of the creation of American writers and poets, which reflected into the growth of publishing volumes of novels and short stories, of sketches and poems. The drama, being more complex from the structural point of view, didn't seem to be fairly appreciated by Moldovan press and publishing houses.

Nevertheless, the Moldovan publishing houses have also contributed to the spreading of American values in the Republic of Moldova, for example, the publishing house *Cartea Moldovei* played a major role, publishing

tens of translations of American literary works throughout two decades (1958-1976), or the other publishing houses, like: *Lumina* (1974-1989), *Literatura artistică* (1977-1990), *Hyperion, Asociaţia Cartea, Cartier* (from the nineth decade of the 20th century till present days), etc., which also contributed to this important phenomenon.

As far as it concerns the reception of the American literature in our cultural space on the level of interpretation, we realize that a major part of the American writers' literary works published in the post-war period till the present days have had critical mentions at their address, contained in the prefaces and post faces of the published works, as well as in the Moldovan press: newspapers, magazines, reviews.

On the level of literary critique there can be defined a gradual growth in the number of specialists in the area of the development of the literary genres. If at first, in the post-war period, only some attempts of interpreting the work of the American poets and writers (essays, book reviews, biografical and critical articles) have been made, then in the present days it is observed a more frequent appearance of some compilations of critical articles and essays regarding World Literature, and particularly regarding the American literature, which proves a real improvement in the Moldovan researchers' attempts to make contact with the American literature, to study and interpret it.

The critique at the address of the American Literature was appreciated to be of great value: both the critical volumes on certain authors, such as Sadagurski's criticism on the works of Frank Norris [8] and Jack London [9], or Mihai Cimpoi's work on Hemingway and Melvill [10], etc., and the numerous critical articles and essays that have appeared in this period of time.

Nevertheless, the most favoured are the readers of nowadays, who can choose from a wide range of genres of the American literature: from Hemingway's and Dreiser's literary works, to Sandra Brown's mawkish novels, literature which is easy of access to anyone.

On the third level of reception, that of literary creation, the one who receipts the literary work is the writer who is also the one who produces other literary works. As a common reader, the writer acts the same way in the process of the lecture, but in addition to that, he gets inspired for the creation of some other work, this time with a national coloring.

It is a well-known fact that any artistic creation is the product of the author's imagination and sensibility. Nevertheless, it is also the product of his reception of some ideas taken from previous readings – both from the national literature, and from the foreign ones.

Thus, such a phenomenon as the taking over of some themes, motifs, forms and methods, etc. has appeared along with the development of literature. In the comparative literature this phenomenon was called the theory of the influence. On the level of the creative reception the accent falls not on the influence itself, but on the level of originality of the new work created under this influence [11].

The subjects of the comparative literature are the international literary relations: the existence of direct relations (the knowledge of other countries' languages and literatures) and the existence of the indirect relations (the appearance of some tangencies, or of some traces of a foreign literature – through the translations – in some other literatures).

The typological study is based on the principle of searching for resemblances in literatures, that can't be explained through the direct and the indirect relations, –these are the typological resemblances, explained by the social-economical conditions, which generated these affinities in different periods of time. The *thematology* is just an aspect of the study of typological resemblances in literatures and this aspect will be the one studied in this article.

In other words, studying the level of literary creation (literary works with themes common to those in the studied literature or of the respective national inspiration), it is to be noticed the fact that the creative reception deals with a subjective matter, it deals with the form in which some foreign literary values are reflected into the literary works of another nation. In our case, it refers to the works of the Moldavian writers inspired from the American Literature.

In the Moldovan post-war literature, the Moldovan writer imposed himself through the approach of the universal themes and especially through the use of the classical forms of the prose, belonging to such trends as the Romanticism (the motif of the rebel, of the outcast, the Bildungsroman, the following of the crystallizing of a character), the Realism (the stream of consciousness, the alternated time plans, the slide into the fantasy, into the dream), etc.

The themes that traverse the creation of the American prose writers had a considerable response in the Moldavian literature. For example, such a theme as *The development of a character under the oppression of the civilization* (a typical Bildungsroman) that is found at John Steinbeck, Jack London, Theodore Dreiser, can also be noticed at our writers, such as: Ion Druţă, Vlad Ioviţă, Ion Burghiu, etc. It is obvious that the Moldavian writers have read something from the work of the American prose classics, but the resemblance can be caused not only by the reflection of the American values into the Moldavian literary works, but also by the similar surroundings or similar social and historical conditions. For example, the theme of the *society on the brink of urbanization* is shown both in John Steinbeck's "Grapes of Wrath"[12] and also in Ion Druţă's "Ultima lună de toamnă", "Frunze de dor" [13], or in Vlad Ioviţă's work „Hectar de umbră pentru pustiul Sahara", etc. [14].

A widespread theme in the world literature is that of the place taken by the *Man of art* (the artist) in the society. Such famous prose writers as Jack London, Ernest Hemingway, and Theodore Dreiser paid a special attention to this theme in their works. This way, through his social-psychological novel "Martin Eden" Jack London deeply penetrates the psychology of a writer, of a man of art, but also characterizes his tragedy, resulted from the conflict with the materialist bourgeois society, foreign to the real art and talent [15].

The reader can see the same intellectualized character in Aureliu Busuioc's novel "Singur în faţa dragostei". The main character Radu Negrescu, like Martin Eden, is forced to protect his concepts like a don Quijote of the Bessarabian village. His progressive thinking proved to be different from the mediocrity of the bourgeois society [16].

Another resemblance can be seen between Hemingway's "Snows of Killimanjaro" and Druţă's story "Sania". Both authors describe the tumultuous process of creation, the artist not being understood not only by the society, but also by the close people, who love him, such as his wife. At Hemingway the man of art, Harry, is doomed to die because of the gangrene, but death doesn't frighten him as much as the fact that he will not end what he had already began to create [17].

On the other hand, in Druţă's story "Sania" the role of the man of art belongs to moş Mihail. The poetry of the rural life is interwoven by the same thread of a dramatic conflict between a creator and the world that surrounds him. Through this story, simple at first sight but complex both from the thematic point of view (the sacrifice for the art's sake) and from the psychological point of view (the problem of the mentality of the man of art), Ion Druţă doesn't only discuss the universal motives (as in Hemingway's work), but also reflects upon the local, native motives, as, for example, the motive of the *Artist's sacrifice* (as in "Meşterul Manole şi Mănăstirea Argeşului") [18].

The same theme, the theme of *War* traverses the work of the famous American writer Ernest Hemingway, who belongs to the lost generation, which includes such writers as: J.Steinbeck, W.Faulkner, E.Caldwell, etc. Hemingway's novels abound in terrible, but truthful details of the armed battles, entirely lacking romanticism. Through his novels "For whom the bells toll?", "A farewell to arms!" he transmitted to the reader the shock born due to realizing the true face of the war and its results – like the moral death of people who passed through this experience.

The style, typical of Hemingway, is characterized by the character's abrupt dialogues (the fragmentalism), the unfinished thoughts – by the overtones and by the total lack of the author's comment on the things that happened [19].

The same fragmentalism and pacifist message can also be found in Vladimir Beşleagă's novel "Zbor frînt". However, the author doesn't just present battle scenes, like in Hemingway's "A farewell to arms!" , but also the dramatic result of the war – like in "Fiesta (The sun also rises)", where the main character, came from the front, faces the society's indifference towards their life, towards their tortured souls [20].

The theme of *Nature*, of nietzschian origin, about the human condition and the laws of nature in which the strongest survive, is also approached by both the American and the Moldavian writers, still with some differences characteristic to each of them. Thus, Henry Melvill's epic "Moby Dick, or the White Whale" does not only contain scientific information on whales' life, but also reflects the philosophic and the social sublayers: from the philosophical point of view, the White Whale signifies the mystery of the Universe and of the Existence, and people like Ahav, Starbeck, Flask and Ismael try to study it, they fight with the White Whale, but collide with its strength – the supreme law of the Nature: the strongest one is the one who wins. And from the social point of view, the novel's main issue is linked to the trade, and its process conveys the

principles on which are based the relations in a bourgeois society: the property is the law, the power. In the society, like in nature, only the strongest survive [21].

The same theme is the main issue in Hemingway's novel "The Old Man and the Sea", but he doesn't write volumes to prove something that is obvious. The novel is based on the principle of the iceberg: on the surface can be seen only the essence, the synthesis of all the stories about the fishermen's life, and all the other 7/8 of the iceberg remain unseen, which means that it is important only what the author knows while creating his work, and not how much he writes.

The idea of the novel "The Old Man and the Sea" is the same as in Moby Dick: the man has to fight for his existence, like the old Santiago struggles to save his fish from the sharks. The action takes place in a very short period of time, but it contains many moralizing meanings essential to the Humanity: will the human factor – the will, the hope – be stronger than the harsh laws of nature? [22].

The Moldavian writers also try to answer this question. Ion Druță interpreted this theme from his point of view; he reversed the roles, showing how are the representatives of the wild life living in the Man's world. He deplored the fate of the dark bay horse wounded, worn out and left to die by his master, who had to follow his captain (the story "Murgul din Crimeea"), and he praised the diligence of the ant (the story "Furnica"), identifying it with a maiden, whom a spruce liked. Druță used the personification to show human characters.

The same method is used in the story "Balada celor cinci motănaşi". The way the cat takes care of her kittens emphasizes a universal truth: both in nature and in human life a mother will always be a mother. The idea that only the strongest survive the harsh conditions of the surrounding world is also present in the work [23].

The same method is used by Emil Gîrleanu in his collection of stories "Din lumea celor care nu cuvântă". The law of natural selection is shown in the story "Căprioara", where the poor creature sacrifices herself to the wolf for her kid to survive. Whereas in the story "Nedespărțite!..." the man is the one who caused a dramatic situation: he shot a bird which was heading to the warm countries, and her „husband" was flying above her body, following his wife,as in symbol of eternal love. The lyrical note, charactristic of Gîrleanu's work, is familiar to the Moldovan style of writing [24].

The theme of the *Human condition*, of the uprooted man is very close to the Mioritic spirit of our people. In many Moldovan works, such as: "Navetista şi pădurea" by V.Vasilache [25], "Singur în fața dragostei" by A.Busuioc, "Ultima lună de toamnă" and "Toiagul păstoriei" by I.Druță [26], "Hectar de umbră pentru pustiul Sahara" by V.Iovіță [27] etc. is outlined the image of the Shepherd (a Păstorului), who isn't estranged only from his sheep, but also from his calling and from his native place.

Another vision of the *uprooted man* is that of the man estranged from the reality: like Isai in Beşleagă's novel "Zbor frînt", whose psychological trauma caused by the war estranged him from the present, and Benjamin in W.Faulkner's "The sound and the fury", who perceives the reality through the prism of his feelings limited by his inborn deficiency (he was deaf and dumb). The love towards his sister Caddy is the only thing that connects him with the surrounding world. Introvert, suffering Caddy's drama of being seduced and left by the man she loved, Benji estranges himself entirely from the world he doesn't understand [28].

The image of Huckleberry Finn from Mark Twain's work is representative, regarding the man who is deprived of his connection with the surrounding world, with the society. Even if a lady tried to adopt and to raise the boy, for him to become a civilized person, Huck didn't fit into that social life, he rejected the laws of the well-behaviour, which were useless in the forest, the place where he felt at home, safer than in society [29].

Some obvious reminiscences of the ideas used by the famous American prose writer J.D.Salinger in his novel "The Catcher in the Rye" can be found in N.Esinencu's story "Doc": first of all, it is the use of the same theme and idea – the problem of the teenager (Holden Caulfield in Salinger's case, and Doc in Esinencu's), who felt repellence towards the phoney world of the adults, in which there was no place for him. Just like Holden, the Moldavian Doc felt the same strong wish to revenge, to punish the people who were close to him, but didn't understand him [30].

The theme of the *Childhood*, approached by Mark Twain in Tom Sawyer is also present in the works of such Moldavian writers as: Spiridon Vangheli ("Guguță, căpitan de corabie", "Steaua lui Ciuboțel", "Băiețelul din coliba albastră") [31], Emilian Bucov ("Pîrăiaş") [32], Aureliu Busuioc ("Noile aventuri ale lui Natăfleață") [33], George Meniuc ("Caloian") [34], etc. Although addressed to children, both the adventures of Tom Sawyer and Huckleberry Finn, and the adventures of the characters created by the Moldovan writers are also known and enjoyed by the adults, because they contain universal truths, seen through the naive eyes of the child.

In other words, although diverse and created in different from ours surroundings, the American literature has brought an important contribution to our prose, hence the influence through the universality of its themes and motives, which had a world-wide response.

Thus, in different periods of time, the similar historical, social, and psychological conditions led to the appearance of some similitude in the literary works of the writers of different countries, even if they have never seen each other's works. Moreover, it was shown how the same themes (the themes of War, of the Artist, of the Childhood, etc) have been taken over by our writers. On the whole, the Moldovan authors, being sensitive to the metamorphoses generated by the modern world, still preserved the national coloring of the Moldovan literature.

References:

1. Pavlicenco S. Receptare şi confluenţe: - Chişinău: USM, 1999, p.10.
2. Chevrel Y. Les etudes de reception // Précis de littérature compareé. - Paris, 1989, p.52.
3. Guillen C. Entre lo uno y lo otro. Introduction ala literatura comparada. - Barcelona, 1985, p.357; apud: Pavlicenco S. Receptare şi confluenţe. - Chişinău: USM, 1999, p.42.
4. Реизов Б.Г. История и теория литературы. - Ленинград, 1986, с.289-290.
5. Cimpoi M. O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia // Perioada postbelică: Rătăciri dogmatice şi întoarceri în Ithaka. - Chişinău: ARC, 1996, p.169.
6. Hemingway E. Nimeni nu moare niciodată // Tinerimea Moldovei (Chişinău), 25-27 septembrie, 1959, p.20.
7. Hemingway E. Sătucul indienilor // Nistru (Chişinău), 1959, nr.7, p.80.
8. Sadagurschi A. Frank Norris şi romanul American. - Chişinău: Cartea Moldovenească, 1976.
9. Sadagurschi A. Jack London. Timp, idei, creaţie. - Chişinău: Literatura artistică, 1978.
10. Cimpoi M. Cicatricea lui Ulise. - Chişinău: Literatura artistică, 1982.
11. Cimpoi M. O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia. - Chişinău: ARC, 1996, p.168.
12. Steinbeck J. Fructele mîniei. - Chişinău: Lumina, 1986.
13. Druţă I. De la verde pân' la verde. - Chişinău: Literatura artistică, 1982.
14. Povestiri moldoveneşti contemporane. - Chişinău: Hyperion, 1990.
15. London J. Opere alese în 3 volume. Povestiri şi nuvele. Vol.1. - Chişinău: Literatura artistică, 1982.
16. Busuioc A. Singur în faţa dragostei. - Chişinău: Literatura artistică, 1986.
17. Hemingway E. Opere alese. - Chişinău: Cartea Moldovenească, 1972.
18. Druţă I. Sania // Scrieri. În patru volume. Vol.2. - Chişinău: Literatura artistică, 1990.
19. Hemingway E. Adio, arme! - Chişinău: Literatura artistică, 1967.
20. Beşleagă Vl. Interrupted flight. - Chişinău: Literatura artistică, 1987.
21. Melvill H. Moby Dick sau Balena Albă. - Chişinău: Literatura artistică, 1980.
22. Hemingway E. Bătrânul şi marea. - Chişinău: Literatura artistică, 1990.
23. Druţă I. Scrieri. În patru volume. Vol.3. - Chişinău: Literatura artistică, 1990.
24. Gîrleanu E. Căprioara, Nedespărţite!... // Din lumea celor care nu cuvântă. - Chişinău: Literatura artistică, 1992.
25. Vasilache V. Navetista şi pădurea. - Chişinău: Literatura artistică, 1982.
26. Druţă I. Toiagul păstoriei // Scrieri. În patru volume. Vol.2. - Chişinău: Literatura artistică, 1990.
27. Ioviţă Vl. Hectar de umbră pentru pustiul Sahara // Povestiri moldoveneşti contemporane. - Chişinău: Hyperion, 1990.
28. Faulkner W. Zgomote şi Furie. - Bucureşti: Cartea Românească, 1987.
29. Twain M. Aventurile lui Huckleberry Finn. - Chişinău: Lumina, 1989.
30. Salinger J.D. La margine de prăpastie. - Bucureşti: Cartea Românească, 1985.
31. Vangheli S. Guguţă, căpitan de corabie; Steaua lui Ciuboţel; Băieţelul din coliba albastră. - Chişinău: Literatura artistică, 1988.
32. Bucov E. Pârăiaş. - Chişinău: Literatura artistică, 1987.
33. Busuioc A. Noile aventuri ale lui Natăfleaţă. - Chişinău: Literatura artistică, 1989.
34. Meniuc G. Caloian. - Chişinău: Literatura artistică, 1991.

Prezentat la 16.06.2012

DRAMA EXISTENŢEI ŞI INCOMUNICABILITATEA ÎN TEATRUL ABSURDULUI

Emilia TARABURCA

Catedra Literatură Universală

The article analyses the specific of the Theatre of Absurd, phenomenon in the world dramaturgy from the 2nd half of the 20th century. The main emphasis placed to the concept about existence, to the argumentation of the concept about absurd, to the concept about the man, to the relation "comic-tragic", to the concept about time, the specific of the language, the relationship between the theatre of absurd and the existential philosophy.

The theoretical generalizations are illustrated by examples taken from the most representative plays of the theatre of absurd.

Teatrul absurdului, fenomen devenit cunoscut la începutul anilor '50 ai secolului al XX-lea – manifestare a antiliteraturii, dominată de tendinţa de detronare a canoanelor teatrului aristotelic, a procedeelor consacrate ale dramaturgiei – este una dintre consecinţele crizei valorilor: omul modern a descoperit că tiparele tradiţiei nu mai funcţionează, iar lumea invadată de nou nu aduce siguranţă, stabilitate, ci, din contra, provoacă senzaţia de incertitudine, de pierdere în necunoscut.

Fiind o expresie a existenţialismului, teatrul absurdului porneşte de la o concepţie despre lume şi om specifică acestei filosofii, dar o aduce până la limite, atingând gradul maxim al deconstrucţiei. Această situaţie îşi are argumentul inclusiv în conjunctura social-politică de la mijlocul secolului precedent, care prin experienţa atroce a lagărelor de concentrare, posibilitatea declanşării unui conflict nuclear, regimurile totalitariste, acutizarea divizării bipolare a lumii prin intermediul războiului rece a demonstrat falimentul civilizaţiei moderne. Apariţia unui astfel de fenomen cultural a fost impulsionată de climatul psihologic al generaţiei trecute prin războaie, catastrofe, dezastre, persecuţii. Căderea valorilor absolute, distrugerea vechilor autorităţi a aprofundat sentimentul de incoerenţă socială şi etică. Apare neîncrederea, scepticismul în faţa oricărei încercări de obiectivitate, de angajare socială, de fundamentare epistemologică – atmosferă fertilă pentru expansiunea ideilor despre caracterul tragic şi lipsit de sens al existenţei.

Filosofia existenţialistă declarase absurdul drept stare metafizică a omului în lume, derivată a confruntării dintre necesităţile fiinţei umane şi indiferenţa universului, accentuând incomunicabilitatea dintre raţiune şi realitate. Astfel, omul „aruncat" într-o lume ce nu poate fi nici dedusă, nici demonstrată, devine prizonier al unei existenţe străine, chiar ostile valorilor lui, ale cărei mecanisme nu le poate percepe. Absurdul vine, deci, şi din incapacitatea omului de a fi în acord (de a găsi sensul) cu legile existenţei. Din aceste considerente, literatura existenţialistă reproduce caracterul iraţional, relativ, derutant etc. al lumii, lipsite de justificare, când totul vine, este şi dispare din întâmplare, unde totul pare străin, impersonal, fără scop şi raţiune. E.Ionesco (1909-1994) afirma că absurdul este expresia realităţii imediate, aceea ce omul doreşte să înţeleagă, însă nu reuşeşte, este copleşitoarea lipsă a acordului dintre omul care rătăceşte fără de scop, tăiat de la rădăcinile lui esenţiale, şi lumea care se dezvoltă după propriile sale reguli. În lucrarea *Existenţa tragică* filosoful român D.D. Roşca (1895-1980) menţiona că caracterul iraţional al existenţei se manifestă în contradicţia dintre *ceea ce este* şi *ce trebuie să fie* omul, precum şi dintre *infinitatea existenţei* şi *limitele prezenţei fiecărui om în lume*.

Totuşi, literatura existenţialistă, concomitent cu atestarea absurdului, caută şi variante de depăşire. Încă A.Malraux (1901-1976) în perioada interbelică recunoştea lipsa de sens ca semn distinctiv al civilizaţiei occidentale, omul aflându-se, parcă, la marginea prăpastiei, într-o lume care şi-a pierdut coordonatele, în care s-au instaurat superficialitatea, convenţionalismul, singurătatea şi predestinarea. Dar, afirmă scriitorul, filosoful şi politicianul francez, personalitatea trebuie să continue să fiinţeze, contrar tragismului şi absurdului ursitei sale, să găsească modalitatea vieţii-împotriva-morţii.

Conştientizarea precarităţii condiţiei umane nu trebuie să duca spre aneantizare, ci, dimpotrivă, să impulsioneze tendinţa de a o depăşi. Astfel, se formează o atitudine activă (chiar dacă este vorba despre eroismul fără de speranţă) în faţa existenţei, ce rezidă în puterea omului de a se autodepăşi, creând, în pofida oarbei indiferenţe cosmice, propriul său univers raţional. Şi E.Cioran (1911-1995) a încercat să propună, prin intermediul scrierilor sale, un sistem de valori ale omului care a descoperit în sine neantul disperării, unicul capabil

de a oferi cunoaşterea realităţii. Filosoful susţine că omul trăieşte pe culmile disperării (când „culmile” pot semnifica şi cele mai adânci prăpastii, cele mai groaznice abisuri). Omul este partizan al singurătăţii sale, singur în lume şi simţind singurătatea lumii. Însuşi faptul că el există demonstrează că lumea nu are niciun sens, este un Nicăieri universal, deoarece, în ultimă instanţă, totul se reduce la neant şi suferinţă. Totuşi, evadarea din condiţia absurdă ar fi posibilă prin intensitatea trăirii lucide.

Lansându-şi renumita teză *Existenţa precede esenţa*, J.-P. Sartre (1905 -1980) considera omul o fiinţă care, în pofida dimensiunii tragice şi absurde a existenţei sale, poate adopta o atitudine angajată faţă de sine şi de ceilalţi. Omul este acela care din „nimeni” (formă fără de conţinut), din „individ” poate deveni „personalitate”. Filosoful şi scriitorul francez se pronunţă împotriva concepţiilor despre caracterul neschimbător al fiinţei umane, acceptând că omul este o entitate în devenire, un potenţial, o sumă de posibilităţi, că se află într-o permanentă activitate de definire de sine, doar că înainte de a deveni cineva individul se află într-o zonă anonimă, impersonală a existenţei. Sensul, personalizarea se câştigă cu timpul, prin alegeri, acţiuni, responsabilităţi etc. Deci, personalitatea se formează pe parcurs: se autoconştientizează, îşi creează anumite valori, înzestrează lumea cu sensuri şi, astfel, doar de ea depinde acordarea unui sens trecerii sale prin viaţă.

Teatrul absurdului însă, chiar dacă a preluat, în mare parte, concepţia despre lume şi om a filosofiei existenţialiste, a accentuat mai mult asupra absurdului decât a încercărilor omului de a-l depăşi. La mijlocul secolului al XX-lea contextul social şi politic din Occident nu prea oferea spaţiu pentru revoltă şi speranţă. Anume astfel este receptat absurdul de către reprezentanţii acestui fenomen în dramaturgie; ei au redat absurditatea realităţii ce şi-a pierdut reperele, valorile şi a căzut în neant. De cele mai dese ori mesajul este doar exprimat nu şi explicat (cel puţin – nu în mod direct), fapt ce nu-l poate împiedica pe spectator/cititor să-şi formuleze propriile atitudini, deoarece, în realitate, dramele teatrului absurdului (ca şi literatura existenţialistă în ansamblu) reprezintă parabole ale existenţei, demonstrează un caracter deschis din punctul de vedere al interpretărilor şi, uneori, sensul poate fi descoperit tocmai în lipsa sensului; totul depinde de gradul de informare şi de receptivitate al fiecărui om. Reprezentanţii acestui fenomen în dramaturgie consideră că în antilumea populată cu antieroi orice tentativă de a evada din anonimatul cotidian este sortită eşecului. Automatismul existenţei, dominaţia stereotipurilor au determinat automatismul comportamental, iar consecinţă a acestora a fost dezarticularea, dislocarea limbajului.

Din piesele teatrului absurdului se desprinde o lume convenţională ce nu poate fi poziţionată într-o paradigmă socială concretă; societatea nu mai reprezintă o structură unitară, domină lipsa cauzalităţii şi a determinismului. Este o lume, după cum afirma încă Nietzsche, golită de realitate, iar căderea valorilor supreme a coincis cu „moartea lui Dumnezeu”, adică cu dispariţia raportării omului la un centru care poate asigura stabilitate şi siguranţă. Existenţa, aşa cum o percep autorii pieselor, este lipsită de repere, de sensuri superioare, este o existenţă banală, insignifiantă, în care totul e relativ, ambiguu, convenţional, fără legături; acţiunea, atunci când există, ipotetic poate reîncepe la infinit.

În *Cântăreaţa cheală*, de exemplu, totul este absurd, pornind de la titlul piesei. În varianta tradiţional acceptată, titlul unei opere trebuie să fie sugestiv, să concentreze ceva important din esenţa acesteia. După cum afirma chiar E.Ionesco, unul dintre motivele pentru care piesa a fost întitulată astfel constă în lipsa personajului ca atare – cântăreaţa cheală nici nu-şi face apariţia (sensul – în lipsa sensului). Scrierea piesei a fost inspirată de o carte de engleză pentru începători, în care printre titlurile de lucru a fost şi *Englezeşte fără de profesor*. Titlul definitiv a fost determinat de un caz real: la o repetiţie a spectacolului, actorul care interpreta rolul Pompierului a greşit şi în loc de „institutrice blonde” (învăţătoarea blondă) a spus „cantatrice chaveu” (cântăreaţa cheală). Titlul se înscrie perfect în familia absurdului: a fost descoperit din întâmplare (de către autor) şi este un rezultat al greşelii spontane (a actorului); exprimă un personaj absent, fără identitate şi sens. De altfel, purtătoare de semnificaţii nu sunt nici celelalte personaje, prezente fizic.

În piesă lipseşte acţiunea, lipseşte conflictul, totul se reduce la prezentarea anumitor situaţii care reproduc clişee banale. De exemplu, domnul şi doamna Martin locuiesc în aceeaşi casă, însă nu se recunosc: în scena IV ei trăiesc tragica farsă a regăsirii, reconstituind, pas cu pas, unele momente din viaţa lor, ca să descopere, în final, că sunt soţ şi soţie. În locul lor, însă, ar putea fi puşi soţii Smith, fără ca conţinutul piesei să suporte schimbări esenţiale, deoarece personajele sunt lipsite de personalitate şi pot fi uşor confundate, substituite. Repetarea cu insistenţă a calificativului „englezesc”: familie englezească, interior burghez englezesc, fotoliu englezesc, seară englezească, papuci englezeşti, ziar englezesc etc. parodiază, chiar anulează orice semnificaţie. Faptul că o mulţime de oameni poartă numele de Bobby se include în acelaşi registru semantic: demonstrează

că lumea nu este altceva decât o masă uniformă, în care individualitatea lipseşte. Repetivitatea duce spre minimizarea sensului (dacă a existat cumva), spre degradare şi banalizare; existenţa şi omul au degenerat la nivelul zero al semnificaţiilor.

În teatrul absurdului, de regulă, conflictul adevărat, deznodământul lipsesc; evenimentul este substituit de situaţie, care, la rândul ei, se poate transforma într-o nesfârşită aşteptare şi repetare a unor evenimente presupuse, care însă nu se realizează, ca, de exemplu, în *Aşteptându-l pe Godot* de S.Beckett (1906-1989). După cum s-a menţionat, reprezentanţii acestui fenomen consideră repetarea unul dintre semnele distinctive ale existenţei: se por repeta aceleaşi situaţii, nume, replici, cuvinte etc. Reluarea parcă la nesfârşit a aceloraşi segmente sugerează imaginea vieţii asemenea unui ecou, sau doar poate ecou al ecoului. Din acest punct de vedere, personajul din teatrul absurdului poate fi comparat cu Sisif, însă fără conotaţiile omului revoltat camusian. Este doar omul absurd, prizonier al unui timp şi spaţiu indeterminate, prins într-o mişcare ciclică, repetitivă, lipsită de perspectivă.

În piesa *Aşteptându-l pe Godot* acţiunea parcă se petrece în doua zile, la prima vedere – una după cealaltă (la începutul actului II autorul scrie: „a doua zi"), însă pe parcurs, datorită anumitor detalii, se descoperă că, de fapt, între acestea a trecut o anumită perioadă de timp: în prima zi copacul este gol, în cealaltă – plin de frunze ş. a. Această confuzie a planului temporal ar putea fi explicată prin faptul că toate celelalte zile (între acestea două) pentru personaje au fost identice, pentru Vladimir şi Estragon ele s-au transformat într-un tot, fără fizionomie individuală: întreg trecutul e un singur *ieri*, iar acesta nu se deosebeşte prin nimic de prezentul, în care de asemenea nu se întâmplă nimic: „Nu vine nimeni, nu pleacă nimeni" [1, p.41], totul se reduce la o frustrantă aşteptare.

Estragon: Nu avem decât să aşteptăm.

Vladimir: Suntem obişnuiţi [1, p.36].

În piesă se repetă des următorul schimb de replici:

Estragon: Ce facem acum?

Vladimir: Îl aşteptăm pe Godot [1, p.47-48; p.57].

Acţiunea este înlocuită prin aşteptare. Pentru Vladimir şi Estragon aceasta se transformă în ultima şi unica raţiune de a exista şi, deoarece Godot, despre care nici nu ştiu nimic, dar în care şi-au depozitat toate aşteptările lor despre o viaţă mai bună, aşa şi nu vine, existenţa lor este absolut lipsită de sens.

Repetarea este prezentă şi în *Scaunele* de E.Ionesco, unde autorul prezintă doua personaje, doi bătrâni, soţ şi soţie, a căror viaţă de foarte mult timp s-a transformat într-o permanentă reluare a aceloraşi amintiri, obişnuinţe, regrete, replici etc. „Marele eveniment", în timpul căruia Bătrânul doreşte să transmită lumii mesajul său – încercare de spargere a rutinei – de asemenea se bazează pe această tehnică. Vin şi vin noi invitaţi (anonimi, invizibili pentru toţi ceilalţi, cu excepţia bătrânilor), gazdele îi primesc cu aceleaşi fraze, pe scenă se aduc tot mai multe şi mai multe scaune.... Aici drama aşteptării, a lipsei de acţiune (chiar de la începutul operei Bătrânul se plânge: „Mă plictisesc de moarte" [2, p.79]) a cauzat necesitatea apariţiei unei lumi alternative, imaginare, a unui simulacru, care însă, oricum, nu reuşeşte să reconstruiască măcar iluzia existenţei si, în consecinţă, finalul operei este tragic.

Personajul teatrului absurdului nu este localizat într-un timp concret, istoric, liniar, succesiv; este plasat în afara cronologiei. Acest „timp" se caracterizează prin fracturarea determinismului, el este eliberat de constrângerea încadrării în paradigme rigide, se transformă într-o durată interioară, depinde de receptarea fiecărui subiect, deseori e lipsit de consistenţă şi conţinut, este elastic, are capacitatea de a se dilata şi comprima, se poate dezintegra în imaginar. Într-o astfel de „structură" a timpului oricând e posibilă revenirea la oricare eveniment/situaţie. De exemplu, în *Cântăreaţa cheală* timpul curge împotriva tuturor regulilor. De fapt, aici timpul propriu-zis nici nu există: pendulul poate bate în gol şi la întâmplare, la început de 7 ori, apoi de 3 ori, apoi de 5, de 2, poate, în genere, să tacă ori să bată în ritmul replicilor personajelor.

După cum s-a menţionat, timpul diacronic este fracturat şi în *Aşteptându-l pe Godot*. Aici parcă s-a instalat un permanent plictisitor *azi*. Autorul prezintă 2 zile, luate la întâmplare, din viaţa personajelor; puteau fi oricare altele – 2, 3 sau 4, sau mai multe, nimic nu s-ar fi schimbat. Vladimir spune într-un moment: „Timpul s-a oprit pe loc" [1, p.35]. Derutanta aşteptare, lipsa evenimentelor duce spre pierderea tuturor axelor timpului istoric. Acelaşi personaj menţionează: „A şi început ziua de mâine" [1, p.74].

Este deosebită perceperea scurgerii timpului şi în piesa *Regele moare* de E.Ionesco. Aici Omul, Timpul şi Spaţiul sunt hiperbolizate la maximum, reprezentând Universul şi Existenţa. Regele numără o vârstă mitologică de 14 veacuri, a domnit o împărăţie de 9 miliarde de supuşi, viaţa i-a fost o succesiune de glorii şi

plăceri. Într-un moment dat însă, această sărbătoare a Vieţii ia sfârşit, vine apocalipsa, Lumea şi Omul fiind cuprinşi de îmbătrânire (degradare, decădere) bruscă, neaşteptată. Din perspectiva timpului concret nici nu se poate înţelege care a fost momentul de început al sfârşitului: acum câteva decenii sau acum câteva zile, sau doar acum câteva ore. În această operă, ca şi în *Aşteptându-l pe Godot*, existenţa este divizată în Ieri şi Azi, doar că acum delimitarea este şi semantică, nu doar formală: Ieri semnifică gloriile, plăcerile vieţii, puterea, viaţa însăşi, Azi – ruinele şi dispariţia, moartea.

Parte componentă a perceperii timpului în teatrul absurdului este invocarea insistentă a morţii. Aceasta consemnează încă un atribut al absurdului şi aprofundează dimensiunea tragică a existenţei. Obsesia morţii, care presupune descompunerea, dezagregarea, întoarcerea în haos, permanenta vulnerabilitate umană, este unul din motivele centrale ale pieselor. Inevitabilitatea, şi în acelaşi timp neexplicitatea ei, determină, în mare măsură, comportamentul personajelor. Omnipotenţa morţii este un aspect esenţial al dramei existenţei. De exemplu, şi piesa *Scaunele* are un deznodământ tragic: bătrânii se sinucid, iar pe scenă rămân doar scaunele ca semn al absenţei omului. Referitor la posibilele interpretări ale acestui final (şi al operei, în general), autorul afirma că tema centrală este neantul, absenţa totală, moartea. Astfel, supremaţia morţii, mitologia neantului, dezagregarea în nimic, moartea identităţii umane, moartea valorilor, a relaţiilor sociale şi de familie, a gândirii şi a limbajului este laitmotivul pieselor teatrului absurdului. Determinat de criza valorilor lumii contemporane, neantul constituie, după cum afirma şi E.Cioran, singura iniţiere a omului modern.

În *Regele moare* timpul, crezut cândva etern, stabil, pe neaşteptate se uzează şi se prăbuşeşte în neant. Ziua de Azi este trăită cu atât mai intens, cu cât în trecut nu i s-a acordat prea mare importanţă. Omul (regele), Maria (personificare a plăcerilor vieţii) strigă, dorind să-l reîntoarcă, să reînvie vremurile de odinioară, Margareta (voce a raţiunii) spune ca Timpul nu mai există, că acesta s-a dizolvat.

La nivelul interpretărilor, determinate de contextul social, Regele poate fi inclus în lista tiranilor, dictatorilor, inclusiv din secolul al XX-lea. Din acelaşi registru e şi *Rinocerii* de E.Ionesco, piesă care într-un mod alegoric preîntâmpină asupra pericolului depersonalizării, pierderii identităţii, al fanatismului – consecinţă a mutaţiilor de conştiinţă („epidemiilor colective"), în cazul concret – procesul de rinocerizare, alias fascizare. Deci, cadrul temporal şi al acestei opere este mai mult ori mai puţin localizat.

Reprezentanţii teatrului absurdului consideră că existenţa este o continuă rotaţie, nimic nu se schimbă, totul se repetă. Tragedia este accentuată şi mai mult prin faptul că omul conştientizează relativitatea condiţiei sale, însa este incapabil să schimbe ceva în acest mecanism, care parcă şi-a consumat deja tot potenţialul şi acum se mişcă doar din inerţie. În universul teatrului absurdului unicul sens al existenţei poate deveni doar acela că ea nu mai are nici un sens (comparaţie cu *trăirismul*, care prin intermediul tânărului M.Eliade susţinea că principalul sens al existenţei este acela de a-i găsi sensul).

Realitatea, aşa cum au perceput-o autorii pieselor, reprezintă o existenţă claustrată, care nu mai poate (şi nici nu mai doreşte) să găsească soluţia depăşirii crizei, o existenţă în care, de fapt, nici tragicul nu trebuie înţeles în sensul comun al acestei noţiuni. Este o tragedie latentă, estompată, care abia-abia mocneşte (însă, din această cauză nu încetează să fie tragedie), deoarece omul din societatea de consum s-a epuizat spiritual, nu mai este capabil de pasiuni, totul s-a rudimentat.

Mai mult ca atât, după cum menţiona E.Ionesco, în realitatea contemporană *tragicul devine comic, comicul este tragic*; tonalitatea tragică a operei va fi mai bine observată în spatele efectelor comice, aşa cum lumina face ca umbra să se întunece, iar umbra accentuează lumina; comicul este înecat în tragic, tragicul este sublimat în comic. În *Note şi contranote* autorul scrie: „N-am înţeles niciodată.... deosebirea care se face între comic şi tragic. Comicul, fiind intuiţie a absurdului, mi se pare mai deznădăjduitor decât tragicul. Comicul nu oferă vreo ieşire.... el este dincolo sau dincoace de disperare ori de speranţă" [3, p.55].

În teatrul absurdului tonalitatea tragică, de regulă, nu vine din confruntări, conflicte, ci din absenţa lor, din inactivitate, iar râsul parcă ar încerca să camufleze totul, dar în acest caz spaţiul purificator al comediei (drumul spre eliberare şi lumină) devine drum spre întuneric şi neant. Inclusiv din aceste considerente, multe dintre piesele teatrului absurdului au fost numite *farse* (comicul) *tragice* (tragicul).

Personajul teatrului absurdului, ca şi realitatea, produs al căreia el este, nu e prezentat în paradigme sociale concrete. Chiar daca uneori în operă se pot descoperi accente de această rezonanţă, ele nu sunt decât convenţii abstracte. El este situat într-un spaţiu comun, anodin. Fiind deposedat de context, nefiind determinat de un cronotop concret, personajul nu mai are fizionomie individuală, reprezentând condiţia umană în genere: trăsături similare pot fi întâlnite la toţi oamenii în toate timpurile. De regulă, el nu urmăreşte nici un obiectiv

bine delimitat, nu este eroul, personajul activ, care să se contrapună problemelor, dorind să le soluţioneze, pentru a-şi domina destinul; reprezintă omul fără de identitate, angoasat de existenţă, care deseori nici nu mai este acela cine se crede că este. Parcă într-un moment de revelaţie Bătrânul, personajul fără de nume propriu (!) din *Scaunele* spune: „Eu nu sunt eu. Eu sunt un altul" [2, p.117]. Din afirmaţia lui E.Ionesco, personajele unei alte piese – *Cîntăreaţa cheală* – nu mai ştiu să gândească, nu mai ştiu să se emoţioneze, nu mai au pasiuni, nu mai ştiu să fie ele.

Personajele teatrului absurdului sunt preluate din cotidian, sunt personaje-fantoşe ce se lasă dominate de conjuncturile existenţei, ele nu atât îşi trăiesc viaţa, cât o suportă. Astfel, se face trimitere la omul absurd, comportamentul, reacţiile căruia nu mai sunt demonstrabile, iar lumea, parte a căreia el este, reprezintă o masă disociată, fără de unitate şi conţinut. El este măcinat de singurătate, de frica de repliere în faţa realităţii; este individul lipsit de caracter, obosit, derutat, retras, singuratic, nu are biografie şi destin propriu, nu posedă conştiinţă unitară, nu evoluează psihologic, se caracterizează prin sciziune spirituală, impersonalitate, deseori nu are nici măcar nume, autorul generalizându-l cu convenţii de tipul: El, Ea, Bătrânul, Bătrâna, Oratorul etc. Soţii Martin şi Smith (nume comune, care ar trebui să reprezinte „englezescul") din *Cîntăreaţa cheală* se includ în acelaşi registru semantic. În cazuri aduse până la limite, acesta poate fi şi personajul absent: cântăreaţa cheală din piesa cu acelaşi nume, Godot, despre care nu se ştie nimic (şi al cărui nume de asemenea este adus în titlul operei), oaspeţii din *Scaunele* – nevăzuţi şi neauziţi de nimeni, cu excepţia bătrânilor. Uneori personajul chiar poate fi reificat până la confundarea cu obiectele, care sunt o mulţime împrejur.

Există, însă, şi excepţii. La Ionesco acesta ar fi, în primul rând, Berenger. Personajul cu acest nume se întâlneşte în mai multe piese şi reprezintă omul care încearcă să ia atitudine, să se contrapună dezagregării şi haosului. Eroul central din *Rinocerii* este unicul care nu acceptă rinocerizarea, adică dizolvarea identităţii în mase, nivelarea, însă este neputincios în faţa stihiei iraţionale ce-i asimilează pe toţi ceilalţi.

Particularitate a omului contemporan, surprinsă şi reprodusă de către reprezentanţii teatrului absurdului, este şi incapacitatea, deseori chiar nedorinţa de a comunica. În situaţie normală, comunicarea face posibilă coexistenţa oamenilor, este forma de a exista a comunităţii, atunci când descoperirea a ceea ce este comun are loc şi prin intermediul emisiei de informaţie, care trebuie să fie receptată, asimilată, înţeleasă. Însă, ca aceasta să fie înţeleasă şi asimilată, ea trebuie să fie generatoare de sensuri, coerentă, fiindcă nu se comunică nimic, dacă vorbirea este lipsită de sens.

Comunicarea necesită o ascultare a celuilalt, când se ia în consideraţie opinia lui; ea este modalitatea, prin intermediul căreia individul se poate integra într-un grup mai mare, în societate, deoarece *sinele* se constituie şi se autodefineşte mai bine în interacţiune cu *celălalt*; de aceste relaţii depinde, în mare parte, sensul şi calitatea vieţii lui. Astfel, comunicarea este o condiţie a devenirii personalităţii, o necesitate umană, un fundament al echilibrului său psihic şi emoţional. Aici se are în vedere atât comunicarea cu ceilalţi, cât şi cu sine, atât cea verbală, cât şi cea nonverbală.

În lipsa evenimentelor, a acţiunii, subiectul pieselor teatrului absurdului ar putea fi susţinut prin intermediul dialogului, al limbajului. Însă, fiind vidat de sens, de idee comună, el încetează să mai fie mijloc de comunicare între oameni, nu mai asigură complicitatea şi înţelegerea. Are loc demolarea edificiului logic al limbajului; acesta este desemantizat, îşi pierde valenţele tradiţionale, nu mai este mesager de informaţie, de sens, devine banal, disociat, dezagregat. Dezarticularea, dislocarea limbajului este una din temele principale în opera lui E.Ionesco, S.Beckett, H.Pinter, A.Adamov ş.a. În *Cântăreaţa cheală*, piesă considerată parabolă a noncomunicării, se vorbeşte foarte mult, astfel încât pare că adevăratul personaj devine anume limbajul şi nu omul, însă se vorbeşte fără ca să se spună ceva, lipseşte principiul „întrebare – răspuns", are loc fisura dintre cuvânt şi aceea ce el ar trebui să transmită. Astfel, este prezentată degradarea limbajului în verbiaj, a cărui faţetă ascunsă poate fi „tăcerea absolută", despre care pomeneşte Bătrînul în *Scaunele*. Dialogul devine tot mai incoerent, ilogic, banal, stereotipic, alcătuit din expresii ce se repetă sau/şi se anihilează reciproc, enunţuri juxtapuse, clişee verbale, formulări standard, discursuri ambigue – o adevărată babilonie lingvistică. O parte din piesă constă doar în reproducerea cuvintelor pe care personajele le repetă constant, a cuvintelor golite de conţinut, sau chiar doar a interjecţiilor, care ocupă locul acestora.

Un astfel de „dialog" nu doar că nu respectă coerenţa dintre întrebare şi răspuns, ci demonstrează şi mai mult faptul ca limbajul în loc de a fi instrument de comunicare, în realitate, aprofundează şi mai mult singurătatea şi înstrăinarea. Lipsa sensului se manifestă şi în reproducerea doar a sunetelor, în enumerarea vocalelor, consoanelor; mesajul este nul.

În piesele teatrului absurdului personajele vorbesc, dar nu se ascultă, fiecare îsi spune propria replică ca într-un teatru de marionete, în care, însă, păpuşarul şi-a pierdut luciditatea şi nu le mai poate dirija pentru a crea măcar iluzia unei înţelegeri, a unui conţinut integru. În *Scaunele* lipsa de comunicare, monotonia frustrantă a existenţei, rezultat al singurătăţii bătrânilor, încearcă să fie depăşită prin organizarea conferinţei, însă Oratorul, care trebuia să transmită lumii mesajul Bătrânului, se dovedeşte a fi surdomut, fapt ce accentuează şi mai mult drama singurătăţii şi a lipsei de comunicare ca semne distinctive ale contemporaneităţii. Dar, posibil, anume prin prezentarea acestei situaţii aduse până la absurd s-a urmărit îndreptarea spectatorului spre reculegere şi renaştere; în piesă în locul cuvintelor vorbeşte tăcerea, absenţa, simbolul, imaginea.

Datorită tendinţei sale de a distruge toate tiparele, teatrul absurdului uneori este considerat o manifestare tardivă a esteticii dadaiste, care încă la începutul secolului al XX-lea proclama nihilismul, supremaţia Nimicului, care dinamita toate canoanele culturii tradiţionale, inclusiv ale textului artistic, şi dorea să prezinte realitatea aşa cum a văzut-o: fără scop, fără plan, fără organizare.

Cu referire la concepţia despre existenţă, teatrul absurdului a demonstrat unele tendinţe similare şi cu acelea din postmodernism, parcă anticipându-l aici, în spaţiul european. Ambele fenomene au atestat criza adevărurilor, a valorilor, a credinţei, în ambele se urmăreşte reconceptualizarea noţiunii de realitate, când visele, viziunile, halucinaţiile suplinesc evenimentele reale, determinând confuzia planurilor ontologice (aceasta, la rândul ei, fiind o particularitate ale cărei origini pot fi depistate în suprarealism). În consecinţă, fabula piesei deseori nu urmăreşte evenimente reale, acţiune din exterior, ci se retrage în spaţiul imaginar, oniric, şi se reduce la fixarea fluxului gândirii.

Shakespeare afirma că viaţa e un teatru. Teatrul absurdului, secole mai târziu, a adus această viaţă pe scenă (teatru – pe scena teatrului) şi a creat un teatru-parabolă a existenţei contemporane, teatru-joc, sau chiar joc al jocului (reciclat); un teatru totalmente anti: antirealist, anticlasic, antiacademic, aparent – antididactic şi antimoralizator, dar care, în realitate, la o receptare mai atentă, propune lecţii, codifică semnificaţii.

Referinţe:

1. Beckett S. Aşteptîndu-l pe Godot. - Bucureşti: Univers, 1970.
2. Ionesco E. Teatru. Vol.II. - Bucureşti: Humanitas, 2003.
3. Ionesco E. Note şi contranote. - Bucureşti: Humanitas, 1992.

Prezentat la 04.04.2012

PERSONAJUL MASCULIN ÎN CREAȚIA LUI JOSEPH CONRAD

Ecaterina CRECICOVSCHI

Catedra Literatură Universală

In comparison with the female characters, which are fewer in number, the whole Conradian literary output abounds in male characters. R.Curle talks in his study about a list of ninety individuals, which could be extended to one hundred and ninety. Moreover, many critics claim that the male portraits need a more subtle and thorough examination than the female ones, because they are more complex and singular, regarding the justification of their psychology, which reminds of R. Browning's dramatic monologues. Hence this article focuses on the main male characters in J. Conrad's twelve novels in order to prove that whether they are young or old, live or die, succeed or fail, all of them contribute to the framing of the Neoromantic profile of the Conradian character by promoting general human values, emphasizing strong temperaments and consuming passions, displaying the spirit of adventure and exotism etc.

În comparaţie cu personajele feminine, care sunt mai puţine la număr, întreaga creaţie conradiană abundă în personaje masculine. R.Curle vorbeşte despre *„o listă de peste 90 indivizi"*, care ar putea fi prelungită până la 190. Criticul consideră că *„nu exagerează când susţine că ar putea scrie şi o carte de 500 pagini despre personajele masculine ale lui J.Conrad"* [1, p.112], accentuând că în viitorul apropiat cineva va face aceasta cu siguranţă. Mulţi comentatori atestă că portretele masculine necesită o examinare mai subtilă decât cele feminine, pe motiv că sunt mai complicate, mai singulare în privinţa justificării psihologiei lor, scrutarea minuţioasă a conştiinţei lor amintind de monologurile dramatice ale lui R.Browning (1812-1889).

Primul în galeria personajelor masculine conradiene este protagonistul din *Trăsnaia lui Almayer (1895)* şi din *Proscrisul din Arhipelag (1896)* – Almayer – negustorul din Sambir, protejatul ursuz al Căpitanului Lingard. Întotdeauna morocănos, Almayer este omul al cărui spirit a fost distrus în mod fatal de monotonia vieţii tropicale. Ura şi dragostea lui sunt deopotrivă nefireşti, iar judecata lui este viciată de simţul relelor comise şi de visurile de fericire. El este tipul de personaj dominat de o *idée fixe*, un om lipsit de nobleţe. Conform doctrinei neoromantice, cei care nu-şi găsesc un rost şi nu descoperă frumuseţea vieţii, dar aleargă după himere, eşuează. Sfârşitul lui Almayer este o mărturie concludentă: *„Pe faţa ce privea în sus se aşternuse liniştea senină ce vine după eliberarea bruscă de suferinţă şi chin [...]. Abdulla aruncă o privire tristă necredinciosului alb. [...] Prea repede lăsa în urmă prietenii şi duşmanii, succese şi dezamăgiri – tot ceea ce înseamnă viaţă; în faţa sa nu se mai afla decât sfârşitul"* (Conrad J. *Trăsnaia lui Almayer*. - Cluj-Napoca: Echinocţiu, 1992, p.182-183).

Willems – proscrisul din Arhipelag – are un destin diferit de cel al lui Almayer. Funcţionarul vanitos pe care l-a *„creat"* Căpitanul Lingard aparţine acelei clase de oameni total lipsiţi de scrupule, a căror preocupare majoră este avantajul personal. De aceea, nu-i de mirare că Willems îl trădează pe Căpitanul Lingard. Este, totuşi, mai puţin credibil ca un asemenea personaj să iubească cu pasiune. Dragostea lui Willems pentru Aïssa este comparată cu *„pofta unui nebun care-şi revarsă în ea toate emoţiile înăbuşite de natura sa egoistă"* [1, p.127]. Descrierea lui J.Conrad este mai sugestivă: *„Câtă vreme ea se găsea în preajma lui, nu exista nimic pe lume – pentru omul acesta fără ocupaţie – decât privirea şi zâmbetul ei. Nimic din trecut, nimic din viitor: iar din prezent numai faptul luminos al existenţei ei [...]"* (Conrad J. *Proscrisul din Arhipelag*. - Bucureşti: Univers, 1979, p.64-65).

Atât Almayer, cât şi Willems se înscriu în contextul neoromantismului englez prin temperamentele puternice şi natura lor neobişnuită, care îmbină pornirile realiste cu cele romantice. Chiar şi sfârşitul lor este interpretat într-o cheie neoromantică – pieirea din cauza destrămării iluziilor sau a propriului egoism, asociindu-se cu incapacitatea personajelor de a găsi idealul mult râvnit în realitate şi nu în altă lume.

Jim – figura principală din *Lord Jim (1904)* – completează imaginea personajului conradian cu noi aspecte neoromantice. De la bun început Jim pare să exemplifice tendinţa de a fi dominat de o idee fixă şi de a avea un profil psihologic greu de înţeles. De persisitenţa acestor momente ne dăm seama când încercăm să clarificăm de ce Jim a reacţionat cu disperare la nenorocirea care l-a dezonorat. Cauza ţine nemijlocit de imaginaţia lui, care i-a marcat conduita şi evoluţia. Jim trăia într-un univers creat de propria-i fantezie, având o viziune oarecum subiectivistă asupra vieţii. În lumea sa de visuri el îşi rezerva un rol de erou romantic, închipuindu-se

„mereu pildă vie de împlinire a datoriei, la fel de neclintit ca un erou de roman” (Conrad J. *Lord Jim*. - Bucureşti: Editura pentru Literatură Universală, 1964. Cap.I, p.28).

Nu e de mirare că prilejul de eroism mult aşteptat îl va găsi visând, ezitând şi, în cele din urmă, evadând. Mai mult decât atât, T.Araz observă că Jim inventează un mecanism pentru a-şi păstra imaginea idealizată care i-a fost ameninţată, căutând motivele eşecului nu în propria persoană, ci în împrejurările nefavorabile [2, p.119]. Astfel, Jim descrie incidentul de pe *Patna* drept *„un renghi bun, ticluit în iad”* (*Lord Jim*. Cap. IX, p.113). În loc să se considere vinovat – remarcă J.Berthoud – Jim se consideră înşelat. Criticul, însă, este de părere că săritura protagonistului nu este doar o greşeală impulsivă, ci rezultatul obişnuinţei îndelungate a protagonistului de a se autoînşela [3, p.72-73]. Drept rezultat, Jim a ratat ocazia de a săvârşi o *„faptă măreaţă”*, sfârşind *„în aceeaşi barcă”* cu acei pe care îi dispreţuia. Din aceste considerente, D. Van Ghent îl consideră pe Jim un erou tragic în măsura în care el este devotat ideii de a acţiona etic şi devine victima destinului implacabil în pofida intenţiilor lor bune [2, p.121-122]. J.Berthoud opinează, la rândul său, că încercările exasperate ale lui Jim de a-şi controla destinul conferă vieţii şi morţii lui o rezonanţă eroică [3, p.65], iar R.Curle rezumă că proporţiile epice pe care le atinge conflictul lui Jim cu sine însuşi îl face pe protagonist să devină conştient de adevăratul său caracter, de realismul circumstanţelor [1, p.124].

Conflictul dintre ideal şi real îl defineşte pe Nostromo, cunoscut şi ca Gian Battista, Capataz de Cargadores sau Căpitanul Fidanza. La fel ca alte personaje conradiene, Nostromo este un amalgam de caracteristici contradictorii. Prima impresie pe care o produce Nostromo este cea a unui om puternic şi curajos, un om temut şi admirat. Superiorii lui în aceeaşi măsură apreciază caracterul şi priceperea lui Nostromo, descrierea căpitanului Mitchell fiind elocventă în acest sens: *„[...] Nostromo, domnul meu, un om absolut ireproşabil, a devenit spaima tuturor hoţilor din oraş. [...] Numai să fi dat cu ochii de favoriţii lui negri şi de dinţii albi, şi le ajungea. Zdreanţă se făceau în faţa lui, domnul meu. Asta-i, când ai forţă de caracter”* (Conrad J. *Nostromo*. - Bucureşti: Editura pentru Literatură Universală, 1969. Partea I, Cap.2, p.17). Nostromo este omul pentru care nimic nu este imposibil. El are o natură subiectivă, cu instincte pe care este capabil să le controleze, dar să şi le satisfacă [2, p.124]. Trăsăturile enumerate ale protagonistului din *Nostromo* se profilează în special în modul lui de a înţelege situaţiile complexe cu care se confruntă. Cu toate acestea, nemulţumirea planează asupra succeselor lui materiale. El nu are nimic din ceea ce face, asemenea gânduri determinând declinul şi eşecul lui ulterior. Cauza – Nostromo este un egoist [2, p.123*]. „El nu se gândeşte la nimeni! La el se gândeşte! [...] [El] n-are inimă şi nici conştiinţă [...] Avanti! Numai la asta-i e gândul. Să fie primul, oriunde, oricum – numai primul să fie ...”* (*Nostromo*. Partea I, Cap.IV, p.24). J.Berthoud dezvoltă convingerea Doñei Teresa, menţionând că Nostromo se gândeşte la faptele sale doar în relaţie cu sine însuşi [3, p.113].

Odată ce preferinţele şi reputaţia sunt compromise, lumea ideală a lui Nostromo începe să se năruie, eroul conradian considerându-se nedreptăţit de societate. Atunci decide să se răzbune, ascunzând faptul că argintul nu e la fundul mării, ci pe Isabela Mare. La acel moment, dezintegrarea lui Nostromo progresează semnificativ, argintul punând stăpânire pe el. Îmbogăţirea lentă a lui Nostromo sfârşeşte tragic. Acesta este împuşcat de către Georgio Viola. Nostromo moare fără să-şi câştige reputaţia de odinioară, devenind victima propriilor aptitudini.

Personajul din *Agentul secret (1907)* – Verloc – este o figură mai puţin agreabilă decât Nostromo şi Jim. Lui îi lipseşte farmecul lor personal, idealurile pe care el pare să le susţină cu convingere nu sunt nici adevărate, nici credibile.

De asemenea, egoismul lui Verloc este de altă natură decât cel al lui Nostromo sau al lui Jim. Este un egoism limitat, care îi accentuează îngâmfarea vulgară. Unicul lucru la care acest personaj conradian ţine cu adevărat este satisfacţia de a se desfăţa în indolenţa lui şi de a i se permite să se bucure de ea. Egoismul lui este steril, cu atât mai mult cu cât nu ascunde vreo urmă a dragostei în inima lui. În acelaşi timp, Verloc, spre deosebire de personajele anterioare, are trei identităţi – domestică, comercială şi politică [2, p.130-131] – comparabile cu nişte straturi opace suprapuse, care sunt izolate unul de altul. Pe de altă parte, el are o părere bună despre sine şi interpretarea sa, considerându-se un soţ perfect, un vânzător respectabil şi un agent secret indispensabil, ceea ce demonstrează că imaginea sa ideală şi cea reală nu se potrivesc. Ca rezultat, când mulţumirea de sine îi este zdruncinată şi imaginea lui ideală – spulberată, Verloc se simte izgonit din mediul său natural. În aceste clipe de tensiune maximă îşi urăşte cu înverşunare chemarea. Conform sistemului de valori elaborat de J.Conrad, este evident că atitudinea nepăsătoare a lui Verloc faţă de oameni şi lucruri nu rămâne nepedepsită, protagonistul având un sfârşit tragic. Probabil, unica trăsătură pozitivă şi neoromantică, care îl caracterizează atât pe Verloc, cât şi pe Nostromo, este că ambii protagonişti şi-au dedicat viaţa pentru binele societăţii, deşi, după părerea lor, s-au ales cu foarte puţin în schimb [1, p.136].

Rebeliunea şi disperarea fuzionează în personalitatea lui Razumov – personajul central din *Sub ochii Occidentului (1911).* Predominanţa acestor trăsături în caracterul lui este condiţionată de atitudinea dispreţuitoare şi plină de vanitate faţă de omenire. Deşi pare sensibil, Razumov este un tânăr calculat care urmăreşte un singur scop: de a se distinge din punct de vedere intelectual pentru a-şi găsi un loc în societatea unde originea şi averea se numără printre factorii de clasă determinanţi. Pe lângă acestea, Razumov resimte o ură înverşunată faţă de fanatismul extremiştilor, iar felul său rezervat de a fi ascunde, în esenţă, dispreţul şi ambiţia lui, aceste calităţi înscriindu-l, indiscutabil, în categoria egoiştilor conradieni. Egoismul lui Razumov atinge cote maxime în special în situaţia când siguranţa lui este periclitată de revoluţionarul radical Victor Haldin, care l-a asasinat pe tiranicul ministru de stat al guvernului ţarist şi s-a strecurat în locuinţa lui pentru a-i cere ajutor să evadeze peste hotarele ţării. Razumov decide că e mai bine să-l ajute. Se străduie să fie calm, asigurându-se că nu este un laş. Totuşi, cedează; ura îl cuprinde, astfel încât ajunge să-l considere pe Haldin omul care i-a furat existenţa lui câştigată din greu şi care avea un scop clar stabilit.

În cele din urmă, Haldin este arestat, torturat şi executat, iar viaţa lui Razumov ia o turnură neaşteptată. La fel ca Raskolnikov din *Crimă şi pedeapsă*[*], protagonistul din *Sub ochii Occidentului* este copleşit de conştiinţa lui morală mai mult decât s-ar fi aşteptat şi este hotărât să sufere însutit pentru aceasta mai târziu. Profilul neoromantic al lui Razumov se impune nu doar datorită frământărilor lui interioare, dar şi din alte două considerente. Primul ţine de izolarea protagonistului, societatea respingându-l la început, deoarece era un bastard. Anume această împrejurare l-a determinat să nu fie loial nici comunităţii, nici anumitor indivizi, Razumov motivându-şi poziţia prin faptul că era al nimănui, aşa încât era predestinat să avanseze în viaţă cu propriile eforturi. Al doilea considerent, observă J.Berthoud, se referă la numele protagonistului, care relevă cel mai bine esenţa lui ca om [3, p.170], criticul remarcând că numele de familie al personajului central din *Sub ochii Occidentului* conturează un om pentru care raţiunea este unica entitate care-i este prieten adevărat. Firea raţională şi izolarea lui Razumov acţionează în defavoarea lui, iar viziunea lui asupra vieţii nu-i permite să realizeze că, violând obligaţiile morale pe care le avea faţă de Haldin, s-a trădat, de fapt, pe sine însuşi. Cu alte cuvinte, profilul neoromantic al lui Razumov este profilul unui om ce a comis o crimă – trădarea încrederii umane – om care degradează, dar care, spre deosebire de eroii conradieni din romanele precedente, îşi ispăşeşte vina.

Căpitanul Roderick Anthony – protagonistul din *Întâmplarea (1914)* – diferă substanţial de personajele conradiene trecute în revistă până acum. R.Curle chiar insistă că este unul dintre cei mai simpatici bărbaţi din romanele lui J.Conrad [1, p.113] şi un personaj neoromantic prin excelenţă. Căpitanul Anthony este un tip excepţional, dar realist în acelaşi timp, este supus, dar viguros în situaţiile care îl solicită. Trăsătura definitorie a Căpitanului Anthony, care îl diferenţiază de celelalte personaje, este una nobilă: deşi îl duce la pierzanie, el este atât de rezonabil, încât nu suportă să vadă suferinţa, considerând că poate şi trebuie s-o înlăture cu orice preţ. Virtuţile lui, însă, nu sunt apreciate. Căpitanul Anthony realizase în adâncul sufletului că era victima mărinimiei sale nemărginite. Descoperirea lui a fost cu atât mai amară când a înţeles (puţine personaje conradiene ajung la o etapă asemănătoare) că idealul său era iluzoriu, iar capacitatea lui de a suferi ca alţii să nu sufere avea limite. De aceea, nici nu se străduise să se salveze când *Ferndale* – corabia pe care o naviga – se scufundă, moartea lui reprezentând unica modalitate de a împăca idealul său romantic cu realitatea crudă (situaţie întâlnită, de altfel, şi în celelalte romane ale lui J.Conrad).

Ideea că binele nu necesar dă naştere binelui – discutată în legătură cu personalitatea Căpitanului Anthony – este reluată în romanul *Victorie (1915)*, care se axează asupra destinului lui Axel Heyst. În comparaţie cu Roderick Anthony, care se autodistruge prin intermediul nobleţei sale, protejându-i pe cei pe care îi iubeşte, Heyst se nenoroceşte pe sine şi pe cei pe care îşi propune să-i ajute.

De la bun început, numele lui, care face aluzie la personajul din opera lui Villiers de L'Isle-Adam – Axël, Comte d'Auersperg (titlul deţinut – baron suedez; calificativele care îi sunt atribuite – *„tip ciudat"*, *„Heyst cel vrăjit"*, *„gentleman desăvîrşit"*, *„un utopist")* – îi creează o aură romantică. Filosofia detaşării şi a scepticismului, pe care o profesează, este un alt moment ce evidenţiază spiritul lui romantic. Izolarea lui Heyst pe insula Samburan, al treilea factor care îl înscrie în contextul romantismului, rezultă evident din

[*] Despre atitudinea lui J.Conrad faţă de F.Dostoievski, precum şi despre paralela amintită, s-a scris mult în studiile conradiene din spaţiul investigaţional de limbă engleză şi cel de limbă rusă, de aceea nu adâncim în lucrare paralela între *Crimă şi pedeapsă* şi *Sub ochii Occidentului*, referindu-ne la prozatorul rus şi la romanul acestuia şi citând unele dintre studiile consacrate problemei respective doar în măsura în care sunt relevante subiectului investigat.

filosofia pe care o îmbrăţişase. În urma celor expuse, s-ar părea că un astfel de personaj este incapabil de vreo faptă nobilă. Dimpotrivă, Heyst a realizat două acte importante de altruism, după cum prevede doctrina neoromantică: i-a împrumutat o sumă mare de bani lui Morrison şi a salvat-o pe o tânără neajutorată, Lena, de la o viaţă grea şi plină de abuzuri. Buna intenţie a lui Heyst a adus, însă, nenorocire celor din urmă. Morrison se întoarce în Anglia unde moare din cauza unei răceli cumplite, iar Lena este ucisă de glontele destinat pentru un criminal. Explicaţia ne-o oferă T.Araz, care atestă că *„altruismul nu-şi atinge efectul scontat în faţa răului existent”* [2, p.163].

Pe de altă parte, eşecul lui Heyst are puncte de tangenţă cu sfârşitul tragic al lui Jim şi, de asemenea, poate fi explicat prin prisma izolării personajului. Ambii evadează într-o lume imaginară care nu interacţionează cu „lumea exterioară”. Toate realizările lor, afirmarea, dragostea ţin de tărâmul imaginar. Ambii s-au depărtat considerabil de civilizaţie: Jim trăieşte într-o comunitate tribală din Patusan, iar Heyst – pe o insulă nepopulată. Conform concepţiei artistice a lui J.Conrad, personaje de tipul lui Jim sau Heyst nu au sorţi de izbândă, pentru că se izolează de societate, iar intenţiilor şi aspiraţiilor lor le lipseşte *„dimensiunea publică”* [2, p.154].

Solidaritatea, demnitatea umană, asumarea responsabilităţii în situaţii critice sunt concretizate în personalitatea tânărului comandant (nu are nume) – protagonistul din *Hotarul din umbră (1917)*. Tânărul comandant este unul dintre puţinii eroi conradieni care trec cu brio testul sau încercarea grea la care au fost supuşi. De fapt, efectul incidentului asupra destinului personajului central este sugerat chiar de titlul metaforic al lucrării, „hotarul din umbră” reprezentând momentul culminant când fiinţa omenească trece din etapa tinereţii disponibile şi nepăsătoare în aceea a maturităţii depline, conştientă că începe să-şi asume îndatoririle existenţei cotidiene [4, p.XVI]. Într-adevăr, conducerea unui vas cu pânze prin locuri primejdioase s-a dovedit a fi un act temerar pentru tânărul comandant, deoarece fostul căpitan, care murise pe corabie în timpul unei călătorii anterioare, reuşise să insufle echipajului un fel de groază superstiţioasă şi paralizantă. Vasul era nevoit să străbată zona Golfului Siam în anotimpul când lipseau curenţii atmosferici. Mai mult, echipajul, cu excepţia tânărului comandant şi a bucătarului Ransome, era doborât de o febră tropicală, iar lipsa chininei, pe care fostul căpitan o vânduse în mod fraudulos, a agravat la maximum situaţia. Deşi antrenaţi cum să acţioneze în asemenea cazuri, provocarea lor apare, de fiecare dată, ca ceva nou, în special pentru comandanţii tineri. Astfel, confruntarea protagonistului din *Hotarul din umbră* cu forţele potrivnice a devenit mai anevoioasă din cauza *„prezenţei iminenete a ceva supranatural”* [5, p.244-245], tânărul comandant fiind cuprins de disperare când liniştea mortală a imobilizat întregul echipaj. În realitate, căpitanul se simţea mult mai vinovat decât disperat, deoarece nu a verificat el însuşi rezervele de medicamente. Dar, greşeala lui era iertabilă, aşa că nu se lăsă copleşit, ci le-a spus membrilor echipajului despre chinina care lipsea. Toţi sunt solidari şi cooperează pentru a depăşi situaţia creată. Împreună îndeplinesc misiunea încredinţată, ajungând în port. Reuşita tânărului căpitan relevă, de fapt, revenirea lui J.Conrad la *les valeurs idéales*, scriitorul celebrând afirmarea voinţei şi curajului omului împotriva unei naturi ostile. Este şi primul personaj care atestă optimismul neoromantic al lui J.Conrad.

Romanul autobiografic *Săgeata de aur (1919)* prezintă un destin marcat de conflictul dintre pasiune şi onoare. Tipic pentru personajul conradian, pasiunea lui Monsieur George faţă de Doña Rita, de dragul căreia se dedică cauzei carliste şi ar renunţa la prima lui dragoste – marea, este ca o boală care îl lipseşte de bunul-simţ. Îl face să piardă legătura cu lumea, pustiindu-i sufletul. El pretinde că Dona Rita există doar în sufletul lui. O poate vedea clar numai după ce a plecat, iar imaginea ei îl va bântui şi după ce relaţia lor va lua sfârşit. Nu va accepta niciodată plecarea ei. Crede că ea l-a dezertat şi, cu toate că nu va pierde cealaltă dragoste a vieţii sale – pentru corăbii şi aventură (aspiraţie neoromantică) – se simte singur şi străin, exact ca după escapada în care şi-a riscat viaţa.

A.Gillion observă că George este o variaţiune a imaginii lui Tom Lingard din *Ţărmul refugiului* [6, p.66]. Desigur, circumstanţele critice în care se găsesc George şi Tom diferă, dar există între ei şi multe asemănări. La fel ca George, Lingard este devastat de pasiunea pentru o femeie – Edith Travers, îşi riscă şi îşi pierde reputaţia, încercând să protejeze un grup de albi, iar la sfârşitul aventurii în care s-a implicat împărtăşeşte sentimentele lui George în privinţa statutului său de singuratic. Deosebirile persistă, totuşi, acelaşi exeget semnalând că romanele despre viaţa lui Lingard (în ordine invers cronologică: *Trăsnaia lui Almayer*, *Proscrisul din Arhipelag*, *Ţărmul refugiului*), precum şi *Lord Jim* ilustrează, întâi de toate, convingerea lui J.Conrad că omul poartă în sufletul său *„sămânţa autodistrugerii”*. Respectiv, Tom Lingard – *„un urmaş al renumitului hidalg rătăcitor pe mări”* (Conrad J. *Ţărmul refugiului*. - Bucureşti: Eminescu, 1979. Partea III, Cap.IV, p.106) – este victima propriilor impulsuri. În toate romanele care îl prezintă, Lingard fascinează prin *„aureola de individ trăind în afara legii”*. Odiseea salvării cu ghinion este mai puţin o povestire de aventuri, ci o relatare a

problemei morale pe care o înfruntă Tom Lingard odată cu apariţia iahtului domnului Travers în apele *„lui"*. Loialitatea lui faţă de Radjah Hassim (un prinţ malaiez exilat, care l-a salvat şi al cărui regat el încerca acum să-l restituie) şi sora lui Immada se ciocneşte cu sentimentul de datorie faţă de echipa albilor şi faţă de destinul lui Edith Travers. Însă, bunul nume al lui Lingard nu poate fi reconciliat cu apărarea albilor, iar pasiunea lui complică şi mai mult situaţia. Iluzia că el şi doamna Travers ar putea fi parteneri este fatală, ea determinându-l să rupă legătura cu realitatea, imobilizându-l complet, Lingard comportându-se exact ca Jim în momentul său critic. Comparând imaginea lui Lingard cu cea a altor bărbaţi, constatăm că profilul neoromantic al eroului conradian a fost completat, pe lângă trăsăturile existente şi cunoscute – onoarea, devotamentul, pasiunea, spiritul de aventură, exotismul – cu altele, cum ar fi omenia, încrederea în om şi în inocenţa umană etc.

Galeria de personaje masculine principale din romanele lui J.Conrad este încheiată de Peyrol – cutreierătorul şi bătrânul lup de mare din *Corsarul (1923)*. Este personajul care sintetizează aspiraţiile neoromantice şi afirmă optimismul scriitorului. Un om dintr-o bucată, Peyrol este un marinar francez excepţional, un aventurier, poate şi un pirat. Trăsătura lui definitorie este, însă, patriotismul, Peyrol rămânând fidel idealurilor sale politice până la sfârşitul vieţii. Este evident că nu doar idealurile sale se fundamentează pe o gândire pozitivă şi sănătoasă, ci toată fiinţa lui insuflă acest fapt. Pasiunea lui Peyrol pentru Arlette este un exemplu concludent. Spre deosebire de ceilalţi îndrăgostiţi conradieni care trec printr-un adevărat purgatoriu până pasiunea lor pentru o femeie se consumă, Peyrol are o atitudine echilibrată şi plină de simpatie faţă de femei, în general, şi faţă de femeia care i-a atins acea coardă tainică a sufletului său de corsar. Mai mult, este plăcut surprins de emoţiile care l-au copleşit. Dar pe cât este de emotiv, pe atât este şi de călit de încercările vieţii. Ca de obicei, J.Conrad nu dă detalii, lăsând în obscuritate frământările interioare ale protagonistului, dar accentuează, pe de altă parte, că acest om *„teribil de calm"* are un simţ al datoriei faţă de sine şi de demnitatea sa, ca bărbat. Datorită valorilor etice pe care le împărtăşea, moare, preluând ingenios misiunea încredinţată lui Réal de a cădea în mâinile inamicului. Gestul şi curajul său au stârnit admiraţia Amiralului Nelson. Peyrol a murit *„zâmbind viziunilor sale"*, sacrificându-şi viaţa, de bunăvoie, pentru fericirea lui Réal şi a Arlettei. Gestul său voluntar a constituit, în acelaşi timp, şi un mijloc de a-şi reabilita bunul său nume de francez, precum şi de a demonstra devotamentul faţă de obligaţiile sale morale.

Scrutarea personajelor masculine principale din cele 12 romane ale lui J.Conrad a permis să stabilim că, indiferent dacă sunt tineri sau vârstnici, trăiesc sau mor, izbutesc sau eşuează ş.a., toate contribuie la conturarea profilului neoromantic al eroului conradian prin promovarea valorilor general umane, prin evidenţierea unor temperamente puternice şi pasiuni mistuitoare, prin afişarea spiritului de aventură şi a exotismului etc.

Referinţe:

1. Curle R. Joseph Conrad: A Study. - New York: Doubleday, Page & Co., 1914.
2. Araz T. The Art of Non-Commitment: Problematic Issues in Conrad's Major Fiction. - Istanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği Istanbul Şubesi, 1997.
3. Berthoud J. Joseph Conrad: the Major Phase. - Cambridge: Cambridge University Press, 1978.
4. Pădureleanu M. Prefaţă. - În: Conrad J. Taifun. Hotarul din umbră. - Bucureşti: Minerva, 1992.
5. Stewart J.I. M. Joseph Conrad. - New York: Dodd Mead and Company, 1968.
6. Gillion A. The Eternal Solitary. A Study of Joseph Conrad. - New York: Bookman Associates, Inc., 1966.

Prezentat la 13.06.2012

PECULIARITIES OF ABRIDGED LEXICAL UNITS IN THE CONTEMPORARY ENGLISH

Dumitru MELENCIUC, Oxana CONSTANTINESCU

Catedra Filologie Franceză

Scopul lucrării este de a familiariza studenţii şi profesorii filologi cu un fenomen social-lingvistic extraordinar – de abreviere în masă a unităţilor lexicale. Acest fenomen necesită a fi reflectat mai detaliat în procesul de studii, însoţit de analiza motivaţiei extralingvistice ce a determinat formarea a peste 500 000 de abreviaţii în ultimii 50 de ani. Abrevierea unităţilor lexicale şi sintactice a fost folosită din timpurile străvechi. Însă, în sec.XX-XXI, în rezultatul accelerării progresului societăţii umane în toate domeniile de activitate, volumul de informaţie a crescut. Sunt folosite metode noi de cercetare şi studiere a vocabularului, de procesare a informaţiei abundente care se transmite prin diferite mijloace vorbitorilor de limbă. În a doua jumătate a secolului XX şi la începutul secolului XXI acronimele, iniţialismele şi prescurtările de cuvinte au pătruns în toate sferele activităţii umane. Problemele sociale, politice, de ordin naţional şi internaţional, tot ce este legat de existenţa omului sunt afectate de acest fenomen sociolingvistic. Importanţa abrevierilor în procesul de comunicare este incontestabilă. Începând cu anul 1961, realitatea lingvistică impune necesitatea publicării dicţionarelor specializate, consacrate unei noi avalanşe de neologisme, resuscitate şi perfecţionate – abrevierile, în general, acronimele şi iniţialismele în special, fapt confirmat şi de denumirea dicţionarelor: „Acronyms and Initialism Dictionary". În jumătatea a doua a secolului XX formarea a sute de mii de acronime, iniţialisme şi prescurtări a condiţionat apariţia regulată a dicţionarelor specializate în acest domeniu. În articol se întreprinde o analiză a acestui proces lexicografic şi social-lingvistic ce ţine de cursul teoretic „Lexicologia limbii engleze contemporane". Vertiginos s-a mărit numărul lexemelor prescurtate, abreviate şi fuzionate, inclusiv al celor potenţiale, create în limba engleză, care ating cifra impunătoare de peste jumătate de milion. În unele stiluri funcţionale acronimele sunt regulat şi intenţionat folosite cu o conotaţie stilistică. Acronimele folosite în denumirile unor instituţii, organizaţii, societăţi etc. pot fi create cu scopul de a atrage atenţia şi a produce un impact emoţional asupra vorbitorilor de limbă. Denumirea abreviată a unei organizaţii, instituţii, mişcări social-politice poate contribui la succesul şi prosperitatea ei. Este evident caracterul subiectiv în crearea abrevierilor şi prescurtărilor noi în politică, economie, în diverse activităţi sociale. Apar tot mai multe unităţi lexicale abreviate sau prescurtate la modă. Pentru consumatori este important ca aşa unităţi metalingvistice să fie joviale, eufonice, asociate cu forme şi nume bine cunoscute. De menţionat că multe abrevieri sunt activ împrumutate sau traduse din engleză în alte limbi (NATO, UNESCO, FORTRAN, laser, radar, VIP, SIDA etc.). Există şi abrevieri create în Moldova (AŞM, UnAŞM, ASEM, USEM, ULIM, TOPAZ, MOLDTELECOM etc.).

Social-Linguistic Lexicological Phenomenon. The language is the most mobile and flexible of social factors reflecting the current development of the society. The linguistic change and innovation are extremely rapid; the creation of new lexical units is so impetuous, that the speaker often has to violate ingeniously the established and recognized norms, which seemed to be the pillars of the human language. Various types of abridgements, which were considered as minor word building means, now surpass quantitatively many other classic procedures of renovation of the vocabulary. The rapid progress of humankind in the field of science and technology impose the creation of new notions and linguistic forms to describe them. The abundance of advertising messages, literary works, and various kinds of information, is flooding the language, the speakers try to single them out and distinguish their meanings, imposed by the expressivity of style and freshness of the vocabulary, attracting the information consumer, enhance his or her interest by the novelty of ideas and linguistic forms. Advertising is manifesting itself as being inventive and creative, using all possible lexical innovations. Modern languages are subject to two contrary tendencies: improvement of means of speech, where linguists are engaged in the standardization of the elements of word-building of a given language, supporting the ways of diversification and renovation of suggestive and emotional possibilities of language expressivity. The second tendency is the principle of discourse economy, a linguistic phenomenon which implies the reduction of linguistic units to the minimal space and time dimensions of the presented text, pragmatic exigency characteristic to modern times. The existing level of political and economic development requires the use of more compact lexical units to express a greater volume of information. There is a constant stream of curtailed or abridged specific metalinguistic units, easy to use, having a pragmatic character, helping to express as much information in as little space and time possible. Abbreviations, shortenings and blendings

are used to codify linguistic information in order to optimize communication. The accelerating development of science and technology, economy, business, etc. brought to the creation of hundreds of thousands of compact linguistic signs in order to cope with the huge amount of information to be communicated. The abridged units have become an efficient means of stocking and communicating a considerable volume of information in a concise way without any meaning losses. This compression of the expression plane has become extremely economical. All the languages have started to use borrowed or native compact units. An international vocabulary is continuously being replenished (most of the units at the moment are coming from English) in the majority of the existing languages, including abbreviated and curtailed ones, in order to improve communication.

Thus, the well known example, instead of "Machine Aided Notification Dissemination and Retrieval of Information" the mass media names an apparatus with the name of MANDARIN, which being decoded expresses its main characteristic features. A new linguistic sign appears which in the period of pragmatism and economy is saving space and time. The influence at the state level, of some political, economic, military, business, market economy structures, linguistic organizations, has the result of including in the informational communication of a large number of specific metalinguistic units, laconic, easy to use, of pragmatic character, helping to express as much information in as little space and time possible. The new units have a maximum suppressed volume of their linguistic sign. We should make an attempt to find new facts to better understand the given linguistic phenomenon. They have made their way from the periphery of the language and have become one of the most productive means of word-building in various fields of human life, being part of specialized metalinguistic systems. The question asked by linguists is whether the acronym presents an independent linguistic sign or a compressed form of the component parts, still preserving their semantic plane. The classical linguists affirm that any change on the expression plane influence the change of the semantic structure and vice versa. A. Martiné affirms that any reduction of the form of a lexeme "est le signe de son emploi très fréquent dans le discours" [6, p.187].

The neology of abridged units. How long newly coined words or sub-meanings of existing lexemes should be considered as neologisms? This is a sociolinguistic factor. It depends on the tempo of development of this or that speaking community. The huge number of new technical terms in most fields of science and technology are assimilated. People get familiar with them much more rapidly in highly developed societies, where people have the knowledge and economic means to learn and use the latest inventions, wonders of the new technologies, scientific discoveries, machine and devices to be used in everyday activity. Thus, in the result of computerization such terms as e-mail, internet, modem, CD-ROM, world-web, DOS, UNIX, Windows, telnet, etc. for most people in highly developed countries like the USA, Great Britain, and so on, were considered to be neologisms for a short period of time at the end of the XXth century. The higher the tempo of development of a given country and society the shorter the period of time this or that term or sub-meaning of an existing word is considered to be a neologism. The slower the tempo of development of a speaking community the longer is the period of time a given word or meaning is assimilated and considered as a neologism. Such terms as television, TV set, radio, radio set, intervision, etc. were considered to be neologisms for a longer period of time even in countries with an advanced rhythm of development of science and technology, economy, culture, education, etc., because at that period of time the tempo of development was relatively slower in comparison with that of the end of the XXth century or beginning of the XXIst century. Besides, inside the speaking communities there are people with different possibilities and opportunities. Thus, in Republic of Moldova the terms e-mail, internet, modem, CD-ROM, world-web, zip, VCD, DVD, CDR, Netscape, CMC, etc. are considered as neologisms by a considerable number of people. But gradually more and more people get familiarized them. In some parts of the world you may find people who have never used a computer or even a simple phone, or TV set. It is not so simple of lexical units to cease to be neologisms, just as soon as they appear in dictionaries. The social linguistic factor is always there and should be taken into consideration. The innovations in the human society are a step towards progress and have the right to exist in case they are applied rationally in time and space and reflected in every day activity. To create new words and new meanings to the existing lexical units is a natural manifestation of linguistic competence of people, capable in a given situation to put forward new names referring to new realities. The speaker realizes this capacity using different resources of word building offered by the linguistic system. The language is the most mobile and the most flexible of social factors reflecting the development of a given society. The speed of linguistic change of lexical units, creation of neologisms is extremely rapid in highly developed societies. The process of formation of neologisms as new lexical units or in the framework of already existing words, using various linguistic

means, follows the existing laws. At the moment we observe a competition among the existing word-building forms, where various forms of abbreviations become the most productive means of formation of neologisms. The rapid evolution of science and technology cause the creation of new notions and ideas and forms to express them. The abundance of advertising messages, literary works, science fiction, informational technology, and many other fields of human activity contribute to the rapid growth of the word-stock. The speakers try to single out all the new lexical units, distinguish their meanings, imposed by the expressivity of style and freshness of the vocabulary, attracting the consumer of information, enhance his or her interest by the novelty of ideas and linguistic forms. Advertising is permanently manifesting itself as being inventive and creative, using all possible lexical specific units. At the same time modern languages are subject to two contrary tendencies: improvement of means of speech, where linguists are engaged in the standardization of the elements of word-building of a given language, supporting the ways of diversification and renovation of suggestive and emotional possibilities of language expressivity. The second tendency is the principle of discourse economy, a linguistic phenomenon which implies the reduction of linguistic units to the minimal space and time dimensions of the presented text, pragmatic exigency characteristic to modern times. Linguists started to look for procedures that would satisfy the two exigencies of formal contraction of form and condensation of the semantic content of the language. Attention is paid, first of all, to abbreviations, and all the cases of acronymisation. Some linguists consider them as completely different linguistic categories. Many points of view have been expressed lately in linguistic publications concerning the massive use of acronyms in written and oral communication. Scientists still wonder about their linguistic nature, their dissemination and function in all the languages of the world. Let's give some examples of various points of view of scientists in the field expressing their attitude towards the linguistic elements under discussion. Among them we can find purists, defending the classic language, and, linguists approving language innovations. Thus, Lopatnicova M. is against continuous intensive change of the vocabulary, stating the fact that the arbitrary formation of neologisms contradicts the essential function of the language as a means of communication [4]. Let's present some points of view of F.de Saussure's supporters on acronyms: "Un signe sans signifié ne peut être qu'un de set extérieur au système la langue! L'acronyme sur le plan sémantique dévie doublement du modèle du signe linguistique créé par le grand savant: d'une part son signifié ne correspond pas concept ou une image mentale stable dans la langue; d'autre part on ne peut définir sa valeur dans un système de signes" [4, p.24-25]. Structural semantics cannot approach it with the techniques and methods it has at the disposal. Some counterarguments of compromisers suggest to treat lexicology only from a practical point of view: "Sauf l'économie discursive grâce à ce qu'ils n'utilisent la me matière linguistique s'évite le surplus, la surproduction des unités lexicales encombrerait le tissu de la langue, leur mémorisation et leur emploi correcte dans processus de la communication et comme conclusion logique l'opinion l'acronymisation c'est un procédé avec une finalité bien déterminée même qui transgressent toutes théories linguistiques créées depuis des siècles". St. Ullmann also affirms that acronyms do not express notions, have no meaning, their function is not one of signification but one of identification, still he considers them as a means of linguistic communication [4, p.24-25]. P. Guiraud thinks that acronyms have nothing in common with abbreviations. The possibility and function of their mechanisms are radically opposite to the known linguistic units [4, p.24-25]. A. Martinet explains the problem in the following way: «La réduction de présentation formelle c'est une des causes de sa haute fréquence dans la parole (principe pragmatique) [6, p.187]. H. Marcuse thinks that "Ayant le sens truqué, alourdi mais une fois devenu vocable officiel, référence constamment dans l'usage général (national ou même international) et sanctionné les interlocuteurs… il perd toute valeur cognitive… sert simplement à foui l'information: SOS, NATO, USA" [5, p.119]. Important is that each created neologism should possess its form and meaning. Thus, some linguists consider the acronym a spontaneous and arbitrary creation which lacks semantic motivation. In this connection C.Hagège affirms: "Les hommes opère avec leur langue, la réinventent, la transforment, créant des catégories nouvelles se répartissent conformément à une certaine hiérarchie transgressant souvent les établies par la linguistique classique. Pour les formations en cause ça sera: Autant d'acronymes, autant d'étymons" [Ibidem]. Some scientist call them image-words, lexical units used to astonish and shock the reader. For example: ADAM – an acronym which has developed four homonyms. Coming across ADAM in the text the reader would intuitively evoke the name found in the Bible. In reality the present term ADAM covers in modern communication realities of the world economy. This example will deny the affirmations that the acronym can be viewed as a comparison, where we usually look for common or different qualities and characteristic features. The acronym can be considered with certain reserve as a kind of substitute used

for a well determined purpose. There are interminable debates among linguists concerning acronyms. One of the conclusions is that acronyms are not words in the classical point of view. They are a new kind of linguistic element as part of something new to change the theories of the past and introduce new ideas of well-known modern linguists. In acronyms the volume of the linguistic message is reduced to a simple unit. Each component of the acronym represents a certain lexical unit. But to a closer inspection we discover that acronyms gradually acquire characteristic features of usual lexical units: they may be polysemantic and homonymous, the same unit can be transformed from noun into adjective ore even verb. Thus, LASER as a noun, laser beam (adjective), to lase (verb.). As an international term LASER is used in many languages as a simple lexical unit and not as a combination of initial letters of five words. Plenty of similar examples can be adduced. All the neologisms should be understood by the speaker as representing an extra linguistic reality, trying to define, in a certain way, the denoted object. Acronyms do not possess a motivation in the classical sense of the word. Its motivation is completely arbitrary, formal, determined by the possibility of combining certain letters in a euphonic ensemble denoting a certain referent. It is a referent of a well centered activity by a collective choosing a syntagm ensuring the denomination of a new created unit, proceed the research of the appellation, maximum reduced, as a form and possessing an extra-linguistic expressivity. This is a minute work of reduction, dislocation, suppression, etc. which allows the formation of a new communication element. The realization of a linguistic sign in the act of speech is the denomination of a reality which connects the significant to an extra-linguistic object or phenomenon recognized by the speakers. As neologisms are constantly being formed motivated by extra-linguistic causes we find out that the same acronym can serve different referents not only in one language, but also we can find homonymous referents in other languages as well. Acronymisation is created by specialists in order to reduce some lexical elements to a single unit, denoting an object, a political organization, and important extra-linguistic phenomena in the society. The new unit should possess certain qualities like euphony to attract the attention of the listeners; easily assimilated morphologically and syntactically, to be easily memorized, to possess expressivity to impress people in order to be easily kept in mind. One more point of view of some linguists is that acronymisation now is gradually isolating itself from abbreviation, which is the result of lexical, individual and personal creativity. The term abbreviation is used by some linguists to denote initialisms and all other possible forms of shortening of lexical units. Some linguists use the term abbreviation, which include both types of initialisms: those which can be read like a word and those which can not.

The stylistic expressive function of abridged lexical units. The rapid evolution of science and technology impose the creation of new notions and linguistic forms to describe them. The abundance of advertising messages, literary works, and various kinds of information is flooding the language, the speakers bravely try to single them out and distinguish their meanings, imposed by the expressivity of style and freshness of the vocabulary, attracting the information consumer, enhance his or her interest by the novelty of ideas and linguistic forms. Advertising is permanently manifesting itself as being inventive and creative, using all possible lexical innovations. At the same time modern languages are subject to two contrary tendencies: improvement of means of speech, where linguists are engaged in the standardization of the elements of word-building of a given language, supporting the ways of diversification and renovation of suggestive and emotional possibilities of language expressivity. The second tendency is the principle of discourse economy, a linguistic phenomenon which implies the reduction of linguistic units to the minimal space and time dimensions of the presented text, pragmatic exigency characteristic to modern times. Linguists have started to look for procedures that would satisfy the two exigencies of formal contraction of form and condensation of the semantic content of the language. We have already mentioned that the existing level of political and economic development requires the use of more compact lexical units to express a greater volume of information. There is a constant stream of curtailed or abridged specific metalinguistic units, easy to use, having a pragmatic character, helping to express as much information in as little space and time possible. Abbreviations (including acronyms and initialisms) and many other possible compound formations of theirs, alongside shortenings and blendings, are used to codify linguistic information in order to optimize communication. The accelerating development of science and technology, economy, business, etc. brought to the creation of hundreds of thousands of compact linguistic signs in order to cope with the huge amount of information to be communicated. Abbreviations, blendings and other abridged units have become an efficient means of efficient of communication and economical stocking of an impressing amount of information. The entire world started to actively use compact units in all the fields of activity. Borrowings from Latin get English names of the corresponding lexemes and may be pronounced with Latin words, English words or both English and Latin depending on the functional style of

the given register: e.g. (exempli gratia) - for example, a.m. - in formal register ante meridiem is used corresponding to the colloquial variant in the morning, the same in the case of p.m. – post meridiem / in the afternoon. Many initial abbreviations are read like separate words usually named acronyms (radar, laser, NATO), some of them may be read both way (VAT: Value added tax) – [vΘt] or [vi ei ti]). Very often we find hybrids of shortenings and abbreviations: CoSIRA (Council for Small Industries in Rural Areas). Blending or fusion, combining two or more shortened words or mixed forms of clipped and unclipped units. Other terms used are portmanteau word and telescoping. In modern English the number of fusions has radically increased. For example: smog (smoke + fog), brunch (breakfast + lunch), positron (positive + electron), and motel (motor-car + hotel), ballute (balloon + parachute), dawk (dove + hawk) There are other kinds of blends where the degree of blending is less obvious (glasphalt) and cases where the blending is very difficult to recognize the shortened elements of the lexical units: arcology = architectural ecology. People get used to them and start using only the abridged variant [7]. The evolution of acronyms and other abridged units in various functional styles often is accompanied by a metasemiotic usage of the codified combination of initialisms or other abridged units. In various sophisticated contexts they gradually start to acquire a stylistic connotation. Names of institutions, organizations, etc. may be chosen in order to sound more attractive and produce a strong emotional effect on people. The name of an organization, institution, or social-political movement can bring success and prosperity or, if the acronym is not attractive enough, it may be the cause of failure. That is why the subjective character in creating new abbreviations is increasing in the fields of politics, economy and in various social life activities. That is why more and more "elegant", "fashionable" and" super" compressed units come into being. It is for the information of consumers that it is important to have something jovial, euphonic, recognizable in form, related to some well-known names, that would make the new appellation more superior, attractive, interesting and people would get eager to know more of the object or phenomenon in question. Do all the abridged units possess both denotational and connotational meanings, equivalent to the original component units? Do they lose or gain anything? In English we find the Latin origin e.g. (*exempli gratia*) and its equivalent *for example*, The Latin abbreviation e.g. in English is a stylistic synonym of *for example*. At the first sight one could think that abbreviations are void of denotational and connotational meanings. A closer inspection of the material does not support this possible point of view. There are plenty of acronyms homonymous to the existing units. They may be intentionally chosen in order to compress information and form certain metasemiotic associations. Having analyzed the existing dictionaries we have found out that homonymy of abbreviations, and especially of acronyms, is incredibly high. Some of them have more than a hundred homonymous lexical units (see PET) and may be used to provoke positive or some other connotations. Acronyms like *radar - radio detecting and ranging*; *laser - light amplification by stimulated emission of radiation* are used now as integrated lexemes in many languages of the world. Among acronyms there are quite a number of homonyms of proper and common names. They may function as personified metaphors, sometimes producing a humorous effect or making it sound as something very important. Thus, for example: ICARUS - Industrial Computer Applications, Retrieval and Utility Systems, HERMES - Higher Education Resource Materials: Evaluation and Services, EDGAR - Electronic Gathering, Analysis and Retrieval System (US). We have observed that the intentional use of this or that name is found in many cases, i.e. while abbreviating a certain combination of words, some of the elements are left aside in order to have an acronym identical to a given name. See, for instance, EDGAR. In case of DAISY (1. Dairy Information System (Reading University-GB), 2. Decision-Aiding Information System (University of Pennsylvania, Wharton School of Finance and Commerce - US). DAISY(Daisy) – Druckindustrie – Abrechnungs - und Informations -System;) [2] both in English and German the letters SY do not represent two different words; they are part of the word system. We find many acronymic names, which do not always consist of pure initial letters. In order to get an attractive appellation the authors contribute to the creation of a desired attractive and fashionable term that would be metasemiotically charged. The decoding of many proper noun homonymous abbreviations demonstrates the fact that they, in their turn, possess two or more homonymous meanings: ADAM - Advanced Data Management System (MITRE Corp. - US), Aid in Design and Evaluation of Data Management (IBM-US), Automatic Data Management System (US), Automatic Document Abstracting Method (Ohio State University - US), EMIE - Education Management Information Exchange (GB), Educational Media Institute Evaluation Project. Many acronyms have homonyms both in English and other foreign languages as well. Thus, MIDAS – has 11 homonyms in English and one in Polish [12]. Analysing acronyms like ORACLE, ORION, ADAM, AESOP, ARISTOTLE, AFRICA, BABILON, BEATRICE. CALLISTO.

CARL, CASTLE, CLEOPATRA, LOLITA, LORA. LOUISA, MINERVA, MINERVE, OLIVIA, CLARA, PATRICIA, SAM, EROS, ESOPE, EUCLIDE, FABIUS, FRANCIS, FRED, FREDDY, COSA NOSTRA, COSMOS, PARIS, LEEDS, ODESSA , PATRIC, PATRICIA, PEAR, PEARL, PENELOPE, PLATON, POTOMAC. RAPIDS, SINBAD, SIRIUS, SMART, SOCRATE, SOCRATES; SOFIA, SOKRATES, SOKRATUS, SOLAR, MARS, ORION, ASTRA, SPARTAN, DAISY; DAVID; DAVIS, DEVIL, DRAGON, EARL we observe well-known names found in the Bible, World Literature and World History, Natural Sciences, etc. Most people are familiar with all these appellations and the metasemiotic impact on them would be considerable. The use of common names homonymous equivalent acronyms can also be used to achieve a certain degree of expressivity and interest: CAR, INTIME, INFORMAL, INFER, INCLUDE, IMPRESS, IMPACT, HOST, HEN, IDEA, GOLD. MIDDLE, RAPID, SIMPLE, LION, TIGER, TIME, WISE, WISEDOM, EAGLE, PADRE, PAPA, KISS, JOVIAL, LAMP, KIWI, MAGIC, MEDIC, MAID, MALL, MANA, MASTER, MIRACL, MIRROR, MISS, NAME, ANTIDOTE, ANTILOPE, ART, ATLAS, AUDIT, CAPTAIN, CORRECT, PAPA, SAFARI, SALT, FAME, MANIAC. Cf. some examples with homonyms in Romanian: COPAC, COPACEL, APA, (18 homonyms) [1, 11, 12]. Many acronyms and initialisms have come to the point of not just representing a combination of words they gradually developed features of independent lexical units with new global meanings. Thus, for example, LASER -well known as *Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation (there also such homonymous combinations as: Learning Achievement through Saturated Educational Resources; London and South Eastern Library Region; Learning Achievement through Saturated Educational Resources*) may be used as a noun, adjective, verb: to lase - print some materials by using a laser printer; a laser aircraft - an aircraft with a laser engine, laser - in the meaning of quantum/laser amplifier, etc. [1]. We should reiterate the fact that in connection with the globalization and internationalization of metalinguistic systems many abridged lexical units become part of many languages of the world, where as a rule they are not viewed as abbreviations, in many cases they are used as simple lexemes, in many cases the meaning is modified. Here we can give examples like LASER, which in other languages is having semantic structures quite different from the original English one. As a rule *laser* is used as a simple lexical unit and it is used to form a multitude of word-combinations: ***to*** *lase* (генерировать когерентное оптическое излучение), also *laser printing*; laser - лазер, квантовый усилитель [1]. We could conclude that acronyms, like other abridged units, have been used in various functional styles often is accompanied by metasemiotic connotations. In various sophisticated contexts the abridged units gradually start to acquire a certain stylistic connotation. Names of institutions, organizations, etc. may be chosen in order to sound more attractive and produce a strong emotional impact on people. The name of an organization, institution, or social-political movement can bring success and prosperity or, if the acronym is not attractive enough, it may be the cause of failure. That is why the subjective character in creating new abbreviations is increasing in the fields of politics, economy, science and technology and in various social life activities. That is why more and more "elegant", "fashionable" and "super" compressed units come into being. It is for the information of consumers that is important to have something jovial, euphonic, recognizable in form, related to some well-known names, that would make the new appellation more superior, attractive, interesting and people would get eager to know more of the object, product or phenomenon in question.

Double compression abbreviations is a very good example of discourse economy: saving time, space and money. Practically *laser* in all the above given word combinations may be and is often re-abridged. Thus, in "Acronyms and Initialisms Dictionary", Michigan, 1998 we find: LIF - Laser Interference Filter; LFL - Laser Flash Lamp; LID - Laser Intrusion Detection; LIED -Laser Initiating Explosion Devise. In other dictionaries we can find some more (14): LMI - Laser Microfilming, Inc., LVIS - Laser View data Information Service. Thus, the acronym laser here is further compressed as a component part of new abbreviated lexical units [23]. More than 500 word combinations in the English technical terminology can appear in their abbreviated variants with the initial letter of LASER in them. In the field of lexicography we should pay special attention to the constantly changing terminology to avoid the confusion of scientific terminology in the publication of lexicographic dictionaries, regularly making a revision in order to actualize the neologisms, modifying the definitions, to respect exigency towards the proposed neologisms. We can sum up that the creation of abbreviated units and their metalanguage, the compiling of numerous dictionaries in the domain are part of a continuous social and linguistic phenomenon. Their creation and existence are due to the important function they have in communication. The increased productivity of all possible abbreviations and shortenings is caused by the accelerating tempo of development of the human society and the need to express the constantly

growing volume of information. We attest in dictionaries more than 500 new combinations with "laser", many of them having equivalents in other foreign languages, the new terms can be abbreviated to initialisms, including acronyms, in various publications.

The same picture we find in Russian and many other languages, where the acronym LASER has turned into a simple word *laser* used mostly in technical terminology (borrowed from English) and in some local metalinguistic units. Analyzing the long list of the French examples we can observe that like in many other languages, the acronym or acronymic abbreviation LASER has developed a rich semantic structure and high combinability. 188 examples given above prove the fact that *laser* is mainly used attributively in numerous word-combinations connected with the domain of science and technology, the number of terms in the field of physics is prevailing. Only a limited number of specialists have a good idea of the term LASER being decoded as *Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation*. Even in English for most of the speakers, *laser* is considered a simple lexical unit being used in many word combinations. The same happens to other abbreviated words like *smog, positron*, etc. In other languages this kind of lexemes are often not classified as abbreviations, blendings, curtailings, etc. with certain meanings to be decoded. The necessity of simplification in the process of language communication and economic issues encourages the creation of as many simpler signs to be used in the main semiotic system. The very high tempo of development of science, technology, culture, etc., causes the corresponding tempo of development of the language, of new terminological systems, which then spread together with the export of respective goods and ideas from the highly developed countries to the developing ones. The advantage of English or French abridged units consists in the fact that they circulate social, cultural, civilization information on the international scale. The languages of developing countries possess relatively smaller word-stocks corresponding to their level of development and they readily borrow a multitude of words from languages, the speaking communities of which are among the dominant societies in the world from the political, economic, scientific, technical, military, cultural point of view.

The structures of acronyms. In case of initialisms we would expect them to correspond to their name – each word of the abridged combination to be represented by the initial letter of the component units, like in UNESCO, NATO, LAD (Library Administration Division). But in reality in many acronyms we find deviation from initial representation letters. In order, that the final unit should be read or pronounced like a specific name or ordinary word additional letters or syllables are added. Thus, in *radar* (Radio Detection and Ranging) we find *radio* represented by the syllable *Ra*, otherwise it would not be an acronym and be read like a word. In some cases some words would not be represented at all from the same reason: in LAMA - *Library Administration and Management Association* the conjunction is omitted, otherwise it would sound like LAAMA and would not be identical to the ordinary word *lama* existing in the language. The same phenomenon we observe in the acronym DOCTOR representing two homonyms: *Dictionary Operation and Control for Thesaurus Organization*, *Display Oriented Communication Tool for Online Retrieval* – the auxiliary words are omitted for the same reason, just to get a nice homonymous equivalent to the ordinary lexeme 'doctor'. Various blendings are also read like words: *motel (motor car hotel), smog (smoke and fog), proton (positive electron), sitcom (situation comedy)* and are usually analyzed in a separate subgroup of abridged words: blendings (fusions, portmanteau words). We have already mentioned the case of double compression of abbreviations, like in case of *laser* there many other examples. Thus, in FACES (FORTRAN Automatic Code Evaluation System), FOS (FORTRAN Operating System), **FRUGAL** (Frugal) – (**FORTRAN** Rules Used as General Applications) we discover that F is the abbreviation **of** FORTRAN/Fortran which is a blending of ***for****mulation* ***tran****slation*. While in case of INFOR (Information Network and File Organization; Information-Oriented Language; Information Processing and Operational Research; Institute for Nyttinggorade and Forsknings Results; Interactive FORTRAN) - in the last combination FORTRAN is represented not by F, but by FOR. All possible hybrids are found in the language: *CoSIRA* (*Council for Small Industries in Rural Areas*). In **PIPs** (Project Information Packages) – the plural number was preserved in "Packages". While in **PLANES** (Programmed Language-based Enquiry System) *Language-based* is reduced only to LAN – a clipping. We can conclude that most of the acronyms are usually created to resemble a certain already existing linguistic unit in the language, for the reader to identify it and get some metasemiotic connotations in it, making it more attractive. The word acronym itself has a homonymous lexical unit: **ACRONYMS -** *A Convenient Reduction of Nomenclature Yielding Mnemonic Syllables*. Like in the case of terminology acronyms are formed in mass by various individuals or group of people and they have to make their way into the accepted language, Many potential acronyms with time get out of usage and only those

which are regularly used and indispensable for communication become part of the language. Acronyms are usually limited to reduced specific metalanguistic units, and lots of homonyms are created (people usually ignore the fact or they are unaware of the fact that similar combinations are already existing in other fields of activity in the given language). The example with ABC demonstrates the fact that the same form of an acronym can exist in a number of languages. Thus, the acronym CDC [sidisi] has 19 homonyms, including: Carribean Documentation Centre (TT- Trinidad and Tobago); Comisión de documentation Cientifico (AR argentina); Comition de Documentai Cientifico (ES); EMIS-12 homonyms: Ecosystems of Machius Information Sisbur, etc… TIS… 12 homonyms; NIS, TIS, ART – 8 each. Compressing the contracted forms is a good example of discourse economy/saving of time and space like in the examples taken from "Acronyms and Initialisms Dictionary", Michigan, 1998: LIF: Laser Interference Filter; LFL: Laser Flash Lamp; LID: Laser Intrusion Detection; LIED: Laser Initiating Explosion Devise. The word *laser* here practically is used as a component part of a new acronym [12].

Compounding of abridged and unabbreviated ones is attested. in mass media and other sources where we often find combinations of abridged units with other words: A-bomb, AIDS cure, B-movie, CCAT ("See-cat": Cambridge College of Art and Technology), NY kiddy porn, an AIDS-Africa link, Metro-Montreal QPF contingent patrols (Metropolitan Montreal Quebec Police Force contingent patrols). Combining forms may precede or follow abbreviations: a pseudo-BBC agent; UFOlogy (the study of Unidentified Flying Objects) [11]. **Symbols** are also to be mentioned as having to do with abridged expression of existing lexical units. Thus, the symbols used in various fields of mathematics have been used for a long time. Practically in most fields of human activity one can find a great number of systems of symbols, which correspond to particular lexical units in different languages: **+; =; x; -, %, etc.** See also **$** - Dollar; **€** - Euro, etc. The numerals practically have the same function: 1, 2, 3, 4, 5, 6 and I, II, III, IV, V, VI correspond to different words in various languages.

Blendings, Portmanteau words or Fusions - combine two or more clipped words or mixed forms of shortened and unabridged units. An older term for the result of this technique is portmanteau word, which was coined by Lewis Carroll in Alice Through the Looking Glass in 1872 to explain some of the words he made up in the nonsense poem 'Jabberwocky': '*slithy*' means 'lithe and slimy'... there are two meanings packed into one word. Though many of Carroll's inventions have not survived, and some of them have become part of the language: *galumph* (gallop + triumph), and *chortle* (chuckle + snort). His term *mimsy* (flimsy + miserable) already existed in the language, but his re-definition of it certainly affected the sense. Some of the earliest blends date back to before Lewis Carroll: *anecdotage* (anecdote combined with dotage to suggest a garrulous old age, was first recorded in 1823, while *squirl,* a blend of squiggle and whirl to describe a flourish, as in handwriting, was recorded in 1843. In modern English the number of fusions has radically increased: *smog* (smoke+fog), *brunch* (breakfast+lunch), *positron* (positive+electron), *motel* (motor-car+hotel), *fantabulous* (fantastic+fabulous) in the meaning of excellent (superlative), *televangelist* (television +evangelist) - an evangelist who conducts regular religious services on television; *netizen* (Internet +citizen) - a person who spends an excessive amount of time in the Internet.

Shortening or clipping is a widely spread means of word building. In most cases the shortened variants of the words coexist with the original unclipped ones: lab – laboratory, doc (Dr) – doctor, phone – telephone, math (maths) – mathematics. All the types of clippings (initial, mid and final) are regularly used to create shortened lexical units: *rep (resentative), sub(marine), prep(are), phys(ical) ed(ucation); (tele)phone, (cara)van, (tele)scope, (ham)burger; (re)fridge(rator), (in)flu(enza).* **Back-formation** of words is based on shortening the initial form: *editor – to edit, burglar – to burgle, beggar – to beg, destruction – to destruct, housekeeping – housekeep/housekept, baby-sitter – to baby-sit, sightseeing – sightsee/sightsaw.*

Homonymous combinations. Thus, LB may correspond to: laser beacon, laser beam, laser blanking, laser bomb, laser bonding, laser burst [1]. Let's take some more examples: CALM - the letter C in the first meaning (COBOL Automatic Language Modifier) represents the acronym COBOL (COmmon Business Oriented Language) consisting of 1 shortening and 3 initialisms. There is a long list of acronyms with the initialism of FORTRAN - the blending of 2 clippings from *FORmula TRANslator*: BEEF (*Business and Engineering Enriched FORTRAN),* FACES (*FORTRAN Automatic Code Evaluation System),* FACTS *(FORTRAN Analytical Cross Reference Tabulation System*), FRUGAL (*FORTRAN Rules Used as General Applications Language*). *Frugal* as a simple lexeme means thrifty, economical. See also FLAP, FOCUS. In many cases we have a shortening of FORTRAN and initialisms or clippings of other units: FORCE

(*FORTRAN Conversational Environment),* FORMS (*FORTRAN-Oriented Information Management System*), FORMAT (FORTRAN Matrix Abstraction Techniques), **INFOR (**Interactive FORTRAN). Many acronyms have come to the point of not just representing a combination of words they gradually developed features of independent lexical units with new global meanings. Thus, LASER - well known as *Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation* (there also such homonymous combinations as: *Learning Achievement through Saturated Educational Resources; London and South East Region; Learning Achievement through Saturated Educational Resources; London and South*) may be used as a noun, adjective, verb: *to lase* - print some materials by using a laser printer; a laser aircraft - an aircraft with a laser engine, laser - in the meaning of quantum/laser amplifier, etc. [1]. The intentional use of this or that name is found in many cases, i.e. while abbreviating a certain combination of words, some of the elements are left aside in order to have an acronym identical to a given name.

In conclusion we would like to summarize some points of view expressed in this work. The formation of abbreviated units and their metalanguage, the compiling of numerous dictionaries in the domain are due to the important function they have in communication. The increased productivity of abbreviations and shortenings is caused by the accelerating tempo of development of the human society and the need to express the constantly growing volume of information. The acronyms and other abridged units have an impressing development in all the fields of activity and gradually come into usage in all the languages of the world. The higher the level of development, more sophisticated compressed units are created and used. The evolution of acronyms in various functional styles very often is accompanied by a metasemiotic usage of codified combination of initialisms. In various sophisticated contexts the abridged units gradually start to acquire a certain stylistic connotation. Names of institutions, organizations, etc. are chosen to sound more attractive and produce an emotional impact on people. The name of an organization, institution, or social-political movement can bring success and prosperity or, if the acronym is not attractive enough, it may be the cause of failure. The subjective character in creating new abbreviations is increasing in the fields of science, politics, economy and various social life activities. That is why more and more "elegant", "fashionable" and "super" compressed units come into being. It is for the information of consumers that it is important to have something jovial, euphonic, recognizable in form, related to some well-known names, that would make the new appellation more superior, attractive, interesting and people would get eager to know more of the object or phenomenon in question. The evolution of abridged units in various functional styles is often metasemiotically conditioned. In advertising, names of companies, organizations, associations, programs, projects may intentionally correspond to well-known historical persons, constellations, continents, cities, deities, social-political movements, etc, which would make the appellation more attractive and bring success and prosperity. If the acronym is unattractive, representing a metaphorically pejorative name may bring less popularity and success or even less profit. The subjective character in the formation of metaphorical acronyms, expressing ameliorative connotations, used in advertising, economy, politics, science, military field, social activity, etc.

References:

1. Abbyy Lingvo 10, 2004 ABBYY Software Ltd.
2. Bauer L. English Word-Formation. - Cambridge University Press, 1984.
3. Le Dictionnaire de la langue française. - Paris, Larousse, 1994.
4. Lopatnicova M. Lexicologie française. - Moscow, 1974.
5. Marcuse H. L'hymne unidimensionnel. - Paris, 1968.
6. Martine A. Elements. - Paris, 1970.
7. Melenciuc D. (alcătuitor) Reader of English Lexicology, CEP USM, 2005, p.172-175.
8. Melenciuc D., Zbant L., Constantinescu O. Peculiarities of Acronyms and Shortenings. - Suceava: ANNADIS, 2008.
9. Michigan Th. Computer Composition Corporation. - Madison Heights, USA, 1987.
10. Sawoniak H. New International Dictionary of Acronyms in Library and Information Science and Related Fields. - München – London – New York – Paris, Saur, First Edition, 1976.
11. Sawoniak H., Witt M. New International Dictionary of Acronyms in Library and Information Science and Related Fields. - München - London - New York - Paris, Saur, Second Edition, 1988.
12. Towell Julie E., Helen E. Sheppard. Acronyms and Initialisms Dictionary. - Michigan, 1987, 1998.

Prezentat la 11.04.2012

MORE ON INTRALINGUAL "FALSE COGNATES"

Dumitru MELENCIUC

Catedra Filologie Engleză

„Prietenii perfizi" există în procesul traducerii, comunicării intralingvale şi interlingvale în plan gramatical, lexical, lexical-gramatical, metasemiotic, intersemiotic, fonologic segmental, suprasegmental şi suprasintactic, în cazul sinonimiei, omonimiei, paronimiei contextuale şi stilistice. Structurile semantice ale lexemelor existente sunt în permanentă evoluţie, servind drept sursă de dificultăţi în comunicare. Majoritatea lexemelor posedă sute de seme folosite în diferite stiluri funcţionale.

"False friends" or "false cognates" are analyzed in interlingual translations. The "deceptive cognates" present considerable difficulties in both intra-lingual and inter-lingual communication. "False cognates" are attested in case of homonymy, paronymy, acronymysation, metaphorical usage of words and phraseological units, polysemy, the permanent change of semantic structures, modification of graphical and sound forms in various functional styles; realization of different, even homonymous meanings on the level of suprasegmental and suprasyntactic phonology. There are many intralingual lexical and grammatical "false cognates" in the variants and dialects. The semantic structures of most lexemes in the period of globalization develop various semes in the colloquial and literary communication language, and specific terminological meanings in science and technology, politics, economy etc.

In a previous article we have mentioned the importance of suprasegmental phonology even in various syntactic structures. Using various phonological patterns we can realize various meanings including homonymous ones [2, p.21-26]. As to morphological grammatical "false cognates" we would like to give a more complete picture of the existing complex semantic relations in the field. Confronting the category of mood we think that the existing systems could be reinterpreted. Thus, the Romanian *condiţionalul* and o*ptativul* are homonymous forms, though in grammar books they are given as one categorial form: *condiţionalul* or *condiţional-optativul*. Their categorical meanings can be expressed in Romanian by several grammatical forms, which are polyfunctional and formally belong to different moods. The sentence *If I had had time I would have come to help you yesterday* corresponds to - *Dacă aveam timp, veneam să te ajut ieri; (imperfectul modal in both cases); Dacă aş fi avut timp, aş fi venit să te ajut ieri*; (*optativ, condiţional*); *Să fi avut timp, aş fi venit (veneam) să te ajut ieri* (conjunctivul in the secondary clause). The next case is *conjunctivul,* the criterion in singling it out as a separate mood serves the verbal form with the particle "să". The research demonstrates that this grammatical form is polyfunctional and can be used in various mood meanings: 1) Subjunctive I (or Old Subjunctive): *Long live democracy! Să trăiască democraţia! I insist that he come. Eu insist ca el să vină". It is necessary that he be (come) here in time. E necesar ca el să vină aici la timp.* 2) Subjunctive II: *If I were you. Să fiu în locul dumitale... If I had had time yesterday... Să fi avut timp ieri...* 3) It substitutes the infinitive in Romanian – *They promised to help him. Ei au promis să-l ajute. To believe me capable of something like that! Să mă creadă capabil de aşa ceva!* 4) It is used in combinations like: *Let's sit and talk. Sa şedem şi să vorbim.* 5) After modal verbs: *Even a child could understand. Şi un copil putea să înţeleagă.* 6) Future tense: *What shall I do? Ce să fac? He will come in time. El are să vină la timp (colloquial);* 7) To express supposition, including the meanings of suppositional mood (supposition, necessity, order, command, and insistence): *Might he have been here? Să fi fost el aici? Could I have lost it on my way home? Să-l fi pierdut în drum spre casă? I insist (order) that he should be present. Eu insist (ordon) ca el să fie prezent. It is necessary that he should be here. E necesar ca el să fie aici* [4, p.11-15]. Another example of polyfunctional polysemy and homonymy is the lexeme ***should***. 1. Should+infinitive in the secondary clause of the type *(it) is recommended (suggested,* etc.) that..., in object clauses after modally charged verbs like *to recommend, to suggest, to demand;* in subject clauses, etc. *Should* in this case is used in the suppositional mood (which is synonymous to subjunctive I in the second meaning): *The best thing the commission can do is to recommend that the Geneva conference should begin again with renewed energy.* 2. The conditional clause with should + infinitive: *Should the U.N. fail to produce an early settlement, are we then to wash our hands of the whole matter?* 3. Future in the past, 1st person: *I promised that I should*

come home in time. 4. The modal should in various meanings. Obligation: *He said that she should be there*. Emotional emphatic function; attitude towards the event, etc.*: It is strange that he should be there* [3, p.68-74]. There is a metalinguistic confusion in case of the terms ***perfect*** and ***perfective***, which are treated differently by various linguists and this leads to confusion. The original meaning of the Latin term *perfect* was a finished action and formed an aspectual opposition with imperfect forms. Gradually the term *perfect* acquired an additional homonymous meaning of anteriority. A perfect form in English, depending on the context, and may express either a finished or an unfinished action. In Romanian *perfect* in the grammatical form of *perfectul simplu* expresses a finished action in the past. But *mai mult ca perfectul* and *viitorul anterior* clearly express anteriority! As far as *present perfect* it expresses an anterior action connected with the present moment: 1) directly connected but excluding the moment of speech: *I have lived in London for 10 years; Am locuit în Londra de zece ani;* 2) including the moment of speech: *Locuiesc în Londra de zece ani*. Present perfect inclusive is rendered into Romanian and Russian by means of present tense! 3) expresses an action in the past, included in a period of time connected with the present moment: (*I have visited London this year; Am vizitat Londra anul acesta; I have seen him this week; L-am văzut săptămâna aceasta*), *I have seen this film* (in my life experience). Thus, if there is no time marker we use the context: (*I have visited the USA three times; Am vizitat SUA de trei ori*) – in the meaning of up till now or in my life. If I want to tell you exactly when it happened I could say: *I visited the USA in 1979, 1989 and 1994; Am vizitat SUA în 1979, 1989 şi 1994*. In this case in English we use past indefinite and in Romanian *perfectul compus*, expressing a simple past action! 4) Present perfect is used to express future anteriority in clauses of time and condition (*As soon as I have read the book I shall return it to you. And if I have read it by five o'clock, I'll give it to you today*). *Cum numai voi ajunge acasă voi începe să lucrez; As soon as I have got home I shall start working)*. In this case the Romanian *perfectul compus* is used to express future anteriority and is limited to occasional colloquial usage. Thus, *perfectul compus* in Romanian is ambivalent and depending on the context it can express either an anterior action to the present moment or a simple past action! [3, p.133-142]. As to the usage of ***past perfect*** forms we come across grammatical homonymy as well. In the indicative, they are used to express an anterior action to a moment or action in the past: *When I came home he had already left*. In clauses of time and condition it expresses a future anterior action: *He said that he would return the book as soon as he had read it.* The same form is used in subjunctive II to express anterior actions in the past and future actions in the past: 1. Anteriority in the past: *He said he would have come earlier if he had known; El a spus că ar fi venit (venea) mai devreme dacă ar fi avut (să fi avut, dacă avea) timp;* 2. Subjunctive II and conditional: *If she had come in time yesterday you would have seen her; Dacă ea ar fi venit (să fi venit, dacă venea) la timp ieri, ai fi văzut-o (o vedeai);* In this case in both languages there is no grammatical anteriority expressed! 3. Conditional and Subjunctive II, future anteriority in the past: *I knew he would say that he would have come if he had known; Eu ştiam că el va spune că ar fi venit (venea) dacă ar fi ştiut (să fi ştiut).* 4. Subjunctive II, anteriority to a moment or action in the future from the present moment: *She thinks he will say that he would have come if he had known; Ea crede că el va spune că ar fi venit (venea) dacă ar fi ştiut (să fi ştiut, dacă ştia)* [4, p.68-74]. The expression of both anteriority and passive voice is usually found in terminative verbs, while in the durative ones only the passive meaning is clearly seen. Sometimes this division is not clear-cut. In case of repeated actions of terminative verbs *perfectivity* may weaken or get lost and a durative meaning is taking over. The categorial function of a *past participle* depends on the context and on its semantic feature. There are many combinations of "to be" with the past participle presenting cases of homonymy. Combinations of the verb "to be + past participle" like in *The letter is written by Peter. Soon he will finish writing it,* (as a process) should be distinguished from *The letter is written* as a state, where "is written" is not a passive construction, but it defines the state of the letter, that it is written. There is no *perfectivity* in the latter case. Participle I and Gerund also present a case of homonymy.

Lexical "false cognates". The factors accounting for semantic change may be subdivided into: extra-linguistic and linguistic causes: generalization, specialization, melioration, pejoration, metaphorical usage, etc. Even a word of sound imitation origin like *crack* has developed a complex semantic structure with a rich variety of semes, synonymous *to breach, chink, cleft, crevice, fissure, fracture, flaw, deficiency, failing, unsoundness, fun, amusement, mischief, first-rate, first-class , pre-eminent, superexcellent, break, crush, solve, empty, drink, discuss; boast, brag, pop, plop, break-in, hit, make a sound, stop smb, open bottle, stop smb/smth, a joke, drug, sound, conversation, etc.* which present difficulties both to foreign and native

learners of English. Several hundred words and combinations, including idiomatic ones, with *crack* or its derived forms, exist in the language, including many technical terms: *to get cracking, crack down, crack on, the crack of dawn, cracker, cracking, crackpot*, etc. In some cases the presence of the sound and form of a crack can still be attested: *There was heard so loud a crack, as if heaven had split asunder*. *The ice cracked as I was walking across the river*. *After the earthquake there were many cracks in the walls and even on the roa*ds *He spoke in a voice cracking with emotions* (the voice changes in depth, volume, tone, range, etc.). In some cases *crack* is used metaphorically: *the crack of dawn, the crack of day*, etc. For example: *The cracks (faults) in the government's economic policy are already beginning to show. They had questioned him for a long time before he cracked* (tell some secrets, information). *They worked hard at the project and managed to crack all the problems* (find solution). *They managed to crack all the codes* (decodify). *Scientist managed to create a vaccine in order to crack the bird flu* (to stop the pandemic). *At the birthday party they cracked a bottle of wine and they also cracked some jokes* (open the bottle, drink the wine and tell jokes). *She hopes to have another crack at the world record this year* (attempt). *He's a person who enjoys a drink and a bit of crack* (conversation). More than 130 technical terminological units with *crack* are used mainly in the meaning of *splitting, breaking, narrow space opening, breach, chink, cleft, crevice, fissure, fracture*. *Crack* may be used in the meaning of: *flaw, deficiency, failing, unsoundness, cracking voice, attempt; drug, cocaine, boaster, liar, braggart, firecracker, crusher, nutcracker, narrow space or opening, a sudden loud noise, a sharp blow that can be heard, expert and highly trained; accurate and excellent at smth*, etc. [1] *Crack* is used in phraseological units both in informal and formal speech: *get cracking* (informal speech) - to begin immediately and work quickly; *to be cracked up* - to be not as good as people say; *crack down* (on sb/sth) - to try harder to prevent an illegal activity; *crack on* (with smth) to work hard at smth to finish, pass or continue quickly; *crack up* - to become ill, either physically or mentally, because of pressure; to start laughing a lot; *crack smb up* - to make smb laugh a lot (crack troops, to be a crack shot). Compound words like *crackajack* (syn. remarkable, outstanding) are used in colloquial speech in a meaning quite distant from the central one. Conversion is also actively used: *Crackdown* (actions to restrict smbs activities) may be used as a verb to crackdown (to take measures to restrict smb's. activities) [1].

Phraseological units are also a source of "false cognates". 1. Homonymy of phraseological units and free word combinations: give up – as in *Give up smoking to live longer and healthier!* Compared with *To give books up to put them on the shelves*. 2. Homonymy of phraseological units: Make up – homonymy and polysemy: *You must make up* (compensate) *the time that you have wasted this afternoon, by working late tonight; These three articles make up* (compile, assemble) *the whole book. Her make up is unusual. Make up a story of your own. Let us make it up* (să ne împăcăm.), *This shop will make up a customer's own material. We need someone with experience of making up* (a formata pentru tipar) *a page. Can you make up these papers into parcels of about twenty each? The chemist is still making up* (carries out) *the doctor's order, and says it will be ready in half an hour.* See also: make up – a se linguşi [1]. Analyzing the process of deformation of phraseological units we observe that the changed variants are quite different from the original variant. Phraseological units, including proverbs and sayings, are now actively changed in various functional styles for metasemiotic purposes. They are intentionally changed to produce a stylistic humorous impact on the reader, listener or TV viewer: *A bird in hand is worth two in the bush – Time was passing his bird in the bush no nearer the hand* [J. Galsworthy] – *He was to be approached with a sizable bird in hand* [Dreiser]. Each variant requires its context and specific interpretation. The equivalents of this expression is attested in other languages with occasional stylistic deformations: Romanian – *Nu da pasărea din mână pe cea de pe gard;* Russian – *Лучше синица в руке, чем журавль на небе.* English – *A bird in hand is worth*

two in the bush is changed in *Time was passing, his bird in the bush no nearer the hand*. Or: *He was to be approached with a sizable bird in hand*. An example of advertising beer on Russian TV in order to attract alcoholic drinkers' attention would use: *Лучше бутылка пива в руке, чем прекрасная девица на песке.* Romanian TV: *Pară mălăiaţă în cavitatea bucală a consumatorului* (deformation of: *Pară mălăiaţă în gura lui Nătăfleaţă*). Some other examples: *To be born with a silver spoon in one's mouth* (*They had sucked their silver spoon so long… now she is threatened with a spoon of bone*). *One may as well be hanged for a sheep as for a lamb* (*If he was to be hung by the law, by all means let it be for a sheep)* [J.Galsworthy]. *It is the last straw that breaks the camel's back*. (*He said public patience was a camel, on whose back the last atom that could be borne had already been laid*. *To cry over the spilt milk*... (*Try to make him feel that we admire him*

for spilling the milk… There is no help for spilt milk) [Trollope]. Idioms belong to the periphery of the language and the process of change of form and meaning is used to make speech more expressive and produce a stronger impact on the reader, listener or, especially, consumers, who are expected to be influenced and increase the profit of companies [6, p.62-63].

We can conclude that "false cognates" are expected to occur in interlingual translations. In fact we come across this phenomenon in both intralingual and interlingual communication on different levels: grammatical, lexical, lexical-grammatical, lexical-phonological, on semiotic, intersemiotic and metasemiotic planes, including cases of synonymy, homonymy, paronymy, etc. The following sociolinguistic factors should be taken into consideration in the research: the level of knowledge of the native language in case of intralingual interpretation; the level of knowledge of the foreign language speaker in case of interlanguage interpretation. Deceptive cognates can appear due to the development of polysemy, semantic change, modification of forms, graphical and sound forms in various functional styles.

References:

1. ABBYY Lingvo 10, 2004 ABBYY Software Ltd.
2. Melenciuc D. (alcăt.) A Reader in English Lexicology. - Chişinău, CEP USM, 2005.
3. Melenciuc D. Comparativistics. - Chişinău, CEP USM, 2003.
4. Melenciuc D. Comparative Grammar. Suport de curs (masterat). - Chişinău, CEP USM. 2008.
5. Melenciuc D. (alcăt.) A Reader in English Theoretical Phonetics. - Chişinău, CEP USM, 2005.
6. Melenciuc D. Materials for Lectures and Seminars in Modern English Lexicology. - Chişinău, CEP, USM, 2012.

Prezentat la 05.07.2012

CE ESTE SUBSTANTIVAT ÎN „SUPIN" ?*

Marcu GABINSCHI

Institutul de Filologie al AŞM

The Romanian *vânat* type nouns (regarded, together with certain morphosequences which include them, as so called "supines") being nouns", are often called "substantivized supines". This implies their having been once non-nouns, which later really became nouns the same as *cântare(a).* However, such an evolution of the "supine" is not confirmed by anything real. At the same time the nominal type *vânat* is inherited from Latin (cf. *venatus*), being possibly supported by a re-interpretation of participles (as in *Nu bea de supărat, Aşteaptă poftit* a.s.). But an evolution of supines *sensu stricto* (such as Lat. *venatum, venatu,* Rom. *de vânat, la vânat*) to nouns proves to be a product of imagination.

E greu de spus când a apărut pentru prima dată clişeul „supin substantivat" (sau „substantivizat"). Dacă ne limităm doar la ultimele decenii, putem, ca să nu vorbim nedocumentat, să aducem cel puţin următoarele exemple. În 1980 T. Cotelnic face distincţie între „participiul substantivizat" [1, p.78] (ale cărui căi de apariţie sunt transparente) şi „supinul substantivizat", ceea ce însă pune problema de care ne ocupăm mai jos. În 1992 dna C. Pană Dindelegan, cu tot sistemul de noţiuni al teoriei generative, vorbeşte şi ea după tradiţie de „supin substantivat" sau „substantivizat" [2, p.127-128, 136]. În 2003 dna C. Stan aplică în carte pe larg termenul, ceva mai uşor de motivat, „supinul substantival" şi, mai rar, „nominal" [3, p.23, 74, 81 ş.a.], totuşi se strecoară şi la D-ei „supinul substantivat" (p. 22, 23), dar din constatările explicite pe această temă se vede că autoarea are în vedere unul şi acelaşi lucru: cf. „Substantivele cu forma supinului sunt interpretabile ca rezultat al unei conversiuni" (p.21) sau, mai jos, despre formele numite verbale, „de tipul *cântat, mers* etc., care prin conversiune formează nume de acţiune" (p.22). În acelaşi an a apărut şi un articol special despre substantivele în cauză, prezentate în titlu ca „provenite din supine" [4], ceea ce se concretizează în text nu odată ca „supine substantivate" (p.451, 455, 456 ş.a.) sau apărute „prin procedeul conversiunii" (p.451). Acelaşi termen e adaptat în ultima gramatică oficială a limbii române [5]: cf., de ex.: „supin substantivat" (p.511), „supine substantivizate" (p.522 ş.a.). Se au în vedere cazuri ca *măturatul curţii, cititul cărţii, culesul viei* ş.a. Cf. aceeaşi dintr-un dicţionar lingvistic nou [6, p. 203]. Deci, cel puţin exemplele aduse ajung ca să vedem că „supinul substantiv(iz)at" este un termen consacrat în descrierea limbii române.

Dar în nici una din sursele care aplică acest termen n-am găsit explicaţia: ce s-a substantivat dând numele de acţiune în cauză ?

Cu această ocazie amintim mai jos de fenomenul (de altfel bine cunoscut) al substantivării, care este, precum se ştie bine, prefacerea a ceva nesubstantival în substantiv. De ex., în română, mai multe substantive au apărut din adjective pe calea, tipologic obişnuită, a omiterii determinatului: cf. *tânăr, bătrân, rănit, bolnav, prost, cunoscut, iubit, militar, roşie, vânătă, îngheţată* ş.a.[1] O altă cale de substantivare a adjectivelor e prezentată, de obicei, în sintagmele atributive de tipul *verdele pădurii, albastrul cerului, adâncul* sau *adâncurile mării* etc. Încă un tip de substantivare abstractă îl prezintă fostele adjective ca *răul, greul, frumosul, grosul* ş.a., antonimul lui *răul* fiind adverbul substantivat *binele*. Mai rar găsim substantivate numeralele ca în *un cinci* (de ex., *la geografie*), dar şi pronumele de diferite feluri (ca *eul său, un cineva, un ăla, nimicuri*). Cf. şi *un of* şi asem. Se substantivează şi îmbinări de cuvinte, ca *botgros, zgârie-brânză, papă-lapte, lă-mă-mamă, vino'ncoace, du-te-vino* ş.a. (cf. şi arhaicele *soare-apune, soare-răsare*) ş.a.

---

* Materialul de faţă a fost publicat cu titlul „Ce este un (sic!) substantivat în supin" în culegerea „Colocviul Internaţional de ştţiinţe ale limbajului „Eugen Coşeriu" (Chişinău – Suceava – Cernăuţi) „Normă – sistem – uz: codimensionare actuală", Chişinău 12-14 mai 2011, Ed. a 11-a. - Chişinău: CEP USM, 2012, vol I, p.503-509. Cu regret, în text au fost comise o serie de greşeli, care, în opinia autorului, schimonosesc grav conţinutul. De aceea, cu scuzele de rigoare, publicăm varianta originală, verificată şi vizată de autor.

[1] Operăm cu fapte de limbă, nu cu cele din vorbire. Ambele feluri de substantivare a adjectivelor există în mai multe limbi (cf., de ex., rus. *Рабочие строят дом*, spre deosebire de *Обеденный стол тут, а рабочий там*). În româneşte însă adjectivele, primind în asemenea cazuri articolul special (numit pe bună dreptate adjectival), sunt marcate prin el ca rămânând adjective şi cu determinatul omis (cf. *Scaunul întreg e aici, iar cel stricat e acolo*). Deci, aici nu are loc substantivarea din vorbire, contrar unor păreri existente, cf., de ex., [1, p.78-79].

Din sfera numelor de acţiune e de invocat substantivarea infinitivului, procedeu absolut productiv (deci, formând paradigma interclasială verbalo-nominală) şi acum în limbile sud-romanice (italiană, spaniolă, portugheză ş.a.), odată productiv şi în franceză, iar în română propriu timpului în care exista infinitivul în *-re*. Deci, infinitive substantivate adevărate sunt cele moştenite (de ex., *cântare, rămânere, venire* ş.a.) şi, probabil, împrumutate în epoca anterioară scrisului (de ex., *scăpărare, osândire* ş.a.). Nu pot fi infinitive substantivate cele formate după modelul acestora (cum sunt printre altele mii de neologisme) prin adăogirea sufixului *-re*, adică tot numele în *–re*, dar deja postsubstantivate. Această constatare (de altfel, banală), n-ar trebui făcută, dacă şi acum, în cursurile de cel mai înalt nivel, numele în chestiune n-ar figura ca „infinitive substantivate", ba şi chiar ca „infinitive lungi" sau „infinitive cu valoare substantivală". Am adus această accepţie ca un exemplu (în afară de conglomeratul numit „supin") al confuziei care domneşte demult în sfera numelor de acţiune româneşti. Deci, spre deosebire de substantivarea participiilor prin omisia determinatului (ca în *rănit, cunoscut, iubit* ş.a.) care e cu totul transparentă, nu găsim în românistică vreo explicaţie a aceea ce s-a substantivat, dând numele de acţiune ca *umblat, mâncat, băut, dat, stat, râs, plâns* ş.a. Nici pentru latină aşa ceva nu poate fi prezentat ca substantivarea participiilor, mai cu seamă că omonimia acestora cu substantivele de declinarea a patra e secundară: iniţial aceste substantive în *-tus/-sus* continuau pe cele indoeuropene în **-tu-* cu treapta forte a temei, pe când la participiul în **-tós* această treaptă era slabă. Ulterior, temele supinului s-au restructurat prin analogie cu cele participiale (deci ambele clasoforme s-au omonimizat), totuşi distincţia (cunoscută din comparări interglotice) s-a păstrat până la vremea scrisului în derivatele lui *stare* (> rom. *a sta*): cf. supinul *stātum* şi participiul *stătus* [7, p.277, 284-285; 8, p.269].

Aşadar, ca prima şi cea mai sigură sursă a numelor de acţiune româneşti omonime ale participiilor (să le zicem pentru scurtime „participiale") este moştenirea cel puţin a unei părţi a lor din latină, fapt consemnat demult[2]. După modelul acestora, s-au format şi altele, inclusiv de la o mulţime de verbe nemoştenite din latină, cf. analogia asemănătoare în cazul (post)substantivatelor infinitivelor, vezi mai sus. Această evoluţie nu poate fi negată cel puţin în lumina faptelor următoare. În latină, numele de acţiune în *-tus/-sus* abundau. De exemplu, numai la litera A din dicţionarul mare latin-rus am găsit peste 40 de nume de acest fel (*abitus* „plecare, *abolitus* „abolire", *accensus* „aprindere" ş.a.). Tot odată în româna veche sfera de aplicare a acestor nume era evident mai largă decât acum. Astfel, cercetând recent nouă opere ale literaturii vechi româneşti, am găsit cel puţin 48 de nume de acţiune de acest tip, ieşite din uz până în prezent (de ex., *ales, apropiat, chemat, deschis, descoperit, întors, născut, schimbat, ucis, urât, venit* ş.a.). Rămăşiţele acestei stări există în frazeologisme ca *faptul zilei, lăsatul secului, la aprinsul zorilor, în ruptul capului, a-şi lua rămas bun* ş.a.[3]

Aşa stând lucrurile, există toată probabilitatea că româna a moştenit chiar mai multe nume concrete în *– tus/-sus*: cf. cel puţin următoarele atestări din cele două limbi (să se ţină cont şi de schimbările fonetice şi analogice): *collectus – cules, coctus – copt, datus – dat, ductus – dus, exitus – ieşit, factus – fapt > făcut, fricatus – frecat, latratus – lătrat, linctus – lins, mugitus – mugit, planctus – plâns, rasus – ras, responsus – răspuns, risus – râs, saltatus – săltat, scriptus – scris, sibilatus – şuierat, status – stat, suctus – supt, tonsus – tuns, tortus – tors/tort, tractus – tras, unctus – uns* ş.a. Cf. şi coincidenţa dintre diferite limbi romanice: *lătrat* – it. *latrato* şi (cu generalizarea lui *-ido* pentru denotarea sunetelor) sp. şi port. *ladrido*.

În romanica apuseană, precum ştim, predomină forma feminină a acestor nume (cf., de ex., it. *sonata* „muzică", *ballata* „dans", *salita* „suire" ş.a.), rezultat al evoluţiei: neutru plural > feminin singular (cf. rom. *agonisită, mulţumită*)[4].

Toate faptele de acest fel arată că, cu toate modificările formale şi semantice din sfera dată, evoluţia reflexelor numelor latine în *-tus/-sus* nu iese din cadrul substantivităţii: ce a fost substantiv a şi rămas substantiv, deci nici o substantivare nu a avut loc. Nu degeaba de nicio substantivare a supinului (ca şi de el

---

[2] Cf., de ex., [1, p. 78], despre lat. *ploratus*, „plâns" şi *auditus* „zvon", deşi apariţia lor nu ştim cum s-ar putea explica prin substantivare, în cadrul căreia sunt examinate de autor numele de acţiune participiale.

[3] Dată fiind această stare de lucruri din româna veche, ca şi productivitatea, absolută până acum, a numelor de acţiune participiale în albaneză, şi ţinând cont de mai multe alte trăsături specifice comune ale celor două limbi datând din epoca străromâno-străalbaneză, e logic să vedem aici (ceea ce s-a şi făcut nu odată) un rezultat al interacţiunii celor două limbi din epoca contactelor lor. Şi ţinând seama de influenţa puternică latină asupra străalbanezei, putem presupune în numele de acţiune participiale albaneze o imitare a celor latine în *-tus/-sus-* În nici una din aceste situaţii nu e imaginabilă substantivarea supinului (în latină sfârşit în *-tu/-su, -tum/-sum* iar în albaneză inexistent).

[4] Vezi despre aceasta [9], iar din lucrările mai recente [10].

însuşi) referitor la limbile romanice apusene nici nu se vorbeşte. În privinţa aceasta e deosebit de ilustrativ exemplul spaniolei: acolo numele de acţiune masculine în *-ado/-ido* (tot omonime ale participiilor) se aplică pe larg în terminologia tehnică: de ex., *asentado* „aşezare", *barnizado* „lăcuire", *cableado* „montare", *chancado* „fărâmiţare", *ciselado* „batere", *mezclado* „amestecare", *moldeado* „turnare", *roscado* „crestare", *taladrado* „sfredelire", *tallado* „tăiere", *tendido* „întindere", *trazado* „construire (de drumuri)", dar şi *minado* „minare" ş.a. – paralelă extrem de apropiată a românei, dar în care nimeni nu vede „supinul substantivat".

În op. cit. dna C.Mărănduc aduce exemple cu *zăpăcitul băieţilor* şi *De zăcutul îndelungat…* în care, *zăpăcitul* şi *zăcutul* ar fi rezultatul conversiunii supinelor, resp. ale lui *a zăpăci* şi *a zăcea* (p. 455-456). Dar mai sus (p. 452) autoarea spune că „supinul e precedat de prepoziţie"[5], ceea ce înseamnă că supine ar fi şi *zăpăcit* şi *zăcut*, deci, în genere, substantive de forma participială. Atunci cum pot ele să provină prin substantivarea supinelor, dacă ele însele chipurile ar fi supine? Şi în genere, prin ce se deosebeşte însuşi supinul de substantivatul lui (cum se deosebesc infinitivul de tipul *a cânta* < *cântare* şi substantivatul lui *cântare(a)*)? După cum s-a arătat mai sus, calea cea mai sigură de provenire a acestor substantive româneşti este moştenirea tipului lor din latină şi formarea altora din ele după acelaşi tip. Nicio substantivare aici nu a avut loc.

Caracterul eclectic al „supinului" român implică examinarea următoarelor variante: 1) odată ce ca „supine" figurează şi substantivele de tipul moştenit *făcut*, „substantivarea" lor ar fi ceva absurd, căci substantivul nu se poate substantiva; 2) odată ce s-ar substantiva prepozitivele tranzitive ale acestor substantive (în *de, la, pentru* ş.a.), ar apărea (potrivit definiţiei conversiei, al cărei fel e substantivarea) substantivele de tipul respectiv, deci nu ceea ce poate fi „precedat de prepoziţie", ci o include în componenţa sa. Dar ca „supine substantivate" figurează înseşi numele de tipul *făcut*, ceea ce ne întoarce la tipul de nume *făcut* moştenit, fără nici o substantivare. Doar cu titlu de contrast am putea aduce cele câteva cazuri de substantivare adevărată a ceea ce se socoate „supin" românesc. Urmând exemplul gerundivelor latine şi al imitărilor lor apusene moderne (cf. it. *sottraendo, moltiplicando, dividendo*) s-au format (sprijinite fiind şi de băştinaşele *de mâncat, de băut, de îmbrăcat, de încălţat* gerundivale) prepozitivele *de scăzut, de înmulţit, de împărţit* (cf. *număr de împărţit*) care s-au şi substantivat în *descăzut, deînmulţit, deîmpărţit* (cf. mai sus despre substantivarea adjectivelor). Dar tocmai acestea nu figurează ca „supine substantivate", prin care se au în vedere înseşi omonimele participiilor de tipul *făcut*.

Acesta este doar un sector al sferei aşa-zisului „supin" românesc, termen sub care sunt adunate cel puţin şase formaţii diferite (substantive, adjective, forme paraverbale şi pur verbale)[6], din care cauză nu odată una se dă drept alta (în cazul dat, tipul *făcut* este şi „supin" şi „substantivatul" lui)[7].

Moştenirea şi folosirea ca model a numelor de tipul *făcut* nu exclude (ba poate şi să contribuie la) interpretarea ca aceste nume a participiilor în unele tipuri de contexte, cum sunt, de ex., *Nu bea de supărat,* sau *Poate, aştepţi poftit,* sau *Dac'a vrut amăgit* ş.a.[8] Dar nici în aceste situaţii nu poate fi vorba de „substantivarea supinului": aşa poate să fie reinterpretat participiul.

În sfârşit, provizoriu, doar ca ceva imaginar, putem să admitem pentru contrast următoarele. În latina târzie, formele supinului II se întrebuinţau sporadic în funcţie de infinitive (ca în *pudet dictu* „se ruşinează a spune" sau *horret auditu* „se îngrozeşte a auzi") [13, p. 602] ori *quod scitu opus est* „ceea ce trebuie ştiut" sau *si hoc fas est dictu* „dacă aceasta se cuvine spus" [8, p. 269][9], care în asemenea contexte puteau, în principiu, să fie luate drept infinitive. Să ne amintim de evoluţia supinului înrudit în *-tum* din sanscrită în infinitivul ei. Deci, dacă aşa o evoluţie ar fi trecut-o supinul latin în *-tu* (pentru care cunoaştem doar cazuri sporadice, nemaivorbind de cel în *-tum*) şi dacă (ceea ce este cu totul imaginar) acest supin cu trăsături de infinitiv s-ar fi substantivat, abia atunci am putea vorbi de substantivarea supinului în sensul relativ adevărat al termenului. Dar aşa ceva, repetăm, e pur imaginar, folosit de noi doar cu titlu de contrast cu realitatea.

---

[5] Mai amănunţit despre op. cit. a dnei C. Mărănduc vezi [11, p.34-36].

[6] Vezi amănunţit [11, p.28-78, 103-106].

[7] Pentru calificări sincronice nu putem să ne bazăm pe diacronie. Dar aceasta, la rândul său, în sfera dată e obscură. Astfel, C. Stan se referă la E. Bourciez şi la A. Tiktin, după care supinul român (în ce sens?) l-ar continua pe cel latin. Dar cf. părerea contrară în A. Эрну [8, p.269-270]. Unele referiri fugitive la această problemă nu explică nimic în ea, de ex., „De participiu se leagă supinul (în *-tum, -sum*)". [12, p.185].

[8] Vezi [11, p.37] cu referiri la lucrările noastre precedente, în care am adus şi cazuri analoage din albaneză şi sefardă.

[9] În [14, p.161] supinele sunt doar menţionate ca ceva pe cale de a fi înlocuite.

Prin urmare, aşa-zisa „substantivare a supinului” în româneşte este, ca fapt cert, moştenirea şi folosirea ca model a substantivelor latine din declinarea a patra. Adică, această „substantivare” este o noţiune fictivă, prin urmare derutantă, care trebuie de aceea eliminată din cursurile de limbă română (ceea ce ar contribui la descurcarea conglomeratului şi aşa inextricabil care figurează în aceste cursuri sub numele de „supin”)[10].

Referinţe bibliografice:

1. Котелник Т. (1980), Конверсия унитэцилор лексикале, Кишинэу, „Ştiinţa”.
2. Pană Dindelegan G. (1992), Sintaxă şi semantică. Clase de cuvinte şi forme gramaticale cu dublă natură (adjectivul, adverbul, prepoziţia, forme verbale nepersonale), Bucureşti, Ed. Univ. din Bucureşti.
3. Stan C. (2003), Gramatica numelor de acţiune în limba română, Bucureşti, Ed. Univ. din Bucureşti.
4. Mărănduc C. (2003), Consemnarea în dicţionare a substantivelor româneşti provenite din supine // Limba română (Bucureşti), nr.5-6, p.451-462.
5. Gramatica limbii române. I. Cuvântul (2003), Bucureşti, Ed. Academiei Române.
6. Bărbuţă I., Constantinovici E., Hanganu A., Ungureanu E. (2008), Mic dicţionar de termeni lingvistici, Chişinău, Elan Poligraf.
7. Тронский И. М. (1960), Историческая грамматика латинского языка, Москва, Изд. литературы на иностранных языках.
8. Эрну А. (1950), Историческая морфология латинского языка. Пер. с франц., Москва, Изд. иностранной литературы..
9. Collin C. (1904), Zur Geschichte der Nomina actionis im Romanischen // Archiv für lateinische Lexicographie und Grammatik (Leipzig), XIII.
10. Alsdorf-Bollée A. (1970). Die lateinschen Verbalabstrakta der *u*-Deklination und ihre Umbildungen im Romanischen, Bonn. Friedrich-Wilhelms-Universität.
11. Gabinschi M. (2010), Formele verbale nepredicative nonconjunctivale ale limbii române (pe marginea tratării lor în gramatica oficială), Chişinău, Tipografia „Foxtrot”.
12. Graur A. (1968), Tendinţele actuale ale limbii române, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică.
13. Stolz F., Schmalz J.H. (1928), Lateinische Grammatik , München (Verlag unverzeichnet).
14. Hofmann J.B. (1936), Lateinische Umgangssprache, Heidelberg, Carl Winter’s Universitätsbuchhandlung.

Prezentat la 12.06.2012

[10] În lumina a tot ce ştim despre „supinul substantiv(iz)at”, acest clişeu, format demult în sens impropriu, a supravieţuit prin inerţie până la lingvistica modernă (ca şi nu mai puţin absurdul „infinitiv lung”). Altfel spus, avem încă un caz de ecolalie lingvistică, care împiedică aplicarea termenilor adecvaţi „numele omonim al participiului” (sau „participial”) şi „numele în *-re*”.

INFLUENŢA LIMBII FRANCEZE ASUPRA LIMBII ROMÂNE LITERARE
(perspectivă diacronică)

Adina-Simona MITROFAN, Ludmila FUIOR*

Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava (România)
**Catedra Limba Franceză*

Le vocabulaire roumain littéraire d'aujourd'hui a un profond caractère hétérogène grâce aux nombreuses influences exercées au fil du temps. Pendant l'ancienne période de la langue littéraire roumaine, les modèles linguistiques qui ont marqué l'évolution de notre langue ont contribué à l'enrichissement de la structure interne du vocabulaire et moins à sa modernisation. Dans les temps modernes a lieu un changement dans les sources de prêt, ce que Puscariu Sextil appelle la "reromanizarea" de la langue roumaine. Le caractère latin de notre langue, l'origine et les affinités de la structure romane d'Occident ont été déterminantes à partir de la fin du XVIIIe, une ouverture naturelle s'est opérée à la réception des néologismes d'origine romane, en particulier du français. Dans cet article, nous proposons une approche du phénomène de l'influence française dans le roumain littéraire.

Dacă în ceea ce priveşte celelalte influenţe exercitate asupra limbii române literare părerile sunt împărţite, în ceea ce priveşte influenţa franceză majoritatea opiniilor converg spre sublinierea importanţei acestui fenomen pentru redefinirea fizionomiei neolatine a limbii române şi pentru modernizarea şi occidentalizarea culturii româneşti în general. Vorbind despre „providenţiala influenţă franceză", Pompiliu Eliade constată că „această influenţă s-a făcut cel mai mult simţită şi a adus schimbările cele mai adânci ale vechilor stări de lucruri în Principatele Dunărene. Ea a modelat pentru o bună bucată de vreme gândirea şi sensibilitatea românească şi poate fi identificată în toate manifestările spiritualităţii româneşti, atât în politică, cât şi în legislaţie, atât în literatură, cât şi în administraţie sau în viaţa socială" [1].

Şi Theodor Hristea remarcă faptul că „cea mai puternică dintre toate influenţele moderne exercitate asupra limbii noastre (începând, mai ales, cu secolul al XIX-lea) rămâne, indiscutabil, influenţa franceză. Graţie ei, în primul rând, româna s-a îmbogăţit cu câteva mii de cuvinte, modernizându-şi vocabularul în toate domeniile vieţii materiale şi spirituale" [2].

Fără a nega o reală influenţă a limbii franceze (lucru confirmat de numeroasele statistici realizate, de-a lungul timpului, pe baza dicţionarelor limbii române), unii lingvişti îndeamnă la cumpătare în aprecierea importanţei elementului francez în structura limbii române. Ioan Oprea şi Rodica Nagy [3] văd în numărul impresionant de etimologii franceze oferite de dicţionare (alături de alte surse) o supraevaluare a fenomenului din comoditatea explicării imediate a neologismelor româneşti, având la îndemână mai ales dicţionare franceze.

Despre o influenţă a limbii franceze asupra limbii române se poate vorbi începând cu sfârşitul secolului al XVIII-lea, când în Principatele Române au apărut primele semne ale civilizaţiei franceze. Datorită împrejurărilor istorice şi culturale în care s-a dezvoltat poporul român în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea, limba română literară a avut de suferit de pe urma influenţelor străine (slavonă, greacă, turcă, maghiară) care au defavorizat-o şi au împiedicat-o să aibă o evoluţie favorabilă asemănătoare celorlalte limbi de cultură europene. Primul obstacol de care s-au lovit traducătorii din secolului al XVI-lea*, de altfel ca şi toţi cărturarii din veacul următor, a fost sărăcia vocabularului, numărul restrâns de sinonime şi de termeni abstracţi, precum şi lipsa unor termeni adecvaţi denumirii multor noţiuni şi idei noi.

„Aproape fără excepţie, tălmăcitorii din epoca veche se scuză pentru eventualele inexactităţi şi stângăcii de exprimare, invocând „scurtimea", „strâmtarea" ori „îngustimea" limbii româneşti", constată Ştefan Munteanu şi Vasile D. Ţâra [5].

Ideea necesităţii îmbogăţirii limbii române literare cu împrumuturi din alte limbi, mai ales din limba latină şi din limbile romanice, s-a născut încă din secolul al XVII-lea, când, preocupaţi de argumentarea originii poporului român, cronicarii ajung, în mod firesc, la demonstrarea originii latine a limbii române şi îşi pun problema îmbogăţirii vocabularului cu termeni noi din cele mai cunoscute limbi de cultură, greaca şi

* Primele „monumente" de limbă română literară au fost considerate scrierile religioase (originale sau traduceri după scrieri din slavonă, greacă şi maghiară), tipărite în Transilvania după 1544 [4].

latina, dar şi din limbile romanice. În scrierile lui Miron Costin, Ion Neculce, Constantin Cantacuzino, dar mai ales în opera lui Dimitrie Cantemir, găsim neologisme latino-romanice, unele trădând o filieră polonă, rusă sau greacă. Iată câteva dintre acestea: *articule, avocat, calendar, cristal, diiamant, experienţia, fantezie, metafisică, oraţie, providenţia, parolă* (Ion Neculce) *decadă, meleon, providenţie* (Constantin Cantacuzino), *canţilar, comendant, diplomă, fundament, poetic, prinţipal* (Dimitrie Cantemir) etc.

Începând cu deceniul al doilea al secolului al XVIII-lea, odată cu instaurarea domniilor fanariote* în Moldova şi Muntenia şi a dominaţiei austriece în Ardeal şi Banat, ritmul de cultivare a vechii limbi literare impus de cronicari a fost întrerupt, marcând, astfel, începutul unei perioade de declin pentru cultura românească.

O imagine a ceea ce reprezenta limba română la acea vreme o realizează Pompiliu Eliade în studiul dedicat influenţei franceze asupra spiritului public românesc: „Secolul al XVIII-lea avusese o influenţă tot atât de nefastă asupra limbii literare, cât şi asupra dezvoltării spiritului public românesc. Vocabularul, ca şi sintaxa, se corupseseră, făcuseră limba de nerecunoscut. Multe dintre vechile cuvinte potrivite, plastice, latineşti chiar, fuseseră date uitării şi le luaseră, cu stângăcie, locul cuvinte greceşti, turceşti, ruseşti. Limba română de la oraşe, mai ales cea a saloanelor, devenise un amestec nedefinit din toate limbile necultivate ale Orientului” [7].

Momentul salutar pentru cultura românească pare să fi fost începutul influenţei franceze, manifestată mai întâi, pe cale *directă*, prin intermediul vorbitorilor nativi de limbă franceză şi, mai apoi, prin intermediul traducerilor, al scrisului în general. Admiratori ai culturii franceze, domnitorii fanarioţi Constantin Mavrocordat, Grigore Ghica, Alexandru Ipsilanti etc., au contribuit la pătrunderea elementului francez în limba română şi, odată cu acesta, la introducerea unei imagini a ceea ce reprezenta civilizaţia occidentală. Venind în Principate, fanarioţii aduceau cu ei secretari şi perceptori francezi însărcinaţi cu educaţia copiilor domnitorului. Prin intermediul lor, limba franceză a fost introdusă la curtea domnească şi în rândul boierilor. Secretarii, printre care Jean-Louis Carra şi contele d'Hauterive, au fost cei care au răspândit numele de Moldova şi de Valahia în Franţa, prin publicaţiile lor [8], uneori pline de greşeli grave în ceea ce priveşte trecutul şi limbile vorbite în Principate. Tot domnitorilor fanarioţi li se datorează introducerea primelor cărţi franceze în Ţările Române. Clasicii Corneille, Racine, Molière nu lipseau din bibliotecile boierilor români, iar unii dintre aceştia nu se mulţumeau doar cu lectura operelor, ci făceau diferite observaţii cu privire la vocabular, oferind cuvintelor franţuzeşti corespondente în greacă sau în română.

Spre sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului următor se traduc în limba greacă manuale franceze de istorie, de filosofie, de matematică, de chimie, dar şi operele autorilor francezi cunoscuţi: Florian, Marmotel, Voltaire, Fénelon, Fontenelle, Montesquieu, Chateaubriant, Rousseau etc.

Primele traduceri în limba română, realizate mai ales după 1820, se caracterizează prin stângăcii în redarea textului francez, fraze greoaie, vocabular împestriţat cu grecisme şi turcisme. Traducătorii apelau adesea la textul tradus în greceşte pe care îl înţelegeau mai bine şi îl luau drept model. Pentru a-şi duce la bun sfârşit munca, aceştia foloseau calcuri şi perifraze, realizând construcţii artificiale şi adaptări eronate care, de cele multe ori, denaturau logica textului originar, îndepărtându-se tot mai mult de acesta. Astfel, efortul de a traduce în limba română a dus, după cum observă Daniela Linguraru, la „conştientizarea a două neajunsuri ce se cereau remediate: prolixitatea, redundanţa şi, în acelaşi timp, oarecum paradoxal, sărăcia şi caracterul inform al limbii române de la acea dată (în special, comparativ cu franceza)” [9]. Deşi nu au valoarea literară a textelor cronicarilor din secolul anterior, aceste traduceri au avut un rol benefic în demersul de modernizare şi reromanizare a limbii române.

Tot în această perioadă apar şi primele gramatici şi dicţionare ale limbii franceze. Nicolae Caragea scrie în greceşte o Gramatică a limbii franceze tipărită în 1806, iar Alexandru Mavrocordat realizează primul Dicţionar francez-grec şi grec-francez. Primul Dicţionar francez-român şi român-francez a fost redactat de Jean-Alexandre Vaillant, în 1839, fiind urmat de un al doilea, de proporţii mai mari, aparţinând lui P.Poenaru, Fl.Aaron şi G.Hill [10].

În asemenea condiţii istorice şi culturale, multe neologisme de origine latino-romanică au pătruns în limba română prin filieră neogreacă. Dovadă stau derivatele formate cu ajutorul sufixului -*(ar)isi*: *adresarisi* (fr. *adresser*), *ocuparisi* (fr. *occuper*), *publicarisi* (fr. *publier*) etc. Conjugarea acestor verbe derivate cu sufix

* Fanarioţii erau reprezentanţii diplomatici ai Porţii, funcţie care, pe lângă administrarea unei regiuni supuse Imperiului Otoman, permitea stabilirea şi întreţinerea relaţiilor cu marile puteri occidentale. În afară de limba lor maternă, greaca, fanarioţii cunoşteau obligatoriu limba turcă, precum şi alte limbi moderne (italiana şi franceza) care îi ajutau în tratativele purtate pe plan internaţional [6].

grecesc se realiza, însă, după modelul verbelor româneşti în *-i* (*mă amuzarisesc, te amuzariseşti* etc.). Un fenomen asemănător a vizat, în Transilvania, sufixul maghiar *-ălui* cu care au fost derivate cuvinte provenind din franceză sau latină: *a formălui* (fr. *former*)*, a recomandălui* (fr. *recommander*)*, a aplicălui* (fr. *apliquer*) [11] etc.

Inserţia modelului cultural francez a fost susţinută şi de intelectualii transilvăneni. Spre sfârşitul secolului al XVIII-lea (după 1780), în Transilvania începe procesul de modernizare a limbii române literare, proces la baza căruia a stat ideologia latinistă promovată, într-o primă fază, de către reprezentanţii Şcolii ardelene (Gh.Şincai, Samuil Micu, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu etc.). Instruiţi la şcoli renumite din Apus, unde au învăţat latina şi au avut acces la documente despre romanizarea Daciei, învăţaţii transilvăneni au constatat că numărul mare de slavonisme, grecisme, turcisme, maghiarisme din limba română nu corespundea caracterului latin al limbii române. Obligaţi să demonstreze netemeinicia statutului de „toleraţi" al românilor transilvăneni, reprezentanţii Şcolii ardelene au susţinut cu argumente etimologice, ortografice şi gramaticale teza latinităţii limbii române. Ideologia latinistă a stimulat, pe lângă valorificarea fondului lexical existent de origine latină, şi orientarea spre limbile romanice occidentale (franceza, italiana), purtătoare ale unor culturi şi modele pentru celelalte limbi europene. Aceeaşi conştiinţă latină a împiedicat limba română literară să se orienteze exclusiv spre o limbă modernă şi a impus latina ca etalon după care s-a făcut adaptarea împrumuturilor din limbile romanice.

O altă cale de pătrundere a limbii şi culturii franceze s-a manifestat la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, ca o consecinţă a evenimentelor politice petrecute în Franţa şi, în primul rând, a Revoluţiei din 1789. După căderea lui Napoleon şi restaurarea vechiului regim, numeroşi nobili francezi emigrează în Ţările Române. O parte dintre aceşti emigranţi se angajează ca dascăli în casele boiereşti, făcând astfel cunoscute atât limba şi cultura franceză, cât şi ideile politice şi filosofice care pregătiseră Revoluţia franceză (fraternitate, egalitate, libertate) şi care au fost îmbrăţişate de boierii din Principate, interesaţi să scape de sub dominaţia turcilor şi a grecilor.

Unele neologisme franceze şi romanice, mai ales din sfera militară şi administrativă, au pătruns în limba română prin filieră rusească[*]. Într-o primă fază, transferul de elemente de origine franceză a fost favorizat de prezenţa ofiţerilor ruşi în Principate în perioada războaielor ruso-turce, dar şi a consulilor ruşi la Bucureşti care se foloseau de limba franceză în relaţiile diplomatice. Prin filieră rusească, mai ales în vremea Regulamentului Organic[**], au pătruns în vocabularul limbii române elemente din terminologia franceză referitoare la organizarea militară şi administrativă. În acest mod, sunt de părere lingviştii Al.Rosetti, Boris Cazacu şi Liviu Onu [14], limba română a primit o serie de cuvinte terminate în *-(ţ)ie* (*artilerie, administraţie, cavalerie, comisie, constituţie, infanterie* etc.) în timp ce variantele mai vechi în *-(ţ)iune* (*administraţiune, comisiune, constituţiune*) provin direct din franceză[***].

Influenţa franceză începută în secolul al XVIII-lea rămâne puternică pe tot parcursul secolului următor. În plan politic, destrămarea regimului feudal şi dezvoltarea relaţiilor capitaliste au deschis noi perspective Ţărilor Române în efortul de emancipare politică şi culturală. Activitatea oamenilor de cultură, în ceea ce priveşte modernizarea limbii literare, se caracterizează, aşa cum arată Ioan Oprea şi Rodica Nagy [15], prin două aspecte de bază: orientarea preponderent latinistă în alegerea surselor de împrumut şi optimizarea, selectarea şi regularizarea elementelor limbii prin lucrări normative care să prescrie formele lexicale şi morfologice cele mai potrivite pentru aspectul cultivat al limbii. Se promovează din ce în ce mai mult ideea înlocuirii elementelor vechi, nespecifice limbii române (slavisme, turcisme, grecisme) cu termeni noi care „să corespundă aspiraţiilor, ideilor şi instituţiilor noi dintr-o epoca de mari prefaceri sociale, politice şi culturale, pe care le generase ridicarea burgheziei liberale împotriva feudalismului" [16]. Cuvinte turceşti precum *macat (*turc. *makat*) sau *suliman (*turc. *sülümen*) au fost înlocuite de *cuvertură (*fr. *couverture*) şi *fard (*fr. *fard*). Unele împrumuturi din limba franceză au circulat alături de elementele nelatine, dezvoltând dublete sinonimice care se regăsesc şi astăzi în limba literară. Sextil Puşcariu oferă câteva exemple: *cinste (*sl. *čĭstĭ) – onoare (*fr.

[*] Rusia a suferit o puternică influenţă franceză în secolul al XVIII-lea, încă de pe vremea lui Petru cel Mare şi continuând în timpul domniilor Elisabetei (1741-1762) şi a Ecaterinei a II-a (1762-1796) când manierele, ideile şi limba franceză au cuprins straturile înalte ale societăţii ruse [12].

[**] Regulamentul Organic a fost o lege cvasi-constituţională promulgată în 1831-1832 de către autorităţile imperiale ruseşti în Ţara Românească şi în Moldova. Conservator în esenţă, documentul a iniţiat totuşi o perioadă de reforme, care au pus baza occidentalizării societăţii locale. Regulamentul a oferit celor două principate primul lor sistem comun de guvernare [13].

[***] Opinie susţinută şi de Iorgu Iordan (Limba română contemporană, Bucureşti, 1956, p.314), Silviu Berejan (Perechi corelative de substantive, în „Cultura Moldovei", 6 feb. 1964, nr.11 (912), p.3) dar combătută de Romulus Tudoran (Despre neologisme terminate în -ie, în Cercetări Lingvistice, IV (1959), p.212) şi de Oprea I., Nagy R. Op. cit. p.186-187.

*honneur), ibovnic (*sl. *ljubovĭnĭkŭ) – amant (*fr. *amant), han (*turc. *han) – hotel (*fr. *hôtel), jertfă (*sl. *žrŭtva) – sacrificiu (*fr. *sacrifice)* etc. [17].

În prima parte a secolului al XIX-lea, influenţa franceză devine din ce în ce mai evidentă şi datorită tinerilor intelectuali care îşi fac studiile în Franţa, unde însuşesc limba franceză la sursă şi iau cunoştinţă în mod direct de literatura şi ideile novatoare ale acestei ţări. Întorşi în ţară, aceşti „bonjurişti” sau „franţuziţi”, cum erau ridiculizaţi de boierimea conservatoare, devin exponenţi ai influenţei franceze în cultura şi limba noastră. Presa a avut, de asemenea, un rol important în propagarea elementelor de cultură franceză. Astfel, limba franceză devine limba la modă a boierimii, în locul celei greceşti, fiind folosită din ce în ce mai des în conversaţia curentă sau în corespondenţă. În legătură cu acest aspect, Ana Goldiş-Poalelungi vorbeşte chiar de un „bilingvism franco-român” ce caracteriza, în secolul al XIX-lea, anumite medii sociale din Ţările Române [18]. Această efervescenţă lingvistică a generat însă şi folosirea abuzivă a unor împrumuturi scrise, pronunţate şi înţelese în mod greşit de persoane care năzuiau să ţină pas cu moda vremii. Prin urmare, aceste franţuzisme* răspândite în limbajul familiar şi-au dovedit în timp inutilitatea şi au dispărut, fiind criticate şi ridiculizate de scriitorii vremii, printre care M.Kogălniceanu, I.L. Caragiale sau V.Alecsandri.

Deschiderea limbii române spre receptarea elementelor lexicale de origine franceză nu a rămas fără ecou în rândul oamenilor de cultură preocupaţi de starea şi evoluţia limbii. I.Heliade Rădulescu ridică problema împrumuturilor, îndemnând la o atitudine cumpătată şi la o selecţie drastică după criteriul necesităţii lor în limba română: „Trebuie să luăm numai acelea ce ne trebuie şi de acolo, unde trebuie şi cum trebuie” [19]. Atitudinea rezervată faţă de neologisme îl caracterizează şi pe Titu Maiorescu, care remarcă importanţa împrumuturilor de origine latino-romanică, însă este de părere că înlăturarea tuturor cuvintelor vechi, de origine slavonă, este practic imposibilă de vreme ce ele sunt atât de bine înrădăcinate în limba populară, fiind folosite în toate manifestările vieţii spirituale a poporului. În acest sens, sunt formulate câteva criterii de acceptare a neologismului, arătându-se cazurile când acesta este necesar şi cazurile când trebuie respins. Pentru a nu se adânci „abisul dintre pătura de sus şi pătura de jos”, Maiorescu recomandă folosirea unor cuvinte sau expresii în locul altora: *a ajunge la ceva,* nu *a parveni, deşertăciune,* nu *vanitate, aprig,* nu *impetuos, aspru* în loc de *sever, îmbunătăţire* în loc de *ameliorare* etc.**

Ritmul împrumuturilor din limba franceză s-a menţinut şi în secolul al XX-lea pentru unele sectoare de activitate (viaţă socială, gastronomie***, vestimentaţie, toponimie, ştiinţă, tehnică, economie, administraţie, sport etc.), dar, îndeosebi, pentru domeniile umaniste. Procesul a fost susţinut şi de teoriile lovinesciene care încurajau împrumutul cultural în vederea sincronizării culturii româneşti cu spiritul veacului european. Totuşi, deşi în număr considerabil, noile achiziţii prin împrumut nu au mai schimbat profilul limbii literare conturat la sfârşitul secolului anterior.

Excesul de neologisme a dus chiar la crearea unui vocabular „standardizat, cu cuvinte cosmopolite şi expresii-clişeu”, după cum observă Sextil Puşcariu [22], analizând limbajul gazetarilor şi al scriitorilor din această perioadă. Este interesant de observat că majoritatea neologismelor de origine franceză, pe care Sextil Puşcariu le prezintă ca fiind nepotrivite pentru simţul limbii, datorită folosirii lor în exces, s-au păstrat şi s-au integrat perfect în vocabularul limbii române: *anvergură, bravadă, epata, eşantion, festin, macerat, mignon, nonşalant, recul, şoc, tandru* etc. [23].

În general, scriitorii „modernişti” (precum Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, George Călinescu, Anton Holban) au recurs la valorificarea elementelor de origine franceză adaptate sau neadaptate *(xenisme*), elemente cu potenţial expresiv şi care relevă prestanţa culturală a limbii franceze. O trăsătură distinctivă a *xenismelor* o constituie modalitatea de integrare în structura morfologică şi sintactică a textului literar. Deşi majoritatea păstrează forma intactă a etimonului, *xenismele* sunt „românizate” în sensul unei încadrări parţiale în sistemul morfologic al limbii române, realizate prin adăugarea desinenţelor de plural şi a articolului hotărât neaglutinate.

* În spaţiul românesc, termenul *franţuzism* a fost folosit mai mult cu sens peiorativ când se făcea referire la cuvinte şi construcţii improprii limbii române rezultate fie dintr-o adaptare eronată a originalului francez, fie din utilizarea inutilă a împrumutului.

** În acest sens, Maiorescu propune câteva criterii după care pot fi acceptate neologismele: dacă pe lângă un cuvânt slavon există un cuvânt curat românesc, cuvântul slavon trebuie înlăturat; dacă există în limbă un cuvânt de origine latină, sinonimul neologic nu este necesar, iar acolo unde lipseşte un cuvânt şi ideea trebuie neapărat introdusă, limba română va primi cuvântul întrebuinţat în celelalte limbi romanice, mai ales în cea franceză [20].

*** Într-un studiu dedicat influenţei limbii franceze în Europa, Marie Treps identifică o serie de cuvinte de origine franceză din bucătăria românească: *aperitiv, antreu, crudităţi, sufleu, crochetă, buşeu, aspic, omletă, legume, garnitură, piure, salată, desert, pateu, chou à la crème, ecler, sirop, muştar, maioneză, vinegretă, sos, asezona, tartină, croasant, dejun, fursec,* etc. [21].

O mostră de text „hibrid" poate fi identificată în romanul „*Fecioarele despletite*" al Hortensiei Papadat-Bengescu:

«I-am întâlnit deunăzi în uşa lui „Capşa". Amândoi mă iau cu binele: ştiu că am dinţi. „Un projet" - mi-a spus Raziţa - cum îi ziceam noi la şcoală. - „Ma Fée noire" a complectat Maxenţiul…- „Ou blanche!" N'au să mai rămâe guzgani la Plăesele. Păcat! - Ea a rîs: „au să se înmulţească la făină!" Nu e proastă. Dar „projet-ul" a înghiţit strâmb. Răzbunasem pe Elena. Totuşi, fără voe, l'am slujit bine. - Nu ştii cum îi zicem noi pe acolo la ţară lui Maxenţiu, Raziţo? – „Prinţul!"

- O idee! a spus făinăreasa, care e ambiţioasă. Nu m'aş mira să citesc în compte-rendu-urile cele mai distinse: „Prince et Princesse Maxenţiu!" Tot atunci Maxenţiu mi-a servit: Ştii, duduie Nory!... Mititica Hallipa. . . vine pe la mine cu solicitări. Îmi fac o plăcută datorie s'o servesc. . . „Vous savez, ma Fée?" – şi au râs împreună.» [24].

În ultimii ani, limba franceză a pierdut teren în faţa limbii engleze (care „pune în umbră orice altă sursă de împrumuturi lexicale, de calcuri semantice şi frazeologice", după cum observă Rodica Zafiu [25]), astfel încât ritmul împrumuturilor a scăzut considerabil. O serie de neologisme, precum *a badina, badinaj (*fr. *badiner, badinage*), *a flana (*fr. *flâner), a efasa (*fr. *effacer), a ranforsa (*fr. *renforcer*), *inubliabil (*fr. *inoubliable*)[*] s-au adaptat din punct de vedere fonetic, ortografic, morfologic şi semantic, dar au totuşi o sferă de circulaţie redusă, fiind lipsite de perspectiva generalizării.

Referinţe:

1. Eliade P. Influenţa franceză asupra spiritului public în România. Originile. - Bucureşti: Univers, 1982, p.5.
2. *A se vedea:* Hristea Th. Sinteze de limba română. - Bucureşti: Albatros, 1984, p.59.
3. Oprea I., Nagy R. Istoria limbii romane literare, Epoca modernă. *A se vedea* Capitolul *Influenţa franceză*. - Suceava: Editura Universităţii Suceava, 2002, p.268-280.
4. *A se vedea:* Munteanu Şt., Vasile D. Ţâra. Istoria limbii române literare. - Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1978, p.66-70
5. Ibidem, p.86.
6. *A se vedea:* Rosetti Al., Cazacu B., Onu L. Istoria limbii române literare. - Bucureşti: Minerva, 1971, p.577.
7. Eliade P. Op. cit., p.288.
8. Carra J.-L. Histoire de la Moldavie et de la Valachie, 1781; contele d' Hauterive, Journal d' un voyage de Constantinople a Jassy, 1785 (apud Eliade P. Op. cit., p.128-129).
9. Linguraru D. Proza lui E.A. Poe în limba română (teză de doctorat). - Suceava, 2010, p.49.
10. Goldiş-Poalelungi A. L'influence du français sur le roumain (Vocabulaire et syntaxe), Société des Belles Lettres. - Paris, 1973, p.18.
11. Ibdem, p.78-79; Ursu D. Încadrarea morfologică a verbelor neologice în limba română din perioada 1760-1860 // LR (XIV, 1965), nr.3, p.371-379; Eliade P. Op. cit., p.296.
12. *A se vedea:* Eliade P. Op. cit. p.145-147.
13. http://ro.wikipedia.org/wiki/Regulamentul_Organic.
14. *A se vedea:* Rosetti Al., Cazacu B., Onu L. Istoria limbii române literare. Vol.I. De la origini până la începutul secolului al XIX-lea. - Bucureşti: Minerva, 1971, p.581-583.
15. *A se vedea:* Oprea I., Nagy R. Op. cit., p.101.
16. Munteanu Şt., Vasile D. Ţâra. Op. cit, p.251.
17. Puşcariu S. Limba română. - Bucureşti: Minerva, 1976, p.72-73.
18. Goldiş-Poalelungi A. Op. cit., p.43.
19. Rădulescu H. Scrieri alese / Prefaţă de Constantin Măciucă. - Bucureşti: Albatros, 1972, p.XVII.
20. *A se vedea*: Capitolul *Neologismele* (1881), în Titu Maiorescu. *Opere* I. - Bucureşti: Minerva, 1978, p.405-424.
21. *A se vedea:* Treps Ma. Les Mots migrateurs. Les tribulations du français en Europe. - Seuil, Paris, p.354.
22. Puşcariu S. Op. cit., p.390-391.
23. Ibidem, p.391.
24. Papadat-Bengescu H. Fecioarele despletite. - Bucureşti: Ancora, 1929, p.100.
25. Zafiu R. „Păcatele limbii: între franceză şi engleză" // România literară, 2001, nr.40.

Prezentat la 29.06.2012

[*] Dintre acestea, doar *a flana* şi *a ranforsa* sunt înregistrate în DEX 2009.

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

ASPECTE PRAGMATICE ALE NUMELOR DE ACŢIUNE

Ludmila FUIOR

Catedra Limba Franceză

Notre article propose un regard sur les fonctions pragmatiques des noms d'action et des verbes formés à partir d'une base commune. Nous sommes d'avis que la fonction pragmatique du nom d'action est la référence, car le nom identifie l'entité dont on parle, tandis que la fonction pragmatique du verbe est celle de prédication, parce que le verbe attribue une propriété a l'entité. Les problèmes généraux exposés dans l'étude portent sur le calcul du sens lexical, sur l'aspect pragmatique du nom d'action dans la sémantique du concept et dans la sémantique du discours. L'analyse du phénomène nous conduit à la constatation que deux mots qui appartiennent à deux classes morphologiques distinctes conçoivent différemment la même réalité. Nous avons essayé de mettre en valeur le fait que les noms d'action sont par leur nature neutres et que divers types de contextes imposent une interprétation différente.

În literatura de specialitate, care studiază raportul dintre nume şi verb, numele de acţiune primesc o definiţie calificată drept „verbală", ceea ce se explică prin faptul că înţelesul lor se precizează cu ajutorul contextelor. Nu putem aplica la aceste nume calificativul „ostensiv", care presupune indicarea directă a referentului. Un nume de acţiune se defineşte semantic prin referire la verbul corespunzător (*alergare* „acţiunea de a alerga"), iar atunci când baza verbală nu există într-o limbă, se recurge la metoda descriptivă a înţelesului de tip verbal.

Ideea că numele de acţiune exprimă conţinutul semantic specific unui verb de acţiune ridică două probleme majore: echivalenţa substantiv-verb *şi* definirea conceptului „acţiune".

În interpretările moderne de semantică logică, substantivele şi verbele sunt considerate ca parte a clasei „semnelor descriptive generale": designatum-ul lor (ceea ce ele semnifică) este o mulţime de obiecte (extensiunea) şi un concept general (intensiunea), conţinând trăsăturile definitorii (esenţiale) comune obiectelor ce alcătuiesc extensiunea; altfel spus, ce „cad sub" conceptul respectiv.

Cercetările recente au demonstrat că două cuvinte aparţinând la clase morfologice (părţi de vorbire) distincte conceptualizează diferit una şi aceeaşi realitate. William Croft a arătat că numele (substantivul) şi verbul se corelează prototipic cu „funcţii pragmatice" distincte [1]. Pornind de la concepţia lui John Searle asupra actelor de vorbire [2], Croft defineşte funcţiile pragmatice ca acte analoage cu cele ilocuţionare, argumentând prin faptul că ele organizează informaţia în vederea comunicării ei. **Funcţia pragmatică a numelui este referinţa**, numele identifică entitatea despre care se vorbeşte. **Funcţia pragmatică a verbului este predicaţia sau predicarea**, căci verbul atribuie o anumită proprietate unei entităţi, enunţă ceva despre o entitate. Preluând o idee a lui John A.Dubois, Croft susţine că actul de referinţă, asociat cu numele, include deschiderea unui „dosar cognitiv", în sensul că stabilirea referentului pentru o anumită entitate (nou-introdusă în discurs) se face cu ajutorul unor entităţi subsecvente definite (cu referent cunoscut, specificat, individualizat) [3]. O afirmaţie similară poate fi propusă pentru conceptul „continuitate tematică" sau „continuitate topică", propus de Talmy Givón [4].

În general, topicalitatea se corelează cu caracterul definit al unui nominal. Un referent indefinit, introdus în discurs, poate fi codificat ulterior ca definit, deoarece receptorul îl va identifica în mod neechivoc, cu ajutorul contextului. În acest sens se poate vorbi despre o anumită predictare (sau predictabilitate) a referentului. Actul de predicaţie nu implică deschiderea unui „dosar cognitiv" sau continuitatea tematică. Aceasta ar fi diferenţa funcţională (cognitivă) dintre nume şi verb. Mai simplu spus, numele de acţiune se referă la o acţiune (numeşte acţiunea), în timp ce verbul atribuie o proprietate (acţiunea) unui obiect, prin predicaţie. În construcţiile nominale (sau nominalizate), acţiunea e concepută ca fiind ceva la care vorbitorul se referă; în construcţiile verbale, acţiunea este concepută ca fiind ceva ce se enunţă despre un obiect (despre o entitate).

Un punct de vedere nuanţat a fost formulat din perspectiva calculului funcţiilor [5]. Numele de acţiune şi verbul pot fi interpretate ca funcţii (adică, ar exprima proprietăţi atribuite prin predicaţie unor obiecte sau unor clase de obiecte numite *argumente*).

Verbele cu o singură semnificaţie denumesc o acţiune concretă, iar numele preia acest tip de acţiune.

capsuler	*capsulage*
1. Recouvrir d'une capsule	1. Action de capsuler le goulot d'une bouteille.
allaiter	*allaitement*
1. Nourrir de son lait	1. Action d'allaiter
gesticuler	*gesticulation*
1. Faire beaucoup de gestes.	1. Action de gesticuler.

În unele exemple înaintea definiţiei verbului este indicată terminologia, tehnologia, grafia. Cuvântul derivat păstrează această semnificaţie.

Fără a dezvolta problema controversată a definirii conceptului „acţiune", vom adopta în cele ce urmează un punct de vedere tradiţional, susţinut şi de unele interpretări moderne din perspectiva gramaticii/semanticii cognitive, punct de vedere pe care îl considerăm adecvat scopului urmărit în prezentul articol: „acţiunea" se opune „stării" pe baza trăsăturii numite „schimbare". Conceptul „acţiune" include obligatoriu pe cel de „schimbare", iar conceptul „stare" îl exclude obligatoriu. S-a susţinut că predicatele semantice de „acţiune" (verbe) presupun trecerea de la atribuirea unei proprietăţi la atribuirea altei proprietăţi pentru acelaşi obiect, iar predicatele semantice de „stare" (verbe, adjective) atribuie în mod stabil o proprietate unui obiect în anumite circumstanţe. Alte trăsături sunt facultative, irelevante pentru a distinge acţiunile de stări: caracterul „dinamic" (faptul de a se desfăşura în timp), caracterul „agentiv" (faptul de a fi iniţiate de o persoană în mod deliberat), caracterul „cauzativ" (faptul de a fi efectul unei cauze) etc.

Specificul semantic şi pragmatic al numelor de acţiune, adică faptul de a fi expresii referenţiale ale acţiunilor (care se lexicalizează prototipic prin verbe), explică asemănările cu verbul şi, în acelaşi timp, deosebirile faţă de substantivele prototipice (nume de obiecte în sens larg), la nivelul caracteristicilor gramaticale. Substantivele polisemantice actualizează valoarea abstractă „acţiune" în anumite tipuri de contexte. Aceste vecinătăţi sunt utilizabile ca indici pentru identificarea numelor de acţiune într-un text.

Pornind de la ideea că o clasă morfologică include, pe de o parte, termeni cu trăsături apropiate de cele ale prototipului clasei şi, pe de altă parte, termeni periferici, cu trăsături mai îndepărtate de cele prototipice, vom considera că numele de acţiune se situează oarecum periferic în clasa substantivelor, statutul lor gramatical fiind unul intermediar între substantiv şi verb.

Substantivele nume de acţiune, din aceeaşi familie de cuvinte cu un verb ce exprimă lexical valorile „momentan"/„durativ", păstrează aceste trăsături semantice, având o valoare aspectuală intrinsecă. Astfel, *l'apparition, l'arrivée* etc. sunt nume de acţiuni momentane, iar *la volée* etc. – nume de acţiuni durative. Numele de acţiune formate de la verbe de aspect au, de asemenea, valoare aspectuală intrinsecă: *le commencement, continuation* etc. Alte substantive exprimă contextual distincţii aspectuale, specific verbale: *au moment de la préparation*.

Pornind de la ideea larg acceptată că numele de acţiune sunt, prin natura lor, neutre în ce priveşte diateza (exprimă noţiunea abstractă de acţiune în afara opoziţiilor de diateză), Andreas Blinkenberg, care a examinat problema stadiului modern al francezei [6], a arătat că anumite tipuri de contexte impun o interpretare aparte. De exemplu, în vecinătatea adjectivelor ce corespund subiectului acţiunii din structura verbală (fr. *la condamnation chinoise* „condamnarea chineză"), numele de acţiune *(la condamnation)* are valoare activă; în vecinătatea construcţiilor cu prepoziţia fr. *par* „de către", care introduce substantivul corespunzător subiectului acţiunii din structura verbală (fr. *l'approbation du projet par le conseil* „aprobarea proiectului de către consiliu"), numele de acţiune *(l'approbation)* are valoare pasivă. Există construcţii ambigue în această privinţă (fr. *l'amélioration du niveau de vie* „ameliorarea nivelului de viaţă" = „cineva ameliorează nivelul" sau „nivelul este ameliorat"). În general, numele de acţiune sunt polisemantice.

Distincţia cel mai dificil de precizat teoretic şi contextual este cea dintre valorile „acţiune” şi „faptul de a face acţiunea”:

équiper	*équipement*
1. Munir du nécessaire en vue d’une activité déterminée	1. Action d’équiper
	2. Tout ce qui sert a équiper
	3. Ensemble des objets nécessaires a un militaire, a une troupe pour faire campagne
	4. Ensemble de l’armement et du matériel nécessaire a la mise en oeuvre engin de combat.
	5. Ensemble du matériel industriel d’une entreprise, d’une nation, d’une région.

Derivatul *équipement* realizează sensul acţiunii verbului *équiper*. Al doilea sens desemnează materialul necesar pentru înfăptuirea acţiunii. Al treilea şi al patrulea sens denumesc sensul comun al obiectelor şi al armelor pentru realizarea acţiunii şi ţine de lexicul militar. Al cincilea sens la fel se referă la sensul comun, însă se întrebuinţează în lexicul industrial.

Cuvântul derivat poate primi sensul de „preţ”.

Noile sensuri pe care le primeşte numele de acţiune plasează cuvântul dat într-o terminologie concretă. De exemplu:

divertir	*divertissement*
1. Amuser. recréer	1. Action ou moyen de divertir, de s’amuser
2. Se. S’amuser, s’égayer	2. Theatr. Intermède de danse, de chant etc. pendant un entracte.
	3. Choreog. Dans un ballet classique série de danses, généralement placées a la fin du dernier acte.
	4. Grande pièce choreographique introduite dans un opéra

Derivatul *divertissement* realizează ambele sensuri ale verbului într-o singură din variantele lexico-semantice. A doua variantă lexico-semantică reprezintă un termen teatral, a treia – unul coregrafic.

Verbul *harnacher* are un sens larg vorbit.

harnacher	*harnachement*
1. Mettre le harnais à.	1. Action de harnacher.
2. Fam. Accoutrement d’une façon grotesque.	2. Ensemble des pièces qui composent le harnais.
	3. Accoutrement grotesque.

Substantivul *harnachement* a realizat prima semnificaţie a verbului în prima variantă lexico-semantică, iar a doua variantă lexico-semantică a verbului este realizată în a treia variantă lexico-semantică a derivatului. A doua variantă lexico-semantică a substantivului nu este motivată de sensurile verbului şi desemnează „sensul comun al obiectului” necesar pentru realizarea acţiunii.

Semnificaţia derivativă este un sens complex, compus ca structură, care denumeşte tipul unei posturi ce se constituie între structurile determinate ale componenţilor unui derivat. Semnificaţia derivativă este transmiterea informaţiilor sub astfel de raporturi care pot fi remarcate între bază şi derivat.

Structura semantică a cuvântului cuprinde toate semnificaţiile lui, adică planul semantic al cuvântului.

Unele nume de acţiune în limba română se înregistrează cu sensuri speciale în anumite tipuri de texte. De exemplu, *greşeală* „faptă, acţiune etc. care constituie o abatere (conştientă sau involuntară) de la adevăr, de

la ceea ce este real, drept, normal, bun (şi care poate atrage după sine un rău, o neplăcere)". Ca aspect particular al modificărilor de sens, ce însoţesc în general trecerea cuvintelor din limbajul curent într-o terminologie, Al.Andriescu a arătat că unele infinitive substantivale lungi, utilizate în terminologia ştiinţifică şi tehnică, exprimă un sens special, diferit de cel al verbului de bază, cum ar fi, *a evacua* „a îndepărta ceva de pe un anumit loc", *evacuare* „fază din ciclul maşinilor cu arderi interne, eliminarea gazelor de ardere din rotorul unei turbine cu gaze" ş.a. [7].

Contrar tendinţei de a folosi numele de acţiune cu alte sensuri lexicale şi contrar tendinţei spre ambiguitate, în prezent se constată revenirea numelor de acţiune (mai ales a infinitivelor lungi) la valoarea abstractă de „acţiune", exprimată în contexte nonambigue. Frecvenţa substantivelor cu acest sens este mare, în special în limbajul presei: *operaţiuni de căutare, posibilităţi de manevră*.

Unele nume de acţiune îndeplinesc o funcţie onomastică, adică au devenit nume proprii ori au intrat în alcătuirea numelor proprii: antroponime (*Acreală, Pârjol, Pomană, Spoială, Victoria*), nume geografice şi teritorial-administrative (*Câmpul Regenerării din Islaz, Victoria, Calea Victoriei, Unirea, Piaţa Unirii*), denumiri de monumente, de instituţii, de întreprinderi, de asociaţii (*Arcul de Triumf, Banca Română pentru Dezvoltare, casă de cultură, Unirea – hotel, magazin, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului*), nume de titluri oficiale şi onorifice, de ordine, de medalii (*Ordinul Gloria Muncii*), nume de sărbători laice şi religioase (*Schimbarea la Faţă*), denumiri ale evenimentelor sau ale perioadelor istorice (*Unirea Principatelor, Renaşterea*) etc.

În concluzie vom insista asupra faptului că, în planul conţinutului semantic, numele de acţiune se caracterizează prin anumite particularităţi de intensiune şi de extensiune, semice şi contextuale. Această constatare explică rolul particular al numelui de acţiune în actul de comunicare.

Referinţe:

1. Croft W. Despre raportul dintre codificarea lingvistică şi conceptualizare, 1991, p.108.
2. Croft W. Pentru distincţia nume/verb din perspectivă cognitivă, 1991, p.51, 100; *a se vedea* şi Langacker R. Nouns and verbs // Language, 1987, apud Croft, 1991, p.104. Cf. şi distincţia adjectiv/substantiv (abstractul calităţii) la Vasiliu E., 1990.
3. Croft W. Syntactic Categories and Grammatical Relations. The Cognitive Organization of Information. - Chicago and London, 1991.
4. Givón T. Syntax. A functional-typological introduction. Vol.I, 1984; vol.II, 1990. - Amsterdam/Philadelphia.
5. Reichenbach H. Elements of Symbolic Logic. - New York, 1966.
6. Blinkenberg A. Le problème de la transitivité en français moderne. Essai syntacto-sémantique. - København, 1960.
7. Andriescu Al. Numirea acţiunilor prin infinitive lungi substantivate în terminologia ştiinţifică şi tehnică // LR, III, 1954, nr.3, p.83-90.

Prezentat la 31.05.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

MODURILE LEXICO-SINTACTICE DE EXPRIMARE A CATEGORIEI ITERATIVITĂŢII ÎN LIMBA GERMANĂ

Elvira GURANDA

Catedra Filologie Engleză

The present article contributes to the studies related to the lexical and syntactic ways of expressing the semantic category of iterativity in modern German language. In this study, iterativity is determined as one of the multiple indefinite types and is classified into regular and irregular forms. Taking into consideration these two types of iterativity, there are analyzed the lexical means that work as indicators of aspectual meanings, and it is explored its function in explaining the category of iterativity.

Studierea iterativităţii, una dintre componentele categoriei semantice a multiplicităţii, are o istorie destul de bogată. Interpretării categoriei multiplicităţii şi componenţilor săi, la fel şi modurilor de exprimare a acestor sensuri aspectuale sunt dedicate o serie de cercetări speciale: W.Dressler (1968), L.Roscina (1977), O.Grekova (1985), V.Hrakovski (1989), P.Lasersohn (1995), E.Wood (2002), A.Sluinski (2005), I.Smirnov (2008).

În literatura ce aparţine de domeniul aspectualităţii este prezentată atât o terminologie diferită, cât şi diverse opinii privind problemele iterativităţii. O.Grekova, aplicând termenul „*repetare, repetiţie*”, îl consideră o categorie semantică complicată, cu două sensuri, şi anume: cu sens de *multiplicitate* şi cu sens de *interval* [1]. Multiplicitatea este concepută de cercetătoare ca o reproducere repetată a acţiunii şi a stării. Sensul de interval apare datorită prezenţei intervalelor între acţiunile reproduse. Conexiunea acestor două sensuri formează două tipuri de repetiţie: repetiţia *limitată* şi repetiţia *nelimitată*, fiecare având tangenţă cu tipul de predicat: cu predicatul ce indică acţiunea sau cu cel ce indică starea.

V.Hrakovski, evidenţiind doi parametri ai categoriei multiplicităţii, şi anume: multiplicitatea *definită* şi multiplicitatea *nedifinită*, analizează iterativitatea ca unul dintre tipurile multiplicităţii nedifinite împreună cu tipul multiplicativ şi cel distributiv. Cercetătorul concepe iterativitatea ca „*o realizare repetată, relativ regulată a acţiunii*”, pentru fiecare din care este caracteristică prezenţa unui set identic de actanţi şi desfăşurarea ei înt-un interval de timp separat [2].

Remarcând caracterul tranzitiv al iterativităţii, I.Smirnov o numeşte la propriu *repetivitate* şi o contrapune *frecventativităţii*, care este exprimată de verb cu sensul modului de acţiune frecventativ [3]. Sensul de iterativitate este redat în limbile aspectuale (de exemplu, în limba rusă) prin formele aspectului verbal ce funcţionează într-un context anumit.

În cercetarea noastră susţinem opiniile expuse de V.Hrakovski şi concepem prin iterativitate sensul aspectual ce exprimă o realizare repetată a acţiunii în raport cu timpul şi cu spaţiul, a cărei regularitate este relativă. De pe poziţia teoriei câmpului funcţional-semantic, iterativitatea poate fi cercetată ca un *microcâmp* ce deţine structura câmpului, posedând planul de conţinut şi cel de exprimare, aflat în componenţa macrocâmpului aspectualităţii. Invariantul semantic al câmpului categoriei date este exprimarea caracteristicii cantitative a procesului, pe când planul de exprimare este prezentat de mijloacele de diferie niveluri ale limbii [4].

Iterativitatea posedă două tipuri semantice: tipul *regulat* (*stündlich verkehren*) şi tipul *neregulat* (*von Zeit zu Zeit Tarife senken)*. Mijloacele de exprimare ale sensului regulat sau neregulat al iterativităţii pot fi prezentate prin diferite moduri: *lexico-semantic, morfologoc, afixal, lexico-sintactic* şi *sintactic*. Actuale pentru limba germană sunt considerate numai modurile lexico-semantic, lexico-sintactic şi cel sintactic de exprimare a sensurilor iterative, întrucât verbul german nu posedă categoria gramaticală a aspectului. Deşi în acest articol ne-am propus ca scop, în primul rând, să inventariem mijloacele lexico-sintactice care joacă rolul de indicatori ai iterativităţii, este benefic să definim şi celelalte două moduri de exprimare ale acestei categorii semantice, tipice limbii germane. Conform definiţei cercetătoarei L.Roscina, modului lexico-semantic îi este raportată „reuniunea mijloacelor sintetice”, adică semantica termenului corespunzător include în sine sensul aspectual al iterativităţii [5]. Aici vorbim despre verbele *iterative* propriu-zise (*flattern, plätschern*), cele *intensiv-iterative* (*plappern, prasseln*) şi cele *diminutiv-iterative* (*husteln, streicheln*). Prin modul lexico-

sintactic de exprimare a acțiunii repetate se subînțelege îmbinarea formei verbale cu diferiți indicatori lexicali, de exemplu: *manchmal, ab und zu, hin und wieder, mehrmals, wiederholt*. Modul sintactic de exprimare a sensurilor iterative include în sine mijloacele cu o organizare structurală a enunțului, de exemplu, subordonatele temporale cu conjuncția *wenn*: *Man verschloss früher die Stadttore, wenn es abends dunkel wurde*.

În cele ce urmează vom analiza mai detaliat modul lexico-sintactic de exprimare a iterativității. În dependență de context, în limba germană acelaşi verb poate exprima atât o acțiune unitară, cât şi una repetată, exprimarea acțiunii iterative depinde de prezența indicatorilor lexicali corespunzători. Acestea pot fi adverbele, adjectivele, grupele prepoziționale şi unitățile frazeologice. Din grupul indicatorilor lexicali ce marchează iterativitatea regulată fac parte atât adverbele *montags*, *dienstags*, adjectivele *regelmäßig, täglich, monatlich, jährlich*, îmbinările sinonimice *jedes Jahr, jeden Tag*, cât şi unitățile frazeologice de tipul *Abend für Abend, Tag für Tag*. Din sfera indicării acțiunii ce se repetă regulat fac parte, fără îndoială, şi grupele prepoziționale: *an jedem Tag, in jeder Stunde, in jeder zweiten Woche* etc. De exemplu:
- *An jedem Tag kommen drei neue kommentierte Links hinzu…*
- *In jeder Stunde kommen zwei Cds heraus.*
- *Fünfzehn Personen traten durchschnittlich in jeder dritten Woche zusammen.*

Indicatorii lexicali enumerați manifestă destul de vădit sensul iterativității regulate. Referitor la funcția sintactică, de regulă, nu doar adverbele, dar şi alte mijloace lexicale de exprimare a iterativității joacă, în propoziție, rolul circumstanțialelor de timp şi realizează semantica circumstanțialelor de mod. De exemplu:
- *Felix würde sonntags gerne mal etwas anderes unternehmen.*
- *Tag für Tag fährt er auf seinem Rade über die Dörfer.*

Adjectivele, în calitate de indicatori lexicali ai iterativității regulate, exercită frecvent, în exemplele analizate, şi funcția de atribut, de obicei cu substantivele deverbale. De exemplu:
- *Die vom Magistrat angekündigte tägliche Zählung und Veröffentlichung des Gesamtergebnisses.*
- *Wer vom Kampf um das tägliche Überleben befreit ist, [...] gehört zum Mittelstand.*

Indicatorii adverbiali şi atributivi exacți accentuează perioadele de timp ce se repetă sau sunt cronologic fixate, predominant calendaristice, care se reproduc peste intervale de timp egale. Mijlocul principal de exprimare a repetării regulate îl constituie indicatorii care marchează semnele supuse măsurării obiective: *jede Minute, jede Stunde, stündlich, sonntags, alle drei Wochen, an jedem vierten Tag.* De exemplu, în propoziția *Stündlich verlässt eine Fähre den Hafen von Argostoli* indicatorul lexical *stündlich* informează nu doar despre timpul plecării bacului, dar şi despre regularitatea plecării lui din port. O repetare regulată a acțiunii precizează şi indicatorii adverbiali lexicali *alle vier Tage, morgens, nachmittags, abends* în următoarele exemple:
- *Alle vier Tage wechselte sie ihre Perücken, eine gehörte der Wirtin, eine hatte sie sich machen lassen.*
- *Dafür können sie morgens Englisch lernen, nachmittags Konzerte besuchen und abends am Lagerfeuer sitzen.*

Destul de ramificată este şi grupa indicatorilor lexicali ce servesc la indicarea acțiunii, a stării şi a situației ce se repetă de nenumărate ori peste intervale de timp nedifinite. Semantica iterativității neregulate poate fi exprimată de adverbele *selten, zuweilen, manchmal, oft, öfter, öfters, allzu oft,* de adjectivele *häufig, gelegentlich, sporadisch, okkasionell* şi, de regulă, de frazeologismele pare de tipul *ab und zu, hin und wieder, von Zeit zu Zeit.* În dependență de semantica proprie şi de context, indicatorii lexicali pot exprima diverse grade de regularitate a acțiunilor repetate. De exemplu:
- *Gelegentlich schickt der Vater ihm Geld.*
- *Pausen legt er selten ein.*
- *Manchmal verwechsle ich meine Protagonisten mit mir selbst.*
- *Oft dröhnten da die Turbinen von zehn, fünfzehn Flugzeugen.*
- *Auch in Krisenzeiten tauchte „Weimar" als Menetekel immer wieder auf.*

În aceste exemple indicatorii lexicali *selten, manchmal, gelegentlich* indică o acțiune ce se repetă rar, iar *oft, immer wieder* accentuează frecvența, nedeterminând intervalul peste care acțiunea se repetă; astfel, sunt analizați ca indicatori lexicali ai iterativității nereguale. Din această grupă fac parte indicatorii lexicali şi construcțiile analitice cu semantica aspectuală repetitivă, ca de exemplu: *an manchen Tagen, in den kritischen Momenten, in ruhigen Stunden*. Particularitatea acestora constă, la fel, în indicarea frecvenței subiective a repetabilității acțiunii. Totuşi, interpretarea sensului iterativ, redat de astfel de construcții analitice, nu este

mereu identică. De exemplu, la realizarea diferitelor nuanțe semantice ale iterativității regulate sau neregulate prin construcția analitică *an freien Tagen,* contribuie contextul respectiv:

(1) *Samstags bin ich immer frei. An freien Tagen wandere ich über die Insel Malta.*

(2) *Wer öfters am Wochenende oder an freien Tagen Ski läuft, hat selbstverständlich eigene Ski und Stiefel.*

Din primul context este evident că plimbările sunt în zilele libere, adică, regulat – sâmbăta, şi astfel se indică iterativitatea regulată. În cel de-al doilea context, alternativa *am Wochenende oder an freien Tagen* ne permite să interpretăm grupul prepozițional *an freien Tagen* ca indicator lexical al iterativității neregulate.

Unul dintre cei mai productivi indicatori lexicali ai iterativității este adverbul *wieder*, al cărui sens Duden îl explică ca „ein weiteres Mal, wie früher schon einmal", adică, încă odată ca mai devreme [6]. Referitor la sensul iterativ al acestui adverb, putem face următoarea remarcă: în dependență de caracterul contextului, adverbul *wieder* poate indica la intervalul de timp nedefinit – atât o repetare dublă, cât şi multiplă a acțiunii sau a situației.

Pentru indicatorii lexicali ai iterativității regulate şi neregulate este caracteristică o sinonimie destul de dezvoltată, prin care concepem totalitatea mijloacelor de exprimare semantic egale, dar, în acelaşi timp, expresiv diverse. Drept exemplu aducem următoarele rânduri sinonimice de indicatori lexicali ai iterativității:

a) iterativitatea regulată: *jährlich – alljährlich – jedes Jahr; Tag für Tag – tagaus, tagein – täglich – jeden Tag – an jedem Tag; jede Nacht – nachts – des Nachts – nachtsüber;*

b) iterativitatea neregulată: *gelegentlich – sporadisch – okkasionell; dann und wann – hin und wieder – ab und zu – ab und an – von Zeit zu Zeit; häufig – oft – oftmals – öfters.*

Din exemplele de mai sus observăm că sensul iterativității regulate şi neregulate poate fi exprimat atât la nivel lexico-semantic (*jährlich, gelegentlich)*, lexico-sintactic (*an jedem Tag, an manchen Tagen*), cât şi la nivel frazeologic (*Stunde für Stunde, von Zeit zu Zeit, ab und zu)*. Vorbind despre mijloacele de exprimare frazeologice ale iterativității, trebuie să remarcăm că majoritate din ele fac parte din grupul unităților frazeologice binare de tip tautologic (Wortpaare oder Zwillingsformeln). Construcțiile pare cu conjuncția *und*, bazate pe raportul copulativ (*hin und wieder*), sau frazemele pare cu prepoziție, bazate pe raportul subordonat al componenților (*Woche für Woche*), exprimă în majoritate un sens şi sunt incluse în propoziție ca o unitate sintactică. De exemplu:

- *Ich habe nichts dagegen, von Zeit zu Zeit einer Meinung mit europäischen Sozialdemokraten zu sein.*
- *Hin und wieder muss man sich und seine Zwischenerfolge schließlich selbst feiern.*

La realizarea semanticii iterative a unui sau a altui indicator lexical, precum am constatat mai sus, o mare importanță are contextul. Cu verbele care indică o acțiune unitară ce nu se repetă indicatorii lexicali nu doar precizează tipul semantic al iterativității, dar şi duc în sine sensul iterativ. De exemplu:

- *Und die Musik? Die Frage ging mir flüchtig durch den Kopf, als ich wieder einschlief. Die Musik?*
- *Und in der SPD hat der überraschende Erfolg des Ypsilanti-Kurses plötzlich den Konflikt zwischen den Vertretern eines dezidierten Linkskurses und den Wirtschaftsreformern neu entflammt.*

Verbul duartiv, în îmbinare cu indicatorul lexical iterativ, marchează o acțiune ce se repetă, dar, concomitent, şi care durează. În îmbinare cu verbele iterative propriu-zise (a), cu cele intensiv-iterative (b) şi cu cele diminutiv-iterative (c), indicatorii lexicali indică tipul regulat sau neregulat al iterativității, adică detalizează caracterul neregulat. De exemplu:

(a) *Von Zeit zu Zeit flattern sie mit ihren Stummelflügeln…*(verbul iterativ propriu-zis + indicatorul lexical al iterativității neregulate *von Zeit zu Zeit*);

(b) *In Frankreich prasseln nicht täglich Kassam-Raketen auf eine Kleinstadt nieder.* (verbul intensiv-iterativ + indicatorul lexical al iterativității regulate *täglich);*

(c) *Manchmal streichelt er zwischendurch vor Freude die graue Limousine.* (verbul diminutiv-iterativ + indicatorul lexical al iterativității neregulate *manchmal*).

Indicatorii lexicali devin acei factori datorită cărora, în primul rând, se îndeplineşte depistarea şi se consolidează modul de acțiune iterativ (Aktionsart) în contextele în care nu figurează verbele iterative, deoarece, atunci când ele sunt absente, situația dată poate fi percepută în două feluri: şi ca unitară, şi ca multiplă, adică repetabilă. În al doilea rând, indicatorul lexical, în îmbinare cu verbele iterative, precizează caracterul iterativ al acțiunii.

Analiza materialului *de facto* demonstrează că sensul iterativ este explicat de mai multe mijloace ale limbii la diferite niveluri, ceea ce ne permite să vorbim despre cazurile de hipercaracterizare acțională a acțiunii verbale. Rolul fiecăruia dintre aceste elemente funcțional-semantice este diferit. Posedând hipercaracterizarea acțională a acțiunii, indicatorii lexicali ai iterativității exercită funcția de concretizare, de consolidare a sensului aspectual iterativ deja stabilit.

Referințe:

1. Грекова О.К. Виды значений повторяемости и средства их выражения // Вестник Московского ун-та. Серия 9, Филология, 1979, № 2.
2. Храковский В.С. Семантические типы множества ситуаций и их естественная классификация. - În: Типология интерактивных конструкций. - Ленинград: Наука, 1989.
3. Смирнов И.Н. Ситуации временной нелокализованности действия и семантика интервала (на материале русского языка). - În: Проблемы функциональной грамматики. Категория морфологии и синтаксиса в высказывании / Бондарко А.В. - Санкт-Петербург: Наука, 2000.
4. Бондарко А.В. Теория морфологических категорий и аспектологические исследования. - Москва: Языки славянских культур, 2005.
5. Рощина Л.М. Способы выражения повторяемости действия в современном русском языке: Автореферат дис. канд. филол. наук.- Ташкент, 1977.

Alte surse:

1. Duden. Das Bedeutungswörterbuch. Band 10. – Mannheim. Zürich: Dudenverlag, 2010.
2. Dressler W. Studien zur verbalen Pluralität. Iterativum, Distributivum, Du-rativum, Intensivum in der allgemeinen Grammatik, im Lateinischen und Hethiti-schen. - Wien: Komissionsverlag der Oesterreichischen Akademie der Wissenschaften, 1968.
3. Lasersohn P. Plurality, conjunction and events. - Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1995.
4. Weinrich H. Textgrammatik der deutschen Sprache. - Mannheim: Duden, 1993.

Prezentat la 26.06.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

THE USE OF GENDERED PRONOUNS WITH ANIMAL REFERENTS IN ENGLISH

Marina TETERIN

Balti State A.Russo University

Vorbitorii şi scriitorii de limbă engleză pot pune în evidenţă un nivel mai mare sau mai mic de sensibilitate la animale prin întrebuinţarea pronumelor personale în dependenţă de gen – "he", "she", "who" – care urmează să substituie pronumele impersonal "it". În acest articol ne propunem să cercetăm, în baza literaturii anglo-americane, felul în care sunt folosite pronumele personale "he" şi "she", în cazul în care antecedentul este un animal. Am încercat, de asemenea, să identificăm factorii pragmatici şi asociaţiile metaforice care realizează personalizarea animalelor prin literatura artistică şi conversaţiile cotidiene.

Most grammars of modern English prescribe to use the pronoun 'it' when referring to an animal, except for cases when the speaker knows the sex of the animal. However actual language use shows a great divergence from this prescriptive statement. If we look at speakers' behavior, it appears that gendered terms (he, she) by far outnumber instances of 'it' in everyday casual speech.

When nonhuman animate entities are referred to, in English it is possible to use either the human and gendered terms (he, she, who) or the inanimate and ungendered terms (it, which). Dictionaries and grammars explain quite clearly the areas of choice between *he/she* and *it*. Biber, Johansson, Leech, Conrad, and Finegan (1999, p.317-318) describe the use of *he* and *she* as "personal reference," and of *it* as "non-personal." They point out the main semantic areas where the speaker has a choice (babies; animals, especially pets; countries; and ships). They also identify the meaning of the choice: "Personal reference expresses greater familiarity or involvement. Non-personal reference is more detached."

In most cases, researchers agree that personal involvement or a close relationship with the animal seems to be the most relevant factor in pronoun choice.

> "[T]he use of *he* and *she* seems to signal personal involvement or empathy for the referent in the case of [...] an owner of an animal, someone who is emotionally attached or values the referent, [...] or someone attached to a specific animal. By the way of contrast, the use of *it* seems to signal lack of involvement or empathy with the referent in the case of [...] [a speaker] who is not personally attached to the referent or wishes to devalue it, an entity which is acted upon, and finally a nonspecific animal or class of animals with which personal involvement is out of the question."
>
> (MacKay and Konishi, 1980, p.155)

Animacy is not a simple binary option. The way these pronouns are used in English demonstrates a scale of animacy, whose normal order places humans at the top; animals second; moving machines (such as ships, planes and cars) third; and the plant and mineral world at the bottom. It may appear strange that moving machines are placed higher in this scale than living plants, but this is the English usage.

This scale of animacy reflects (and also shapes) an attitude to the way the world is structured. Where there is a choice (to use he/she or it) – whether with dogs or ships – a speaker's selection of one variant or another is meaningful. When a nonhuman is treated linguistically like a human, it raises the animacy status of the nonhuman, indicates to sentience (the ability of animals to feel, to be aware of what is going on), and places the nonhuman closer to the human.

This paper reports an investigation of the Anglo-American literature to explore the extent to which writers use gendered pronouns 'he' and 'she' where the antecedent is a nonhuman animal. In my own corpora, there are very few examples of *it* referring to an animal, while hundreds of masculine and feminine pronouns can be found. It may seem surprising at first, but a more detailed investigation of corpus data reveals that the observed pattern is the rule rather than the exception.

The class of animate creatures we call animals are situated at a rank lower than human beings. All animals have biological sex, since they can also be referred to by 'he' or 'she', though this is an extension of the scope of 'personal' reference. This is a possibility, but in practice it is a more complex issue.

Those few linguists, who attempt to discuss the whole issue, commonly subdivide animals into two kinds, labeled in hierarchical terms: 'higher' and 'lower' animals (see Erades, 1975, p.21-23; Quirk *et al*, 1985,

p.109-110). However this is not a zoological or evolutionary distinction, but a culturally determined and anthropocentric one. Higher animals are those with which human beings have 'the closest connection', or those of special interest or use to people (Quirk *et al,* 1985: 5.110), e.g. pets, farm animals and race-horses. The owners regard their pets in particular as equal to humans, and capable of 'speaking'. Therefore these animals are most likely to be spoken to in direct address. This class often is denoted by specific lexical terms for the male and female of the species, as well as has co-referential probability with *he* or *she* rather than *it:* e.g. *cow/she, bull/ he, ram/he, ewe/she.*

1. "Tom tied old *Whitey (cow)* to the back of his wagon and put *her* calf in the end of the box so *she* could see *her offspring* and not bellow for *it*." (Aldrich, 1997, p.19)

2. "The *stallion* snorted as if *he* disagreed with Bettario's opinion of 'lucky'. (Anderson, 2007, p.244)

3. The *bitch* had been but a pup *herself* then, striving to make *her* place in the pack. …*She* had been his favorite, and he had felt something when he had to put *her* down with the rest. (Bahr, 2001, p.62-63)

4. "What happened, *Sally*?" he asked his black *mare*, but the horse only rolled *her* eyes at him and pulled at the bit. The thunder was close now, and *she* was nervous. (Howard Bahr, p.76)

5. It was a normal ritual, and the *dog*, whose name was *Beowulf*, took no interest in it. *He* lapped out *his* tongue in a yawn, raised *his* hindquarters and stretched. *He* had *his* own ritual: yawning, stretching, scratching, licking. (Bahr, 2001, p.132)

6. *The horse* rolled *his* eyes as Stribling approached, and sidestepped until Stribling took up the trailing rains. "*He is called Xenophon*," said Stribling. (Bahr, 2001, p.44)

7. That was a favorite fantasy of Nurse Angela's – she hated smoking; just the look of a cigarette dangling from anyone's mouth made her remember a French-speaking Indian who'd come to see her father about digging a well and had stuck his cigarette in one of her *cat's* faces, burning *its* nose! – the cat, an especially friendly spayed *female*, had jumped up in the Indian's lap. *The cat* had been named *Bandit* – *she*'d had the classic masked face of a raccoon. (Irving, 1993, p.8)

8. She was back on the farm in Battle Lake, Minnesota. She was nine years old and she could hear her *little red rooster*, *Mr. Barnes*, crowing at first light… *He* was just a little red rooster, overly pugnacious, an ingrate. *He* could have been a beautiful bird if *he* hadn't gotten into so many fights. (Jones, 1999, p.686)

9. The horse doctor had been trying to vaccinate *the bull* in the neck, but the rope through the ring in the bull's nose didn't keep the bull from tossing *his* head from side to side, knocking the horse doctor against the side of the chute. (Armstrong, 2002, p.60)

In these examples 'higher animals' such as *a cow, a horse, a rooster, a cat, a dog* are personalized by using co-referential pronouns *he* or *she*. The personification is intensified by the introduction of special terms for male and female species such as *dog/bitch, cow/bull, stallion/mare, rooster.* Besides, in most cases the animals are given male or female names corresponding to their sex: Mr. Barnes (rooster), Sally (mare), Beowulf (dog), Whitey (cow), Xenophon (horse).

If the speaker doesn't know the sex of the animal, a common term may be used (e.g. *horse* v. *stallion/mare);* or there is the term with male reference used as the common term (e.g. *dog),* or a term with female reference (e.g. *goose, duck).* If the sex is not known, there is a tendency to use *he* as the co-referential pronoun with such 'higher' animals, rather than *it,* cats are more likely to be *she* generically, as in:

10. "Arching *his* neck and *his* forelegs, *a bright brown horse* drew a buggy crisply but sedately past; in the washed black spokes, sunlight twittered". (Agee, 1998, p.98)

11. "I always come back," she said. "Like *the cat* the man was always trying to get rid of in the song. He tied *her* to the railroad tracks and he threw *her* into the ocean with a rock, but *she* always came back the very next day". (Berriault, 1997, p.186)

Even where the sex of the animal is known to the speaker, however, *he* is favoured; or speakers may differ amongst themselves in their use of *he* or *she* (Erades, 1975, p.21). Or else there can be fluctuation in pronoun choice by the speaker or amongst speakers, with *it* also occurring.

Pronoun switches are frequent, and a range of emotive factors are involved in the choice of pronouns referring to animals. For example, the owners of a cat (or "cat people") as a rule refer to the dog that chased their cat as *it* rather than *he* or *she,* conveying their emotional attitude or intimacy towards their cat, but at the same time signaling distance towards the dog. The reverse pattern is used by "dog people".

Such pronoun-switching requires further investigation. However, MacKay and Konishi (1980, p.155) suggest seven possible reasons for pronoun-switching with animal reference generally. These motivations are a contrast between a character's perspective and the narrator's in a story, personal v. impersonal points of view, the owner's v. the non-owner's, emotional v. non-emotional involvement with the referent, positive v. negative evaluation, specific v. generic reference, active agent v. passive 'object'. A combination of factors may be involved. Note the following examples:

12. They left the house about eleven that morning after the McPheron brothers had finished the morning feeding… They set out in the bright cold day, riding in the pickup, the girl seated in the middle between them with a blanket over her lap… Once they saw *a lone coyote* in the open, running, a steady distance-covering lope, *its* long tail floating out behind like a trail of smoke. Then *it* spotted the pickup, stopped, started to move again, running hard now, and crossed the highway and hit a section of woven fence and was instantly thrown back but at once sprang up again and hit the fence again and at last in a panic scrambled up over the wire fence like a human man would, and ran on, loping again in the open, traversing the wide country on the other side of the road without once pausing or even slowing down to look back.

Is *he* all right? The girl said.

Appears like it, Raymond said.

Until somebody gets after *him*, Harold said, chasing after *him* in a pickup with coyote dogs. And shoots *him*.

Do they do that?

They do. (Haruf, 1999, p.178-179)

13. *A black cat* approached from the other side of the street. For a while, *it* stood on the edge of the sidewalk and *its* green eyes looked straight at Bessie. Then slowly and cautiously *it* drew near. For years Bessie had hated all animals – dogs, cats, pigeons, even sparrows… But now Bessie felt love for this creature that had no home, no possessions, no doors or keys, and lived on God's bounty. Before *the cat* neared Bessie, *it* smelled her bag. Then *it* began to rub *its* back on her leg, lifting up *its* tail and meowing. *The poor thing* is hungry. I wish I could give *her* something. How can one hate a creature like this, Bessie wondered. (Singer, 1999, p.499)

In these examples a combination of factors account for pronoun-switching, such as: a contrast between a character's perspective and the narrator's in a story, personal v. impersonal points of view, emotional v. non-emotional involvement with the referent. *The coyote* and *the cat* become personalized as people feel empathy to the animals. To show empathy means to identify with another's feelings, to emotionally put yourself in the place of another.

The distinction between 'higher' and 'lower' animals however is not absolute, and inevitably so, since it is a vague distinction in the first place. Monkeys are wild animals and are not obviously associated with human beings, as well as lions and tigers, although Quirk *et al* (1985, p.109) cite them under the heading of 'higher animals'. This is apparently because their sex differences are lexicalised *(lion(-ess), tiger/tigress),* and this lexicalization may be presumed to indicate a particular human interest in these animals and not others. Many wild animals, however, are now familiar to human beings through zoos, but are not lexically marked in this way; others have more cultural relevance than lions and tigers, but may not be classified as 'higher animals' (e.g. rats and spiders which co-habit with humans; beavers and bears as the 'national' animals of North America). Here are some examples of personalizing wild animals:

14. "She met Oscar Lutz with *a wild deer* which he had shot and killed in the timber a mile east of Stove Creek, - *a young buck* that, quivering and at bay, seemed the last survivor of *his* comrades that had once roamed the east-Nebraska country." (Aldrich, 1997, p.176)

15. *The deer, a doe*, had gone out into the new ice, all the way to the middle, and had crashed through. *She* would work *her* front legs up and prop *herself* on the ice that way, like a woman resting *her* elbows at a table, and then *she* would kick and thrash, trying to pull *herself* back up, but would crash through again and slide back into the water. Then *she* would resume swimming in circles and slide back into the water. (Bass, 2002, p.161)

16. I was reminded of a time I almost walked into *a female grizzly* with a nearly grown *cub*. How we had stood there posturing, how *she* had glanced down at *her cub* just that way, giving me the opportunity to let *her* know *she* didn't need to kill me. We could both go on our way. (Proulx, 1999, p.777)

17. "Gracious Jay, did you ever see one? *A panther*?"

"Saw one'd been shot."

"Goodness," Mary said.

"A mean-looking varmint."

"I know," she said. "I mean, I bet *he* was. …" (Agee, 1998, p.209)

In the examples (14, 15) *'deer'* is the referent/antecedent of the pronouns 'he/she'. A special interest of humans to this animal is explained by the fact that *deer* is a 'national' animal in the North America. There are many different species of deer in the United States. Ranging in size, habitat, and habits, deer can be found in every continental state. In the example (16) *grizzly* is personalized. First, *grizzly bear* is also a 'national' animal in the US. Besides, it's a female with a cub which allows to use co-referential pronoun 'she'. In the examples (17 and 12 above) the wild animals *panther and coyote* are used with co-referential pronoun 'he'. In both examples 'he' functions generically as people don't know and in fact are not interested in the sex of the animals. Personalizing of these animals is accounted for by the fact that people living in the country are more familiar with wild animals. People may hunt them or may be forced to defend themselves against them and hence the use of personal pronouns with wild animals.

Conversely, what are seen as domestic animals in western countries such as Britain and the United States, and hence 'higher animals' (e.g. dogs and cats), are elsewhere not, or are even regarded as pests. Monkeys have at least been kept as pets; but in fact almost any animal can be kept as a pet, so that almost any animal can thus be a 'higher animal':

18. Without a word the boy cut the strap at the *fawn*'s throat, and even while he was unloosing the piece around *her* neck, *she* darted from him lightly, gracefully, into the hazel-brush. … With his head still averted the boy said tensely, "I found *her*… 'n' raised *her*… myself." (Aldrich, 1997, p.20)

19. But his *monkey Grinn*, a present from the Queen, was dead; and also *Sjup the raccoon and the parrot who* had sat on his shoulder at meals and *the weasel who* wore a bell on *his* neck and hunted rats among the rocks. (Barrett, 1996, p.39)

In the examples above we see that *a fawn, a monkey, a raccoon, a parrot* and even *a weasel* are kept as pets, so all of them are personalized either through gendered pronouns or the animate relative pronoun 'who'.

Moreover, in the genres of children's literature and film and poetic diction any animal can be anthropomorphized (typically to a male) and given a name and story role: e.g. Babar and Dumbo the elephants, Mickey Mouse and Jiminy Cricket (Wales, 1996, p.143). It is all about a matter of perspective.

'Lower animals' are defined implicitly, and negatively, i.e. those having no special relevance to human beings, or having no close connection to them. As Quirk *et al* state (1985, p.110), they also tend to be animals where laypersons have no real knowledge about their sex, e.g. insects, snakes and fish. Therefore the pronoun *it* is the 'logical' or 'natural' pronoun to use (and *which* is also most likely instead of *who*). In connection with this ignorance, another connotation of *it* is especially relevant here, namely its association with the 'alien', the unknown. Moreover, since the examples usually given also tend to be animals that are often least liked by human beings, e.g. insects and snakes, the use of *it*, which is also associated with negative emotiveness, is especially pertinent (Wales, 1996, p.143).

Some insects, however, are rather closely connected with human beings, inhabiting their homes or serving their interests (e.g. bees and silkworms). Reference by *he* or *she* is quite likely therefore: usually *she* by a sort of symbolic association of smallness (see Poutsma, 1914, p.325; MacKay and Konishi, 1980, p.153). However, in the following modern examples, either *he* or *she* is used by the speakers with reference to lower animals, signifying their empathy with them:

20. All the windows were open; in one of them, a *spider* had spun *her* web. (Bahr, 2001, p.176)

21. When the *field mouse* poked *his* whiskered nose out of Wall Strutt's eyeholes, Old Priam showed his yellow teeth and laughed. The *field mouse* would sleep, waking on warm days to forage, and that summer would raise *his* family where once a man's thoughts made bitter passage. (Bahr, 2001, p.299)

22. The *robin* had hold of a worm; *he* braced *his* heels, walked backward, and pulled hard. It stretched like a rubber band and snapped in two. (Agee, 1998, p.299)

23. Rufus saw a giant *butterfly* clearly, and how *he* moved *his* wings so quietly and grandly, and the colors of the wings, and how *he* sprang up into the sky and how the colors all took fire in the sunshine. (Agee, 1998, p.306)

24. The *catbird* stopped *her* fussing in the wilted lilac bush. (Armstrong, 2002, p.107)

In these examples the co-referential pronoun for *a spider* and *a catbird* is *she* and for *a field mouse, robin* and *butterfly* is *he*. The general tendency is to use the pronoun 'he' in the personification of 'lower animals'. As we see even *butterfly* is 'he'. This is due to the fact that 'he' is used as generic pronoun both in reference to people and animals whose sex is unknown or irrelevant. On the other hand, sometimes 'she' is used due to the metaphorical association of small, weak creatures with feminine gender.

Conclusion

The choice of gender in personifying animals, birds and other living beings is often based on biological sex differences. In most cases it depends on the speaker's or writer's attitude to a certain living being: big, strong, ugly, aggressive animals, birds are considered to be masculine and small, weak, gentle, with a maternal instinct are mostly feminine. Generally, researchers agree that personal involvement appears to be the most relevant factor in pronoun choice.

The cut-off point within the class of animals differs among speakers, depending on their professions, background, environment, or similar factors. For someone who grew up in a big city/town and has never lived in the countryside, it is extremely likely that only pets, or even just *dogs and cats*, can be *he* or *she*, whereas a *badger or fox* (which the speaker may not ever have seen) will be an *it*. On the other hand, it is highly probable that a farmer will refer to the animals on his farm as *he* or *she* that a hunter will refer to the hunted animal as he, the fisherman to the fish in his catch also as *he.*

We should thus conclude that the prescriptive rules in grammars regarding anaphoric pronouns to be selected to refer to animals are not applied in everyday conversations. Since some degree of personal involvement is commonly present when speakers talk about animals, neuter pronouns are the least expected forms. Pets will be *it*s only derogatorily, intentionally offensive or when talking about them in a detached manner, while the status of wild animals depends, to a large extent, on the speaker's 'civilization' background. Other factors that may influence pronoun choice are: a) saliency of the animal in the discourse ("centrality" in MacKay and Konishi (1980, p.155)); b) size (the bigger the more likely *he*; *ibid.*, p.153); c) and various (supposed or real) character attributes (brave, wise = male; weak, passive = female etc.; *ibid.*, p.154).

References:

1. Biber D., Johansson S., Leech. G., Conrad S. & Finegan E. Longman grammar of spoken and written English. - London: Longman, 1999.
2. Erades P.A. Points of modern English syntax. - Amsterdam: Swets and Zeitlinger, 1975.
3. Mac Kay Donald G. and Toshi Konishi. Personification and the pronoun problem // Women's Studies International Quarterly, 1980, no.3, p.149-163.
4. Poutsma H.A. Grammar of Late Modern English. - Groningen: Noordhoff, 1914.
5. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. - London: Longman, 1985.
6. Wagner S. Gender in English Pronouns: Myth and Reality. PhD dissertation, 2003. Online edition at http://www.pdfs.name
7. Wales K. Personal pronouns in present-day English. - CUP, 1996.

Sources:

1. Agee James. A death in the family. - New York: Vintage Books, A division of Random House, Inc.,1998.
2. Aldrich Bess Streeter. A Lantern in Her Hand. - New York: Puffin Books, 1997.
3. Anderson, Kevin J. and D. Beason. Ill Wind: The oil crisis has begun. - New York: A Tom Doherty Associates Book, 2007.
4. Armstrong, William H. Sounder. - New York: Harper Trophy, 2002.
5. Bahr Howard. The Year of Jubilo. - New York: Picador USA, 2001.
6. Barrett Andrea. Ship Fever and other stories. - New York: W.W.Norton & Company, 1996.
7. Bass Rick. The hermit's story. - Boston/New York: Houghton Mifflin Company, 2002.
8. Berriault Gina. Women in their beds. New and Selected Stories. - Washington, D.C.: Counter Point, 1997.
9. Haruf Kent. Plainsong. - New York: Vintage Books, A Division of Random House, Inc, 1999.
10. Irving John. The cider house rules. - New York: Ballantine Books, 1993.
11. Jones Thom. I want to live! - In: The Best American Short Stories of the Century. John Updike (editor), Katrina Kenison (coeditor). - Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 1999.
12. Proulx, Annie. The Half-Skinned Steer. In: The Best American Short Stories of the Century. John Updike (editor), Katrina Kenison (coeditor). - Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 1999.
13. Singer, Isaac Bashevis. The Key. In: The Best American Short Stories of the Century. John Updike (editor), Katrina Kenison (coeditor). - Boston, New York: Houghton Mifflin Company, 1999.

Prezentat la 20.06.2012

RESEARCHING VALUES: INSTRUMENTS AND INVENTORIES

Irina GÎNCU

Catedra Limbi Germanice

Noţiunea „valoare" este folosită în diferite ştiinţe: filosofie, psihologie, ştiinţe sociale, antropologie, ştiinţe ale educaţiei etc. Evaluarea orientărilor valorice poate avea mai multe forme. În articol se face o prezentare succintă a anchetelor pe bază de chestionar pentru determinarea sistemului de valori din perspectivă comparativă. Aceste anchete sunt recomandate pentru cercetători, manageri, profesori.

Human values are important factors for social scientists who explore social, psychological, economic, and political phenomena. Since they develop in a social context, values can be considered as a link between self and society (Rokeach, 1973), and therefore, values are a unique psychological construct that are prominent antecedents to decision-making and behavior at the individual and societal levels of analysis.

Values can be assessed through various means. One popular approach for measuring values is to survey individuals to see how they would rank or rate the relative importance of items in a given list of values. Content analysis is also an effective approach for studying human values. It provides an analysis of recorded communication such as speeches and testimonies (Fleischmann, Oard, Cheng, Wang, & Ishita, 2009).

Values have been an important socio-psychological construct in social science research. The view that values motivate and explain individual decision-making has been widely accepted and values have been acknowledged as a key predictive and explanatory factor in investigating human and social dynamics (Schwartz, 2007). Literature from psychology, sociology, organizational behavior, and political science has suggested that values may underlie and explain a variety of individual and organizational behaviors. In the field of psychology, values have been found to be related to personality types (Allport, Vernon, & Lindzey, 1960). In sociology, values have been thought to be useful for describing society's collective consciousness (Durkheim, 1960). In organizational behavior, values influence corporate decisions on strategy (England, 1967) and organizational commitment (Ponser & Schmidt, 1993). In political science, values serve as significant predictors of attitudes toward governmental policies, political parties, and institutions (Schwartz, 2007).

Researchers from various domains have aimed to analyze the structure and classification of values by proposing and developing value inventories that can be adopted in values research. Value inventories are lists of items that provide explicit categories for the analysis of human values. These inventories vary in terms of their origins, purposes, the principles of organizing values, the items of values proposed, and their applications. A value inventory not only displays what value categories are available for analysis but also provides a descriptive tool for researchers to locate their discussions of values.

Based on the above criteria, the value inventories reviewed in this study are:

1. Value Hierarchy for Management Decisions (Bernthal, 1962)

Bernthal (1962) proposed a model of a hierarchy of values for management decisions that was based on purely rational reasoning. Based on the value hierarchy he proposed, a manager should be aware of not only the economic consequences of his decision, but also the consequences in terms of different levels of values.

The model includes **four levels** of values that account for decision criteria that should be applied:

1. The business firm level: decision makers seek *profits*, *survival*, and *growth* to ensure ownership welfare.
2. The economic system level: decision makers value *allocation of resources*, *production and distribution of goods and services* to pursue consumer welfare.
3. The society level: decision makers seek "*the good life*", *culture*, *civilization*, *order*, and *justice* to preserve social welfare.
4. The individual level: decision makers emphasize on *freedom, opportunity, self-realization*, and *human dignity* to pursue individual welfare.

2. Personal Value Scale (PVS) (Scott, 1965)

The Personal Value Scale (PVS) is an instrument Scott (1965) designed for examining an individual's concept of ideal relations among people or ideal personal traits. Twelve values were identified through an open-question survey of college students by asking what traits they admire in others. A multi-question instrument was then constructed to measure the values that may be professed by students.

The PVS was used to analyze values of individual level as expressed in interpersonal relations. Each value item has short definition and followed by several example questions.

Twelve value items in the PVS are: (1) *intellectualism*, (2) *kindness*, (3) *social skills*, (4) *loyalty*, (5) *academic achievement*, (6) *physical development*, (7) *status*, (8) *honesty*, (9) *religiousness*, (10) *self-control*, (11) *creativity*, and (12) *independence*.

3. Personal Values Questionnaire (PVQ) (England, 1967)

The Personal Values Questionnaire (PVS) is an instrument England (1967) designed for use in a business context to study the value systems of business managers. It was designed from an item pool of 200 concepts selected from the literature dealing with organizations and with individual and group behavior, then the list was refined down to 66 concepts through expert judges and a pilot study of managers.

In the PVS, 66 value concepts were organized into five categories to distinguish values of individuals, organizational goals, and personal goals. However, some concepts do not in and of themselves constitute values. For example, employees, customers, and government are concepts specified as groups of people that are not value-laden.

The PVS contains the following 66 value items organized by five categories:

- Goals of business organizations: *high productivity*, *industry leadership*, *employee welfare*, *organizational stability*, *profit maximization*, *organizational efficiency*, *social welfare*, and *organizational growth*.
- Personal goals and individuals: *leisure*, *dignity*, *achievement*, *autonomy*, *money*, *individuality*, *job satisfaction*, *influence*, *security*, *power*, *creativity*, *success*, and *prestige*.
- Groups of people: *employees*, *customers*, *my co-workers*, *craftsman*, *my boss*, *managers*, *owners*, *my subordinates*, *laborers*, *my company*, *blue collar workers*, *government*, *stockholders*, *technical employees*, *me*, *labor unions*, and *white collar employees*.
- Ideas associated with people: *ambition*, *ability*, *obedience*, *trust*, *aggressiveness*, *loyalty*, *prejudice*, *compassion*, *skill*, *cooperation*, *tolerance*, *conformity*, and *honor*.
- Ideas about general topics: *authority*, *caution*, *change*, *competition*, *compromise*, *conflict*, *conservatism*, *emotions*, *equality*, *force*, *liberalism*, *property*, *rational*, *religion*, and *risk*.

4. Rokeach Value Survey (RVS) (Rokeach, 1973)

The Rokeach's Value Survey (RVS) is a value system Rokeach established for a theoretical connection between values and behavior. Through the RVS, Rokeach operationalized the conceptual definition of values and established the hierarchical organization of values. Values proposed in the RVS were selected largely on an intuitive basis after reviewing literature on values and personality traits (Rokeach, 1973). The RVS has been widely used in psychology and become the basis of other value instruments.

The RVS was constructed to distinguish between terminal and instrumental values. In the proposed value system, terminal values are ultimate goals that may be self-centered or society-centered, intrapersonal or interpersonal, while instrumental values are standards that guide conduct of behavior and consist of moral values and competence values (Rokeach, 1973).

The RVS contains the following 36 value items organized into terminal and instrumental values:

- Terminal values: *an exciting life*, *pleasure*, *mature love*, *true friendship*, *inner harmony*, *social recognition*, *a sense of accomplishment*, *family security*, *national security*, *self-respect*, *health*, *a comfortable life*, *freedom*, *salvation*, *equality*, *wisdom*, *a world at peace*, and *a world of beauty*.
- Instrumental values: *ambitious*, *broad-minded*, *capable*, *clean*, *cheerful*, *courageous*, *forgiving*, *helpful*, *honest*, *imaginative*, *independent*, *intellectual*, *logical*, *loving*, *obedient*, *polite*, *responsible*, and *self-controlled*.

5. List of Values (LOV) (Kahle, 1988)

Kahle (1988) designed the List of Values (LOV) to measure consumer attitudes and behavior. It is focused on personal values that apply to people's daily lives. The LOV contains nine values which were derived from Rokeach's list of 18 terminal values, Maslow's (1954) hierarchy of needs, and other values research literature. It has been widely used in advertising and marketing research as well as other fields.

The LOV is based on the importance of people in value fulfillment (Kahle et al., 1988). For example, values can be fulfilled through interpersonal relationships (warm relationships, sense of belonging), personal factors (self-fulfillment, being-well respected), or other needs (security, excitement, fun and enjoyment).

Nine values make up the LOV: (1) *fun and enjoyment*, (2) *warm relationships*, (3) *self-fulfillment*, (4) *being well-respected*, (5) *sense of accomplishment*, (6) *security*, (7) *self-respect*, (8) *sense of belonging*, and (9) *excitement*.

6. Comparative Emphasis Scale (CES) (Ravlin & Meglino, 1987)

The Comparative Emphasis Scale (CES) is designed to examine the impact of work values on perception and decision-making tasks. It was designed through surveys of 966 employees at different levels in a variety of organizations and the results of the surveys were sorted into separate value categorized by six independent expert judges (Ravlin & Meglino, 1987). The CES assesses individual preferences and organizational values along the same dimension, enabling examinations of congruence between individual and organization. Four work values identified in the CES are: (1) *achievement*, (2) *helping* (*concern for others*), (3) *honesty*, and (4) *fairness*.

7. Managerial Moral Standards (Bird & Waters, 1987)

Bird and Waters (1987) identified and analyze the moral standards held by managers in their work life. They first interviewed managers to discuss moral issues that have arisen in their daily work and then identified predominant features of these discussions to synthesize normative morale standards invoked by managers. These managerial moral standards have been applied to managerial ethical decisions and business ethic research.

In comparison to Bernthal's (1962) values for management decisions that distinguishes four levels of values, the managerial morale standards proposed by Bird and Waters is focused on individual level's moral standards in everyday decision-making.

The values for managerial moral standards are: (1) honesty in communication, (2) *fair treatment*, (3) *special consideration*, (4) *fair competition*, (5) *organizational responsibility*, (6) *corporate social responsibility*, and (7) *respect for law*.

8. Shared Values in Organizations (McDonald & Gandz, 1991)

McDonald and Gandz (1991) developed a comprehensive list of organizational values that can account for individual values in relation to organization needs. They first conducted 45 in-depth interviews with people from within and outside of organizations and then used content analysis to generate a pool of value items from the qualitative data. The 358 items generated form the interviews were then selected and aggregated into 24 shared values applicable to business context according to authors' judgments using root concepts from the thesaurus. McDonald and Gandz's list of values has been applied to organizational values and human resources research.

McDonald and Gandz (1991) identified a three-level classification structure linking stakeholder needs, organizational goals, and shared values. They suggested further empirical studies to examine the relationships across these three levels and indicated that individual-organizational value congruence can be assessed through the proposed list of shared values.

He shared 24 values in organizations proposed by McDonald and Gandz (1991) are: (1) *adaptability*, (2) *aggressiveness*, (3) *autonomy*, (4) *broad-mindedness*, (5) *cautiousness*, (6) *consideration*, (7) *cooperation*, (8) *courtesy*, (9) *creativity*, (10) *development*, (11) *diligence*, (12) *economy*, (13) *experimentation*, (14) *fairness*, (15) *forgiveness*, (16) *formality*, (17) *humor*, (18) *initiative*, (19) *logic*, (20) *moral integrity*, (21) *obedience*, (22) *openness*, (23) *orderliness*, and (24) *social equality*.

9. Schwartz Value Survey (SVS) (Schwartz, 1994)

The Schwartz Values Survey (SVS) is an instrument Schwartz (1994) created as a result of value surveys conducted through 20 countries as well as a thorough study of psychological value theories. The SVS specifies the dynamic relations among the motivational value types leading to a three-level hierarchy containing 56 basic human values. It provides a conceptual framework that is culturally universal in its context and structure. The SVS has both theoretical and empirical grounds and has been applied to various domains such as psychology and political science research.

The SVS was organized in a three-level hierarchy, including 4 1st-level "value dimensions," 10 2nd-level "value types," and 56 3rd-level "basic human values." These value types can be visualized in a two-dimensional space where one dimension is defined by the spectrum from conservation to openness to change and the other dimension is defined by the spectrum from self-enhancement to self-transcendence (Schwartz, 1994).

The SVS contains the following 56 basic human values categorized into 10 value types (Schwartz, 1994):

- Power: social power, authority, wealth, preserving my public image, and social recognition.
- Achievement: successful, capable, ambitious, influential, intelligent, and self-respect.
- Hedonism: pleasure, and enjoying life.

- Stimulation: daring, a varied life, and an exciting life.
- Self-direction: creativity, curious, freedom, choosing own goals, and independent.
- Universalism: protecting the environment, a world of beauty, unity with nature, broad-minded, social justice, wisdom, equality, a world at peace, and inner harmony.
- Benevolence: helpful, honest, forgiving, loyal, responsible, true friendship, a spiritual life, mature love, and meaning in life.
- Tradition: devout, accepting portion in life, humble, moderate, respect for tradition, and detachment.
- Conformity: politeness, honoring of parents and elders, obedient, and self-discipline.
- Security: clean, national security, social order, family security, reciprocation of favors, healthy, and sense of belonging.

10. Life Values Inventory (LVI) (Crace & Brown, 1995)

The Life Values Inventory (LVI) is developed by Crace and Brown (1995) to assess values that guide behavior and decision- making. It contains 14 values generated from values literature and has been validated through pilot studies and evaluated by domain experts. The LVI has been used in counseling, therapy, and team development (Brown & Crace, 2002).

The LVI explains values in decision- making process and the satisfaction that results from roles related decisions. It tries to identify the congruence between individual's values and the roles of those individuals in a society and attempts to bridge the gap between work values inventories and general values inventories (Brown & Crace, 2002).

The 14 value items in the LVI are: (1) *achievement*, (2) *belonging*, (3) *concern for the environment*, (4) *concern for others*, (5) *creativity*, (6) *financial prosperity*, (7) *health and activity*, (8) *humility*, (9) *independence*, (10) *interdependence*, (11) *objective analysis*, (12) *privacy*, (13) *responsibility*, and (14) *spirituality*.

11. The Value Framework of Workplace Spirituality (Jurkiewicz & Giacalone, 2004)

Jurkiewicz and Giacalone (2004) proposed a framework of organizational values that promote employees' experience of transcendence through the work process. The values selected in the framework are largely based on an intuitive basis culled from the theoretical work on workplace spirituality and have a positive impact on employee and organizational performance. Jurkiewicz and Giacalone (2004) argued that varying degrees of values of workplace spirituality can be recognized in an organization through its work process, policies, and practices.

The values proposed by Jurkiewicz and Giacalone (2004) are: (1) *benevolence*, (2) *generativity*, (3) *humanism*, (4) *integrity*, (5) *justice*, (6) *mutuality*, (7) *receptivity*, (8) *respect*, (9) *responsibility*, and (10) *trust.*

12. Value Sensitive Design (VSD) (Friedman et al., 2006)

Value Sensitive Design (VSD) was created by Friedman (2006) for examining human values implicated in technology design. It was derived from an integrative and iterative tripartite methodology consisting of conceptual, empirical, and technical investigations and has been applied to human-computer interaction and information science.

The VSD not only focused on the usability principles that underpinning the design of technology but also accounts for the ethical values in a principled and comprehensive manner throughout the design process. In contrast to traditional criteria of system design which is focused on usability, reliability, and correctness, the VSD emphasized the needs for human values with ethical import as a central design criterion (Friedman et al., 2006).

Key values the VSD identified for design and use of technology are: (1) *human welfare*, (2) *ownership and property*, (3) *privacy*, (4) *freedom from bias*, (5) *universal usability*, (6) *trust*, (7) *autonomy*, (8) *informed consent*, (9) *accountability*, (10) *courtesy*, (11) *identity*, (12) *calmness*, and (13) *environmental sustainability*.

Bibliography:

1. Allport G., Vernon P. & Lindzey G. Study of values. Boston: Houghton Mifflin // Australian Journal of Political Science, 1960, no.33, p.363-380.
2. Brown D. & Crace R.K. Life values inventory: Facilitator's guide, 2002. Retrieved February 19, 2010 from http://www.lifevaluesinventory.com
3. England G.W. Personal value systems of American managers. - Academy of Management, 1967.
4. Hofstede G. Culture's consequences: International differences in work related values. - Beverly Hills, CA: Sage, 1980.
5. Scott W.A. Values and Organizations: A Study of Fraternities and Sororities. - Chicago: Rand MCNally, 1965.

Prezentat la 27.06.2012

ASPECTE ALE TERMINOLOGIEI ECOLOGICE

Dorina MACOVEI**, **Olga DUHLICHER

Catedra Limbi Germanice

The expansion of new fields of knowledge and modern technologies has an increasingly important impact on the development and the evolution of terminological systems of languages. Thus, ecological terminology, as a part of this field, is continuously changing and undergoes the same processes that belong to the common language, such as: synonymy, antonymy, polisemy, homonymy, and others. Moreover, the ecological terminological system is an open system which allows the penetration of new terms by various ways, for instance: the connection with the common language, the influence of foreign languages, etc.

Dezvoltarea dinamică a ştiinţei şi tehnicii în epoca modernă, creşterea schimburilor interculturale şi acumularea de cunostinţe din diverse domenii speciale au determinat apariţia şi dezvoltarea terminologiei. Prin urmare, terminologia este o disciplină a lingvisticii care se ocupă de termenii din limbajele de specialitate, de modul lor de formare, de evoluţia lor şi de modul de intrebuinţare [1]. Comparând însă procedeele de care dispune lexicul comun al unei limbi, pe de o parte, şi terminologiile specializate, pe de altă parte, în sporirea sau înnoirea inventarelor lor, se poate uşor observa că cele două domenii urmează, în linii generale, aceleaşi căi. Însă, termenii de specialitate se disting în anumite privinţe de cuvintele limbajului comun:

- Au o destinaţie precisă şi un uz restrâns anumit unui limbaj;
- Au o definiţie clară, exactă;
- Denumesc concepte care se supun unor structuri şi clasificări riguroase;
- Se formează în rezultatul unui proces conştient şi dirijat;
- Nu au conotaţie emoţional afectivă;
- Sensul lor este independent de context;
- Se împrumută cu uşurinţă dintr-o limbă în alta [2].

Termenul ecologic reprezintă o variantă a termenului de specialitate şi se caracterizează prin trăsăturile expuse mai sus. Specificitatea semantică a termenului ecologic este dată de către conţinutul unei anumite noţiuni speciale, referitoare la domeniul ecologic, care este fixată printr-un anumit semn în sistemul terminologic dat. Pe de altă parte, specificitatea întrebuinţării termenului ecologic este determinată de funcţia comunicativă a acestuia, avându-se în vedere că termenul ecologic serveşte sferei ecologice de comunicare lingvistică.

Terminologia ecologică este un sistem deschis, în perpetuă dezvoltare, generată de către îmbogăţirea sistemului cu noţiuni din domeniu, ceea ce determină procesul obligatoriu de formare a noi termeni pentru denumirea noilor noţiuni. Aşadar, terminologia ecologică se află într-o continuă mişcare şi nu reprezintă doar o totalitate, o oarecare mulţime de termeni disparaţi, între aceştia existând o serie de legături. Terminologia ecologică se poate reprezenta şi ca o mulţime de termeni organizată sistemic, cum ar fi unităţile nominative, un tot unitar ce prezintă o anumită organizare internă şi în care toate elementele, şi anume – termenii, se află într-o legătură şi acţiune reciproce.

Drept exemplu putem lua termenul *ecosistem***,** care constituie un element al unei structuri ierarhice a biosferei:

- *ecosistem planetar*;
- *biom* (ansamblu a mai multor ecosisteme bine deferenţiate; ex.: pădurea);
- *biom-tip* (subsistem al biomului; ex.: pădurea de foioase);

fiind în acelaşi timp şi un element al unei clasificări:

- *microecosisteme* (baltă, teren cultivat etc.);
- *mezoecosisteme* (lac, pădure, curs de apă etc.);
- *macroecosisteme* (mare, ocean, tundră etc.) [3].

Ca orice sistem terminologic, şi cel ecologic prezintă o serie de trăsături specifice, cum sunt:

1. Relaţia lexicului specializat cu lexicul comun. Terminologia ecologică are dimensiuni colosale. Abundenţa lexicului terminologic în limbajul ecologic se explică prin relaţiile existente între lexicul comun şi cel ecologic, ceea ce face posibilă migrarea unităţilor lexicale dintr-un registru în celălalt. Pe de o parte, vocabularul specializat „atrage" prin specializare şi transfer elemente curente ale lexicului comun. În principal, prin limitarea câmpului obiectual-noţional, cuvintele din lexicul comun pot trece în componenţa lexicului specializat.

De exemplu, cuvântul din lexicul comun „*cenuşă*” (reziduu rămas după arderea unui corp; pulbere, praf) [4] trece în lexicul specializat modificându-şi parţial sensul:

1. *cenuşă acidă,*
2. *cenuşă zburătoare,*
3. *cenuşă de vulcan* [4].

Sau, cuvântul „*prag*” (partea de jos, orizontală, a unui toc de uşă sau a unei porţi, puţin mai ridicată de la pământ, peste care se trece la intrare şi la ieşire) [5] care capătă noi conotaţii:

1. *prag biologic,*
2. *prag de acţiune,*
3. *prag de alertă,*
4. *prag de dăunare,*
5. *prag de nocivitate,*
6. *prag economic de dăunare,*
7. *prag termic* [4].

Pe de altă parte, el împrumută altor arii lexicale termeni, care pot fi supuşi unei alte specializări sau unui nou transfer metaforic:

a) *a polua*

1. a infecta, a vicia mediul înconjurător cu diverse substanţe nocive

capată sens nou:

2. *a profana, a murdări;*

b) mediu

1. natura înconjurătoare alcătuită din totalitatea factorilor externi în care se află fiinţele şi lucrurile

2. *(în practicile oculte)* Persoană dotată cu spirite, servind ca intermediar între spirite şi cei vii.

3. *cale, chip, fel, formă, manieră, metodă, mijloc, mod, modalitate, posibilitate, procedare, procedeu, procedură, putinţă, sistem* [5].

Această determinologizare, întrebuinţare a termenilor specializaţi în limbajul uzual cotidian, este numită de Robert Galisson „banalizare lexicală” [6].

2. Relaţia lexicului ecologic cu alte dicipline. Un număr mare de termeni ecologici şi de termeni împrumutaţi din alte domenii ale ştiinţei (ca, de exemplu, biologie, geografie, psihologie, fizică etc.) sunt termeni interdisciplinari. Terminologia ecologică interacţionează strâns cu multe alte sisteme terminologice specializate. În consecinţă, terminologia ecologică se îmbogăţeşte cu un anumit număr de termeni împrumutaţi ce sunt folosiţi nu doar în mediul ecologic, ci şi în alte câteva domenii de activitate, de exemplu:

„Economie” – ansamblul activităţilor umane desfăşurate în sfera producţiei, distribuţiei şi consumului bunurilor materiale şi serviciilor – a fost împrumutat de terminologia ecologică, căpătând de această dată conotaţii noi: *economia naturii, economia protecţiei mediului natural, economia resurselor naturale, economie ambientală, economie ecologică, economie noosferică* [4].

Criză, crize, s. f. **1.** Manifestare a unor dificultăţi (economice, politice, sociale etc.); perioadă de tensiune, de tulburare, de încercări (adesea decisive) care se manifestă în societate [5]; a dezvoltat sensuri noi:

Criză ecologică, criză energetică, criză industrială [4].

Sunt foarte frecvente şi cazurile când un termen ecologic migrează în mai multe sisteme terminologice, de exemplu:

Fulger, fulgere, s. n. **1.** Fenomen atmosferic care constă într-o descărcare electrică luminoasă produsă între doi nori sau în interiorul unui nor [7], devine:

răzbói-fúlger s.n.
tren-fúlger s.n.
convorbíre-fúlger s.f. Discuţie rapidă;
intervíu-fúlger s.n. Interviu luat rapid;
spălătoríe-fúlger s.f. Spălătorie rapidă;
turnéu-fúlger s.n. Turneu de foarte scurtă durată [5].

3. Terminologia ecologică se află în dezvoltare continuă, ceea ce contribuie la îmbogăţirea lexicului specializat al acestei discipline. Situaţie ce se datorează unui număr de factori extraligvistici, cum ar fi lupta pentru protecţia mediului ambiant, care a devenit una dintre problemele actuale. Odată cu dezvoltarea tehnologiilor şi a vieţii economice, atmosfera în care trăim este supusă riscului de poluare şi distrugere. Iată de ce, tot mai des se vorbeşte despre aceasta şi se întreprind acţiuni pentru protecţia mediului înconjurător.

Acest fapt generează apariția termenilor noi în lexicul specializat al ecologiei. O ilustrare elocventă în acest sens este cuvântul *„ecotourism"* care datează din 1989 [7].

4. Un alt aspect nu mai puțin important al terminologiei în cauză este ***influența limbilor străine***, în special a limbii engleze. Acestă influență asupra limbajului terminologic se realizează cu precădere prin împrumutarea unor termeni strict specializați, care sunt, de regulă, monosemantici. Cei mai noi termeni apăruți în limbajul de specialitate care nu şi-au găsit echivalente în limba română îşi păstrează varianta din limba sursă:

„Green Peace" (din engl. = „pacea verde"), *Umwelt* (în germ. *Umvelt* = mediu înconjurător), *smog* (din engl. *Smog, smoke* – fum, şi *fog* – ceață, pâclă), *skimming* (din engl. *Skimming* – îndepărtare, spumă îndepărtată, înlăturare) [6].

Motivul acestei tendințe nu este o dorință a specialiştilor din domeniul ecologiei sau a vorbitorilor de limbă română de a utiliza termeni englezi sau francezi, ci pur şi simplu insuficiența vocabularului de specialitate al limbii receptoare, imposibilitatea de a exprima în română noile concepte apărute în acest domeniu cu o dezvoltare atât de dinamică. În fața imposibilității de a exprima un anumit conținut nou, împumutul constituie o soluție rapidă a problemei. Este vorba despre un împrumut dictat de necesitate. Mai departe, uzul va fi acela care va determina acceptarea sau respingerea lui ulterioară.

5. Deşi au un caracter specific, indiferent dacă sunt împrumutați sau nu, ***termenii ecologici se supun unor procese comune ca şi celelalte cuvinte din limbajul comun:*** *sinonimie, antonimie, polisemie, omonimie* [5].

a. *Sinonimie*. Cultura şi limba, ca expresie a culturii, impun un anumit decupaj în percepția realității, care diferă de la un popor la altul, o manieră proprie de conceptualizare. Să luăm sintagma „*planning familial*" care a fost preluată din limba engleză şi care a cunoscut şi alte sinonime, ca: „*planificarea familiei*", „*planificare demografică*" [6]. Recurgerea la utilizarea acestor sintagme sinonime permite integrarea noului concept într-un ansamblu lingvistic ale cărui elemente sunt deja cunoscute şi nu pun probleme de înțelegere.

b. Ca şi în domeniul lexicului comun, există, de asemenea, şi fenomene de opoziție, *antonimie*. Noțiunile contradictorii au calitatea de a se nega reciproc în mod global, fără a admite intermiedieri, de exemplu: *aerob, -ă, aerobi, -e,* adj. (Despre microorganisme) Care nu poate trăi fără oxigen; aerobiotic; şi *anaerob, -e, anaerobi, -e,* adj. Care este capabil să trăiască într-un mediu lipsit de oxigen; anaerobiotic [6].

c. *Omonimia* constituie un alt fenomen întâlnit în terminologia ecologică. Evoluția divergentă a sensurilor unui cuvânt polisemantic poate duce la ruperea verigii de legătură dintre acestea, astfel încât ajung să funcționeze ca omonime. Acesta este şi cazul cuvintelor care nu au trăsături semantice comune, fiind, de aceea, considerate cuvinte distincte, nu sensuri ale aceluiaşi cuvânt. De exemplu: *„homosferă":*

1. Homosferă (din lat. *Homos* – prefix cu sensul „acelaşi", „uniform", „similar", „comun", şi „*sphaira*" – sferă) – Strat inferior al atmosferei, situat între sol şi altitudinea de 100 km, în care co*nstituenții principali (azotul şi oxigenul) rămân în aceleaşi proporții;*

2. Homosferă (din lat. *Homo* – om, şi sferă) sfera umană [6].

d. Deseori întâlnim la termenii ecologici proprietăți de a avea mai multe semnificații (*polisemie*); de ex., cuvântul „*gaz*", a cărui semnificație poate fi dezambiguizată de context:

gaz, -e 1) Substanță în stare fluidă, cu densitate mică, expansibilă şi compresibilă, care ia volumul şi forma spațiului disponibil;

2) Substanță lichidă obținută prin distilarea petrolului şi folosită drept combustibil [5].

În concluzie, am putea menționa ca lexicul specializat ce aparține domeniului ecologic este un sistem deschis şi în dinamică continuă. Este un sistem care posedă aspecte specifice atât lexicului specializat, cât şi celui comun, de aceea studiul terminologiei din acest domeniu va fi întotdeauna o problemă actuală.

Referințe:

1. Bidu-Vrînceanu A. Structura vocabularului limbii române contemporane. - Bucureşti, 1986; Pitar M. Manual de Terminologie şi Terminografie. - Timişoara, 2009.
2. Vascenco V. Probleme de Terminologie Lingvisică. - Bucureşti, 1975.
3. http://www.scritube.com/geografie/ecologie/Ecosistemul1351819149.php
4. Dediu I. Tezaurul terminologic al Ecologiei. - Chişinău, 2010.
5. http://dexonline.ro/
6. Galisson R. Recherche de la lexicologie descriptive: la banalization lexicale. - Paris: Nathan, 1978.
7. www.etymonline.com

Prezentat la 21.06.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

CONSIDERAȚII PRIVIND PROBLEMELE TERMINOLOGICE ALE ASPECTUALITĂȚII ÎN LIMBA GERMANĂ

Elvira GURANDA

Catedra Filologie Engleză

The article investigates the German scholars' opinions on the functional-semantic category of aspectuality and its basic concepts in German language.

The author describes the way the category of aspectuality is treated in linguistics, distinguishing basic components of this category: aspect and the mode of action. It also demonstrates the influence of Slavic studies research of aspectuality issue on German scholars' theories of aspectuality in German language. This study reveals the rich spectrum of concepts on modes of action classification possibilities in German language and some of them are highlighted.

În ultimele decenii, problema privind organizarea şi funcționarea vorbirii, studierea modului şi caracterului desfăşurării acțiunii în enunțare a devenit o preocupare constantă în mediul lingviştilor. Acest interes a servit drept imbold la dezvoltarea aspectualității, pe care Iu.Maslov o defineşte ca ramură a ştiinței despre structura şi semantica gramaticală a limbii ce studiază categoria aspectului verbal (în terminologia internațională „aspect") şi, mai pe larg, toată sfera aspectualității [1]. Precum se ştie, sfera aspectualității include categoria gramaticală a aspectului şi noțiunea de mod de acțiune, care sunt într-o corelație strânsă în plan funcțional-semantic. Cu studierea acestor probleme în diferite limbi s-au ocupat zeci de cercetători: Bondarko (1967), Schmidt (1973), Avilova (1976), Maslov (1984), Schwall (1991), Ehrich (1992), Nubler (1992), Trost (1994), Jung (1996), Breu (2000), Gruber (2000) şi alții. Totuşi, până în prezent, lingviştii au diverse opinii privind noțiunile de bază ale aspectualității: aspect şi mod de acțiune.

Categoria aspectualității este frecvent studiată ca una dintre componentele complexului universal aspectual-temporal ce caracterizează specificul desfăşurării acțiunii verbale. După Iu.Maslov (1984) şi A.Bondarko (1983, 1987), aspectualitatea, fiind una dintre cele mai răspândite categorii în limbile lumii, posedă un caracter mai universal decât categoria temporalității. A.Bondarko, elaborând teoria gramaticii funcționale, concepe aspectualitatea în plan larg şi include în această noțiune nu doar categoria gramaticală a aspectului, dar şi alte mijloace ale limbii ce exprimă sensuri aspectuale în vorbire, în context. Deci, după A.Bondarko, aspectualitatea poate fi concepută nu doar ca indiciu categorial semantic, prin care se caracterizează desfăşurarea acțiunii în timp, dar şi ca câmp funcțional-semantic (CFS) constituit conform acestui criteriu [2].

Câmpul funcțional-semantic prezintă în sine sistemul mijloacelor morfologice, sintactice, lexicale şi de derivare ale limbii ce au o funcție comună şi se bazează pe o anumită categorie semantică. Aşadar, o anumită categorie semantică sau un invariant semantic, îmbinând mijloacele limbii de diferite niveluri şi condiționând interacțiunea lor, formează baza câmpului funcțional-semantic. Categoria semantică complexă a aspectualității, indicând particularitățile desfăşurării şi distribuirii acțiunii în timp, îl caracterizează după asemenea parametri semantici, precum *durata acțiunii, multiplicitatea, faza, rezultatul şi intensitatea acțiunii.*

Modurile de exprimare de diferite niveluri ai parametrilor semantici, care constituie categoria aspectualității, pot fi analizate în calitate de câmp funcțional-semantic (CFS) cu o structură complicată, constituită din nucleu şi periferii. În centrul, în nucleul CFS al aspectualității, se situează verbul ce exprimă diferite sensuri aspectuale cu ajutorul mijloacelor sale morfologice, sintactice, de derivare şi lexicale. Periferia CFS a aspectualității o constituie diverse mijloace lexicale, de exemplu: adverbele temporale, grupele prepoziționale, expresiile frazeologice ş.a. Mijloacele de exprimare a aspectualității, ale nucleului şi cele periferice, formează modul de exprimare a sensurilor aspectuale, completându-le şi concretizându-le.

Noțiunile de bază ale aspectualității sunt aspectul şi modul de acțiune (Aktionsart). Considerăm că pentru concretizarea bazei teoretice a oricarei cercetări în domeniul aspectualității sunt necesare determinarea şi delimitarea acestor categorii.

Aspectul este categoria care poate fi stabilită în diferite limbi, precum timpul şi modul. După A.Bondarko, aspectul este o categorie funcțional-semantică ce caracterizează desfăşurarea acțiunii şi se exprimă prin mijloace morfologice, de derivare şi lexicale [3]. Bernard Comri a formulat astfel o definiție generală a aspectului: „aspectele – diverse moduri de analiză a structurii temporal-interne a situației" [4].

Pentru prima dată, problemele aspectului, precum şi definiţia acestuia, au fost fundamentate în cercetările lingviştilor slavi, deoarece în limbile slave aspectul este o categorie gramaticală. În limba rusă, de exemplu, contrapunerea aspectului perfectiv celui imperfectiv este strict gramaticalizată, şi anume: categoria aspectului trebuie să se exprime în orice formă verbală.

Noţiunea de aspect, caracteristică limbii ruse, a fost tradusă în limba franceză prin cuvântul „aspect". N.Greci (1829), traducând gramatica rusă în limba franceză, întrebuinzează acest termen pe larg, concepând prin el nu doar aspectul morfologic, dar şi diverse fenomene ale limbii, care mai târziu în lingvistica generală sunt denumite „mod de acţiune". K.Brugmann (1904) introduce noţiunea de „Aktionsart", prin care denumeşte anume modul de desfăşurare a acţiunii verbale.

Pentru prima dată, o distincţie principială între noţiunile „aspect" şi „mod de acţiune" îşi găseşte reflectare în lucrările lui S.Agrell. Cercetătorul semnifică prin termenul „mod de acţiune" funcţiile semantice ale verbelor prefixate (la fel şi unele verbe neprefixate, precum şi formaţiunile sufixale), care precizează modul de realizare a acţiunii [5].

În aspectologia modernă, noţiunile „aspect gramatical" şi „mod de acţiune" reprezintă părti componente ale categoriei aspectualităţii şi sunt strict delimitate.

În lingvistică sunt prezentate diverse puncte de vedere referitor la esenţa aspectului gramatical: este oare aspectul gramatical gramaticalizat prin exprimarea acţiunii perfective ori imperfective, sau aspectul este, în general, orice caracteristică gramaticalizată a modului de desfăşurare a acţiunii? În dependenţă de conceperea esenţei aspectului gramatical se evidenţiază, de regulă, două păreri fundamentale.

Unii lingvişti, precum N.Avilova, V.Vinogradov, A.Leonard, C.Fuks, consideră că esenţa aspectului constă în exprimarea opoziţiei: atingerea sau neatingerea unei limite abstracte la desfăşurarea acţiunii. Aspectul perfectiv denotă că această limită este atinsă, şi anume – că acţiunea este terminată, iar aspectul imperfectiv are sensul neatingerii limitei abstracte, deci indică neterminarea acţiunii. La determinarea esenţei aspectului V.Mighirin aplică noţiunea de cuprindere completă sau incompletă a obiectului în acţiune. Cercetătorul defineşte trecerea acţiunii de la o stare la alta prin cuprinderea sau necuprinderea unui ciclu anumit [6]. Aplicând noţiunea de limită, lingviştii pun frecvent semnul egalităţii între limita şi graniţele procesului. Totuşi, limita internă a acţiunii presupune limita după care acţiunea, iepuizându-se, se termină. Această limită are parametrii cantitativi, calitativi şi spaţiali ai obiectului, asociaţi cu el. Diferenţierea după acest criteriu prezintă în sine aspectualitatea *calitativă.*

Pentru reprezentanţii celui de-al doilea punct de vedere, esenţa aspectului constă în exprimarea integrităţii sau neintegrităţii acţiunii (Iu.Maslov, A.Bondarko, M.Şeleakin, A.Isacenko, N.Telin, H.Melig). Aspectul perfectiv indică integritatea acţiunii, iar cel imperfectiv – neintegritatea acţiunii. După H.Melig, esenţa diferenţei aspectuale se determină prin marcarea deixisului extern sau intern. Marcantul celui dintâi este aspectul perfectiv, fiind determinat de indiciul pozitiv de integritate, iar pentru cel de-al doilea marcantul este aspectul imperfectiv, condiţionat de indiciul negativ al integrităţii [7].

Conform savantului A.Bondarko, sensul de integritate şi atingerea limitei sunt în corelaţie şi se condiţionează reciproc [8]. Integritatea acţiunii înseamnă continuitatea procesului de desfăşurare a acesteia. Spre deosebire de forma aspectului perfectiv, forma aspectului imperfectiv exprimă durata nelimitată a unui proces unitar. Diferenţierea după acest criteriu prezintă în sine aspectualitatea *cantitativă* [9].

Aspectualitatea calitativă şi cantitativă denotă caracteristicile fundamentale ale câmpului funcţional-semantic al aspectualităţii, ai cărui componenţi corespund acestor două criterii.

Cercetările slaviştilor referitor la problemele aspectualităţii, diferenţierea categoriilor „Aspect" şi „Aktionsart" au avut o mare influenţă la interpretarea acestor categorii de către lingviştii germani. Datorită faptului că la determinarea categoriei aspectului slaviştii indicau prezenţa noţiunii de limită pentru aspectul perfectiv şi lipsa acestei limite pentru aspectul imperfectiv, germaniştii au aplicat-o şi pentru limbile germanice. Părerea că în limbile germanice sensurile aspectuale sunt „absorbite" de categoria timpului şi reflectă împreună complexe temporal-aspectuale nu a avut iniţial succes în discuţiile despre evidenţierea în limba germană a categoriei gramaticale a aspectului. Astfel, J.Grimm, V.Streitberg, L. Zütterlin, O.Behagel şi M.Deutschbein recunoşteau prezenţa aspectului în limba germană şi raportau verbele „perfective" de tip *kommen, verblühen* la verbele aspectului perfectiv, iar cele „imperfective" de tip *gehen, blühen* – la verbele aspectului imperfectiv. R.Mureasov explică această interpretare greşită în baza extrapolării termenilor aspectologiei ruseşti în sistemul verbului german [10]. După părerea lui Iu.Maslov, aceşti lingvişti „nu au

remarcat diferenţa esenţială de conţinut dintre perfectivitatea şi limita acţiunii verbale în limbile germanice şi în baza aceasta se recunoştea existenţa aspectului în limba germană”. Despre interpretarea eronată a lui W.Streitberg şi a adepţilor săi menţionau în lucrările lor B.Delbrück (1987) şi alţi cercetători. Totuşi, încă timp îndelungat, mulţi germanişti refereau limba germană la limbile ce posedă categoria aspectului. Încheierea acestor dezbateri s-a produs prin lucrarea lui E.Hollmann (1937), în care se nega prezenţa aspectului în limba germană, dar se evidenţia noţiunea de mod de acţiune (Aktionsart). O diferenţiere evidentă între noţiunea de aspect şi cea de mod de acţiune (Aktionsart), făcută de S.Agrell, a impulsionat studierea detaliată a modurilor de acţiune în limba germană.

Totuşi, concepţiile germaniştilor privind oportunitatea evidenţierii modurilor de acţiune în limba germană, clasificarea lor şi modurile de exprimare diferă considerabil de la o opinie la alta. Unii neagă existenţa, în limba germană, nu doar a categoriei aspectului, dar şi a categoriei „Aktionsart” (Steinitz 1981); alţii pun la îndoială necesitatea evidenţierii modurilor de acţiune în limba germană (Glinz, 1961; Balin, 1969; Brinkmann, 1971). H.Brinkmann, de exemplu, presupunând că în limba germană lipseşte sistemul mijloacelor de exprimare ale aspectului, introduce noţiunea de „Sehweisen” (punct de vedere”) [11]. La un alt punct de vedere aderă cercetătorii P.Polenz, V.Flämig şi alţii, care nu doar că recunosc prezenţa acestor mijloace de exprimare ale aspectului în limba germană, dar şi consideră că modurile de acţiune sunt pe cale să se gramaticalizeze (auf dem Wege, Grammatik zu werden) [12].

După conţinutul său, G.Paul consideră categoria „Aktionsart” apropiată de categoria aspectului proprie verbului în limbile slave şi, ca rezultat, diferenţiază în limba germană două tipuri şi două grupe de verbe: verbe *perfective* (perfektivische Verben und perfektive Aktionsart) şi verbe *imperfective* (imperfektivische Verben und imperfektive Aktionsart) [13].

O interpretare explicită a problemei aspectualităţii în limba germană o atestăm la S.Andersson (1972). Ca şi Agricola (1970), S.Andersson întrebuinţează pentru ambele categorii, *Aktionsart* şi *Aspect*, o noţiune generală de „Aktionalität”. Prin urmare, deducem înrudirea între categoriile *Aktionsart* şi *Aspect*. După S.Andersson, indiciul categoriei *Aktionsart* este „Grenzbezogenheit”. Astfel, de exemplu, lingvistul atribuie verbul *trennen* verbelor perfective (grenzbezogenen), întrucât acţiunea exprimată de verb tinde spre o limită oarecare (Grenze), după care vine starea de „des Nicht-mehr-Zusammenhängens” („separării”). Verbul *tragen*, dimpotrivă, este verb imperfectiv, deoarece acţiunea exprimată de el nu este îndreptată spre atingerea limitei, deci acţiunea nu poate fi considerată terminată („terminativ”). Aceasta, însă, nu exclude ideea că, într-un anumit context, acest verb poate exprima o acţiune terminată. După indiciul „Grenzbezogenheit”, S.Andersson subdivizează verbele în trei grupe [14]:

a) din prima grupă fac parte verbele lexematice *perfective* (lexematisch grenzbezogene), adică verbele care indică, indiferent de contextul acţiunii, o oarecare limită şi care tind spre atingerea unui scop, de exemplu: *trennen, abschreiben, eintreten, weggehen, sterben*. Verbele care exprimă modurile de acţiune faziale (Phasenaktionsarten) formează subgrupa verbelor lexematice perfective.

b) a doua grupă este constituită de verbele lexematice *imperfective* (lexematisch nicht grenzbezogene), care determină acţiunea ce nu are limită, de exemplu: *arbeiten, suchen, lieben, schlafen, sitzen*;

c) a treia grupă include verbele lexematice *neutrale*, care, în dependenţă de context, pot indica atât perfectivitatea, cât şi imperfectivitatea acţiunii, de exemplu: *bauen, fahren, fliegen, gehen, kriechen.*

Cazurile când indiciul „Grenzbezogenheit” al verbelor lexematice neutrale sau al verbelor imperfective se manifestă în context sunt numite de S.Andersson „rektionelle Grenzbezogenheit”, şi aceasta apare la întrebuinţarea verbului lexematic neutral însoţit de un complement „Ergänzung”, de exemplu: *ein Haus bauen, Eier kochen, in die Stadt fahren*. „Rektionelle Grenzbezogenheit” este posibilă şi pentru verbele lexematice imperfective.

Acelaşi S.Andersson analizează, în mod analogic cu categoria „Aktionsart”, în limitele noţiunii generale „Aktionalität”, şi categoria „Aspekt”. Dacă la determinarea noţiunii „Aktionsart” decisivă este dihotomia grenzbezogen/ nichtgrenzbezogen (perfectivitate/imperfectivitate), atunci pentru caracteristicile categoriei „Aspekt” germanistul consideră determinant indiciul de atingere sau de neatingere a limitelor acţiunii („Erreichung”/ „Nichterreichung” einer Grenze der Handlung), în conformitate cu delimitarea verbelor în perfective şi imperfective. Astfel, S.Andersson transpune categoria „Aspekt” din limba rusă în limba germană, ceea ce se explică prin orientarea practică a cercetării, având ca scop redarea aspectului rusesc prin mijloacele limbii germane.

Deşi majoritatea germaniştilor înţeleg prin categoria Aktionsart caracteristica desfăşurării procesului în raport cu timpul şi conţinutul, nu există o clasificare unică a modurilor de acţiune în limba germană. Astfel, M.Deutschbein şi H.Renicke, în dependenţă de caracteristicile desfăşurării procesului, clasifică verbele în: *incoative* (Inchoativum/ Ingressivum), *progresive* (Progressivum), *continuative* (Kontinuativum), *concluzive* (Konklusivum), *efective* (Effektivum) şi *rezultative* (Resultativum) [15,16].

Analizând categoria „Aktionsart" drept caracteristică a procesului după conţinut, W.Jung evidenţiază următoarele grupe de verbe:

– *cauzative* (kausative oder faktive Verben), de exemplu: *sprengen, verschwenden, senken;*
– *iterative* (iterative oder frequentative Verben), care indică repetarea periodică a procesului, de exemplu: *flattern, streicheln, plätschern;*
– *diminutive*, care indică diminuarea acţiunii, de exemplu: *lächeln, tänzeln, hüsteln;*
– *intensive*, de exemplu: *saufen, sausen, rasen* [17].

G.Helbig, concepând prin „Aktionsart" desfăşurarea evenimentelor, diferenţiază procesele în raport cu timpul (început, continuare, stare tranzitivă, desăvârşire şi sfârşit). La fel ca şi W.Jung, gramatistul analizează şi partea de conţinut a celor întâmplate (îndemn, intensitate, iterativitate şi diminuitate). Cu referire la natura „Aktionsart", G.Helbig împarte toate verbele în două grupe mari gramaticale: *durative* (imperfective) şi cele *perfective*. Primei grupe (durative/imperfective) gramatistul atribuie verbele care indică procesul celor ce se întâmplă sau mersul întâmplării, fără indicarea restricţiilor temporale, de exemplu: *arbeiten, schlafen, blühen.* Verbele perfective limitează mersul procesului după timp sau reflectă trecerea de la o acţiune la alta, de exemplu: *aufblühen, verblühen, einschlafen* [18].

În general, concepţiile cercetătorilor germanişti în ceea ce priveşte delimitarea modurilor de acţiune faziale de cele nefaziale coincid. O asemenea delimitare a modurilor de acţiune o atestăm la I.Erben, care clasifică sensurile acţionale după cum urmează: *începutul acţiunii* (Beginn), *durata* (Dauer), *desăvârşirea* (Vollendung), *intensitatea* (Intensivität) şi *iterativitatea* (Wiederholung) [19].

Principiul divizării modurilor de acţiune în *faziale* şi *nefaziale* îl aplică şi W. Flämig [20]. Cercetătorul atribuie modurilor de acţiune faziale cel durativ, atunci când durata acţiunii nu este limitată în timp, şi cel terminativ, caracterizat prin limitarea duratei în timp sau prin trecerea într-o altă stare. W.Flämig diferenţiază modul de acţiune terminativ la faza incipientă şi la cea finală ale acţiunii. Începutul şi sfârşitul fazei poate apărea brusc (Ingressivum: *entflammen*, Egressivum: *platzen*) sau gradual (Inchoativum: *verblühen*, Konklusivum: *verblühen*). Modul de acţiune ce indică un rezultat este numit de W.Flämig „Effektivum", de exemplu: *erschlagen*. Germanistul divizează modurile de acţiune nefaziale în *iterative* (Iterativum) – *flattern*; *intensive* (Intensivum) – *schnitzen* şi *diminutive* (Diminutivum) – *lächeln.* Abordarea de către W.Flämig a conceptului despre modurile de acţiune şi clasificarea lor a fost preluată şi expusă în gramaticile limbii germane Helbig & Buscha (1972) şi Heidolph, Flämig & Motsch (1981).

În „Aspectologia comparată a limbilor ruse şi germane" (1979) sub redacţia lui B.Balin, autorii, de asemenea, se bazează pe corelaţia dintre sensurile faziale ale modurilor de acţiune, care, la rândul lor, interacţionează cu indiciul universal semantic perfectiv/imperfectiv [21].

Studierea minuţioasă a surselor ştiinţifice axate pe problema aspectualităţii în limba germană ne permite să concluzionăm că dintre aceste două componente de bază ale categoriei funcţional-semantice ale aspectualităţii, „Aspekt" şi modul de acţiune (Aktionsart), anume ultima se află în centrul atenţiei germaniştilor. Spectrul mare de concepte despre modurile de acţiune/Aktionsarten, clasificarea lor, propusă în lingvistica germană despre aspectualitate, este prezentată pe larg: de la grupele de verbe pur *semantice* până la cele *categorial-aspectuale*. Diversitatea opiniilor referitor la modurile de acţiune/Aktionsarten se explică prin natura plurivalentă a obiectului. Încercările de a deduce o clasificare unică a modurilor de acţiune duce la reflectarea neclară a realităţii lingvale, deoarece eliminarea ambiguităţilor are loc în cadrul macrocontextului, adică nu în cadrul frazei, ci în afara limitelor ei [22].

Referinţe:

1. Маслов Ю.С. Очерки по аспектологии. - Ленинград: Изд-во. ЛГУ, 1984/2004, с.5.
2. Бондарко А.В. Теория функциональной грамматики. Введение. Аспектуальность. Временная локализация. Таксис. - Москва: УРСС, 2001, с.84.
3. Бондарко А.В., Буланин Л.Л. Русский глагол. - Ленинград: Просвещение, 1967, с.50.
4. Comrie B. Aspect. - Cambridge: Cambridge University Press, 1976, p.3.

5. Агрелль С. О способах действия польского глагола // Вопросы глагольного вида / Под ред. Ю.С. Маслова. - Москва: Изд-во иностранной литературы, 1962, с.36.
6. Мигирин В.Н. Язык как система категорий отображения. - Кишинэу: Штиинца, 1973, с.144.
7. Мелиг Х.Р. Семантика предложения и семантика вида в русском языке // Новое в зарубежной лингвистике. - Москва: Прогресс, 1985. - Вып. XV, с.228.
8. Бондарко А.В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии. - Ленинград: Наука, 1983, с.123.
9. Маслов Ю.С. Русский глагольный вид в зарубежном языкознании последних лет // Вопросы русской аспектологии. Семантика и функционирование категории вида русского языка. - Тарту, 1978, с.23.
10. Мурясов Р.З. Некоторые проблемы контрастивной аспектологии // Вопросы языкознания. - Москва: Наука, 2001, № 5, с.96.
11. Brinkmann H. Die deutsche Sprache. Gestalt und Leistung. – Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann, 1971, s.242-248.
12. Ризаев Б.Х. Проблемы немецкой аспектологии. - Ташкент: Укитувчи, 1988, с.34.
13. Paul H. Deutsche Grammatik. Bd. 3, 4, 5. - Halle/Saale: Niemyer, 1957.
14. Andersson S.G. Aktionalität im Deutschen. I. Teil: Die Kategorie Aspekt und Aktionsart. - Uppsala, 1972, s.33.
15. Deutschbein M. Grammatik der englischen Sprache auf wissenschaftlicher Grundlage. 16. - Heidelberg: Quelle Meyer, 1962.
16. Renicke H. Grundlegung der neuhochdeutschen Grammatik. Zeitlichkeit – Wort und Satz. - Berlin: Schmidt, 1962.
17. Jung W. Grammatik der deutschen Sprache. - Leipzig: VEB Bibliogr. Inst, 1966, s.252.
18. Helbig G. Kurze deutsche Graramatik für Ausländer. - Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie, 1997, s.31.
19. Erben J. Abriss der deutschen Grammatik. - Berlin: Akademie Verlag, 1966, s.22-27.
20. Flämig W., Heidolph K. E. Grundzüge einer deutschen Grammatik. - Berlin: Akademie Verlag, 1981, s.276-277.
21. Ризаев Б.Х. Op. cit., p.37.
22. Колшанский Г.В. Контекстная семантика. - Москва: Наука, 1980, с.54.

Prezentat la 30.05.2012

EFICIENȚA COMUNICĂRII SAU COMPETENȚĂ TERMINOLOGICĂ

Nicoleta BAGHICI

Universitatea „Alecu Russo" din Bălți

In the present article the author highlights the conditions which are considered necessary to perform a good translation of legal texts, especially of those applied in the field of international criminal law. The author also tends to classify the Romanian juridical terminology (relying on international penal terminology).We pointed out that the great majority of terms are borrowings from French. Thus, the imposing quantity of juridical terms makes us say that the process of syntagmatic composition is more productive in juridical terminology than in other specialized terminologies. The starting point of the research is the analysis of the nature of law that considerably influences the process of editing and translating legal texts.

Legal translation encounters two major obstacles: the first one refers to the differences in the legal system, and the second one – to the differences in the linguistic system.

The article points out possible ways of solving problems the specialists meet in their translation activity.

Vorbim frecvent despre societatea contemporană ca despre o societate a informației. Această sintagmă se referă atât la omniprezența informației, la creşterea volumului, complexității şi diversității ei, cât şi la dezvoltarea unor noi tehnologii, deosebit de eficiente, de prelucrare şi de difuzare a acesteia. Utilizarea pe scară largă a instrumentelor informatice, care permit accesul aproape instantaneu la informație, indiferent de localizarea pe glob a emițătorului şi a receptorului, are drept consecință globalizarea. În aceste condiții, obstacolele care ar putea stânjeni sau chiar bloca întru totul accesul la informație ar fi lipsa suportului tehnologic, precum şi absența competențelor lingvistice şi de specialitate necesare. Dacă suportul material performant există, pentru a transmite sau pentru a recepta informația trebuie să dispunem de cunoştințe lingvistice şi terminologice. O națiune (şi limba ei națională) nu poate lua parte la dialogul intercultural dacă nu dispune de o terminologie adecvată. În cele ce urmează ne vom referi doar la acest ultim aspect, la modul în care terminologia – şi studiul ei – serveşte comunicarea specializată.

DEX-ul [1] propune pentru *terminologie* următoarele definiții:

1) *terminologie – totalitate a termenilor speciali folosiți în ştiință, tehnică sau în alt domeniu de activitate;*
2) *terminologie ştiințifică – (lingv.) compartiment al lexicologiei care se ocupă cu studiul termenilor* (eng. *Terminology*).

Este omis aici un sens important, consemnat azi în dicționarele altor limbi: acela de disciplină/ştiință de sine stătătoare, dispunând de un obiect propriu, de principii, metode şi direcții proprii de dezvoltare. (De altfel, au avut loc şi întâlniri ştiințifice internaționale consacrate terminologiei ca ştiință/disciplină modernă de studiu. Primul sens, menționat în DEX, este cel mai vechi şi, chiar şi astăzi, cel mai cunoscut. Practici terminologice au existat din cele mai vechi timpuri, conducând, în condițiile dezvoltării sociale şi economice a societății moderne, la constituirea unei doctrine ştiințifice. Terminologia ca disciplină a prins contur în secolul al XIX-lea, în primul rând pentru a răspunde nevoilor crescute de comunicare, cu fidelitate şi precizie, a cunoştințelor ştiințifice şi tehnice.

Intensificarea schimburilor comerciale internaționale, a colaborării în plan tehnologic şi economic, larga circulație a tehnologiilor şi a informațiilor aduc în prim-plan nevoia de standardizare [2].

Din perspectiva rolului pe care terminologia îl joacă în comunicarea specializată, trebuie subliniat faptul că aceasta nu este uniformă, ci cunoaşte particularizări determinate de destinatarul comunicării, funcția sau funcțiile comunicative urmărite, adresarea directă sau medierea mesajului, limba utilizată, consensul legat de terminologia adoptată (standardizare) ş.a.m.d.

Dacă luăm în considerare **funcția** sa, putem observa că discursul ştiințific este în principal referențial [3]. Ştiința surprinde anumite aspecte ale realității, pe care le analizează şi le explică în detaliu, cu o exactitate maximă. Aceasta face ca enunțurile referențiale din textele ştiințifice să poată fi citate şi exploatate şi în alte contexte decât cel originar. Este evidentă coeziunea funcțiilor referențială şi metalingvistică în formularea de legi, principii, teorii etc. sau în stabilirea de ierarhii şi clasificări.

Funcțiile conativă şi fatică se realizează prin elementele de persuasiune implicită din discurs, în măsura în care se urmăreşte înțelegerea unor idei sau fenomene de către receptor. Există o zonă de întrepătrundere între

limba ştiinţei şi cea a literaturii, materializată prin lucrările de popularizare a ştiinţei. Aici se constată tendinţa de utilizare în scopuri euristice a funcţiilor expresivă, conativă şi fatică ale limbajului.

Enunţurile conativ-expresive alternează cu cele care îndeplinesc funcţii referenţial-metalingvistice, contribuind la menţinerea interesului pentru mesajul transmis, precum şi la semnalarea problemelor esenţiale ale acestuia, în vederea receptării sale corespunzătoare.

Transmiterea oricărui mesaj lingvistic implică, totuşi, un act de comunicare interpersonală, deci nici în discursul ştiinţific impersonalitatea nu poate fi absolută. De fapt, fiecare text ştiinţific poartă amprenta personalităţii autorului, chiar în condiţiile în care, în textul ştiinţific, se poate face abstracţie de persoana sa.

În funcţie de **destinatarul** comunicării ştiinţifice, ea se poate realiza: între specialişti, în cadrul procesului didactic – între specialişti şi viitori specialişti, în curs de instruire, între specialişti şi un public mai mult sau mai puţin larg.

Emiţătorul poate comunica fie **direct** – atunci când specialistul este cel care comunică şi adresează mesajul în mod direct destinatarului său, fie **indirect –** atunci când mesajul este mediat de un traducător, un interpret sau un jurnalist ce redactează o lucrare de popularizare a ştiinţei. În acest caz, specialistul nu mai are controlul absolut asupra mesajului său. Legat de **limba** utilizată, comunicarea poate fi **unilingvă**, **bilingvă**…sau chiar **plurilingvă** (în cazul manifestărilor unor foruri ştiinţifice, profesionale sau politice internaţionale, de exemplu). Comunicarea unilingvă poate funcţiona dacă toţi interlocutorii se servesc de limba lor maternă sau dacă adoptă, prin consens, o limbă de comunicare cunoscută de toţi (pentru unii dintre ei, alta decât cea maternă).

De o importanţă deosebită în comunicarea specializată este consensul între interlocutori în ceea ce priveşte **standardizarea** conceptuală şi denominativă.

Eficienţa comunicării (şi a comunicării specializate în mod deosebit) este condiţionată de competenţa terminologică, de cunoaşterea, de folosirea adecvată şi de receptarea corectă a terminologiei.

Terminologia studiază **conceptele**, în intensiunea şi extensiunea lor, pune în evidenţă **relaţiile** logice/ ontologice dintre ele, elaborează, pe această bază, **definiţii** exacte şi indică **termenul** cel mai potrivit pentru denumirea conceptului, permite identificarea precisă a **referenţilor**.

Din punct de vedere funcţional, limba de specialitate constituie baza şi instrumentul cunoaşterii ştiinţifice a lumii. Indiferent de destinatarul mesajului său, un specialist trebuie să dispună şi să utilizeze o terminologie clară, precisă, recunoscută ca atare, nuanţată şi adaptată situaţiei de comunicare. În lipsa ei, funcţiile principale ale comunicării specializate nu se pot realiza. În orice situaţie de comunicare, dar mai cu seamă în cea ştiinţifică (cu un accent deosebit pe procesul didactic), conceptele trebuie bine delimitate, definite şi ierarhizate, termenii aleşi cu grijă şi referenţii identificaţi cu precizie. Pregătirea de specialitate în orice domeniu are la bază însuşirea corectă a terminologiei respective.

Practica terminologică impune asimilarea unor tehnici de documentare, utilizarea instrumentelor informatice, studiul particularităţilor discursului ştiinţific şi tehnic, toate acestea conducând la o mai bună cunoaştere a domeniului abordat.

Creşterea volumului şi a complexităţii comunicării specializate, precum şi sporirea rolului medierii (prin redactare specializată, popularizare, traducere şi interpretare), au pus în lumină nevoia de a avea la dispoziţie termeni fiabili, recunoscuţi, standardizaţi – conform unei norme unanim cunoscute şi recunoscute, astfel încât interlocutorii să poată avea certitudinea că sensul exact al comunicării nu le scapă. Terminologia ca disciplină s-a dezvoltat pentru a răspunde acestei nevoi.

Însă, competenţele în terminologie depăşesc acest cadru şi permit soluţionarea lacunelor lexicale, atât de des întâlnite astăzi: ritmul galopant al progresului ne pune nu de puţine ori în faţa situaţiei de a nu avea la îndemână un termen potrivit pentru a denumi o nouă realitate.

În cazul în care trebuie găsite denumiri pentru conceptele existente în alte limbi, se recurge de obicei la traducere, la împrumut sau – prin combinarea celor două – la calc: utilizarea sistemelor şi programelor Microsoft a adus în Republica Moldova termeni precum *bară de instrumente, casetă de dialog, fereastră, formatare, indentare, monitor, mouse* (ezitare în ce priveşte grafia *mouse* dar şi *maus*)*, link, previzualizare, scalare, site*….

Calcurile din limbajul juridic contribuie la diversificarea şi precizarea exprimării, asigurând totodată un grad sporit de accesibilitate acestui limbaj [4]. Prezenţa calcurilor frazeologice în terminologia juridică actuală se datorează, în principal, traducerilor unor expresii din limba franceză. Se ia dintr-o limbă străină

numai sensul unui termen, iar acest sens nou se atribuie unui cuvânt mai vechi, aparţinând aceleiaşi sfere semantice, din limba care împrumută: cârtiţă (eng. *mole*) 'spion infiltrat', uliu (eng. *hawk*) 'personalitate oficială cu spirit belicos'.

Cel mai des întâlnit constă în împrumutarea sensului şi în copierea, prin mijloacele limbii care împrumută, a formei cuvântului străin: decriminalizare – după eng. *decriminalization*, reluarea (urmăririi penale) – după fr. *reprende*; constrângere (fizică) – după fr. *contraindre*; a contraface – după fr. *contrefaire*; a se sinucide – după fr. *suicider*. Deşi compusele calchiate sunt rare în limbajul juridic actual, putem, totuşi, cita: criminalitatea «gulerelor albe» – după eng. *White collar criminality*.

Din exemplele de mai sus observăm că în limbajul juridic actual calculul lingvistic reprezintă un procedeu restrâns de formare a termenilor de drept.

E bine cunoscută permeabilitatea terminologiei juridice pentru neologismele împrumutate. Pentru a desemna referenţi sau reglementări recent introduse în legislaţia românească, legiuitorul preferă să introducă termeni noi prin împrumut.

Analizând etimologia termenilor din banca noastră de termeni de drept penal şi internaţional penal, observăm un număr considerabil de împrumuturi din franceză. Aceste neologisme au fost adaptate la sistemul fonetic, grafic şi morfologic al limbii române (recidivist < fr. *récidiviste*, prizonier < fr. *prisonnier*, penalist < fr. *pénaliste*, linşaj < fr. *lynchage*, insultă < fr. *insulte*, criminalitate < fr. *criminalité*, coinculpat < fr. *coïnculpé*, şantaj < fr. *chantage*, cazier < fr. *casier*, amendă < fr. *amende*). După asimilarea lor, foarte multe împrumuturi au generat derivaţi şi/sau compuşi terminologici în limbajul juridic. De exemplu, substantivul *şantaj* este un împrumut, dar numele de *agent şantajist* a fost derivat ulterior pe teren românesc. Franceza a avut şi are, în continuare, un rol important în formarea vocabularului juridic. De cele mai multe ori, unele cuvinte în franceză s-au specializat pentru denumirea unor concepte dintr-un anumit domeniu de specialitate şi apoi au fost împrumutate în română doar cu acest sens specializat, deseori, recent şi în franceză.

Însă, majoritatea termenilor juridici împrumutaţi au o etimologie multiplă (delincvent < lat. *delinquens,-ntis*, fr. *délinquant*, it. *delinquente*; tratat < it. *trattato*, lat. *tractatus*, germ. *Traktat*, fr. *traité*; proces (penal) < it. *processo*, fr. *procès*, *processus*, lat. *processus*; procedură (penală) < fr. *procédure*, it. *procedura*, lat. *procedura*; imprudenţă < fr. *imprudence*, lat. *imprudentia*, it. *imprudenza*; complice < fr. şi it. *complice*; avocat < fr. *avocat*, lat. *advocatus*, germ. *Advokat*, it. *avvocato*).

Având la bază dreptul roman, limbajul juridic conţine foarte multe împrumuturi din latină (lege < lat. *lex*, furt < lat. *furtum*). O caracteristică proprie terminologiei juridice sunt expresiile fixe împrumutate din latină fără nici o modificare *(reductio ad absurdum; aberatio causae; aberatio delicti; aberatio ictus; abinitio; abolitio criminis; ab ovo; actioni(e), non natae, non praescribitur; actor incubit onus probandi; a fortiori; ad libitum; aut dare, aut punire; cogitationis poena nemo punitur; damnum emergens; in limine judicii; in limine litis; in personam; in rem; juris et de jure; juris tantum; lato sensu; non reformatio in pejus; restitutio in integrum)*.

Pe lângă împrumuturile latino-romanice (predominante în vocabularul juridic), identificăm, de asemenea, câteva împrumuturi de origine engleză (adaptate integral: lider, miting; în curs de adaptare: agrement, lobby, summit, speaker; xenisme: NATO, FBI). Ca o manifestare a snobismului lingvistic, se observă o tendinţă de **reanglicizare** (revenirea la ortografia etimologică) sub formele *leader*, *meeting*.

Daca este vorba de traducere – fie că este datorată unor specialişti într-un anumit domeniu, vorbitori ai unei limbi străine, aflaţi în situaţia de a utiliza un concept inexistent în limba maternă, sau unor traducători profesionişti – pentru acelaşi termen soluţiile traductive pot fi diferite. În felul acesta apar termeni concurenţi care nu fac decât să îngreuneze comunicarea.

A devenit evident că dezvoltarea terminologiei unei limbi nu este doar o problemă lingvistică, ştiinţifică şi culturală, ci şi una politică [5]. Limbile marilor culturi au exercitat întotdeauna o influenţă deosebită asupra celorlalte. Desigur, nu e cazul nici să acceptăm fără rezerve şi nici să respingem global această influenţă, ci să o folosim în mod inteligent pentru a ne dezvolta propriile mijloace de expresie fără a le altera identitatea. Păstrarea identităţii culturale a unui popor se realizează şi prin cultivarea şi dezvoltarea terminologiei.

Circulaţia termenilor de specialitate, competiţia dintre ei, integrarea lor în cultura unei naţiuni constituie un proces continuu prin care se realizează o osmoză subtilă – în plan lingvistic şi cultural – la scară mondială. Terminologia poate servi la integrarea culturii naţionale în structuri supranaţionale, continentale şi mondiale.

Integrarea şi competiţia sunt, în acest sens, două laturi ale aceluiaşi proces.

Referințe:

1. DEX = Academia Română; Institutul de Lingvistică «Iorgu Iordan» (1998): Dicționarul explicativ al limbii române. - Bucureşti: Univers Enciclopedic, 1998.
2. Busuioc Il. Despre neologisme şi neologie, în UniTerm, Nr. 4/2006,
3. http://www.litere.uvt.ro/uniterm4_2006.htm;
4. Cabré M.T. La terminologie. - Ottawa: Les presses de l'Université d'Ottaw; Paris: Armand Colin, 1998; Cornu G. Linguistique juridique. - Paris: Montchrestien, 1990.
5. Akhmanova O. Linguistic Terminology. - Moscow University Press, 1977.

Prezentat la 29.06.2012

CHARACTERISTICS AND FEATURES OF LEGAL ENGLISH VOCABULARY

Ina VERETINA-CHIRIAC

Germanic Languages Department

În articol sunt abordate caracteristicile, trăsăturile lingvistice ale englezei juridice şi dificultăţile potenţiale care împiedică înţelegerea acesteia. Abordarea se axează pe modul în care caracteristicile generale lingvistice ale englezei juridice, definite în conformitate cu principiile englezei generale, au tendinţa de a se schimba. Complexitatea englezei juridice constă în faptul că aceasta este saturată de legalisme ca: termeni tehnici arhaici, folosirea frecventă a sinonimelor, a expresiilor neclare şi de prisos, precum şi a frazelor lungi şi complexe scrise la diateza pasivă. Fiind un limbaj instrumental, limbajul englezei juridice este diferit de cel al englezei generale. El are propriile caracteristici în gramatică, vocabular şi în logică. Scopul nostru este de a arăta tendinţa de a simplifica atât engleza juridică scrisă, cât şi cea verbală, astfel încât cetăţenii de rând care au slabe cunoştinţe în domeniu să înţeleagă sensul acesteia.

Legal English is one of legal languages. It is the language of the law of England, America, and some other countries whose official language is English. Language is the medium of communication, and of course laws are expressed by language. To know the features and the stylistic characteristics of Legal English is of great significance to learners of Legal English including those who are fond of it, or workers of legal profession, such as lawyers, judges and translators. And of course, knowing the stylistic features will help them learn much more conveniently and efficiently. According to linguists, stylistics is not to list the kinds of styles, but to observe and describe the language features of main styles, that is, the morphological, lexical, syntactic, and textual features. Concerning the morpho-lexical features of legal English we can say that the range of vocabulary is very wide. Large proportion f words are highly formal. There are many archaic words, borrowed words, technical terms. Collocations are those in which synonyms or near-synonyms are combined in binomials. The syntactic features of legal English: adverbial elements are very often coordinated; legal English is highly nominal; the insertion of premodifying elements is restrained; verbal groups used in legal language are notable for the high proportion of non-finites. Long sentence, repetition of lexical items, complete major sentences, complex sentences are another syntactic features that can be met in a legal text. The textual features of legal English are: fewer patterns of spacing (especially old legal English), fewer punctuation, clear logical sequence and initial capitalization.

Legal English is altering like any other register, but in this case calls for swift changes are coming not only from citizens and consumers, but also from legal professionals. Renowned lawyers have begun to understand that clients' needs are of utmost importance in the legal profession, so they stressed the urge for language reform in an attempt to make this obscure and complex language variety plain and easy to understand. In other words, they endeavored to clarify and simplify this register, so that ordinary people could be familiar with the rights and obligations that affected them, as they were entitled to. "Plain English" movement was born as a result. The movement aimed to simplify legal English, prevent it from being the privilege of a small group of people who were either legal experts or legal professionals, and at the same time enable average people to come to grips with the task of comprehending legal texts, which occasionally seemed insurmountable. According to Mellinkoff -the initiator of "Plain English" writing style, the language of the law is characterized by pomposity and wordiness. But it should be understandable for each ordinary citizen. [10, 25] As a result of some researches, Mellinkoff noticed that "Plain English movement" affected only specific transactions regulating the rights and obligations of consumers, which should naturally be stated plainly. It is not affecting statutes or certain branches of law, like the criminal code, although there is a great need for it to be available for ordinary citizens. He listed some examples of terms which ought to be replaced by more familiar forms by means of contrastive pairs:

e.g.:

Pleading – *statement of case*
Minor/infant – *child*
In camera hearing – *in private hearing*
Inter partes – *with notices*
Plaintiff – *claimant*
Writ – *claim form*
Ex parte – *without notice*
Subpoena – witness summons [10, p.34]

We can distinguish two types of legal English: spoken or written media legal English and legal texts. The spoken language varies, from the cross examination of a witness by an attorney, over procedural instructions delivered by judges, to lawyers' interpersonal communication. "Legal texts, on the other hand, consist of case law, law reports and prescriptive legal texts. They comprise international treaties, constitutions, orders, regulations, insurance policies, wills and contracts. Moreover, the spoken language of lawyers is creative, especially when a lawyer addresses the jury, and written legal English is conservative and formal" [5, p.24].

There are some general features specific for Written Legal English. The complexity of these general features of written legal English gave rise to the demands for change. They are:

- **Lexical features:**

"The changing perspective of legal English vocabulary comprises archaic, technical and foreign words and phrases, as well as binomials. However, some of them are unnecessary. It is argued that the choice of words plays an important part in the ultimate goal of carrying out legal writing in Plain English. The avoidance of complex, technical, foreign, redundant, rare, or jargon words and expressions is considered desirable" [9, p.142].

Some authors go beyond this division. For example, Garner considers several types of words in legal prose: fancy words, vague words, euphemisms, timid phrases, empty dogmatisms, and neologisms [6, p.73].

a) Archaisms:

"Archaic words are being used less frequently than other terms, so they became rather obscure in the course of time. The examples include the adverb: *hereinafter*, verb: *darraign*, noun: *surrejoinder*, and adjective: *aforesaid.*

Archaic terms belonging to formal style which are used by lawyers are called legalisms and lawyerisms, such as: *pursuant to* (under, in accordance with), *prior to* (before), *subsequent to* (after), *vel non* (or not, or the lack of it).

The native expressions beginning with: *here* and *there* (therein, hereunder, thereof, thereto) are regarded as rare and obscure in everyday English. There are plenty of suggestions to delete some of the given terms (hereby, hereunder) or replace them with more familiar forms (hereinafter /below, herein /in this Agreement, hereinbefore/ above, hereto/ to this Agreement), which are taking their hold. The same goes for prepositions: *abutting/next to, anterior to/before, prior to/before*" [9, p.149].

b) Technical terms:

"Technical terms or terms of art are pure legal terms. *Tort* is a typical example. Some of them are familiar to laypersons (patent, share, royalty), while others are generally only known to lawyers (bailment, abatement). In the latter case the problem of miscomprehension of legalisms emerged" [9, p.150].

Apart from pure legal terms, there are also common words with uncommon meanings, i.e., polysemous lexemes which have specific meaning within legal English, e.g., "*attachment, action, consideration, execute, party*" [11, p.36]. These are the words legal professionals use as technical terms for their purposes in specific contexts. They are idiosyncratic because they have precise definitions in the domain of legal science. However, a special attention must be paid when legal meaning differs from the general meaning (*consideration, construction, redemption, tender*), or when everyday words are used in apparently peculiar contexts (*furnish, prefer, hold*). Nevertheless, terms of art are different from legal jargon. Words that are not precise enough belong to the legal jargon, which is a specialised language that enables a professional group to communicate quickly and efficiently. In this way internal communication of lawyers is improved, but individual meanings of terms become obscure for non-lawyers, who face the difficult task of deciphering them.

"Legal jargon has a number of specialized terms that lawyers invented to ease their communication, varying from slang or near-slang (horse case) to almost technically precise terms (res ipsa loquitur), but the legal jargon has not reached the level of professional, technical terms. Other examples of the jargon are: *boilerplate clause, corporate veil, bequest, emoluments*" [11, p.52].

Mellinkoff has claimed that legal English contains argot. But what is described by Mellinkoff as argot is what today would be called slang: the language of trade, occupation or profession. Slang is another kind of informal sub-language which is present in law despite the fact that formal and stilted utterances are predominant. Lawyers use shortening (clippings), i.e., short terms within their slang, including: *depo* (deposition), *hypo* (hypothetical example), *punies* (punitive damages), *in pro per* (in propria persona), *rogs* (interrogatories). While the above mentioned examples are informal, other terms, such as: *pro tem* (pro tempore), can be found in the formal language of lawyers [10, p.102].

c) Foreign words:

There is a considerable amount of foreign words and phrases in Legal English, which are mainly of Latin and French origin. Some of them look distinctively strange. "Foreign words derived from Latin or French underwent either the process of **transliteration** or the **direct borrowing process.** The examples of native terms in legal English from the Anglo-Saxon period are: *bequeath, goods, guilt, manslaughter, murder, oath, right, sheriff, steal, swear, theft, thief, ward, witness, writ.* However, foreign words became overwhelming. Latin introduced the practice of using the following expressions*: versus, pro se, in propria persona, caveat emptor, obiter dictum, Amicus Curiae*, which sometimes have a specific meaning. Words of Latin origin are: *negligence, adjacent, frustrating, inferior, legal, quit, subscribe.* The French influence reflects not only in the words of French origin (*appeal, attorney, claim, complaint, counsel, court, damage, default, defendant, demurrer, evidence, indictment, judge, jury, justice, party, plaintiff, plea, sentence, sue, verdict*), but also in the use of adjectives standing behind the nouns which they modify in phrases such as: *attorney general, court martial, fee simple absolute, letters testamentary, malice aforethought, solicitor general.* There are derivatives with the "ee" suffix denoting a person as a recipient of action, which are also of French origin (*lessee* (=the person leased to), *asylee, condemnee, detainee, expellee, tippee.* The question is if this multitude of expressions could be avoided, and if one should use *inter alia*, for instance, when among other things is equally appropriate" [8, p.97].

d) Synonymy:

Due to French and Latin influence, English abounds in synonyms. At least three lexical sources gave rise to a great number of synonyms existing side-by side. What complicates legal drafting is the existence of a number of synonyms referring to the same legal concept, like in the following examples produced by Haigh: *Assign – transfer; Breach – violation; Clause – provision – paragraph – article; Contract – agreement; Default – failure; Lessee – tenant; Promise – assurance – undertaking; Void – invalid – ineffective* [8, p.32].

The widely held opinion is that one term should be chosen. However, consistency is hard to achieve, because a legal document must be effective and legal drafters are primarily concentrated on attaining this. A great number of synonyms prompted the emergence of idioms such as: *Able and willing; Dispute, controversy or claim.*

The accumulation of synonyms within the idioms in cases where one word would be enough is also a **prominent feature** in legal English. Most common types of synonym pairs and synonym strings, which are also named doublets and triplets, are binomials. **"Binomials** have two lexical units (nouns, adjectives, adverbs or prepositions), which are usually joined by a conjunction and *(act and deed, custom and usage, leave and license, legal and valid, object and purpose, over and above, pains and penalties).* As in legal English they consist of two words with the same conceptual meaning, one of them is redundant and does little to the meaning itself" [5, p.13].

The parallel use of two terms with the same conceptual meaning, usually taken from different languages, reflects the uncertainty of the legislator as to whether they have the same meaning or not. In such cases it was the safest to use both. So there was a tendency to put each alternative in the idiom. It resulted in a large number of doublings: "*breaking and entering, goods and chattels, made and signed, will and testament,* in which the English word was complemented with its French or Latin equivalent" [5, p.15].

In addition to vocabulary, the Anglo-Saxon influence in modern Legal English reflects in the use of **alliteration** *(rest, residue and remainder, any and all, each and every). "*Alliteration is the phenomenon of two or three words in a phrase beginning with the same sound or the repetition of a particular sound in the first syllables of a group of words. A phrase with alliteration which has survived to this day is to have and to hold. However, the function of alliteration was not only a poetic one. It served as a tool for remembering words more easily in a society imbued with illiteracy" [7, p.168].

e) Repetition of words:

The absence of anaphoric reference in legal English prompted the repetition of words. Anaphoric reference is being avoided despite the fact that it is used in other registers by means of personal pronouns, demonstrative adjectives and demonstrative pronouns. The nouns are being repeated instead of the pronouns; for it is not always clear which word in the text a certain pronoun refers to, which legal writing does not tolerate. Therefore, the repetition is used in order to avoid ambiguity.

➢ **Syntactic features:**

a) Sentence length:

"The length and complexity of sentences are the most obvious syntactic features. Plain English movement disputed the structural complexity in legal writing and explored the opportunities for the shortening of sentences.

Specific sentence structure is caused by the fact that in the past every part of a legal document used to consist of a single sentence. Sentences included a great deal of information, repetitiveness, long noun phrases with plenty of modification, peculiar word order, prepositional phrases, as well as coordinate and subordinate clauses.

As a result, lawyers are advised to measure the sentence length, or cut out superfluous words and sentences, or even delete redundant words and phrases. Only words that support the arguments given in the text add value to the sentence.

b) Nominalization:

Nouns derived from verbs are often used instead of verbs, such as: *to give consideration* instead of *to consider*, *to be in opposition* rather than *to oppose*, *to be in contravention* instead of *to contravene*, *to be in agreement* instead of *to agree.*

Nominalization is a morphological process that is to be avoided because it makes the text long and non-dynamic. However, it is hard to eradicate nominalization, as lawyers do not say: *to arbitrate*, but *to go on arbitration*, because the *arbitration* is a legally defined procedure and should be considered as such" [1, p.20].

c) Impersonal style:

Dependent on which party they represent, lawyers make frequent use of features that reduce the agent in his identity while emphasizing the action – a matter of strategy which has the impeding of comprehension as a consequence. The use of passive voice and peculiar use of pronouns are characteristics of a highly impersonal style of writing. Passive voice is inherent in legal language, but it is also overused in all types of legal documents. Legal drafters instinctively stick to it, so both laws and court decisions generally contain a verb in the passive, especially when obligation or condition is imposed. They tend to create the impression that such rules are infallible as they occur without the influence of the human agent. The legal drafters are encouraged to modify the texts by transforming passive voice into active, because the passive is justified only when the doer of the action is unknown or intentionally left out. The same goes for law. The omission of personal pronouns is another feature. Omission of the first person singular is motivated by the efforts of judges to achieve maximum objectivity. The omission of the second person singular is the characteristic of the written will. In this case, the first person singular is used instead.

The second person singular is also omitted when there aren't direct orders and warnings or it is considered that legal rules should be impersonal. Thus, the use of the third person singular and plural is predominant. Everybody, everyone, every person is used when a provision applies to all, and no one, nobody is used in prohibitions. The intent is to create the impression that law is impartial, but such generalizations are vague, and their efficiency is often disputable.

In conclusion we can say that lawyers use the language primarily to make it obscure to people who are not knowledgeable about law. The obscurity of legal English has grown out of legal tradition as a by-product of traditionally entrenched concepts.

"Despite the efforts to reform, changes in legal language are not considered to be radical. Although legal writing in plain English is promoted, plenty of issues still remain to be improved, and this goal is attainable. The general linguistic features of Legal English are changing. Legal English is undoubtedly better, but it is a common conclusion that those changes are going at a very slow pace, and it is still quite common to see typical binomials in legal documents" [3, p.53].

Plain English movement primarily affects legal drafters, as they are encouraged and advised to shorten and simplify their sentences. Taking into consideration the intentions of a client, a document that a lawyer prepares, as well as government forms, ought to be: accurate, complete, clear, precise, concise and simple.

The elaborated proposals to reform legal language highlight the demands to create modern legal writing. Whether legal English can be simplified or not is highly disputable because all of its difficulties are deeply rooted in tradition. Therefore, these conditions are not easily met, and tradition often prevails. However, it is also true that traditional features in legal texts can cause great confusion.

Owing to its obscurity, legal language has strengthened the role of lawyers and given them the power they long for. That is one of the reasons why it exercises some resistance to changes. Although some changes have been made, endeavours to bridge the gap between everyday English and legal language are not scarce, as legal English remains to be a highly specialized sub-language.

Legal English or legalese is characterized by its density and obscurity. The special features present in most of the legal texts make impossible for ordinary people to understand the content of contracts, testaments and sentences. That is why in the recent years a movement called "Plain English Campaign" has appeared defending the view that legal texts should be made understandable to everybody.

References:

1. Bhatia V.K. Analysing Genre – Language Use in Professional Settings. - London: Longman, 1993.
2. Butt P. Modern legal drafting: a guide to using clearer language. - Oakleigh: Cambridge University Press, 2001.
3. Crystal D. Investigating English Style. - London, Longman, 1969.
4. Cutts M. Writing Plain English. - Stockport: Plain English Campaign, 1984.
5. Garner B.A. A Dictionary of Modern Legal Usage. - Oxford: Oxford University Press, 1989.
6. Garner B.A. The Elements of Legal Style. Second Edition. - Oxford: Oxford University Press, 2002.
7. Giannoni D.S. Researching Language and the Law: Textual Features and Translation Issues. - Bern: Peter Lang AG, International Academic Publishers, 2010.
8. Haigh R. Legal English. - London: Cavendish Publishing Limited, 2004.
9. Hiltunen R. Chapters on Legal English. - Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, 1999.
10. Mellinkoff D. The Language of the Law. - Boston: Little Brown and Company, 1965.
11. Rylance P. Legal writing and Drafting. - London: Blackstone Press Limited, 1994.

Prezentat la 26.06.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

BORROWINGS FROM BUSINESS ENGLISH – A WAY OF ENRICHING THE LINGUISTIC FLUID OF OUR LANGUAGE

Angela TULEI

Germanic Languages Department, Moldova State University

Numeroasele transformări în plan istoric, economic, politic şi cultural determină schimbări şi în plan lingvistic, în special la nivelul lexicului. Aceste modificări nu se produc brusc şi radical. Formele noi de expresie lingvistică coexistă o perioadă cu cele vechi, asigurându-se astfel posibilitatea de comunicare între generaţii. Limba, ca mijloc de comunicare, evoluează odată cu societatea şi acest proces este mai rapid în condiţiile extinderii relaţiilor între popoare şi ale intensificării circulaţiei de idei. Limba romāna, ca orice altă limbă, nu este una statică, ci dinamică, plină de schimbări, de împrumuturi şi modificări.

Împrumutul masiv de termeni din limba engleză s-a manifestat în a doua jumătate a secolului XX. Avalanşa de împrumuturi din engleză a invadat limba română mai ales în ultimele decenii, dat fiind faptul că limba engleză a devenit LINGUA FRANCA a epocii noastre. În prezentul articol sunt abordate anglicismele din domeniul economiei împrumutate în limba română.

First of all I would like to mention that it is a well-known fact that languages can be compared to cells which are living bodies. Languages as well as cells are born, live and die and they change during their lives. The most noticeable changes in any language can be seen in its vocabulary. These changes can be done in different ways: through conversion, changing of meaning, borrowings and so on.

The vocabulary of any language is also called its *"linguistic fluid"* and languages are compared to sponges which absorb this linguistic fluid. The "linguistic fluid" absorbed from different languages is synonymous to the term "borrowing" which means a word, phrase or idea that has been copied from another language.

Any language reflects all the changes that take place in everyday life, at all its levels: economical, political, administrative, technical or informational [1]. Our language is no exception and it borrows words from different languages, often from the language that produces the innovation in a specific domain. A great number of borrowings in the Romanian language come from the English language and that's why there appeared a popular name of the phenomenon of English borrowing in contemporary Romanian which is called *"romgleza"* [2]. This very term refers to the mixing of Romanian and English words into a seemingly hybrid and debased linguistic variety.

Nowadays it is inevitable not to speak of an on-going contact between English and Romanian, a phenomenon which shouldn't be looked upon as a negative one, but, on the contrary, one which is natural.

The formation of any language, Romanian as well, is a lasting, continuous process. In our country many foreign languages are taught, but it is no secret that the English language can be considered one that has got the upper hand in it. Why? The answer to this question is a very simple one – this is first of all because English is becoming THE LINGUA FRANCA of everyday life; it means English is present in any field of our life: music, films, magazines, international trade and commerce, advertising, and, above all, it is the language of the computers.

A primary assumption is that the process of borrowing is one of the most frequent ways of acquiring new words and enriching the vocabulary. But which are the reasons of borrowing? Here I would like to point out that one of the initial reasons for borrowing new words from other languages, in our case borrowing new words from English, is when one language has a semantic "gap" in its lexicon. What does it mean? It means when there is no existing word in the language with the same meaning as the loan and the language needs to borrow a term to express the necessary idea or concept; or because borrowings express things that do not exist in the culture of the borrowers.

A big wave of English borrowings in Romanian began at the turn of the 20th century. Most of the English borrowings belong to the domains of sports, music, food and drinks, cosmetics, clothes, traffic, technical activities and things, information technology, economics and business [3]. *Economics and business* is the domain I will focus further on, so as I've been teaching business English to students from the Department of Economics for several years. The basic source which I use during my classes is *Market Leader*, which is a

multi-level business English course for business people and students of business English, one of the best sources used by learners of business English. Market Leader is designed for those who are going to be involved in the world of Finance and Banking. Trainees learn to talk figures, accounting basics, company finance, world economic issues, trade and money and banking. It has been developed in association with the Financial Times, one of the leading sources of business information in the world. It consists of 14 units: *Brands, Travel, Organization, Change, Money, Advertising, Cultures, Employment, Trade, Quality, Ethics, Leadership, Innovation and Competition*, each unit consisting of the following sections:

1. *Starting up* – a variety of interesting activities in which students have to discuss the topic of the unit and exchange ideas about it. Here different economic terms are introduced, many of which are borrowed in our language, for example: brand, price, business, business class, job, boss, money, advertising, employment, trade, trade union, manager, etc.

2. *Vocabulary* – new words and phrases which can be used when carrying out the tasks in the unit. Perfect for both business students and people already at work, this course provides easy access to the complex terms of management, economics, marketing, accounting, finance and law.

It offers students new skills for presenting information in an interesting and professional way. This section has an abundance of economic terms which students also use in Romanian without translating them, such as: image, brand stretching, product endorsement, economy class, round trip, outlet, call centre, market, stock market, poster, billboard, sponsor, slogan, leaflet, promotion, etc.

3. *Discussion* – interesting discussion activities.

4. *Reading* – authentic articles on a variety of topics from the Financial Times and other newspapers and books on business. Students develop their reading skills, learn essential business vocabulary and discuss the ideas and issues in the article. This course allows students to become accustomed to the use of English as spoken for the purpose of international communication. The articles designed for reading also have many economic terms which are borrowed from English into Romanian. Students don't translate them, but just explain them in English.

5. *Listening* – students listen to authentic interviews with business people, developing listening skills such as listening for information and note-taking. Market Leader concentrates on speaking and listening, meets the needs of intermediate-language level students while acknowledging the high level of sophistication that business people bring to their study of English.

6. *Language Review* – this section focuses on common problem areas at intermediate level. Each unit contains a language review box which provides a review of key grammar items.

7. *Skills* – students develop essential business communication skills such as making presentations, taking part in meetings, negotiating, telephoning, and using English in social situations. In this section students use the already acquired economic terms in previous sections, the majority of which are absorbed by the Romanian vocabulary. They are asked to explain what the terms mean and try to translate them into Romanian, if there exists a direct translation of the terms.

8. *Case Study* – the Case Studies are linked to the business topics of each unit. They are based on realistic business problems or situations and allow using the language and communication skills having been developed while working through the unit. They give the opportunities to practice speaking skills in realistic business situations and using the acquired economic terms. Each Case Study ends with a writing task. To be successful in today's global economy, business professionals must be able to communicate effectively in writing. This course prepares trainees to communicate effectively. Trainees practice the strategies and techniques in a wide range of written performance situations. They work individually and in groups on cases and make several presentations during the course. This course develops practical business writing skills in English that learners can apply immediately. Presenting information in a written form is a problem that is increasingly faced by professionals. While financial data are frequently a key part of such reports, it is usually the narrative element which causes trouble for the writer and, sadly, confusion for the reader. Participants become able to identify the purpose of their reports, apply a recognized and helpful report structure, organize the material logically and present the information clearly and readably on paper or screen. A full writing syllabus is provided in the Market Leader Practice File.

This course teaches learners how to identify the key points that will communicate their message most effectively and how to master the use of high-impact visual aids to clarify and reinforce the key points. It shows how to start strongly, finish memorably and stay in control whilst interacting positively with audience.

It gives learners the language necessary to present an argument, ask/express an opinion, agree/disagree, interrupt, question, clarify, support, oppose and persuade. It is supposed to be regularly used by diplomats and contains a section on attending formal meetings.

This course provides the knowledge and tools necessary to be able to conduct any negotiation as a competitive and collaborative negotiation. It helps learners understand how to make the most effective use of time available for negotiation preparation, appreciate the benefits of a wide range of persuasion techniques which are effective in commercial negotiations, become aware of the most commonly used tricks, traps and ploys used in negotiation and, more importantly, how to deal with them [4].

As I have mentioned, the course consists of 14 units and almost in every unit my students and I found borrowings from business English. Some of the terms borrowed from business English which students acquire during this course are: *business, job, manager, dealer, leader, partner, producer, standard, dumping, marketing, meeting, concern, firm, company (Co.), leasing, stock, trust, audit, due-diligence, greenfield, market value, retail, broker, timing, boom, public relations, target, holding, cash flow, asset, discount, real estate, repayment, time-out, round trip, subway, head office, outlet, call centre, upgrade, downgrade, stock market, dividend, poster, sponsor, slogan, download, fault, euro, dress code, roaming, training, off-shore, brand, house brand, brand awareness, brand manager, product placement, product endorsement, outsourcing, etc.*

There are cases when the borrowings have a direct translation, but in the majority of cases these terms circulate in parallel with native words expressing the same things [5].

For example in the first unit we find such terms *as brand, house brand, brand awareness, brand manager*, etc. The term *brand* can be translated into Romanian as *marcă, marcă de fabricaţie*; *house brand – marcă comercială a distribuitorului*; *brand awareness – cunoaştere a existenţei unei mărci*; *brand manager – director responsabil de promovarea unei mărci*.

Other borrowings such as *product placement, product endorsement, outsoursing* etc. don't have a direct translation into Romanian. For example the term *product endorsement* means *the use of a well-known person to advertise products*; the term *product placement* means *when products are used in films or TV programmes*; the term *outsourcing* means *producing goods by subcontracting this work to other companies which may or may not be in the same country mainly because of cheaper labor force*.

In conclusion it should be noted that borrowing English terms to describe various cultural realities, such as those mentioned above, is considered a sign of internationalization of the Romanian vocabulary, while rejecting them is a manifestation of self isolation and cultural provincialism. The borrowed words can be broadly divided into necessary and unnecessary loans, but still the phenomenon of borrowing cannot be neglected. The number of English borrowings and English business borrowings in particular cannot be estimated exactly so as our life is in continuous development in all its areas. We should be open to anything that is new and not forget that we all are human beings, we are living bodies, we are born, we develop, we change during our lives and we go back to where we come from.

References:

1. Ciobanu G. Romanian words of English Origin. - Timisoara: Amphora, 1997.
2. Avram Mioara. Anglicismele în limba română actuală. - În: Conferinţele Academiei Române. Ciclul Limba română şi relaţiile ei cu Istoria şi Cultura românilor. - Bucureşti, 1997.
3. Hasman, Melvia A. The Role of English in the 21st Century // Forum, vol 38, № 1, January - March 2000, p.2.
4. David Cotton, David Falvey, Simon Kent, Market Leader. Pearson Longman, p.2-5.
5. Stevens P. New orientations in the teaching of English. - Oxford University Press, 1997.

Prezentat la 29.06.2012

IDIOMATIC EXPRESSIONS DESCRIBING APPEARANCE AND CHARACTER

Oxana BASHIROV, Oxana CONSTANTINESCU

Germanic Languages Department

Expresia idiomatică este o frază sau un enunț ce nu permite schimbarea topicii cuvintelor în interiorul său, fiind, ca şi locuțiunea, îmbinare fixă. Idiomele nu pot fi traduse întocmai în nicio limbă străină. Ele pot fi utilizate în vorbire cu intenția de a descrie diferite aspecte, precum: acțiuni, comportamente, profesii, obiceiuri, locuri, popoare, tipuri de caractere etc. În prezentul articol vom stabili etimologia termenului „expresie idiomatică" şi vom da definiția acestuia. Obiectivul nostru rezidă în a clasifica expresiile idiomatice în diferite grupuri şi în a explica sensul idiomelor utilizate la descrierea aspectului fizic şi a caracterului unei persoane. Acest limbaj specific adaugă un colorit deosebit graiului, ajutând oratorul să scoată în evidență acele trăsături de caracter sau detalii exterioare pe care el le consideră a fi mai importante. Expresiile idiomatice sunt, de asemenea, instrumente utile pentru a transmite un volum mare de informație în doar câteva cuvinte.

Today the English language is widely spoken throughout the world. It is the language of the 21st century so while describing it one should know not only its standard vocabulary but also its different styles, dialects, proverbs, sayings, phrasal verbs and idioms, as they are used in any sphere: books, films, newspapers, formal speeches. One, looking through some papers, magazines and journals, will discover the same language to sound quite different, because he will find familiar words with unfamiliar meanings.

Socio-linguistic studies have shown that the general tendencies of present-day English are towards more idiomatic usage. Therefore it is important to remember that idioms are not only colloquial expressions associated with conversation and informal language, a separate part of the language, which one can choose either to use or to omit, they form an essential part of the vocabulary of English. Idioms help speakers and writers to be fluent and to get their opinions across effectively, as they have an important role in conveying evaluation and in developing or maintaining interaction

But we cannot write about idioms without knowing their etymology. If we look back into history, trying to find the origin of the term idiom, we discover that it comes from the Greek lexeme *idioms, meaning* "own, private, peculiar"

In different dictionaries there could be found quite a lot different explaining what an idiom is. There are some of the definitions:

1. An idiom is an expression whose meaning is not predictable from the usual meanings of its constituent elements or from the general grammatical rules of a language and that is not a constituent of a larger expression of like characteristics [3, p.15].
2. Idiom – a form of expression, grammatical construction, phrase, etc., peculiar to a person or language; a phrase which is understood by speakers of a particular language despite its meaning's not being predictable from that of the separate words [5, p.11].

In linguistics, idioms are usually presumed to be figures of speech contradicting the principle of compositionality; yet the matter remains debated. In phraseology, they are defined in a similar way as a sub-type of phraseme whose meaning is not the regular sum of the meanings of its components. An idiom is an expression, word, or phrase whose sense means something different from what the words literally imply. The idiom *"beating around the bush"* means to hint or discuss obliquely; nobody is literally beating any person or thing, and the bush is a metaphor. When a speaker uses an idiom, someone listening to that speaker might attribute an incorrect meaning to that idiom if the listener has not encountered that specific figure of speech before. Idioms usually do not translate well; in some cases, when an idiom is translated into another language, either its meaning is changed or it is meaningless.

The origin of idioms is closely connected with people's mentality .The present day English can't be considered full of value without idiomatic usage, as the use of idioms is the first sign of a certain language's developing. Idiomatic sentences enrich a language and the knowledge of idioms signal that the speaker knows the language on the level of a native speaker. Idioms are a colourful and fascinating aspect of English. They are commonly used in all types of language, written and spoken. Idioms also suggest a particular attitude of the

person using them, for example disapproval, humour, exasperation, respect or admiration, so they must be used carefully, to not to make people misunderstand or understand you incorrectly.

People often use idioms in order to create a sense of “camaraderie” with the people they are speaking to or writing for: idioms make language seem more lively and interesting, friendlier and more informal. Because of this, idioms are generally considered informal. In fact, idioms are often used in contexts which are not informal at all. That is why idioms should be used attentively, in other case they may be interpreted as critical or disapproving, and therefore unintentionally cause the wrong reaction.

Idioms are also used to give emphasis or to organize speech, to paraphrase what is going on, and what is being said. Everyone who studies English knows that it is full of idiomatic expressions. There are over 25,000 idioms in the English language, so it is impossible to learn them all. Of course, they are divided into some groups, or categories – for example, idioms, which are used in Britain, in Australia, in America, in other countries, where people speak English, or idioms, which are not often used now because they are old-fashioned, but still they exist in books and other sources of historical information.

Idioms are a very important part of the language, because a reflection of country’s history and nation’s traditions can be found there. Idiomatic expressions often have an unexpected origin which makes readers to look deeper in Britain’s history. Some idioms of the "worldwide English" have first been seen in the works of writers like Shakespeare, Sir Walter Scott, Lewis Carroll or even in the paperbacks of contemporary novelists. An example of Shakespearian quotation can be found in the following sentence*:"As a social worker, you certainly see the seamy side of life."* Biblical references are also the source of many idioms. Sports, technical and legal terms, military slang and even nautical expressions have found their way to the everyday use of English language.

It is always interesting to learn where idioms came from, why exactly people say, for example, *“to kick the bucket”.* A native speaker likely won’t think about it, because for him the meaning *“to die”* was known for all his life, but for people who are only studying English it might seem curious. Why to kick and why the bucket? What is the connection between these words? The answer to these questions can be found. In slaughterhouses, the rail on which pigs are hung after slaughter to drain off the blood is called *“the bucket bar”*. The dead pig sometimes “*kicks*” the bucket bar because of muscle spasms, what many years ago affected people to think of such expression. Idioms, as well as proverbs and sayings are very specific parts of every language. They have been forming for many centuries and were influenced by nation’s living place, culture, customs and other circumstances. So people, who want to study English language thoroughly and have a look at language’s connection with culture, should first of all learn something about idiomatic expressions origins [1, p.55].

An idiom is a word, phrase or expression, which has a meaning that is not obvious from the individual words in it. In other words idioms are metaphors, whose meanings are not literal, but are figurative and only known through their common uses. Usually idiom’s meaning is not deducible and does not have an analogue in others languages so it often is quite difficult for non-native speakers, especially ones who are not good at the language, to understand and to use them properly. Nevertheless, many idioms have their equivalents in other languages. In some cases, it is fairly easy to see how the idiomatic meaning relates to the literal meaning. For example, “*kill two birds with one stone”* means “*to achieve two things at the same time”*, and the image in the metaphor supports the meaning. Another example is *“fine and dandy”*, what means that everything is going well. In other cases, the literal meaning does not make sense at all. For example, *“to go for an early bath”* means to lose a job or a position because things have gone wrong [2, p.73].

An idiom is a phrase, whose meaning is not predictable from the usual meaning of words which are used in it, so it can cause incomprehension if a person does not know the meaning of a whole clause, not only of the words in the idiom.

It is not really easy to learn a lot of idioms and to get used to using them in everyday speech, so it is better to study them together with context, which is suitable to the idiom, or a situation, when it can be used. If a non-native speaker manages to learn and to use idioms properly, it will definitely find regards from a native speaker. The most important is to never use an idiomatic expression in a wrong way or to change it so it loses the meaning. Then it can cause disapproval, but the worst is that your interlocutor just will not understand you. For a better understanding of the context, we will analyze the categories of idioms that can be classified into several groups:

1. Idioms are derived from the names of body parts and bodily functions:
   E.g.
   - *cover one's back* – **do something to protect yourself from criticism or future blame;**
   - *blood, sweat, and tears* – **great personal effort;**
   - *in cold blood* – **without feeling;**
   - *feel (something) in one's bones* – **sense something, have an intuition about something** [5, p.33].
2. Other big group is idioms derived from animals names:
   E.g.
   - *as weak as a kitten* – **weak, sickly;**
   - *hit the bulls-eye* – **to reach the main point of something;**
   - *dog-eat-dog* – **ready or willing to fight and hurt others to get what one wants;**
   - *monkey see, monkey do* **– someone copies something that someone else does** [5, p.35].
3. The third big group is idioms derived from food and preparing it:
   E.g.
   - *full of beans* – **to feel energetic, to be in high spirits;**
   - *grist for the mill* – **something that can be used to bring advantage or profit;**
   - *take the cake* – **to be the best or worst of something;**
   - *cook (someone's) goose* – **to damage or ruin someone** [5, p.38].

Those are three the most common groups of idioms in English language. All these idioms are based on daily life events. They have risen from daily routine, from following the animal's behavior as well as the human's body reaction to different situations. They are often used in every day's speech and they are quite intelligible.

Other idioms are quite rare in English language. For example, politics idioms:

E.g.

- *body politics* – **A group of people organized under a single government or authority (national or regional);**
- *fifth columnist* – **a member of a subversive organization who tries to help an enemy invade;**
- *on the stump* – **politicians are campaigning for support and votes;**

One rarer group is idioms based on crimes and police as well:

- *behind bars* – **to be in prison;**
- *new sheriff in town* – **a new authority figure takes charge;**
- *after the fact* – **after something (a crime etc.) has occurred** [4, p.57].

These expressions are quite difficult to understand. For example, idiom "*new sheriff in town"* could be understood as a fact that *"a town has really got a new sheriff".*

The category of describing people's character and appearance is not the smallest one but it is not the most common one. For our article we have chosen to analyze idioms, which describe appearance of people and their character because it is obvious that idioms describe the way people look in more vivid, diverse and full of sensation language.

E.g. *"Arty-farty"* – **someone who is boring and silly because of trying to seem connected with serious art.** [7, p.31];

E.g. *"A bright spark"* – **an intelligent person, this phrase is often used humorously to mean the opposite** [7, p.45].

In English "*to show one's true colours*", **colours** means "*to show one's true character"* and is used to describe a person who has stopped acting falsely or pretending to be that he/she is not [3, p.69].

When we want to describe a person we can add some idiomatic expressions because it is better to describe person's appearance or character not only by using standard adjectives: tall, short, thin, handsome, attractive, funny, clever, lazy, kind and so on, but by adding interesting idioms, metaphors, similes. They make speech a way interesting and different. Also, idioms can add some nuances to the speech, for example, using right expression can show humorous attitude, irony, irritation or kindness. The best way to understand an idiom without using a dictionary is to see it in context. If someone says: *"He owns some old iron mines that have not been used in donkey's ears",* then listener, using the context and common sense understands the meaning "*to last for a very long time"*. Here we have given some more examples of idioms and their meaning for a better description of the people's appearance:

E.g. *“Be out of the ark”* – **to be very old-fashioned;**

E.g. *“Go beetroot”* – **to become very red in face because of embarrassment;**

E.g. *“Be as brown as a berry”* – **to be suntanned;**

E.g. *“Cut a fine figure (cut a dash) “*– **if someone cuts a fine figure or a dash, people admire their appearance, usually because they are wearing attractive clothes;**

E.g. *“Be the dead spirit of somebody”* – **to look very much like someone;**

E.g. *“Like death warmed up”* – **to look very ill;**

E.g. *“Dressed up like a dog’s dinner”* – **wearing clothes which make you look silly when you have tried to dress for a formal occasion;**

E.g. *“Down-at-heel”* – **badly dressed because of a lack of money** [6, p.21].

We can observe that all the above examples add a colourful and fascinating aspect to the description of a person’s appearance. Further, we will enumerate some examples of idioms followed by their meaning, used to describe character.

E.g. *“An all rounder”* – **someone who is good at many different things;**

E.g. *“Not be backward in coming forward”* – **to be confident and always ready to express an opinion;**

E.g. *“Be barking mad”* – **to be crazy;**

E.g. *“Like a bear with a sore head”* – **to be in a bad mood which causes you to treat other people badly and complain a lot;**

E.g. *“A big-head”* – **someone who believes that they are very clever and who thinks that other people should admire them;**

E.g. *“Bloody minded”* – **someone who makes difficulties for other people by arguing against their actions or ideas without a reason;**

E.g. *“Be bone idle”* – **to be very lazy;**

E.g. “*Would not say boo to a goose”* – **very shy and nervous;**

E.g. *“A bossy boots”* – **someone who always tells other people what to do;**

E.g. *“Be as bright as a button”* – **to be intelligent and able to think quickly;**

E.g. *“Like a headless chicken”* – **to do something very quickly and without thinking;**

E.g. *“The cock of the walk”* – **a man who acts as if he is more fashionable and important than other people** [6, p.25].

There are a lot of idioms that can be used with the purpose of describing character and appearance, and they can be classified into different groups.

We can differentiate three types of idioms which express appearance and character:

1. Idioms using the full equivalent with the same lexical and grammatical meaning:

   E.g.

   - *early bird* – **a person who gets up very early in the morning;**
   - *look like a million dollars* – **to look or feel extremely attractive;**
   - *two-faced* – **a two-faced person says nice things about people when they are with them, but bad things about them to other people** [6, p.24].

2. Idioms which have some grammatical or lexical differences from original idioms but express the same meaning:

   E.g.

   - *beauty is but skin-deep* – **something that you say which means a person's character is more important than their appearance;**
   - *out of your mind* – **unable to behave or deal with things normally because something has made you very worried, unhappy or angry;**
   - *walk arm-in-arm* – **linked or hooked together by the arms** [6, p.28].

3. Idioms which correspond with meaning and stylistic orientation but do not coincide with metaphorical:

   E.g.

   - *down at heel* – **wearing old clothes, or in a bad condition, because of not having much money;**
   - *up and coming* – **beginning to achieve success or popularity** [6, p.30].

After studying a lot of idioms, we came to the conclusion that idiomatic expressions play an important role in describing appearance and character of people. Idioms add spice to the communication discourse thus

making it more palatable. Idioms are often used by both journalists and politicians as short hand ways of expressing opinion or conveying ready- made evaluations. Idioms add spice to the communication discourse thus making it more palatable. Idioms are often used by both journalists and politicians as short hand ways of expressing opinion or conveying ready- made evaluations.

To sum up, appearance of people plays a great role in creating idioms. Turning back to history we can see that many of poets and novelists used idioms to beautify their language and make it melodious. Nowadays people began to use idioms in increasing frequency. It became an integral part of oral speech. As a result translation is becoming more and more complicated. That is why the main aim of the translator is not to translate word by word but to use his inspiration and imagination.

References:

1. Gibbs Raymond. Idioms and formulaic language. - Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
2. Gulland Daphne, David Hinds-Howel. The Penguin Dictionary of English Idioms. - New York: The Ronald Press Company, 1989.
3. Ifill Timothy. Seeking the Nature of Idioms. A Study in Idiomatic Structure. - Oxford: Oxford University Press, 2002.
4. Makkai Adam. Idiom structure in English. - London, The Hague: Mouton, 1972.
5. McCarthy Michael, O'Dell Felicity. English Idioms in Use. - Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
6. Moon Rosamund. Fixed expressions and idioms in English. - Oxford: Clarendon Press, 1998.
7. Steve Pulman. The recognition and interpretation of idioms. - Cambridge: University of Cambridge Computer Laboratory, 1986.

Prezentat la 26.06.2012

LINGUISTIC FUNCTIONS OF AMERICAN DIALECTS IN THE FILM ADAPTATION OF K. STOCKETT'S "THE HELP"

Alexandra SUDNIŢÎNA

Catedra Filologie Engleză

În articol se face o analiză comparativă şi contrastivă a limbajului operei literare „The Help" de K.Stockett cu versiunea cinematografică a acesteia. Sunt analizate, din punct de vedere gramatical şi stilistic, aspectele dialectului afro-american utilizat în ambele variante. De asemenea, sunt comparate formele discursului untilizate în varianta originală a romanului şi în cea adaptată. Particularităţile folosirii dialectului afro-american sunt specificate prin evaluarea devierilor gramaticale şi structurale în contextul dezvoltării personjelor literare şi redării mesajelor ambelor texte.

The indisputable merit of a literary work is primarily its language value and impact upon the reader's perception of the world rendered by a piece of fiction. The linguistic representation of factual or fictitious information is always shaped by the requirements of a literary genre which adopts specific traits to evince both the distinct properties of the narrative and the background of the characters partaking in the plot. Therefore it is a fact generally accepted that the verbal shaping of a piece of literary fiction, novel in particular, can predetermine the process of identifying its overall semantic, structural and hermeneutic aspects in order to avoid preconceived value and other judgments upon the actual meaning of a text.

Since most of the contemporary novels enjoying worldwide popularity are in the majority of cases adapted for the screen, it is only natural that the XXIst century American novel should become part and parcel of the alleged process, as well as its underlying basis. Apart from touching upon and often openly addressing the social and political issues which played and still have their central part in the evolution of the US history with its multicultural facet, the contemporary American novel is often represented as the core component of defining the varieties of the language itself, as well as their social and stylistic value, especially within the boundaries of written discourse. Thus, the diversity of dialectal variations incorporated into a literary piece can be regarded as a merit of the latter, with the capacity of literature to thus generate a broad variety of images and symbols to be considered.

The cinematic adaptation, though commonly understood as only secondary to its literary source and judged by the canonic adepts of literary criticism, can be viewed as an effective tool of further reading into the ideas of a novel, their subsequent revision, reinterpretation and a method of enhancing the reading and evaluation of a literary piece. Therefore, the intertextual links can be more easily established once the adaptation comes into play, alongside the symbolic elements of the work, which are often discarded or taken for granted while dealing with the primary source [Cho, p.1]. Consequently, while the language specifics of the dialects are retained in the adaptation, or enhanced for that matter, they can render the characters' background, ethnicity and social status with escalating intensity, keeping account of the miscellaneous genre of the film version, which naturally makes use of the audio-visual means to achieve the effect desired.

Still, the cultural acceptance of a variant of the language can also vary depending on the general outlook upon the status and roles of its bearers, as well as upon the historical conditions of its formation. Thus, the impact of the African American variety on the General American English language variant, as well as upon the evolution and diversification of literature, remains a disputable matter. The primary reason for that is its overall linguistic status. In many cases it gets a belittling treatment on the part of the American linguists, who often approach it on the reductionist basis. As Ph. Strazny asserts, many names have been attributed to it depending upon the periods of the US history, when terminological distinctions were doomed as either acceptable or not, which may speak for themselves. Thus, the African American variant was termed African American Vernacular English proper, Negro Nonstandard English, Black English Vernacular, and the recent term accepted as generalizing, which comes as a portmanteau of 'ebony' and 'phonetics', is that of Ebonics [Strazny, p.14]. Whatever the term naming the dialect might be, it continues to be attributed to the variety encompassing the variant spoken by the less educated African American ethnicity of the South other than the coastal Georgia or South Carolina. The umbrella term coined by the contemporary scientists to identify the variant is that of an ethnolect, which, out of all aforementioned, appears the most justifiable.

A valuable addition to redefining the status of the African American ethnolect was attributed by G. Pullum, who developed the study on whether it should or should not be doomed to the lower level of only a slang uneducated variety of General American. The assertive hypothesis of the author was that not only is the African American Vernacular a full-fledged variant of the American Language, but it can by no means be given a critical status of a certain substandard, otherwise speaking, slang or taboo contaminator of the standard American English language. The linguist affirms that what is commonly conceived as wrong by a specific community of the language bearers on the one hand can be re-evaluated by another community, and, by 'tacit agreement', be given the status of the standard, as is with AA [Pullum, p.41]. In fact, what may be acknowledged true is that GA relates to AA in terms of a syntactic dialect accepted as the basic one, and what one might deal with coming across the two are merely the speech community sectors with specific divergences accepted as a norm by one variation and as a deviation from the norm by the other [Pullum, p.45].

The genre of the novel thus largely contributes to embracing suchlike categorization and developing the assumption in terms of the contribution to the overall artistic language impact. The semblance of reality, or the strong impression of it can be imparted to a piece of literary fiction once so important a language sector, or an ethnolect, comes into play defining the character imagery and unveiling the social, political or historical issues which are thus tackled from a more critical, linguistically framed angle. If any novel, especially the modern American novel of the present day, is to be considered a form of art easily identifiable and crucial to contemporary literature, its claim to realism can only gain more ground owing to the verisimilitude attributed to the literary piece by the ethnolect which pervades it. As J. Matz states in her treatise on the modern novel, the illusion of reality conferred to this genre nowadays strongly depends on how successful the written piece is in rendering life in action, which it does based on the sets of norms and customs specific of the time span which it covers [Matz, p.32]. Therefore it is only to the advantage of the literary work, if the former pertains to the realistic genre, to make use of suchlike language variety, which will impart specific coloring to the narrative in any case.

Moreover, the language stock employed in a work of fiction may prompt the reader and the analyst to establish a set of the language regularities which help identify the verbal slant of the piece, thus becoming unique owing to its specific ethnolect coloring. It is in such a way that the narrative hermeneutic entities, as the settings, plotlines, characters, symbols and other elements, are decoded [Emmot, p.10].

With these facts considered, it would be of special interest to turn to the analysis of the AA usage in the film adaptation of the critically acclaimed novel "The Help" by K. Stockett, adapted for the screen in 2011 by T.Taylor. The reason for choosing the alleged literary piece resides primarily in the abundance of the samples pointing to the presence of the Ebonics ethnolect, as well as its obvious merit in capturing the narrative existents and representing their imagery in an effective and compelling manner. In the novel a number of instances which point to the presence of Ebonics as the prevailing variant of American English chosen to narrate the events can be found, as can be observed from the following passage of the literary work in question:

"I look down at Baby Girl, see how her forehead's all wrinkled up between the eyes. She studying hard on something. I touch her cheek.

"You alright, baby?"

She say, "May Mo bad."

The way she say it, like it's a fact, make my inside hurt.

"Mae Mobley," I say cause I got a notion to try something. "You a smart girl?"

She just look at me like she don't know.

"You a smart girl," I say again.

She say, "Mae Mo smart."

I say, "You a kind little girl?"

She just look at me. She two years old. She don't know what she is yet. I Say, "You a kind girl," and she nod, repeat it back to me" [Stockett, p.50].

The distinguishing traits of African American Vernacular strike the eye from the very beginning, the first detail being the absence of the copula *'be'* in such instances as *'She studying hard…', 'You alright…', 'You a smart (little) girl', 'You a kind (little) girl'.* The ordinary trait of the ehtnolect, accepted as a norm in AA, permeates the entire dialogue, Mae Mobley reiterating the words of her nanny with childish precision (*'Mae Mo smart'*). Another feature is the absence of the subject - predicate agreement referring to the usage of the auxiliaries in such cases as *'She don't know (what she is yet)', 'She nod, repeat it…'*

The script retains the original's dialectal features, the change of the discourse form only contributing to its intensification, which can be noted in the following passage of the script:

"Aibileen: You is kind. You is smart. You is important.

Mobley leans back and repeats Aibileen's words: You is smart. You is kind. You is important.

Aibileen hugs Mae Mobley.

Aibileen: Oh, that's so good. (laughs) That's so good.

Mae Mobley reaches up and touches Aibileen's face" [Taylor, p.3].

The notable departure from the original is the intentional insertion of the copula *'be'* in the 3d person singular defining the basic traits Aibileen grants the child she is in charge of with *('You is kind (smart, important*'). The copula is also present in Mae Mobley's obedient repetition of Aibileen's alterocharacterization. Contrasted to the novel, the script represented in the form of the dialogic interaction, a natural token of the cinematic scenario, also abounds in the body language indices provided by the remarks of the playwright: *'Mobley leans back…', 'Mae Mobley reaches up and touches Aibileen's face'*. The autodiegetic narrator's remarks present in the book are thus replaced by the non-verbal exchange which makes the dialogue all the more moving and significant. However, the insertion of the copula into the nominal predicates identifying Mo as *'smart, kind'* and, as the script indicates in addition, *'important'*, evince a relevant characteristic of the protagonist. Aibileen's kindness and indiscriminate love of the children she mothers either physiologically or by mere spiritual compulsion reflect in her desire to infuse her soul disciples with self-pride, confidence and consciousness of being, existing and thus appearing relevant despite the circumstances.

In other instances, however, the script might come amiss the elements of Ebonics, in contrast to the initial version, which is noted for the following traits of AAVE:

"I lost my own boy, Treelore, right before I started waiting on Miss Leefolt. He was 24 years old. The best part of a person's life…But it weren't too long before I seen something in me had changed. A bitter seed was planted inside of me. And I just didn't feel so accepting anymore" [Stockett, p.3-4].

The book exposes the narrator's tragedy following the properties of the vernacular, with the absence of agreement in the usage or omission of the copulative *'be*', as in *'I seen'*, *'it weren't too long'*. As the narratee gradually gets used to Aibileen's manner of recounting her life story, it sounds and reads almost naturally, imparting a melodic effect to the utterance. However, the woman's narrating capabilities are enhanced owing to the employment of the fresh metaphor *'A bitter seed was planted inside of me'*, which points to her distinct gift of an endowed story-teller, constituting the core of the chapters in the narrative.

The script version loses some of the dialectal touches in that it avoids the grammatical deviations, as the passage below shows:

"Int. Leefolt Home – Dining Room – Same day.

Aibileen methodically arranges grapes on a platter of chicken salad resting on Elizabeth's dining table. The table has a small L-shaped scratch in the middle.

Aibileen (V.O): After my boy died, a bitter seed was planted inside of me.

Int Leefolt Home – Living Room.

Elizabeth leans over the sofa and pushes the curtain aside, watching for guests to arrive. The hem on her skirt is still uneven, but much improved from the earlier state.

Aibileen (V.O.): And I just didn't feel so accepting anymore…" [Taylor, p.12]

As in the previous two examples under analysis, the one represented above lacks some of the elements of Ebonics, since the narrating process is in most part disrupted by the scriptwriter's setting identification and descriptive elements pointing to Aibileen's everyday cooking routine, which, as noted above, is also a sample of nonverbal behavior, giving the casual character to the tragedy shared by the voice-over of the protagonist. However, the tragic intensity of the event can immediately be perceived as Elizabeth Leefolt's languid contemplation of the trimmed dress sharply contrasts with methodic and meticulous decoration of the platter performed by the maid. The metaphor *'The bitter seed was planted inside of me'* is retained, turning the informal character of the interaction in the book to the intense episode of a climactic nature, which points to the radical change of Aibileen's outlook upon life and the perspectives it has to offer. Thus, contrasted to the novel's language bearing dialectal touches, the script acquires subliminal delicacy and is raised to the level of the elevated language sample.

Thus, the process of adapting a literary piece containing dialectal elements of American English in the majority of cases retains the grammatical properties and syntactic traits of the original, imparting a deeply intimate and in most cases informal touch to the dialogic discourse of the script akin to the narrative of the book. Still, the intensity of the events may urge for the avoidance of the ehtnolect's specifics, with the basic ideas retained and the tonetic coloring intensified by the body language indices that the film scenario exposes owing to the scriptwriter's compliance to the requirements of the film genre. Also, the possibility of keeping close to the original in retaining the character-defining figures of speech in the film adaptation enhances the imagery of the adaptation, maintaining fidelity to the original literary piece.

Bibliography:

1. Cho S. Intertextuality and Translation in Film Adaptation. - Hankuk University // Journal of British and American Studies, 2005, no.12.
2. Emmot C. Embodied in a Constructed World. - University of Glasgow // Discourse Studies in Cognitive Linguistics. - Amsterdam: John Benjamin's Publishing Company, vol.176, 1997, p.5-27.
3. Matz J. The Modern Novel: A Short Introduction. - Oxford: Blackwell Publishing, 2004.
4. Strazny Ph. Encyclopedia of Linguistics. - New York, 2005.
5. Pulum G.K. African American Vernacular English is not Standard English with Mistakes // The Workings of Language, Westport, Praeger, 1999, p.39-58.

Literary Sources:

1. Stockett K. The Help. - New York: Penguin, 2009.
2. Taylor T. The Help. - Universal City: Dreamworks, 2011.

Prezentat la 28.05.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

LANGUAGE TECHNIQUES OF BUILDING IMAGERY IN THE CONTEMPORARY US NOVELISTIC SETTING OF FILM ADAPTATIONS

Alexandra SUDNIŢÎNA

Catedra Filologie Engleză

În prezentul articol ne-am propus să stabilim care sunt legăturile dintre reprezentarea spaţio-temporală a evenimentelor în romanul american şi expunerea personajelor principale prin intermediul verbal-literar şi cel audiovizual cinematografic. Este efectuată analiza comparativă şi contrastivă a mijloacelor lingvistice care contribuie la reprezentarea personajelor literare în sursa iniţială şi în varianta ei adaptată. Sunt tratate unele aspecte stilistice şi discursive care formează imaginea personajelor reprezentate în opera literară şi adaptarea filmică a acesteia.

One of the ultimate goals of a literary work is to bring out the definitive and meaningful pattern of consistent narrative stratagems that enhance and particularize the unique vision of the literary world re-enacted by its creator. The purpose of the adaptors and the result of their craftsmanship, i.e. the film version, is to recapture, translate and visualize the alleged literary scheme, with the deviations and necessary restructuring urged by the requirements of the audio-visual and verbal media involved in the adaptation process. The focal changes are usually those that appeal to the readers' systematic or occasional perception of the imagery formed in the process of reading a literary piece.

The commonly accepted classification of literary imagery urges for the subdivision into the literal and figurative patterns, which therefore makes the process of identifying the first subgroup less challenging at first glance. However, in spite of the obvious narrative shaping and identification, literal imagery, explicit as it may be, also puts forward a number of questions owing to its intrinsic complexity, which becomes evident whenever the task of defining the character effigy is set before a film translator or a literary critic. It is therefore relevant to be aware of the possibilities and the limitations of both the genres involved in revealing the imagery of the focal and secondary characters in the works of contemporary novelists.

The primary reason is that of the social relevance that a character may bear or acquire as the plot of the novel unravels; the other might relate to the linguistic methods of decoding the image; some further reasons might be attributed to either identifying or reversing the usually accepted archetypal imagery in the contemporary social background. Apparently, while the novel is capable of reflecting the alleged features, the film version should, by definition, serve as the medium of either decoding the covert traits of the character only implied by the writer or narrator, or re-attributing the figure certain properties and shapes that one can omit reading the novel as the primary source.

The broadest definitions of film, naturally implying adaptation, which aims at translating the verbal discourse into its audio-visual verbal version, is very often determined as privileging the concept of the narrative to a high degree, yet transforming the tradition verbal representation mode to evince what the author calls 'the logic of the visible', to which the logic of the audible and the perceptible might as well be added [1]. Apart from giving obvious preference to narrative of the audio-visual, yet still. not discarding the relevance of the primary source, a film, as viewed by P. Pesson, is part and parcel of the humanities, which often focuses on the modifying and revolutionizing capacity of either a work of literature or a film to shape individual permanent or temporary experience realms, which may finally lead to introducing novel motifs into overall cultural climate of a medium [2]. Further the writer asserts that the reverse effect of an adaptation may go as far as transform the way in which a reader or a narratee accepts and comprehends a work of literature.

With the amount of cinematic adaptations gaining cultural acclaim and infusing the daily perception of life with a wide array of variegated culturally determined and socially grounded characters, the aforementioned process has long become a casual phenomenological attribute. Thus, the film adaptation imagery, apart from being represented directly on the screen, also tends to reflect specific character background which helps to apprehend a literary figure with greater precision and adequacy. The book as the primary source in this case appears as an impetus for the further image development and sophistication. In this case the hard and fast definition of images, simplistic as it may seem and covering the general term of the descriptive language,

serves to represent these as equated with pictures, and broadens to include the possibility of reassessing that which is verbalized [3]. The reassessment becomes the primary step in the process of individualizing a work of fiction, with the further procedure reflected in the adaptation itself. As S. Cole suggests, image in itself, reflected in literature as a privileged medium, can help the readers share their personal vision of the character. The act of sharing a vision or imparting a modicum of the novel's unexpected, or the unforeseen, should be developed in a film adaptation, given the natural intersection of the two media.

In addition, any literary image emerges in specific conditions both in a book as the starting character shaping environment and in the film adaptation, which offers a deeper perceptive insight into its nature. The acceptability of a literary or any other image refers to its consistent development within a particular locale, or a spatial narrative field where the actions of the work are set. E. Roberts identifies the setting of a narrative as an environmental unit pertaining to either naturalness or artificiality where the actions evolve, keeping the actants in motion [4]. The idea develops further to encompass the minute details of the place where the story is set, for instance the temporal limits, the specifics of lighting, the auditory impressions, as well as the floristic and faunistic elements, with the climate and olfactory sensations included. The critical assumption therefore is that the setting acquires the central role in showcasing narrative figures and their images, since it represents the integrity of temporal and physical references to the place of the action.

It becomes quite obvious that the truth of the observation gains ground with reference to the character development, since the concept of the setting in time and space mainly imparts specific tokens of social and physical identity to the character. Hence the overlapping of time and locale, which is given a more specific reference that a mere literary setting, and is termed the chronotope. As defined by J. Wolfreys, a chronotope covers both the aspects of time and spatial environment, envisioning the subject, or the character, geometrically and temporally, or generating a chronotopic space [5]. The alleged spatial and temporal medium within the fictitious universe of a novel serves as the character generator in its turn.

It is owing to the particulars of a specific period and territorial span that the characters in a narrative evolve and shape themselves, being incorporated into the canvass of either the telling or the showing mode with the accuracy required by both the reader and the spectator. An example of suchlike character representation, emerging within a specific chronotopic environment, is represented in K. Stockett's award-winning novel "The Help", exposing the narrative figures with distinctive personalities which reveal themselves owing to the particularities of the telling techniques and subsequent image representation strategies. The cinematic adaptation coming out two years after the novel's publication, is also worthy of note, since its version, equally as image-focused and bound as its literary predecessor, reveals peculiar forms of structuring the work's personages employing the possibilities of the cinematic version

The beginning of the novel version locates the protagonist of the novel, Aibileen Clark, in a definitive time-span, where the environment is at first still indefinite, yet possible to recognize owing to the voice of the narrator, i.e. Aibileen herself:

"August 1962. Mae Mobley was born on a early Sunday morning in August, 1960. A church baby we like to call it. Taking care a white babies, that's what I do, along with all the cooking and the cleaning. I done raised 17 kids in my lifetime. I know how to get them babies to sleep, stop crying and go in the toilet bowl before they mamas even get out a bed in the morning" [Stockett, p.1].

The expository passage of the novel, recounted in the first-person, immediately brings to the fore the story-teller, a certain maid taking care of '*white babie*s'. With prior knowledge of the distinct African American dialect, immediately evinced in the first lines of the novel by such phonologic deviations from the norm as the indefinite articles replacing prepositions *('taking care a white babies', 'get out a bed'*), which represent the typical assimilation pattern with the genitive marker *'of'* replaced by *'a'*, it is possible to leap to the conclusion that the action develops in the American South of the 1960ies. This being a hectic politically charged period of the US history, heavily influenced by the notable Civil Rights movement, the Southern postcolonial chronotope comes into the narratee's focus as the exposition unravels. Another conclusion one might arrive at is that the one telling the story is the representative of African American ethnicity, since the attribute *'white'* defining the narrator's specialty sharply contrasts with the dialectal features of the autodiegetic narrative voice. The protagonist is by definition quite religious, which partly explains why the collective character, probably the entire African American community of the region, terms the babies born on Sundays the *'church'* ones. Thus, the chronotope helps identify the narrator-character's occupation, ethnicity and the

general historical background of the work implicitly, through the verbal indicators and deviations from the standard norm of the English language.

However, the aforementioned traits of the storyteller must be deduced by the narratee and urge for careful inspection of the language in question. The scenario, drafted by T.Taylor, on the contrary, clarifies the details from the very beginning:

"Jackson, Mississippi: 1963.

Int. Aibileen's House – Kitchen – Evening.

Aibileen, black, 53, stands at a kitchen sink, washing dishes. She wears a yellow dress with black piping. The framed portraits hang on the wall above her: Jesus Christ and an unknown young black male wearing thick glasses. Aibileen swallows hard.

Aibileen: *I was born in 1911…Chicksaw County, Piedmont Plantation"* [Taylor, p.1].

It is clear that what the novel only implies by the inconspicuous narrative hints becomes obvious owing to the requirements of the script which serves as the primary source of the film adaptation: the location is determined immediately, for the state of Mississippi, Jackson, is one of the typical elements of the postcolonial American chronotopes, which heralds the presentation of the protagonist, defined as a *'black' of '53'* who indulged in the everyday routine activity of washing dishes by the kitchen sink. The chronotopic environment is elicited immediately, with the historical background and temporal boundaries determined precisely: it is in the year of 1963 that the action develops. Moreover, Aibileen's date of birth makes the character herself distinctive and unique, standing out amid other figures of either the same or different ethnicities and occupations.

The narrative pattern of the novel also shapes the spatial and temporal, as well as image-building techniques, in an implicit, more or less indistinct manner at the beginning of the work, and the narratee's second-guessing should bear reference to the knowledge of the US history and politics. The first-person story-teller, whose voice can sound more or less natural, deems the chronological precision of self-identification as unnecessary, and it is owing to her major occupation that the narrate gets to know the status of the main character. The visual indices of the autodiegetic narrator's image are absent from the exposition altogether.

This is definitely not the case of the film adaptation, where the external appearance of the white babies' caretaker is the primary focus: Aibileen *'swallows hard'*, she is wearing *'a yellow dress'* and she is in her early 50ies, the details immediately recreating the visual picture with the efficiency proper to the script. The narrative technique undergoes modification: no 1st person narrative is observed, the monologue being replaced, as is required by the cinematic genre, by the dialogue, with the playwright's remarks fulfilling the function of chronotope definition and image shaping.

Another character who emerges into view immediately in the novel and a fraction later in the script is the alleged white baby, Mae Mobley, the major achievement, as the main character naturally considers, of her toil and care, whom she treats with utmost attention, which gives credit to her undisputed experience:

"But I ain't never seen a baby yell like Mae Mobley Leefoit. First day I walk in the door there she be, red-hot and hollering with the colic, fighting that bottle like it's a rotten turnip… So I took that pink, screaming baby in my arms. Bounced her on my hip to get the gas moving and it didn't take two minutes fore the Baby Girl stopped her crying, got to smiling up at me like she do" [Stockett, p.1].

The archetypal caring mother represented by the image of the protagonist is more obviously and delicately shaped once she assumes the responsibility of the *'Baby Girl'*, the capitalization hinting at the non-discriminating attitude of Aibileen's upon a child of a different ethnicity. The child herself appears visually clear, as the protagonist immediately reveals the parental negligence and overall capriciousness of the 'whites' leaving the baby *'screaming'* and *'red-hot'*, the problem which the black child caretaker immediately fixes. This again individualizes Aibileen's image, since the tradition of child rearing is the skill naturally imbibed by the African American women prior to and after the Civil War in the alleged postcolonial Southern American chronotope.

The film script represents the baby with less detail in the exposition, since only a few features of the baby girl remain explicit:

"Mae Mobley: Ai-bee!

Int. Leefolt Home. Mae Mobley's Room – Morning. Mae Mobley Leefolt, 2 ½ years old, stands in a crib calling out for Aibileen.

Mae Mobley (sing-song): Ai-bee!

Aibileen enters. Her dark black skin contrasts angelically with a light gray dress, white panty hose and shoes.

Mae Moble: Ai-bee!

Aibileen: Hi!

Aibileen lifts Mae Mobley out of her crib" [Taylor, p.2].

The script again gains the upper hand over the novel version in elucidating the key feature of the baby girl, her natural childish self-indulgence and capriciousness, as well as the yearning for care and parental love, which is, as the main character indicates, absent from the Leefolt household altogether. The dialogue of the script, short as it may be, discovers another trait of the central image: Aibileen appears as the angel of mercy and love, her dark skin contrasting with white attire of a maid. The image of the Baby Girl, Moe Mobley, attributes an additional colorful touch to the interaction: she speaks in a sing-song manner, calling out for the one she thinks of as a mother, Aibileen's name becoming a symbol of affection the baby has been deprived of. The setting is limited to the Leefolt residence, which, similar to the previous excerpt from the script, where the main character's kitchen is portrayed, imparts intimate character to the narrative.

In the novel, however, the spatial indicators and the chronotope itself are blurred, since only walking into the *'door'* hints to the presence of the house, while most of other activities are limited to Aibileen's arms, whereas in the script the crib emphasizes distinctive maternal character of the maid-baby interaction.

Thus, as results from the analysis performed, the chronotopic indicators help shaping the literary images in the novel adaptation not less, and at times even more effectively that they do in the initial literary piece. While in the literary work the chronological, as well as spatial components of the chronotope might be given indirect connotations, the script makes the temporal and spatial environment where the action unfolds literal and visually enhanced owing to the requirements of the audio-visual and verbal genre it is meant to serve.

The narrative technique of the monologic discourse, coupled with the autodiegetic first person narrator present in the novel evoke the individualization of the story-telling perspective, with the final touches of the central images to be reconstructed by the narrate; in the cinematic script the visual images placed within the spatial limits of specified chronotopes acquire literal character, complying with the requirements of the cinematic genre of the film version.

References:

1. Elsaesser Th. Studying Contemporary American Film: A Guide to Movie Analysis. - New York: Oxford University Press, 2002, p.15.
2. Pesson P. Understanding Cinema: A Psychological Theory of Moving Imagery. - Cambridge University Press, 2003, p.2-4.
3. Cole S. Reading and Responding to Literature. - London, New York: Harcourt Publishing, p.351.
4. Roberts E. Thinking and Writing about Literature. - New Jersey: Prentice Hall, 1994, 585 p.
5. Wolfreys J., Robbins R. Key Concepts in Literary Theory. - Edinburgh University Press, 2006, p.21

Literary Sources:

1. Stockett K. The Help. - New York: Penguin, 2009, 464 p.
2. Taylor T. The Help. - Dreamworks: Universal City, 2011, 143 p.

Prezentat la 28.05.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

CONCEPTUL DE STRATEGIE ŞI TACTICĂ ÎN DISCURSUL JURIDIC

Nicoleta BAGHICI

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălţi

Exploring the legal discourse, we can talk about communication strategies . Legal discourse - the type of an institutional discourse, predominantly a cognitive-volitional one. The cognitive strategy may be adopted to match its statement correlation with the realizations in speech of the legal discourse.

Cercetând **discursul juridic** avem ocazia să vorbim şi despre **strategiile** conştiente **de comunicare** în discursul juridic. Fiecare societate îşi organizează **sistemul juridic** în funcţie de concepţia pe care o are asupra dreptăţii şi de structura sociopolitică pe care o adoptă. Pe de altă parte, dezvoltarea puternică a relaţiilor internaţionale şi a colaborării internaţionale face posibilă şi necesară apropierea şi influenţa reciprocă a sistemelor de drept.

Discursul juridic este purtătorul unei dimensiuni culturale care se reflectă nu doar în termenii şi expresiile proprii unui sistem juridic, ci şi în modalităţile de a le exprima. Este evident că fiecare domeniu de activitate are un vocabular specific. Dreptul, însă, se distinge de celelalte domenii prin faptul că foloseşte limba drept mijloc de expresie, textele constituind principalul său instrument şi obiect. De altfel, este de la sine înţeles că dreptul nu ar putea exista fără un mijloc de expresie [1].

Trăsăturile lingvistice şi culturale ale dreptului organizează discursul juridic într-un cadru instituţional bine stabilit, care cuprinde tradiţiile, respectiv ideile ce delimitează legalitatea dreptului. Existenţa **limbajului specific dreptului** este marcată de două elemente care îl constituie: există un limbaj juridic pentru că dreptul conferă un sens precis anumitor termeni, iar ansamblul acestor termeni formează **vocabularul juridic**; există un **limbaj juridic** pentru că dreptul îşi enunţă conceptele într-o manieră specifică, enunţurile sale alcătuind discursul juridic [2]. A vorbi despre discurs înseamnă a vorbi despre intenţie. Aşa cum dreptul are finalităţi precise, tot aşa şi discursul juridic are una sau mai multe intenţii clar determinate. Textul juridic este conceput înainte de toate pentru a constrânge sau a provoca anumite comportamente, legea având ca principal obiectiv precizarea drepturilor şi a obligaţiilor. Este vorba despre caracterul normativ al textului juridic ce decurge din legislaţia şi jurisprudenţa care îi conferă regulii de drept recunoaşterea, deci eficacitatea şi natura sa imperativă, condiţii fără de care nu se poate vorbi despre normă juridică [3]. Pentru a atinge obiectivul avut în vedere de către norma de drept, limbajul juridic este supus anumitor condiţii. Astfel, ca şi economia, matematica, medicina, informatica etc., dreptul are un limbaj specific.

Discurs juridic – un tip de discurs instituţional definit de O.S. Isers [4] drept o **strategie comunicativă** a actelor de vorbire care sunt îndreptate spre atingerea **scopurilor comunicaţionale** şi se realizează în **tactici comunicative.** Noi tratăm tactica comunicativa ca pe un **act de vorbire** concret care contribuie la realizarea unei strategii anume.

Discursul înglobează numai formele vorbite sau dialogate ale limbii, pe când textul are forme scrise sau monologice. Discursul este definit ca o unitate de nivel transfrastic, pe când textul poate fi construit şi dintr-o singură unitate sintactico-semantică, fără ca aceasta să aibă în mod obligatoriu structura unei propoziţii. Discursul este actualizarea textului. Noţiunea de discurs este definită fie ca expunere privind o tema politică, fie ca text care formează o unitate destul de completă, caracterizată printr-o puternică coeziune.

În pragmatică, textul este definit ca o secvenţă lingvistică scrisă sau vorbită, formând o unitate comunicaţională, fie că se are în vedere o înşiruire de fraze, o singura frază sau un fragment dintr-o frază. Britanicul Jhon Austin propune o analiză a textului prin raportare la două fenomene logice: constatativ *şi* performativ. El face distincţie între enunţurile de tipul: „iarba este verde”, „soarele străluceşte”, care constată un fapt deja existent, şi enunţurile de tipul „promit să vin”, „te aştept acasă”, care sunt propoziţii performative, deoarece realizarea lor depinde de o serie întreagă de condiţii. Propoziţiile constatative sunt descriptive, în timp ce propoziţiile performative reprezintă acţiuni pe care vorbitorii le realizează sau nu. În procesul comunicării sunt implicaţi doi factori:

– un agent (cel care iniţiază acţiunea) *şi*

– un beneficiar (care beneficiază de acţiunea iniţiată). Aceştia pot emite/percepe o infinitate de propoziţii constatative /performative.

Interogatoriu judiciar – tip de discurs juridic, care este influențat de comunicarea juridică şi care, desigur, îşi are particularitățile sale. Prin **discurs dialogic** – discurs adaptat la destinatar, înțelegem „rezultatul activității comunicaționale în comun a doi sau mai mulți indivizi, incluzând, pe lângă discursul propriu, un anumit set de probe extralingvistice care asigură o comunicare mai eficientă şi adecvată" [5]. Interogatoriul judiciar poate fi definit drept o cercetare efectuată de către un organ de stat (anchetator) desfăşurată sistematic şi organizată ştiințific, în vederea strângerii dovezilor privitoare la o faptă ilegală, apoi a prelucrării şi verificării acestora pentru a lămuri împrejurările în care fapta s-a produs şi pentru a stabili răspunderile [6]. În cadrul interogatoriului judiciar, orice demers pe care îl întreprinde anchetatorul trebuie să plece de la principiul prezumpției de nevinovăție, care asigură obiectivitatea rezultatelor acesteia.

În relația anchetator-anchetat, indiferent dacă acesta din urmă este învinuit (sau inculpat), martor sau persoană nevinovată, elementul de interacțiune îl constituie convorbirea. Însă, în această situație convorbirea nu trebuie înțeleasă drept formă simplă a unui dialog, a unei discuții, ci ca un proces deosebit de complex, un demers anevoios, o stare conflictuală profund tensionată în care, pe de o parte, se încearcă obținerea de date cât mai veridice, iar, pe de alta, ascunderea sau denaturarea acestora, eşecul fiind posibil la oricare din cei doi protagonişti.

În literatura de specialitate, dar şi în practica judiciară termenul „interogatoriu" este folosit impropriu, fiindu-i redus sensul, aria de activitate. Se consideră că termenul în cauză vizează doar o latură a activității de ascultare, şi anume: momentul adresării întrebărilor şi momentul primirii răspunsurilor, neacoperind în totalitate sensul acestui act procedural. Astfel, termenul „interogatoriu" nu se identifică cu noțiunea de ascultare, care presupune atât relatarea liberă a faptelor de către cel ascultat, cât şi adresarea de întrebări de către reprezentanții organului judiciar. În sprijinul acestei afirmații vine Codul de procedură penală (art.71, art.73 alin.(3), art.323). Dar şi în opinia unor specialişti consacrați ascultarea persoanelor constituie rezultatul aplicării procedeului mixt de audiere.

În ce ne priveşte, susținem definiția dată de T.Butoi ***interogatoriului*** ca fiind *„contactul interpersonal verbal, relativ tensionat emoțional, desfăşurat sistematic şi organizat ştiințific, pe care îl poartă reprezentantul organului de stat cu persoana bănuită în scopul culegerii de date şi informații despre o faptă infracțională în vederea prelucrării şi lămuririi împrejurărilor în care s-a comis fapta, identificării făptuitorului şi, în funcție de adevăr, stabilirii răspunderii"* [7].

Cunoaşterea împrejurărilor în care a fost săvârşită infracțiunea şi stabilirea corectă a datelor privind persoana învinuitului (inculpatului) sunt de folos anchetatorului la stabilirea procedeelor tactice de efectuare a ascultării.

Tactica ascultării învinuitului (inculpatului) cuprinde metode şi mijloace legale folosite în activitatea de ascultare, în scopul obținerii unor declarații complete şi veridice, care să contribuie la aflarea adevărului şi la clarificarea tuturor aspectelor cauzei. Dispozițiile legale şi regulile tactice criminalistice reprezintă elemente de bază în stabilirea tacticii de ascultare. O tactică adecvată presupune adaptarea regulilor generale la fiecare cauză în parte, la personalitatea celui ascultat şi la poziția învinuitului (inculpatului) [8].

Procedeele tactice de ascultare a învinuitului, cunoscute în practica autorităților judiciare, sunt:

a) strategiile de interogare vizând folosirea întrebărilor în detaliu;
b) strategiile de interogare repetată;
c) strategiile de interogare sistematică;
d) strategiile de interogare încrucişată;
e) strategiile de interogare vizând tactica complexului de vinovăție;
f) strategiile de interogare vizând folosirea probelor de vinovăție;
g) strategia interogării unui învinuit sau inculpat despre activitatea celorlalți participanți la săvârşirea infracțiunii;
h) strategia interogării vizând spargerea alibiului sau justificarea timpului critic;
i) strategiile vizând interogatoriul psihanalitic.

Analizând materialul lingvistic, pot fi identificate particularități semnificative care sunt determinate de cele două grupuri de partcipanți: 1) **martor** şi **victimă** *şi* 2) **bănuit** şi **pârât**. Aceste particularități determină deosebirea între prevederile procedurale, între scopurile şi obiectivele interogării, metodele (inclusiv psihologice) ce sunt aplicate în cadrul interogării.

Cu toate acestea, divizarea interogărilor în non-conflictuale (martor şi victimă) şi interogări conflictuale (bănuit şi pârât) este neîntemeiată, deoarece ambele forme pot fi inerente acestor categorii de persoane.

Diagnosticarea în cadrul interogării a situaţiei de conflict, analiza psihologică a formei de apărare a persoanei, a metodelor folosite, planificarea tacticii interogării au o importanţă decisivă pentru alegerea strategiei şi tacticii interogării în general.

Luând în considerare caracteristicile interacţiunii partenerilor în limitele **situaţiei comunicative** „interogarea”, ne putem referi la două tipuri de interogare: armonioasă şi nearmonioasă, în dependenţă de statutul şi de rolul participanţilor la proces. Tipul de interogare armonioasă poate fi observat în cadrul comunicării de cooperare, unde notele, relaţiile şi preferinţele comunicanţilor nu sunt contradictorii, ci se află în conformitate cu textele şi tonalitatea lor. Tipul de interogare nearmonioasă este specific pentru comunicarea conflictuală, care se caracterizează prin **eşecuri comunicative**. Determinăm eşecul comunicativ ca o încălcare verbală intenţionată şi involuntară, în urma căreia intenţiile comunicative ale unei sau ale ambelor părţi rămân nerealizate [9].

Uneori, participanţii la proces în mod intenţionat denaturează poziţia oponentului, schimonosind sensul cuvintelor pentru a profita de un anume avantaj în conversaţie. Această tactică nu contribuie la atingerea rezultatelor bune în conversaţie, deoarece va provoca noi divergenţe şi va suprima contactul între oponenţi.

În funcţie de tipul interogatoriului, participanţii la proces urmăresc scopuri de comunicare diferite. Stabilirea obiectivelor defineşte, după cum ştim, setarea de comunicare, importanţa comunicării formează o strategie de comportament verbal [10].

Strategiile de confruntare – strategii cu unul /două sensuri de ignorare a rolului de aşteptare, o evaluare diferită a situaţiei şi apariţia antipatiei, precum şi tactici ca: ameninţări, intimidări, ocară, acuzaţii, batjocură, insulte şi provocări.

Strategiile de cooperare – strategii cu dorinţă bilaterală/unilaterală de justificare a rolului partenerului de comunicare.

Notăm că astfel de tactici, cum ar fi minciuna, ironia, linguşirea, mita, observaţiile, comentariile, solicitările/ rugămintea de a schimba tema, pot fi, în dependenţă de situaţie, atât **de cooperare,** cât şi **de confruntare**. De exemplu, tăcerea poate fi o tactică de cooperare (echivalentul aprobării/încuviinţării, promisiunii, cererii, acordului, ezitării, evaluării) şi o tactică de confruntare (tăcere demonstrativă pentru a termina conversaţia). Adevărata funcţie a tăcerii este dezvăluită într-o anumită situaţie de comunicare. Iată câteva exemple din dosarele instanţelor de judecată unde tăcerea este folosită în diferite funcţii:

– Expertul: ...Domnul P. ştia despre afacerile întreprinderii. Domnule P., nu încercaţi să negaţi!

– Pârâtul: (tăcere)

Tăcerea pârâtului confirmă corectitudinea cuvintelor expertului. În acest caz, tăcerea este folosită ca o tactica de cooperare, ca echivalent de aprobare, deşi nefavorabilă pentru apărare.

Procurorul: Încă o dată vă întreb, aţi pălmuit soţia?

Pârâtul: (tăcere)

Procurorul: Vă sugerez că la confruntare aţi afirmat că i-aţi cauzat leziuni.

Pârâtul: Nu-mi amintesc. Poate, nu am înţeles.

Procurorul: Onorată instanţă, propun să se anunţe protocolul de confruntare.

În timpul interogatoriului, la recunoaşterea definitivă a vinovăţiei inculpatului este utilizată tactica de cooperare – tăcerea, care vizează tăinuirea de informaţii, agravând vina pârâtului. Procurorul de stat a încercat să prevină eşecul comunicaţional, folosind tactica de sugerare. Cu toate acestea, eşecul comunicaţional are loc din vina inculpatului. Un astfel de comportament al inculpatului întăreşte şi mai mult încrederea instanţei de judecată în vinovăţia acestuia.

Interogarea este o unitate dialogică, unul dintre membrii căreia se află în subordonarea unui alt membru. Poziţia statutară diferită a părţilor, precum şi exercitarea presiunilor asupra intervievatului sunt **cauzele conflictului de comunicare.**

Punerea în aplicare a tehnicilor şi tacticilor psihologice pentru recunoaşterea vinovăţiei este importantă pentru a obţine informaţii procedurale mai complete şi relevante.

Utilizarea diferitelor strategii şi tactici de comunicare pentru asigurarea ei într-o societate armonioasă şi depăşirea situaţiilor de conflict sunt foarte importante pentru atingerea obiectivelor.

În **discursul juridic**, scopul, de regulă, e unul – de a stabili adevărata stare de lucruri, însă mijloacele de realizare a acestui obiectiv sunt foarte diferite.

Referinţe:

1. Juristul englez Yon Maley explică relaţia dintre drept şi limbaj astfel: „In all societies, law is formulated, interpreted and enforced: there are codes, courts and constables. And the greater part of these legal processes is realized primarily through language. Language is medium, process and product in the various arenas of the law where legal texts, spoken or written, are generated in the service of regulating social behaviour. Particularly in literate cultures, once norms and proceedings are recorded, standardised and institutionalised, a special language develops, representing predictable process and pattern of functional specialisation." (cf. The Language of the Law, Language and the Law, edited by John Gibbons. - London: Longman, 1994, p.11.)
2. Cornu G. Linguistique juridique. - Paris: Montchrestien, 2005 [1990], p.20.
3. Gémar J-C. Le traducteur et la documentation juridique // Meta, vol.25, no1, mars 1980, p.137. Autorul grupează textele juridice în trei categorii: documente de interes public, cum ar fi legile şi reglementările, hotărârile judecătoreşti şi documentele de procedură; documente de interes privat, cum ar fi contractele, documentele administrative sau comerciale, testamentele şi convenţiile colective; textele de doctrină (Gémar J.-C. La traduction juridique: art ou technique d'interprétation // Meta, vol.33, juin 1998, no2, p.308).
4. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. 3-е изд. - Москва: УРСС, 2003.
5. Колокольцева Т.Н. Специфические коммуникативные единицы диалогической речи. - Волгоград, 2001.
6. Buş I. Psihologie judiciară. Curs universitar. Facultatea de Drept a Universităţii „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, 2002.
7. Butoi T. Note de curs. - Facultatea de Drept a Universităţii „Spiru Haret", 1994/2000.
8. Bieltz P., Gheorghiu D. Logică judiciară. - Bucureşti: Pro Transilvania, 1998.
9. Городецкий Б.Ю. К типологии коммуникативных неудач. - În: Диалоговое взаимодействие и представление знаний. - Новосибирск, 1985, с.64-78.
10. Борисова И.Н. Дискурсивные стратегии в разговорном диалоге. - În: Русская разговорная речь как явление городской культуры. - Екатеринбург, 1996, с.21-48.

Prezentat la 10.04.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

THE CHALLENGE OF PRESCRIPTIVISM IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Tamara MATEI

Catedra Limbi Germanice

Odată cu apariţia fenomenului *Limbi engleze mondiale*, profesorului de limbă engleză îi este tot mai dificil să recomande pentru însuşire o variantă sau alta a limbii engleze. Adepţii prescriptivismului afirmă că există doar o variantă standard a limbii engleze, celelalte fiind o deviere de la această variantă. În articol sunt abordate provocările prescriptivismului în procesul de predare a limbii engleze.

Nowadays we live in a global village, and what seemed impossible not so long ago in terms of encounters, communication, travel is accessible for most people. Interaction requires that people communicate, and it is quite a challenge for those involved in the process, with thousands of languages spoken in the world, to make themselves understood and to understand the others. The English language assumed the role of lingua franca in order to make communication possible between people. The language is studied worldwide in the most remote regions due to the social prestige it confers to its speakers. English is taught and learned in many countries because it is indisputably the international language, it is seen by many as a means to open doors to parts of the world that are not accessible to everyone otherwise, and learners are delighted by the increased international opportunities they believe the knowledge of English will bring to them. Due to all these factors, it is imperative that both teachers and learners should develop an understanding and be aware of the linguistic diversity and have positive attitudes towards World Englishes.

Interacting with people from different countries, we hear English with a range of fluency, which often deviates from the Standard English we have been taught in terms of accent, vocabulary, grammar. When so many people communicate in the same language worldwide, there is a tendency to develop some local varieties of it, which will concern vocabulary, pronunciation and grammar. Although these variations are not opposed to by sociolinguists, there are many who condemn their recognition and are inflexible as regards the standard variant which should be accepted by all the educated people regardless of where they live.

Purists hold the belief that there was a period when the language was pure and it is of utmost importance to restore English to its former state. According to them, language should be stopped from its development and preserved unchangeable.

John Lyons wrote in *Language and Linguistics* that “There are no absolute standards of correctness in language” [4, p.52]. When learners of English as a foreign language make mistakes and say something which violates the well-established rules of grammar and usage, it is considered that they do not sound in English as native speakers do. However, the native speaker should not be idealized as a model for second language learning. Kramsch also questioned the idealization of the native speaker [1, p.15]. She questioned the fact that native speakers use the idealized, standardized version of their language as their speech is influenced by geography, occupation, age, and social status. The ultimate decision is attributed to the society as language can exist only within a society and it is the means of communication and what form of language to accept as the standard variant belongs to the society wholly. Language has the task to help people in their need for communication in the society in order to interact and to establish contacts. Frank Palmer wrote in Grammar “What is correct and what is not correct is ultimately only a matter of what is accepted by society, for language is a matter of conventions within society” [8].

C.L.Wrenn started his book *The English Language* with stating the fact that “Language is the expression of human personality, whether written or spoken” [7, p.1]. He also wrote that “Language is an ever-changing and developing expression of human personality, and does not grow well under rigorous direction” [7, p.84]. Therefore, it is obvious for everyone that just as the human personality develops, so does the language and too much guidance and rigour will produce a counter-effect.

The supporters of prescriptivism base their attitude on an authority whose postulates will be followed by other members of a speech community. This authority in the English language is considered Henry Fowler,

who in *English Usage* set the standards for the British English. Other authorities who consider themselves entitled to prescribe rules of usage are the Oxford English Dictionary lexicographers. However, a number of words and word combinations had been in usage for many years, even centuries, when they were finally introduced in the dictionary. This is the case of *acid rain* and *politically correct,* for example, the former having been recorded in 1859 and the latter in 1793. For this reason and for a number of other reasons prescriptivism is strongly opposed to. Prescription presupposes choices made consciously and thus favours one form over the others. Frequently, the upper class's speech is taken for granted as the standard dialect. This conscious choice has sometimes the aim of promoting the language variant of a certain social class or regional community and this could lead to political controversies. Moreover, anyone considers himself entitled to give advice of what is correct in a language; this is why many linguists are sceptical of the quality of advice given in many usage guides.

Prescriptivism criticizes any deviation from the imaginary standard, thus failing to recognize the natural process of linguistic change and variation. The standard to which it appeals may refer to some previous stages of the language evolution. In doing so, the prescriptivists are averse to linguistic change and diversity. Prescriptive attitudes are quite widespread and they are characterised by a resistance to the facts of language use; their supporters tend to view as inferior even well-established usage which does not conform to the idealised norm. Such attitudes are damaging from the educational point of view, especially when it is attempted to enforce them in communities in which the range of variation is greater than in Great Britain. In addition, many young people are included in various exchange programmes, supported and financed by the governments of the English-speaking countries. They have to study and live in a community in which English seems 'slightly different' from what they have been taught at school, from textbooks in which rules of usage are prescribed rather than described. Such a situation can certainly lead to confusion and misunderstanding. Therefore, over-prescriptivism shapes an inadequate approach to reconciling the need for good standard language.

Any effort to remove or to attach a stigma to a non-standard variety will be regarded as an attack on the values and social identity of the speaker. There are other consequences of language prescription, which are related to a person's mobility and access to employment. A person might speak quite good English, with occasional usages of substandard forms, and for this reason, he or she will be refused certain employment opportunities. However, there will be no official recognition that the refusal is attributed to the use of language. An even more serious negative consequence of prescriptivism is the class discrimination. It is an established fact that those who use the 'unacceptable' grammar and pronunciation generally belong to lower social classes; hence, such attitudes to language may be viewed as discrimination on the grounds of the social class a speaker belongs to. Despite the fact that discrimination on the grounds of race, religion, social class, gender is publicly condemned and disapproved of, discrimination on linguistic grounds is accepted.

Teachers and learners of English face the task of choosing among so many varieties of the language and so many prescriptive authorities in terms of grammar, pronunciation, usage. This task may sometimes be daunting and deter anyone. The English language has not only the most expansive vocabulary of all languages, but it also has confusing grammatical rules, which are necessary to be studied in order to master it. Once one has overcome the difficulties related to grammar and to all the exceptions from the rules, another discouraging task will be the use of prepositions.

The solutions suggested by many leading authorities seem to be of little help. Any country in which English is the official language is entitled to publish textbooks for those who want to learn it. All these books do not reflect the English language as it is spoken by the majority of native speakers. Even those teachers who are worried by over-prescriptive approaches in the classroom feel that prescriptive grammar is of little use in helping them face practical problems.

Many learners and teachers of English are tolerant of the large diversity of Englishes and accept the regional standard and non-standard varieties of the language as structurally effective communicative systems. Teachers have to adopt an alternative approach to teaching English, which will consist in explaining facts about the way in which the great variety of sociolects and regional dialects are related to each other, thus leading to an understanding of the social functions and structural characteristics of the standard dialect.

Nevertheless, the proper usage of a language denotes intelligence and complying with societal rules and their acceptance. The way one speaks will influence the kind of milieu that is considered important for the individual. Spelling is certainly crucial for effective communication as it provides evidence that the person pays attention to the impression made about him or her.

Similar problems with language variation were faced by other languages, such as Italian and French. However, special academies were founded in order to ascertain, refine, and fix these languages, first the Accademia della Crusca in Italy, founded in 1582 with the purpose of purifying the Italian language, and later l'Academie francaise, founded by Cardinal Richelieu in 1635, having the same targets. Language academies currently expound, authorize and censor in many countries across the globe. No academy exists to regulate English usage and therefore there is no universally accepted Standard English.

The scientific truth consists in the fact that Standard English is only one variety among many, although a significant one. Scholars are convinced that all languages, and correspondingly all dialects, are equally appropriate and good as linguistic systems if they meet the needs of their speakers. According to P.Trudgill, "value judgements concerning the correctness and purity of linguistic varieties are *social* rather than linguistic. There is nothing at all inherent in non-standard varieties which makes them inferior. Any apparent inferiority is due only to their association with speakers from under-privileged, low-status groups" [6, p.8]. Therefore, prejudices against non-standard dialects are the same prejudices that reflect the social structure of society. No pronunciation, word or grammatical construction can be considered objectively as being superior to others from a strictly linguistic viewpoint. It was the chance of the London region to impose its dialect as the standard language, but if any other capital area had been chosen, the dialect of that region would have acquired that function, and, no doubt, the same prejudices would have existed concerning the speech characteristics of the other areas. "To say that some word or form is better than some other, because Shakespeare or Milton or King James Bible used it, is like saying that a particular colour of red is better because Titan or Rubens used it. It may perhaps be better for getting a particular aesthetic or artistic effect – that is the creative artist's or critic's concern, not ours; but it is obviously not better from a scientific or practical point of view." [3, p.50] [borrowed from H.Hulban "Syntheses in English Lexicology and Semantics", p.234].

The study of regional linguistic variation has much to offer as the more we know about regional variation and change in the use of English, the more we will appreciate the striking individuality of each of the varieties that is called a dialect, and the less we are likely to adopt a despising attitude towards people from other parts of the world who speak English. An understanding of World Englishes can promote multiculturalism and enrich one's teaching of history and geography. Students come to understand the sociocultural, political, and moral issues related to linguistic diversity. A first step, according to D.Crystal, is "to replace the notion that a regional variety is 'only a dialect', because it lacks prestige of the standard language, with the realization that every dialect is a source of great linguistic complexity and potential" [2, p.299]. Further, the linguist notes that it is difficult to persuade ourselves that a dialect which we find worth detesting is "a variety of the English language which deserves as much respect, as the variety we speak ourselves" [2, p.299].

When learning a language, the foreign student generally learns the standard variant of the English language, because this is the variant which is accepted everywhere in the English speaking world, constituting, at the same time, an important instrument of international communication. However, in most cases, English is taught to non-native speakers by non-native speakers, neither teachers not students being in much contact with native speakers. That is, people do not always speak the way they think they do, and linguistic insecurity is perhaps one of the main motivations for linguistic prescriptivism. Models need to be found which will accommodate the population trends and interactions. Teachers of English are expected to be exposed to multicultural ideas and examples, otherwise they "go out into the world in very much the same state of mind as a certain zealous sort of religious missionary who seeks to show 'the lost' the error of their ways – without knowing anything about their ways" [5, p.95]. Teaching English and learning English turn out to be complex and difficult tasks. In order to achieve positive results, it is of utmost importance in the process of training teachers to create awareness of the status and functions of World Englishes in the world today and in that of the future.

Therefore, teachers should lead students to discover language differences as a way of laying a foundation for examining the World Englishes. The teacher of English should teach the common core that stands at the basis of all the English dialects and guide the learner to stick to one variant of the English language rather than select what seems more likeable and attractive from each variant. Moreover, this common core will enable people to pass any tests in English, as they will be made up based on the essential features of English, which are a component part of all the World Englishes.

Moderate prescriptivism has to be compulsory in teaching a language as learners should be aware of standard literary language with all its conventions, though artificial sometimes, as literary language is part of the cultural system. They should certainly know it and be able to use it freely. Yet, no illusions about its real form should be developed while teaching, as Standard English (British, American, Australian, Canadian etc.) is not better or more sensible to the needs of communication. Therefore, much of what is taught in the standard language is just a history of artificialities which no longer correspond to the real communication. However, learners should know them because they are part of the cultural community in which they play a role and all the variants of the English languages developed having these artificial rules as the starting point.

References:

1. Braine G. Educators in English Language Teaching. - Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1999.
2. Crystal D. The Cambridge Encyclopaedia of the English Language. - Cambridge University Press, 1995.
3. Hulban H.A. Syntheses in English Lexicology and Semantics. - Iaşi: SPANDA, 2002.
4. Lyons J. Language and Linguistics. An Introduction. - Cambridge University Press, 1981, p.52.
5. McKay S.L., Hornberger N.H. Sociolinguistics and Language Teaching. - Cambridge University Press, 1996.
6. Trudgill P. Sociolinguistics. An Introduction to Language and Society, fourth edition, Penguin Books, 2000.
7. Wrenn C.L. The English Language. - Cambridge: University Printing House, 1977.
8. http://stancarey.wordpress.com/2010/02/16/descriptivism-vs-prescriptivism-war-is-over-if-you-want-it

Prezentat la 04.04.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

INFLUENŢA COMUNICĂRII DIDACTICE ASUPRA CLIMATULUI EDUCAŢIONAL

Olga DUHLICHER, Dorina MACOVEI

Catedra Limbi Germanice

It is obvious that didactic communication by its specific teaching is important for developing an effective and inclusive school climate. Didactic communication directs the work of teachers by boosting their capacity to: a) create a viable lesson plan, b) develop an educational message, c) focus on each student's educational message, taking into account the intellectual, socio-affective and psychomotor peculiarities, d) stimulate continuous improvement of educational action by taking full advantage of the reverse connection to external cycles designed as a prerequisite for self-instruction/self-education. It should be mentioned that didactic communication is the main tool in promoting the educational climate which can influence positively or negatively by its peculiarities.

Este absolut cert faptul că succesele unui elev depind în mare măsură de potenţialul său educativ, de particularităţile psihofiziologice, de complexitatea materialului instructiv. Însă, o atenţie deosebită trebuie să li se acorde atât acestor factori, cât şi unui alt factor, nu mai puţin important, cum este procesul de comunicare în situaţia didactică. Ca urmare, un rol important în edificarea unui climat educaţional adecvat revine profesorului, care trebuie să stimuleze potenţialul creativ al elevilor în procesul instruirii. În activitatea de predare-învăţare din clasă/şcoală, profesorul exercită influenţe sociale specifice – de natură educaţională – asupra elevilor, îndeosebi prin procesul de comunicare. Nu există act de învăţare a elevului în care să nu fie implicată comunicarea: cu învăţătorul prin prezenţa lui fizică sau simbolică, cu semenii prin comportamente sociale, cu alte generaţii etc.

Deşi procesul de comunicare didactică constituie modalitatea fundamentală a activităţii de predare-învăţare a unor conţinuturi specifice divers codificate, relaţia profesor-elev are o mare valoare adaptiv-formativă. Atât pentru educarea prezentă, cât şi pentru formarea elevului, comunicarea didactică are un rol deosebit. Ca formă de interacţiune, comunicarea în situaţia didactică este concomitent relaţia între subiecţi, schimb reciproc de mesaje, acţiune de informare şi formare bilaterală. În general, raţiunea procesului de comunicare, a interacţiunii profesor-elevi în cadrul sarcinilor didactice este de a obţine împreună rezultate pozitive, de a produce schimbări favorabile în mentalităţile, atitudinile şi comportamentele interlocutorilor, de a forma şi dezvolta creativ personalitatea elevilor prin crearea unui climat educaţional deschis şi eficient, ţinându-se cont, totodată, de intervenirea schimbărilor în procesul instuctiv-educativ.

Comunicarea didactică este nucleul practic şi pragmatic al comunicării educaţionale, constituind esenţa însăşi şi vehiculul secvenţelor procesului de învăţământ, derulat sub formă de lecţii. Comunicarea didactică presupune o perpetuă interacţiune între profesor şi elevi, indiferent că este vorba de predare, învăţare, evaluare şi chiar de proiectare didactică [1].

În cadrul discursului didactic trebuie examinate nu doar conţinutul şi formele mesajului transmis, ci şi relaţiile lor cu elementele psihosociale şi situaţionale ale comunicării. Cercetările au stabilit faptul că cei mai influenţi factori ai contextului psihosocial din mediul educaţional sunt: comunicarea interpersonală, relaţiile interindividuale dintre membrii grupului şi comportamentul model al persoanelor semnificative pentru subiecţii în formare. În activitatea grupului şcolar, comunicarea interpersonală reprezintă modalitatea fundamentală de interacţiune psihosocială dintre profesor şi elevi, de realizare a relaţiilor interindividuale de cunoaştere, informare, influenţă, valorizare şi reglare reciprocă.

Funcţia didactică a profesorului se exprimă prin îndeplinirea statutului de model, partener, sfătuitor. Ea se îndeplineşte prin crearea unei atmosfere generale de securitate şi încredere în clasă, prin încurajarea fiecărui elev, prin crearea unui flux de simpatie între profesor şi elev. Astfel, cadrul relaţional din clasă produce efecte specifice asupra interacţiunii subiecţilor educaţiei, schimburilor de mesaje în interiorul şi în afara grupurilor şcolare. Contextul activităţii didactice influenţează nu doar personalitatea elevilor, ci şi a profesorului, calitatea relaţiilor comunicative şi socioafective interpersonale din grup. Contextul este o realitate psihosocială ce rezultă din jocul factorilor obiectivi, situaţionali şi subiectivi, individuali în timpul proceselor de comunicare şi interacţiune socială. Urmare a modificărilor condiţiilor externe şi interne în care se desfăşoară interacţiunile interpersonale şi de grup, contextul poate dezvolta schimbări intra- şi intergrupale. Importanţa contextului

relaţional este deosebită în dezvoltarea personalităţii elevilor şi în realizarea comportamentelor interpersonale. Cercetările arată că atunci când contextul relaţional din clasă este deschis comunicărilor interpersonale, schimburilor cu mediul sociocultural, se creează un climat educaţional propice activităţii didactice. Ca rezultat, climatul psihosocial pozitiv măreşte productivitatea şi coeziunea grupului, are efecte tonice şi stimulative asupra agenţilor educaţionali, favorizează formarea trăsăturilor pozitive de caracter, în general, formarea personalităţii tinerilor, iar în lipsa procesului de comunicare climatul educaţional este unul negativ, reprezentând o sursă de perturbări şi disfuncţii atât la nivelul indivizilor, cât şi al grupului. Structurile funcţionale comunicative, afective interpersonale, natura climatului psihosocial al grupului educaţional constituie variabile psihosociale intermediare între mărimile de intrare şi cele de ieşire.

Este evident că comunicarea didactică prin specificul său este importantă pentru dezvoltarea unui climat educaţional eficient şi deschis. Ea direcţionează activitatea cadrelor didactice prin stimularea capacităţii acestora de a: a) construi un proiect pedagogic viabil în sens curricular; b) elabora mesajul educaţional, ţinând seama de particularităţile: câmpului psihosocial care înconjoară acţiunea educaţională, ambianţei educaţionale rezultate din interiorul şi din exteriorul acţiunii educative, colectivului de preşcolari, elevi, studenţi etc.; c) focaliza mesajul educaţional asupra fiecărui elev, ţinându-se seama de particularităţile intelectuale, socioafective, psihomotorii; d) asigura repertoriul comun cu elevul prin proiectarea corelaţiei subiect-obiect simultan la nivel de comunicare intelectuală - afectivă - motivaţională; e) stimula perfecţionarea continuă a acţiunii didactice prin valorificarea deplină a ciclurilor de conexiune inversă externă concepute ca premisă a autoinstruirii/auto-educaţiei [2]. Aspectul comunicativ al activităţii pedagogice prin stabilirea şi întreţinerea relaţiilor dintre agenţii educaţionali şi menţinerea unui climat pozitiv, a unei atmosfere favorabile de muncă în grupul şcolar asigură formarea şi dezvoltarea unor personalităţi creative şi independente.

Calitatea comunicării didactice asupra climatului educaţional va fi eficientă dacă se va ţine cont de modificările care au intervenit în statutul elevului, el transformându-se din obiect în subiect al educaţiei.

A fi subiect al educaţiei ar însemna: dreptul la opinie, dar şi responsabilităţi; în centrul procesului de instruire este plasat elevul; elevul îndeplineşte sarcinile în mod individual; între profesor şi elev există relaţii de cooperare; elevul participă la organizarea procesului de învăţământ prin propuneri de îmbunătăţire a acestuia. A moderniza relaţia profesor-elev înseamnă a crea condiţii optime pentru ca între cei doi poli să se realizeze un schimb reciproc de mesaje, o cooperare. Caracteristica acestei cooperări constă în faptul că ea presupune şi include, alături de circuitul vertical profesor-elevi şi circuitul orizontal elevi-elevi. Cu cât aceasta din urmă funcţionează mai intens, respectiv mesajele circulă mai operativ, cu atât sensul formativ al cooperării se intensifică.

Evident, acest lucru depinde, în primul rând, de profesor, de modul în care el organizează activitatea didactică. Sensul inovator al întregii sale activităţi s-ar putea concretiza în crearea unui mediu şcolar adaptativ care include o gamă largă de intervenţii şi solicitări în concordanţă cu diferenţele individuale dintre elevi.

Climatul psihosocial se apreciază prin nivelul şi calitatea relaţiilor interpersonale ale membrilor, prin satisfacţia/insatisfacţia membrilor faţă de statutul lor în grup, faţă de normele şi criteriile de apreciere şi promovare, faţă de schimbările intervenite în scopul principal şi în scopurile individuale, prin disciplina individuală şi cea de grup.

Relaţia pedagogică este cu atât mai eficientă din punct de vedere educativ cu cât comunicarea funcţionează concomitent la ambele niveluri, formal şi informal, cuprinzând atât mesajele semantice, cât şi ectosemantice. Acel climat afectiv, cu puternice valenţe motivaţionale, este constituit tocmai din aceste mesaje ectosemantice, generate de actul comunicării [3].

Prin comunicarea verbală/nonverbală la fel putem dezvolta un climat afectiv, în care rolul este nu doar al comportamentului profesorului, ci şi al conlucrării lui cu elevii şi se realizează cu contribuţia ambelor părţi. De aceea, profesorul trebuie să sesizeze şi să încurajeze orice iniţiativă, oricât de timidă, a elevilor de a se apropia de el. Elevului îi este frică să nu greşească şi mai ales să nu fie greşit înţeles, dar el doreşte din toate puterile să-şi deschidă sufletul în faţa profesorului. Tonul afectiv pe care profesorul îl imprimă relaţiilor sale cu elevii şi pe care îl induce în relaţiile interelevi generează climatul afectiv favorabil sau nefavorabil bunei desfăşurări a activităţii. Un profesor bun trebuie să fie un excelent „actor", care să exploateze la maximum „haloul" de semnificaţii ale cuvântului rostit. Prin pronunţare, ele trebuie să mişte, să emoţioneze şi să capteze întreaga fiinţă a elevilor. Mişcările, gesturile şi mimica profesorului – ca părţi integrate procesului educativ – trebuie să se convertească în instanţe instrumentale productive, care să vină în întâmpinarea nevoilor unei situaţii didactice concrete [4].

Comportamentul profesorului în comunicarea cu elevii poate fi influenţat şi de anumite mentalităţi care deformează în psihicul colectiv realitatea privind statutul şi rolul de profesor şi, respectiv, de elev. Se întâlnesc distorsiuni în atitudinile profesorului şi în evaluările pe care le face pe baza unor informaţii eronate despre elev, ceea ce impune cunoaşterea profundă de către profesor a personalităţii fiecărui elev şi tratarea lui în cunoştinţă de cauză. Efecte negative are şi tendinţa profesorului de a se adresa elevului „ideal”, ceea ce duce la marginalizarea elevilor care nu corespund tiparului. De asemenea, distorsiuni de comunicare apar şi dacă profesorul se consideră sau este considerat drept singurul deţinător al ştiinţei, elevul neavând, în acest caz, nici posibilitatea şi nici dorinţa de a interveni cu păreri proprii în comunicare, uneori evadând chiar din câmpul comunicării [5].

În relaţia de comunicare, profesorul trebuie să-şi asume rolul de o asemenea manieră, încât elevul să simtă că se doreşte întâlnirea cu el ca persoană şi ca partener de dialog. Situaţia care poate favoriza cel mai bine exprimarea elevului este aceea în care el nu se simte nici judecat, nici interpretat, nici manipulat prin întrebări. Este o situaţie în care elevul se simte ascultat [6]. Astfel, mesajul profesorului are o valoare specifică pentru toţi elevii, dar şi rezonanţe particulare pentru fiecare dintre ei.

Ca transmiţător de informaţii, pentru a reuşi o comunicare didactică eficientă şi, totodată, pentru a favoriza climatul educaţional în timpul procesului instructiv, este important să se ţină cont de o serie de abilităţi în ceea ce priveşte mesajul transmis:

- **claritate** – organizarea conţinutului de comunicat, astfel încât acesta să poată fi uşor de urmărit; folosirea unui vocabular adecvat temei şi autorului; o pronunţare corectă şi completă a cuvintelor;
- **acurateţe** – presupune folosirea unui vocabular bogat pentru a putea exprima sensurile dorite; cere exploatarea completă a subiectului de comunicat;
- **empatia** – vorbitorul trebuie să fie deschis tuturor interlocutorilor, încercând să înţeleagă situaţia acestora, poziţiile din care adoptă anumite puncte de vedere, atitudinile, manifestând în acelaşi timp amabilitate şi prietenie;
- **sinceritatea** – situaţia de evitare a rigidităţii sau a stângăciei, recurgerea şi menţinerea într-o situaţie naturală;
- **atitudinea** – evitarea mişcărilor bruşte în timpul vorbirii, a poziţiilor încordate sau a unora prea relaxate, a modificărilor bruşte de poziţie;
- **realizarea contactului vizual** – este absolut necesar în timpul dialogului ca toţi participanţii la dialog să se poată vedea şi să se privească, contactul direct, vizual, fiind o probă a credibilităţii şi a dispoziţiilor la dialog;
- **înfăţişarea** – reflectă modul în care te priveşti pe tine însuţi: ţinuta, vestimentaţia trebuie să fie adecvate locului şi temei discuţiei, statutului social al interlocutorilor;
- **postura** – poziţia corpului, a mâinilor, a picioarelor, a capului, a spatelui – toate acestea trebuie controlate cu abilitate de către vorbitor;
- **vocea –** urmăriţi dacă sunteţi auziţi şi înţeleşi de cei care vă ascultă, reglaţi-vă volumul vocii în funcţie de sală, de distanţa până la interlocutor, faţă de zgomotul de fond;
- **viteza de vorbire –** trebuie să fie adecvată interlocutorilor şi situaţiei; nici prea mare pentru a indica urgenţa, nici prea înceată, pentru a nu pierde interesul ascultătorului;
- **pauzele de vorbire –** sunt recomandate atunci când vorbitorul doreşte să pregătească auditoriul pentru a recepţiona o idee importantă [7].

Conform acestor abordări teoretice, putem menţiona că comunicarea didactică reprezintă instrumentul principal în favorizarea climatului educaţional, şi anume: prin specificul ei de a fi, poate influenţa pozitiv sau negativ.

Analizată din perspectivă psihopedagogică, comunicarea didactică prin dialog euristic apare ca un model interactiv, profesorul şi elevul fiind în acelaşi timp emiţător şi receptor, între ei creându-se o relaţie de schimb de idei. Codurile folosite sunt cuvinte, imagini vizuale, sunete, gesturi etc. Comunicarea didactică se perfecţionează şi se autogenerează pe tot parcursul desfăşurării sale.

Ca urmare, am determinat următoarele: calitatea procesului didactic depinde semnificativ de calitatea proceselor comunicative ce se stabilesc într-o sală de clasă între educator şi educabili; rezultatele activităţii didactice sunt superioare atunci când cei doi interlocutori generici ai relaţiei educaţionale sunt parteneri în adevăratul sens al cuvântului, ei având posibilitatea de a-şi schimba rolurile (emiţător şi receptor); clasa

şcolară creează un autentic câmp psihologic, ceea ce are ca rezultat faptul că relaţiile şi interdependenţele ce se stabilesc în acest context contribuie la efectele comunicative globale; pentru creşterea efectelor comunicative şi, prin ele, pentru dezvoltarea climatului educaţional, este necesar ca bunele relaţii de comunicare să fie cultivate în mod explicit. Modalităţile de influenţare a climatului educaţional comunicativ al clasei de elevi, prin contribuţia pe care o pot aduce partenerii relaţiei educaţionale: calitatea actelor de comunicare depinde esenţial de gradul de permisivitate sau nepermisivitate comunicativă pe care o induce profesorul, prin atitudinile pe care le adoptă faţă de interlocutor şi faţă de schimbul informaţional şi interpersonal.

Aşadar, comunicarea didactică înglobează şi acele fluxuri informaţionale, intenţionate sau nu, verbale ori nonverbale, ce profilează un univers de discurs pluridirecţional, multicanal şi polisemantic, favorizând astfel un climat psihosocial adecvat.

Referinţe:

1. Dumitru I., Ungureanu C. Pedagogie şi elemente de psihologia educaţiei. - Bucureşti: Cartea Universitară, 2005.
2. Cristea S. Dicţionar de pedagogie. - Bucureşti, 2000, p.42.
3. Nicola I. Tratat de pedagogie şcolară. - Bucureşti, 1996, p.472-473.
4. Cucoş C. Psihopedagogie pentru examenele de definitivare şi grade didactice. - Iaşi, 1998, p.340-341.
5. Albu E. Prevenirea şi combaterea devierilor de comportament la preadolescenţi. - Bucureşti, 2002, p.43.
6. Sălăvăstru D. Psihologia educaţiei. - Iaşi: Polirom, 2000.
7. Cozărescu M. Comunicare didactică. Teorie şi aplicaţie. - Bucureşti, 2003.

Prezentat la 21.06.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

COMPETENŢA DE EDUCAŢIE INTERCULTURALĂ: DESFĂŞURAREA UNUI DEMERS FORMATIV

Olga DUHLICHER

Catedra Limbi Germanice

The competence of intercultural education mobilizes multiple cognitive resources, schemes of perception, anticipation, judgment and thinking, opinions, values, reconstructed representations of the reality, theoretical and methodological knowledge, attitudes, skills, combining a strategy to solve communication problems and harmonization of cultural and social diversity. The model of the competence of intercultural education gathered the normative, teleological, content and technological aspects. The normative aspect of the model is based on the principle of inclusive initial training, the principle of systematical approach in training, and the revaluation of the formative potential principle. These principles derived from the new functions and features of the essence of the educational process and the theories and approaches of renowned researchers. The content aspect is presented through a positive message of the competence of intercultural education resulting from the fusion of implicit and explicit education, in the context of the university and school curricula. The technological aspect proved that the efficiency of the implication lies in combining different forms of teaching activities and the continuity of the objectives of the two phases of the formative experiment: applied – formative and formative-applied. The elaboration of the curriculum focused on competences and the use of the observation sheets were the methodological support of the competence of intercultural education. The model is valuable as it contributed to the formation of the competence of intercultural education, resulting in a functional complementarity of generic competences and specific competences. The formation was performed during the classes of English Didactics (course and seminar), the didactic and pedagogical practice. Developing the didactic competence we strengthened the intercultural competence and we formed the competence of intercultural education.

În abordarea noastră orice relaţionare dintre persoane se realizează prin intermediul competenţei comunicative. Competenţa comunicativă poate fi apreciată drept o metacompetenţă. Ea constituie baza atât pentru formarea şi exercitarea competenţei interculturale, cât şi pentru formarea şi realizarea competenţei didactice.

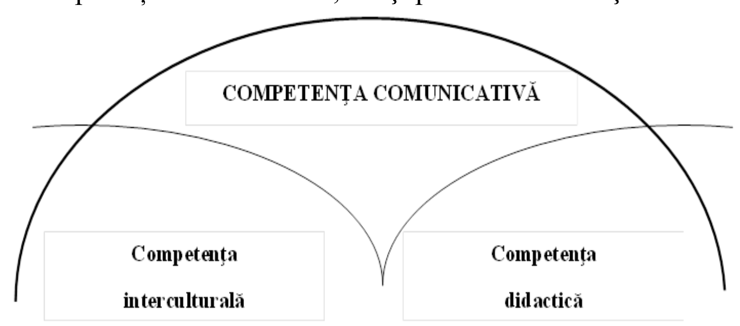

Fig.1. Relaţia dintre competenţa comunicativă, competenţa interculturală şi cea didactică.

Atât competenţa interculturală, cât şi cea didactică au un caracter integrator.

Competenţa interculturală se manifestă prin componenta afectivă, cognitivă şi relaţională/operaţională (comportamentală) care se obiectivează în realitatea socioculturală prin prezentarea de sine şi prin gestiunea relaţionării.

Demonstrarea competenţei interculturale generează un anumit tip de relaţii socioculturale, dar nu presupune în mod cert transmiterea acestui comportament şi celui cu care relaţionezi. Evident că orice dimensiune comportamentală conţine şi aspectul formativ, dar lipsa unei finalităţi în acest sens nu garantează efectul. Pornind de la ideea că învăţarea este implicită, socială şi explicită, şcolară, accentuăm necesitatea formării competenţei interculturale în contextul procesului de învăţământ. Argumentele aduse cu referire la necesitatea unei deschideri, determinată de fenomenele progresului tehnico-ştiinţific, al globalizării şi mobilităţii sporite, subliniază necesitatea formării competenţei interculturale nu doar în contextul unui mediu multicultural, nu doar pentru rezolvarea unor situaţii socioculturale de moment, ci şi pentru pregătirea omului pentru viaţă în sensul promovării unor valori de interculturalitate şi în sensul capacităţii de a face faţă unor posibile

interferenţe culturale. În această abordare, învăţarea implicită, socială lasă loc activităţii educative explicite, şcolare, care presupune un proces proiectat, organizat şi evaluat dintr-o perspectivă pedagogică. Într-o astfel de situaţie, prezenţa doar a competenţei interculturale ca expresie a competenţei comunicative este ineficientă. Actul educaţional realizat de către profesor necesită interferenţa/intercalarea a două dimensiuni comportamentale: interculturală şi didactică.

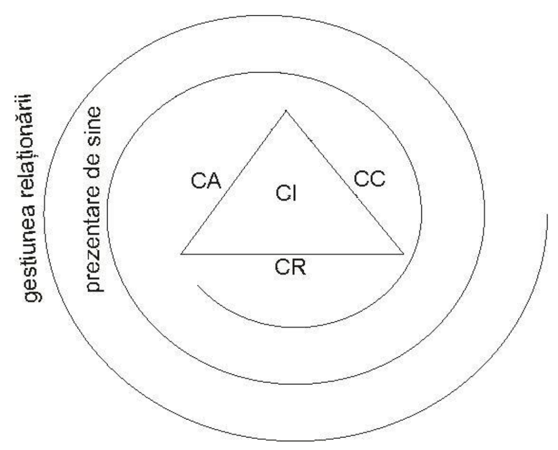

Fig.2. Conţinutul competenţei interculturale.

Competenţa didactică are, la rândul său, un caracter integrator. O definim cu statut de macrocompetenţă şi identificăm următoarele componente: componenta instrumentală; componenta normativă; componenta teleologică; componenta decizională; componenta apreciativă; componenta proiectivă.

Prezenţa competenţei interculturale la studenţii facultăţilor cu profil pedagogic, precum şi prezenţa competenţei didactice nu garantează reuşita educaţiei interculturale a viitorilor discipoli. A face educaţie interculturală înseamnă de fapt a păşi alături de elev în drumul său dinspre o gândire egocentrică spre o gândire universală, dinspre o gândire monoculturală spre o gândire inter- şi pluriculturală bazată pe supleţe şi profunzime, acceptare şi stimă faţă de alte popoare/etnii. Astfel, competenţa interculturală a profesorului trebuie să coloreze întreaga structură a competenţei didactice prin prisma principiilor interculturalităţii. Din aceste raţionamente, lansăm ipoteza că formarea profesională iniţială, ansamblul de competenţe ale viitorilor profesori trebuie să conţină şi *competenţa de educaţie interculturală (CEI)*, care îşi conturează componentele prin fuziunea funcţională dintre dimensiunile competenţei interculturale şi dimensiunile competenţei didactice.

Fig.3. Contextul conturării CEI.

Ţinând cont de faptul că CEI se formează ca rezultat al conexiunii competenţei interculturale şi a competenţei didactice, considerăm oportun a determina parametrii acesteia prin fuziunea aspectelor psihologic, pedagogic şi social ale competenţei interculturale şi a componentelor competenţei didactice.

I. Componenta normativă – *respectarea principiilor în contextul educaţiei interculturale*

a) aspectul psihologic

- recepţionarea empatică a mesajului educaţional; accesibilitatea conţinutului şi strategiei educative în raport cu dezvoltarea psihofizică a elevilor;

b) aspectul pedagogic
- abordarea sistemică a problemei vizate în contextul altor conţinuturi educaţionale; asigurarea caracterului ştiinţific al informaţiei vehiculate despre alte culturi şi al strategiilor aplicate; asigurarea integralităţii rezultatului scontat în scopul acumulării cunoştinţelor despre diverse culturi, formării de atitudini pozitive faţă de cei diferiţi de noi; formarea unor comportamente ce facilitează integrarea interculturală;

c) aspectul social
- respectarea altor culturi pornind de la respectul faţă de propria cultură; determinarea priorităţilor socioculturale în educaţia interculturală; valorificarea potenţialităţii interculturalităţii în formarea dimensiunilor de personalitate.

II. Componenta teleologică/predictivă – *formularea obiectivelor de educaţie interculturală*

a) aspectul psihologic al procesului didactic
- respectarea particularităţilor de vârstă ale elevilor; formarea atitudinilor elevilor faţă de diverse culturi şi reprezentanţii acestora; dezvoltarea interesului elevilor faţă de esenţa/conţinutul altor culturi;

b) aspectul pedagogic
- stabilirea concordanţelor cu structura procesului didactic; stabilirea concordanţelor cu conţinutul actului educaţional; corelarea cu resursele/mijloacele disponibile; determinarea perspectivelor educaţionale;

c) aspectul social
- identificarea tradiţiilor elevilor ca grup etnic vizavi de unele abordări interculturale; determinarea posibilităţilor colaborării şcoală-familie; încadrarea finalităţilor definite în contextul acţiunilor statului/sistemului educaţional în domeniul educaţiei interculturale; proiectarea perspectivei deschiderii socioculturale determinate de finalităţile formulate.

III. Componenta decizională – *capacitatea luării deciziilor în contextul educaţiei interculturale*

a) aspectul psihologic
- analiza aspectelor obiective şi subiective; valorificarea relaţiei profesor-elev; valorificarea climatului psihologic al clasei;

b) aspectul pedagogic
- luarea în consideraţie a integralităţii procesului educaţional; identificarea opţiunii pentru strategia adecvată finalităţilor educaţiei interculturale; determinarea opţiunii pentru un comportament adecvat contextului educaţiei interculturale;

c) aspectul social
- adecvarea deciziei pentru un anumit conţinut sau strategie la contextul sociocultural existent; determinarea/formularea prospectivităţii socioculturale a deciziei.

IV. Componenta instrumentală/operaţională – *capacitatea de a proiecta şi realiza educaţie interculturală*

a) aspectul psihologic
- identificarea tehnologiilor de educaţie interculturală adecvate nevoilor de formare ale elevilor; utilizarea tehnologiilor stimulatorii/motivaţionale; corelarea influenţelor de educaţie interculturală cu particularităţile de vârstă şi individuale;

b) aspectul pedagogic
- proiectarea şi realizarea sistemică şi sistematică a activităţilor de educaţie interculturală; transformarea elevului în subiect al educaţiei interculturale; adecvarea tehnologiilor la finalităţile educaţiei interculturale; utilizarea preponderentă a tehnologiilor formativ-dezvoltative;

c) aspectul social
- proiectarea şi utilizarea tehnologiilor învăţării prin cooperare; valorificarea diferenţelor socioculturale; valorificarea parteneriatului socioeducaţional.

V. Componenta apreciativă – *capacitatea de a evalua contextul rezultatului şi perspectivele educaţiei interculturale*

a) aspectul psihologic
- aprecierea motivelor şi intereselor pentru studierea altor culturi; identificarea empatiei / lipsei de empatie în comunicarea interculturală; aprecierea valorilor interculturalităţii şi multiculturalităţii în contextul sistemului de valori al elevului;

b) aspectul pedagogic
- formularea criteriilor de apreciere a rezultatelor educaţiei interculturale; formularea criteriilor de evaluare a activităţilor de educaţie interculturală;

c) aspectul social
- aprecierea premiselor sociale ale educaţiei interculturale; evaluarea perspectivelor integrării interculturale; aprecierea avantajelor contactului cu alte culturi; aprecierea posibilităţilor clasei ca grup social în formarea dimensiunii interculturale a personalităţii.

Identificarea acestor componente a constituit reperul metodologic în formarea competenţei de educaţie interculturală a viitorilor profesori.

Pentru formarea acestor parametri vom pune în aplicare modelul pedagogic de formare a competenţei de educaţie interculturală, prefigurând influenţa reciprocă a elementelor constitutive sub aspect normativ, teleologic şi tehnologic (Fig.4).

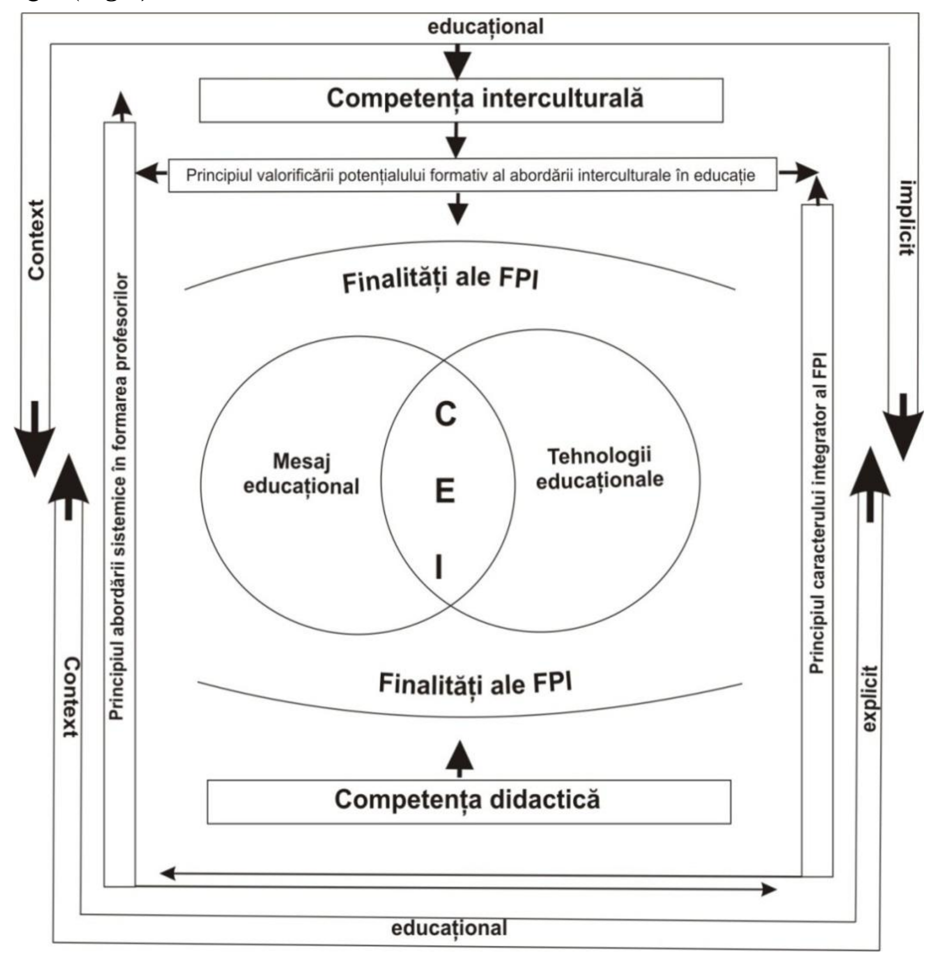

Fig.4. Model de formare a CEI.

Ţinând cont de interconexiunea elementelor procesului educaţional, acest model poate fi aplicat, considerăm, la formarea diverselor competenţe ale viitorilor profesori, prin utilizarea reperului conceptual de fuzionare a competenţelor generale şi a celor specifice. La scara formării CEI, modelul poate fi aplicat nu doar în cadrul specialităţii *Limbi şi literaturi*, ci la oricare altă specialitate ce include şi modulul psihopedagogic.

Modelul de formare a CEI, elaborat în baza reperelor teoretice şi a reflecţiilor determinate de experienţa în sala de curs, a fost validat experimental în cadrul disciplinei *Didactica limbii engleze*. Experimentul a fost constituit din cele trei etape clasice: de constatare, de formare şi de evaluare. Probele experimentale coordonate pentru formarea interculturală a profesorilor au fost administrate pe un eşantion de 138 de subiecţi, studenţi ai Universităţii de Stat din Republica Moldova, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine.

Acceptând realitatea activităţii profesionale şi abordarea formării profesionale orientate spre finalităţi exprimate în competenţe, am încercat să demonstrăm necesitatea formării sistemului de competenţe ale viitorului profesor din perspectiva formării dimensiunilor de personalitate a elevilor. În acest scop, valorificăm concepţia învăţământului universitar, orientat spre formarea unui sistem de calificări rezultat din deţinerea de către absolvent a competenţelor generale (transversale) şi specifice. În situaţia concretă, când tindem să pregătim elevul pentru viaţă în condiţiile deschiderii, mobilităţii şi diversificării culturale, parcursul formativ are următorul design (Fig.5).

Din perspectiva formării formatorilor (în contextul problemei abordate), designul formării profesionale în cadrul universitar are următoarele finalităţi:

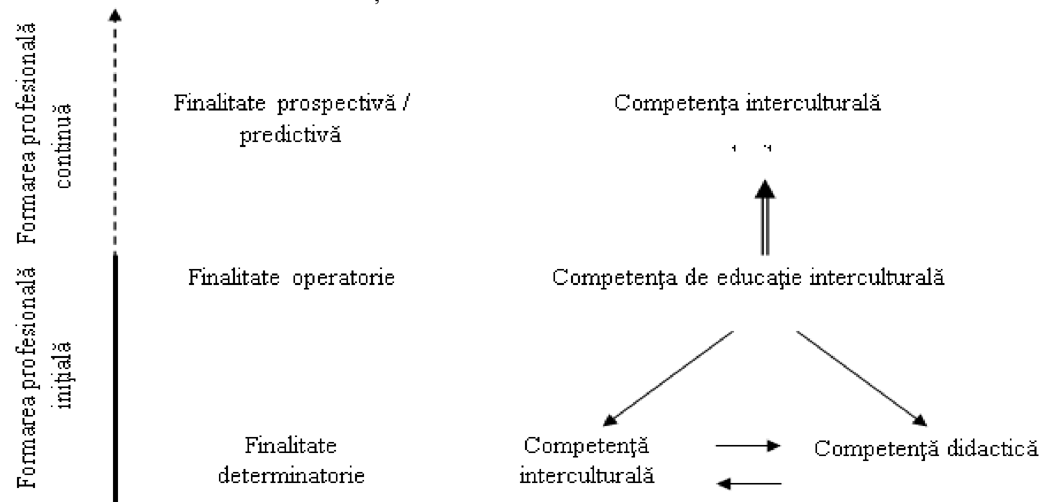

Fig.5. Designul procesului formativ.

Formarea/consolidarea competenţei interculturale şi a competenţei didactice se produce în cadrul programului de formare profesională prin disciplinele programului şi prin modulul psihopedagogic. *Deoarece specificul instruirii în procesul de formare profesională* (22 – Ştiinţe Umanistice, 222 – Limbi şi Literaturi, 222.1 – Limbi şi Literaturi) *favorizează formarea competenţei interculturale, scopul nostru a fost de a consolida şi a amplifica această competenţă*. Atribuind educaţia interculturală noilor educaţii, considerăm că ea poate fi realizată infuzional, prin încadrarea finalităţilor specifice în contextul conţinutului studiat; modular, prin organizarea unui modul consacrat problemei abordate în contextul tematicii curriculare; printr-o abordare interdisciplinară, atunci când activitatea educativă este proiectată şi realizată de către un grup de profesori ce predau diverse discipline; prin organizarea unei discipline aparte ce vizează educaţia interculturală. În cadrul Facultăţii de Limbi şi Literaturi Străine, educaţia interculturală se realizează preponderent infuzional şi prin predarea unor discipline, precum: Semiotica textului englez, Tipologia textului, Lingvistica textului, Sociolingvistica şi Civilizaţia engleză, Mass-Media, Morfologie şi comunicare orală, Lexicul şi gramatica textului, care abordează prioritar acest conţinut educaţional. Din cele prezentate concluzionăm că programul de formare profesională favorizează formarea competenţei interculturale. Pe lângă influenţa educativă implicită, care în fond nu garantează formarea integrală a competenţei, educaţia explicită în context universitar contribuie la formarea şi la consolidarea competenţei interculturale. Cu toate că finalităţile unor discipline pun accent preponderent pe componenta cognitivă sau afectivă, iar alte discipline pe componenta comportamentală, neglijându-se posibilităţile integratoare ale conţinuturilor, efectul integrator se produce prin fuziunea achiziţiilor academice din cadrul mai multor discipline.

Astfel, am constatat că conţinuturile programului de formare conturează cele două dimensiuni ale competenţei interculturale: prezentarea de sine *şi* gestionarea interacţiunii. Obiectivele curriculare care stimulează formarea competenţelor de comparare a valorilor culturii autohtone şi străine (frecvent întâlnite în curriculum) generează abilităţi de fuzionare a acestor două dimensiuni ale competenţei interculturale.

Deoarece modelul elaborat de noi pretinde a avea un caracter general (cu posibilitatea aplicării diverselor programe de formare profesională), menţionăm că o analiză a literaturii în domeniu, precum şi analiza propriei experienţe ne permite dă afirmăm că realizarea infuzională a educaţiei interculturale e posibilă şi în contextul pregătirii pedagogice a viitorilor profesori de la diverse facultăţi.

Formarea competenţei didactice se realizează în cadrul modulului psihopedagogic. Componenta *Psihologie şi Curs opţional la Psihologie* permite formarea competenţelor necesare lucrului cu diverse tipuri de personalitate a elevului şi cu elevii de diferite vârste. Cunoaşterea noţiunilor şi a proceselor psihice sub aspect cognitiv şi emoţional-afectiv contribuie la dezvoltarea capacităţii de emitere a unui mesaj adecvat situaţiei de comunicare şi recepţionarea empatică a mesajului emis de către interlocutor. Cunoaşterea aspectelor psihologice ale relaţionării favorizează perceperea şi aprecierea contextelor socioculturale şi deschiderea persoanei către alte culturi. Componenta *Pedagogie şi Curs opţional la Pedagogie* formează competenţe necesare activităţii în clasă, realizării explicite a procesului educaţional. *Didactica particulară* (Metodica predării limbilor străine) constituie a treia componentă în cadrul acestui modul şi are, după părerea noastră, menirea de a forma la viitorul profesor acele competenţe care îi vor permite să realizeze procesul educaţional al elevilor prin vehicularea unor conţinuturi specifice şi prin realizarea unor finalităţi, care, în conexiune cu alte discipline şcolare, vor contribui la formarea personalităţii elevului în integralitatea sa.

Reperul normativ al formării CEI îl constituie principiile ce determină contextul conceptual al procesului. În primul rând, considerăm necesară respectarea *principiului caracterului integrator al formării profesionale iniţiale*. Deducem acest principiu reieşind din necesitatea abordării integratoare a procesului educaţional (G.Văideanu [1] , T.Callo [2], A.R. Radcliffe-Brown [3]) şi din esenţa implicită şi explicită a fenomenului educaţional. Formarea competenţelor specifice ale viitorului profesor se reperează atât pe competenţe generale (precum cea comunicativă, cu precădere cea de comunicare într-o limbă de largă circulaţie), cât şi pe competenţe specifice programului de formare a viitorului filolog (din analiza datelor prezentate anterior am constatat că, datorită pregătirii anterioare, studenţii deţin elemente ale competenţei interculturale) şi pe competenţe specifice formate prin elementele anterioare (psihologie, pedagogie) ale modulului psihopedagogic, care conturează competenţa didactică. Aceasta constituie şi ea un fundament pentru formarea competenţei de educaţie interculturală. Prin implicaţiile noastre la nivel formativ am încercat valorificarea achiziţiilor anterioare ale studenţilor sub aspectul deţinerii competenţei interculturale şi a celei didactice, consolidarea acestora şi formarea, în baza lor, a competenţei de educaţie interculturală.

Un rol important are şi respectarea *principiului abordării sistemice în formarea profesională iniţială.* Deducem acest principiu din caracterul sistemic al procesului educaţional, care reflectă, după cum se exprimă S.Cristea, „necesitatea realizării unor interdependenţe între toate componentele implicate în mod direct şi indirect în realizarea funcţiilor generale ale activităţii de formare/dezvoltare permanentă a personalităţii umane" [4]. Dacă principiul caracterului integrator al formării profesionale pune accent pe teoria hegeliană asupra unităţii şi influenţei reciproce a elementelor constitutive ale unui sistem, atunci principiul caracterului sistemic al formării profesionale pune accent atât pe unitatea componentelor, cât şi pe permanenta influenţă a acestora, generând fenomenul continuităţii. Din această perspectivă, deducem finalităţi ce se referă la sistem şi finalităţi ce se referă la proces. În acest sens, pornim de la abordarea sistemică a finalităţilor. Pregătirea profesională presupune formarea unui sistem de competenţe în baza interferenţei funcţionale dintre competenţele generale şi competenţele specifice. CEI se formează sub influenţa competenţei interculturale şi a competenţei didactice, precum şi sub influenţa altor competenţe deţinute de către studenţi. Formarea competenţelor constituie rezultatul unui demers educaţional proiectat şi realizat conform unor strategii pertinente. Influenţele sporadice şi incidentale nu garantează durabilitatea achiziţiilor academice.

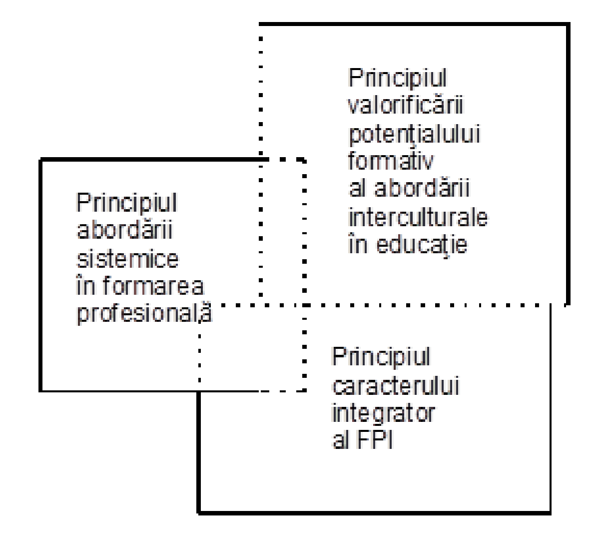

Fig.6. Principii determinante ale formării CEI.

E nevoie să evidenţiem şi *principiul valorificării potenţialului formativ al abordării interculturale în educaţie.* Deducem acest principiu din esenţa socială a educaţiei şi din caracterul axiologic (*a se vedea* [5-8]); influenţa reciprocă dintre educaţie şi societate, exprimată de către P.Bourdieu prin formularea conceptului de habitus; recunoaşterea ideii despre interacţiunea dintre cultură şi societate, precum şi dezvoltarea culturii prin schimbul de valori, formulată de către G.Drach [9]; accentul pus de către G.Văideanu pe necesi-

tatea formării formatorilor din perspectiva interacţiunii socioculturale [10]. Problema interculturalităţii este actuală, iar achiziţiile în acest sens asigură o funcţionalitate mai mare relaţiilor interumane. Posibilitatea şi capacitatea de a cunoaşte şi utiliza reperele culturale ale altor culturi generează beneficii autorealizării personalităţii atât în plan personal-social, cât şi sub aspect profesional.

Toate aceste principii constituie nişte norme, a căror respectare facilitează proiectarea şi realizarea componentei teleologice a modelului de formare a CEI. Finalitatea modelului constă în *formarea competenţei de educaţie interculturală.*

Aspectul conţinutal reflectat în modelul elaborat de noi exprimă în primul rând conţinutul curricular, determinat de programul de studii realizat în cadrul disciplinei *Didactica limbii engleze*, de programul stagiului de practică didactică şi de programul stagiului de practică pedagogică. În aceste programe curriculare este integrat mesajul deschiderii spre alte culturi la nivel cognitiv, de formare a atitudinilor şi aspectul operaţional/comportamental. Noile achiziţii se bazează pe achiziţiile anterioare: cele psihopedagogice, dobândite în cadrul disciplinelor cu caracter psihologic şi al disciplinelor cu caracter pedagogic; cele interculturale, dobândite în cadrul disciplinelor programului de studii 22 – Ştiinţe Umanistice, 223 – Limbi şi Literaturi Străine.

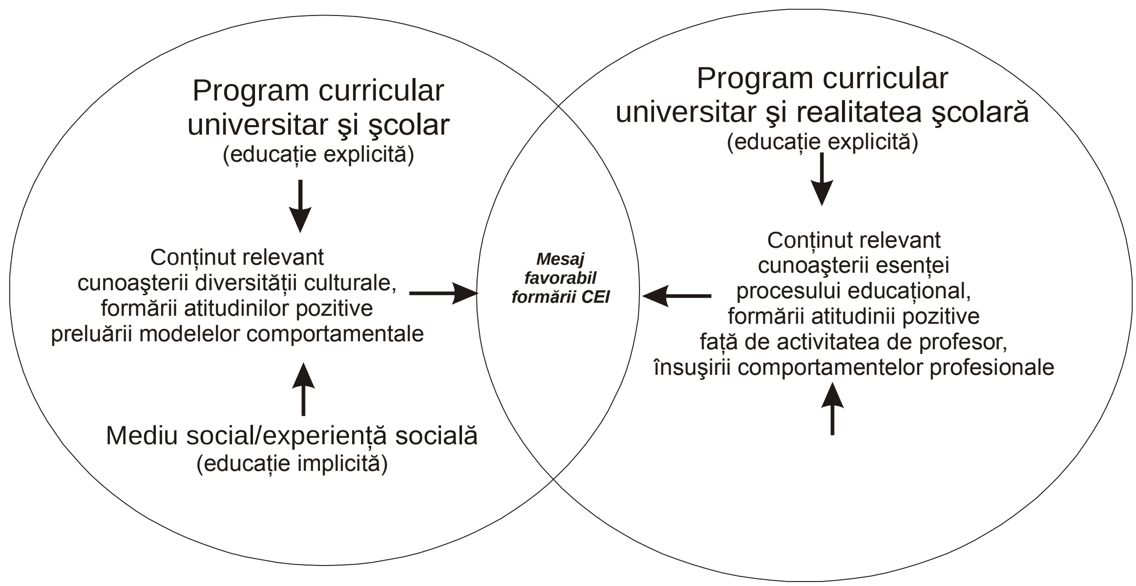

Fig.7. Elementul conţinutal al formării CEI.

Prin realizarea următoarelor activităţi am consolidat competenţa interculturală, am format/consolidat competenţa pedagogică/didactică şi am format competenţa de educaţie interculturală.

Cunoscând reperul normativ, cel teleologic şi conţinutal, conturăm aspectul tehnologic – elaborarea unei strategii adecvate realizării obiectivului, ţinând cont de sistemul de principii. După cum am menţionat, strategia formării CEI a intercalat:

- faza formativ-aplicativă, punându-se accent pe valorificarea posibilităţilor de formare a competenţelor în context universitar;
- faza aplicativ-formativă, punându-se accent pe valorificarea posibilităţilor de formare a competenţelor în context şcolar.

În contextul fazei formativ-aplicative formarea CEI am realizat-o în cadrul disciplinei *Didactica limbii engleze* (curs şi seminar). Demersul formativ a urmat logica predării-învăţării-evaluării, pornind de la reactualizarea, redefinirea, definirea unor noţiuni, stabilirea raportului dintre cauză-efect al unor fenomene, spre crearea unor situaţii-problemă în încercarea de a exersa unele abilităţi şi de a dezvolta unele capacităţi.

Din cele prezentate stabilim că formarea unei competenţe este favorizată de complementaritatea funcţională a învăţării implicite (sociale) şi a învăţării explicite (academice). Promovarea conceptului de competenţă şi încadrarea întregului proces de formare profesională într-un context metodologic de formare a competenţelor contribuie la formarea reprezentărilor despre competenţe ca dimensiuni ale comportamentului profesional şi la conştientizarea perfecţionării continue a acestora.

Prin experimentul formativ am validat modelul pedagogic de formare a competenţei de educaţie interculturală fundamentat ştiinţific, argumentat şi proiectat pe dimensiunea normativă, teleologică, conţinutală şi tehnologică, demonstrând că este aplicabil în contextul formării profesionale iniţiale a studenţilor de la facultăţile cu profil pedagogic.

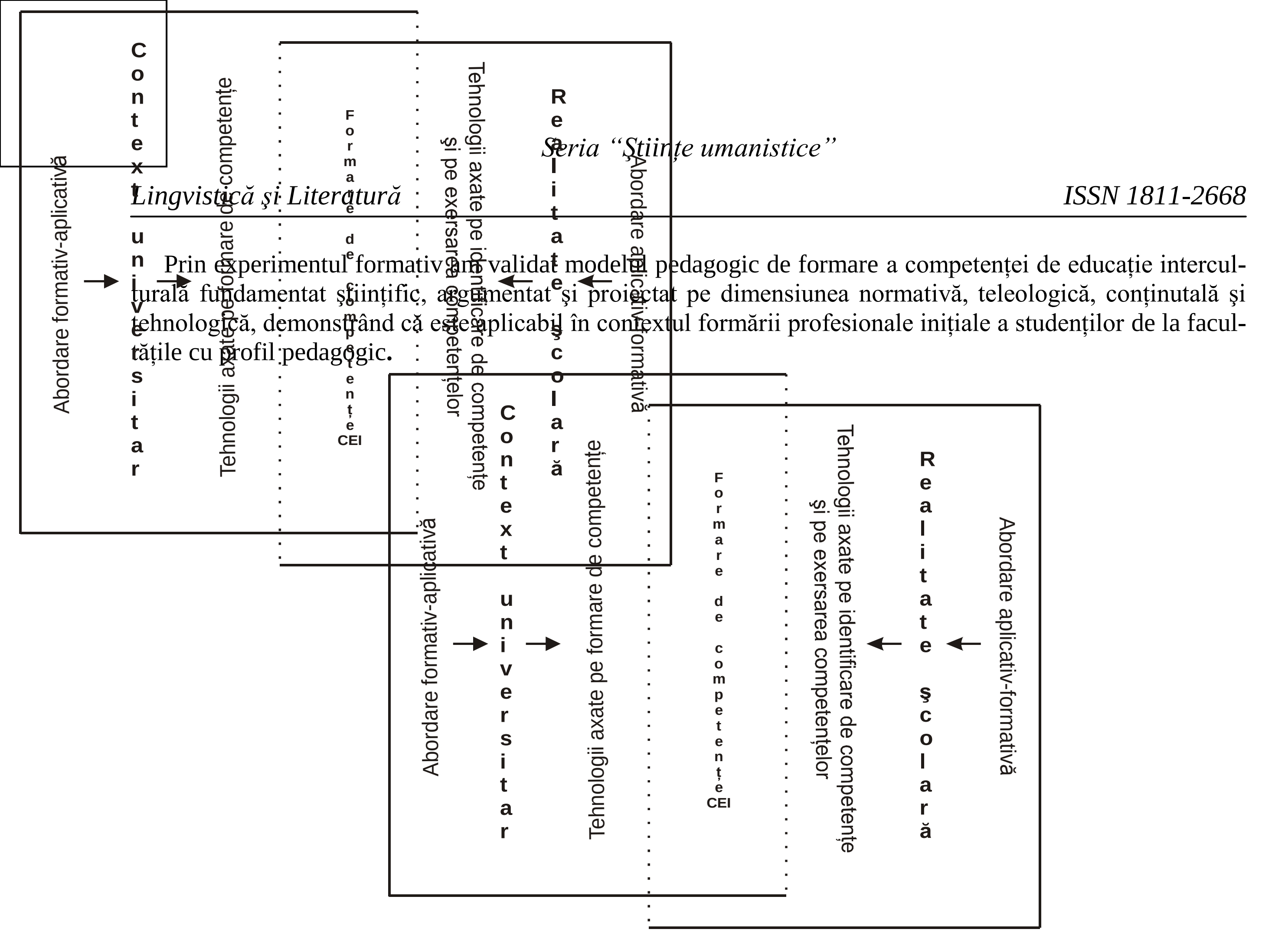

Fig.8. Aspectul tehnologic al strategiei de formare a CEI.

Formarea competenţei de educaţie interculturală s-a integrat în procesul de formare a altor competenţe necesare unui profesor şcolar, punându-se accent atât pe componenta instructivă, cât şi pe componenta formativ-educativă a învăţământului în cadrul disciplinei predate. Formarea competenţei de educaţie interculturală s-a realizat reieşind din aprecierea faptului că educaţia în context formal trebuie să ducă la conturarea întregului sistem de competenţe necesare persoanei pentru integrarea socială. În viziunea noastră, pentru a forma la elevi o careva competenţă, profesorul trebuie să o deţină el însuşi şi, plus la aceasta, să deţină competenţa didactică, care îi serveşte drept instrumentariu educaţional de influenţă în clasă.

Referinţe:

1. Văideanu G. Educaţia la frontieră dintre milenii. - Bucureşti: Editura Politică, 1988.
2. Callo T. Şcoala ştiinţifică a pedagogiei transcendente. - Chişinău: Pontos, 2010.
3. Radcliffe-Brown A.R. Structură şi funcţie în societatea primitivă. - Iaşi: Polirom, 2000.
4. Cristea S. Curriculum pedagogic. - Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 2006, p.51.
5. Ibidem.
6. Macavei E. Pedagogie. Teoria educaţiei. - Bucureşti: Aramis, 2001.
7. Cristea S. Fundamentele Ştiinţelor Educaţiei. Teoria generală a educaţiei. - Chişinău, Bucureşti: Litera Internaţional, 2003.
8. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века. - Москва: Совершенство, 1995; Драч Г. Културология. - Ростов на Дону: Феникс, 2007.
9. Драч Г. Културология. - Ростов на Дону: Феникс, 2007, с.83-86.
10. Văideanu G. UNESCO-50-Educaţie. - Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1996.

Prezentat la 29.06.2012

CURRENT TRENDS IN TEACHING ENGLISH

Oxana BASHIROV, Ina VERETINA

Germanic Languages Department

Există numeroase metode de predare a limbii engleze, unele mai eficiente, altele mai puţin eficiente. Am constatat că diversificarea surselor de instruire presupune strategii moderne de dimensionare, structurare şi predare a limbii engleze. Se impune o nouă modalitate de selecţie a informaţiei, descongestionarea acesteia şi alte criterii de predare-învăţare a limbii engleze. Astăzi accentul se pune pe comunicare. Scopul comunicării în procesul de predare a limbii engleze poate varia: de la simpla transmitere şi asimilare a informaţiei la rezolvarea de probleme, formarea de capacităţi, convingeri, atitudini etc. În prezenta lucrare vom face o descriere a celor mai frecvent utilizate metode de predare a limbii engleze, precum ar fi: studiul de caz, învăţarea limbii în comunitate, calea tăcerii, metoda audiolinguală etc. Desigur, selecţia acestor metode este subiectivă, criteriile după care au fost alese fiind eficienţa lor şi gradul de popularitate. Analizând metodele specificate în studiul nostru, am ajuns la concluzia că metodele tradiţionale încă mai coexistă cu cele moderne, o abordare eclectică fiind eficientă în predarea limbii engleze.

The field of language education is changing at an ever-increasing rate. Traditional notions of education are giving way to newer, more innovative ways of thinking about how we learn, teach and acquire knowledge. Today’s tech-savvy students have a world of resources and information at their finger tips. Today's job market requires more than a knowledge of another language. In the twenty-first century, a comprehensive essential skill set is needed for employment. This includes competence in areas beyond languages such as:

- ✓ *numeracy*
- ✓ *thinking skills*
- ✓ *computer use*
- ✓ *the ability to work well with others*

There are ways to make learning languages fun or more enjoyable, but that does not mitigate the need for continuous and dedicated practice. Traditional, hierarchical and patriarchal attitudes are giving way to more collaborative approaches. Old, authoritative, “teacher-centred” or “expert-centred” approaches to teaching are as out as black and white televisions. Students do not care that their teachers have a big pile of corrections on their desk. Nor do they care that their teachers are overworked and underpaid, or that language programs are the underdog of the institution.

Projects that challenge students to reflect and ask how they themselves have grown and changed in positive ways are definitely in. The use of student *portfolios* is increasing in education in general. When it comes to demonstrations of learning, student portfolios are gaining popularity at a rapid pace. They are collaborative efforts between a student and a teacher that provide clear demonstrations of a student’s progress and achievements. Students are guided by their teachers to develop their own portfolios over time. Student portfolios contain demonstrations of their knowledge and authentic language use. When it comes to demonstrations of learning, student portfolios are gaining popularity at a rapid pace. They are collaborative efforts between a student and a teacher that provide clear demonstrations of a student’s progress and achievements.

Students are guided by their teachers to develop their own portfolios over time. Student portfolios contain demonstrations of their knowledge and authentic language use. Digital and multimedia projects offer evidence of their oral and listening competencies. More and more, electronic portfolios are being used. The beauty of the student portfolio is that the student owns it, not the teacher. There is a trend in language education overall to incorporate *student self-monitoring and self-assessment*. Portfolios are an excellent tool to teach learners how to self-monitor and evaluate, as well as providing them with provable demonstrations of their learning.

Another way of facilitating the English language acquisition is through problem solving activities and tasks which ensure learner participation and interaction.

The Highlights of this class are:

- To improvise the teaching methodology with new techniques in ELT.
- To handle tough students to improve their communication skills in a very easy manner.
- To make all the students to participate in the classroom with a lively environment.

- To implement the latest methodological trends in English language teaching to the native language speaking students.

McKay distinguishes the following methodological trends:

1. The grammar-translation method

The first method which we shall look at in this historical examination, which has prevailed a long time in the teaching of English and of other modern languages, is based on grammar and translation. It is a deductive, intellectual method, according to which the language is acquired by memorising the grammatical rules and paradigms and long lists of vocabulary, and is practised by the application of this knowledge in exercises of direct and inverse translations.

2. The direct methods

Once it was decided that when learning a foreign language, the objective should be the ability to communicate with speakers of that language, rather than just the ability to read literary works, the method using grammar and translation was seen as no longer serving a purpose, or could not at least be employed exclusively.

3. The structural or audio-lingual method

This method, also known as "linguistic", as it was the first to be consciously and intentionally based on a determined concept of language and its acquisition. This method began to invade the education system at all levels: university faculties, technical schools, secondary schools etc.

4. The cognitive approach

According to this approach, the learning of a language consists in acquiring a conscious control of its structures and its phonetic, lexical and grammatical elements, by means of, above all, the study and analysis of these structures, organised into coherent groups of knowledge. Once the student has reached a certain level of cognitive command of these elements, he will develop almost automatically the ability and capacity to use the language in realistic situations.

5. The communicative approach

These days, the methodological trend which appears to dominate the theories of language teaching and its teachers is the communicative, notional-functional approach. Rather than a new methodology, the communicative approach is a general philosophy which has been at the forefront of foreign language learning for the last 15 years. Its basic argument is that the learning of a foreign language should be directed towards the student acquiring communicative competence, that is to say, the acquirement of a series of skills which permit him to communicate with native speakers of the language in the most common situations of daily life [1, p.35-39].

According to Richards J., and Rodgers T., there are different approaches concerning methods of teaching English. They list the followings:

- **Scientific Approach:** improved methods of Teaching English are urgently needed as it is the language of modern technology, science, art, politics, medicine, etc. A systematic and scientific approach is required for its adequate teaching. It causes a lot of confusion if taught haphazardly; really a hard task to accomplish. Unless the teacher adopts befittingly structured and cautiously designed methods, ultimate success is unthinkable. Concerted efforts are needed to charter a well planned programme for the purpose [2, p.56].

- **Community Language Learning:** as the name indicates, this method follows a "humanistic" approach which was supported by *Charles A. Curran*, a specialist in counseling and a professor of psychology at Chicago University. His method is known as *Counseling-Learning*, and it redefines the roles of the teacher (counselor) and learners (the clients) in the language classroom. He developed a holistic approach to language learning, since human learning is both cognitive and affective. For him, learning takes place in a communicative situation where teachers and learners are involved in an interaction. One of its main tenets is for the student to develop his relationship with the teacher. This process is divided into five stages and compared to the ontogenetic development of the child. Thus, feelings of security are established; achievement of independence from the teacher; the learner starts speaking independently; a sense of criticism is developed; and finally, the learner improves style and knowledge of linguistic appropriateness [2, p.59].

- **Inculcating an attitude to learn:** modern trends of education regard the student as the center of all activities. Teacher strives hard to capture his interest and attention as these are vital to all efficient teaching. The success of the teacher does not lie in impressive teaching only rather depends upon the fact how far has he set the student exploring new horizons for himself. It is how to inculcate an attitude to learn; that is all important [2, p.62].

- **Learning by doing:** a lot of emphasis is laid on teaching the action verbs by actually performing the actions. The concepts thus formed sink deep into the mind and one tends to become what one does. Activity provides vividness to experience. For instance, when the students have just returned from the zoo, they would describe their experiences most enthusiastically. Likewise, they would write interestingly about a picnic party or a boating trip, immediately after having a trip. This is how learning process is accomplished by 'doing'. It improves vocabulary in general and action words in particular [2, p.65].
- **Functional Approach:** before the Functional Approach was taken into fashion, reading and writing were initiated with the letters of alphabets which are abstract to the students and is devoid of interest at all. The modern trend opines to establish the functional approach in the teaching of the both. It is necessitated to begin with the words of immediate interest to them and come from the range of their experience. They should also be provided with variety of exercises for the purpose to prepare them to read and write conveniently. The readiness tenure is considered to be a very significant one [2, p.68].
- **Audio- Visual Aids:** modern trend of Teaching English emphasizes a lot on the use of Audio-Visual aids to attract the interest of the students. These are considered to be an integral part of the Teaching of foreign language in the advanced countries. The exercise of pictures, films and lingua phone records infuses a new life in their bones. A teacher who is considerably dedicated to this work, taps up all possible sources to procure the required material. He harnesses the potentialities and capabilities of the students for the purpose [8, p.70].
- **Oral Work:** with a view to laying a concrete foundation in the teaching of English, oral work is highly recognized as the vital skill. It is crystal clear that the unerring language sense which is independent of all grammar, can only be cultivated by forming good speech habits. No syntax knowledge can be of any avail in this regard. Reading and writing are part and parcel of a language but speaking is the natural mode of expression. The traditional methods of teaching language are now considered to be vague ones rather modern trend is very much inclined towards oral practice [2, p.72].
- **Controlled Vocabulary:** a considerable inclination towards conversational approach, does not mean a haphazard presentation of new vocabulary and structures. An arrangement of oral work should be made that befits our conditions. The modern trend is in favour of teaching scientifically selected and suitably graded structures and vocabulary. The words of high frequency should precede those words which occur less frequently in the course of speaking and reading. The teacher should not impart everything whatsoever strikes his mind or comes his way. He should rather follow a carefully chartered programme and well-tried methods and principles of selection and gradation [2, p.75].
- **Play-way-Method:** the interest of the student is the main concern of the modern way of education. While learning through 'Play-Way-Method', he is less conscious of a sense of work, hence no feeling of tiresome, the better he learns. Play-Way-Method captures the attention of the student yielding remarkable results and feedback. Plays, dialogues, declamation contests, debates and competition of vocabulary tests stimulate the interest of the students in language learning [2, p.77].
- **Problem solving approach:** the way the modern trend fascinates the students, is throwing out a problem challenging the students to solve it. It targets at creating in them the habits of reflection and thinking [2, p.79].
- **Brain Storming:** is an advanced and modern teaching technique in which the teacher is not to be a full time participant or speaker rather provides opportunity to the students to guess or seek answers. Having given some clues, the teacher strives to elicit answers from them. Students guess the answers of the desired questions or the meanings of the new vocabulary using hit and trial method but the right answer is finalized by the teacher in the end. The method enhances the capabilities, potentialities and self confidence of the student [2, p.82].
- **The Silent Way:** It is a classroom technique wherein the teacher remains silent while students output the language through simulated experiences using tokens and picture charts as central elements. For instance, a color-coded phonics (sound) chart called a fidel, with both vowel and consonant clusters on it, is projected onto a screen to be used simultaneously with a pointer, thus permitting the pupil to output continually the target language in a sequence of phonemes. Brightly coloured rods are integrated into this method for students to learn spatial relationships, prepositions, colors, gender and number concepts, and to create multiple artificial settings through their physical placement. This method works effectively to promote small group

discussion. Students are encouraged to produce as much language as possible and to self-correct their pronunciation errors through manual gesticulation on the part of the instructor. The greatest strength of this method lies in its ability to draw students out orally, while the teacher listens. This inner criteria allow learners to monitor and self-correct their own production. It is here where this method differs notably from other ways of language learning [2, p.85].

The way of language learning by memorizing forms of verbs, nouns, adjectives, pronouns and grammatical rules is still being used today in formal classes in universities. But there are signs that this is not going to stay for long because of the recent new trends in language learning:

- For one, there are now many courses on language learning in the Internet, some of them are free, at least for the fundamentals. Of course these free courses have ads inserted here and there with options to upgrade for a cost. But if one is really interested and has the time and the Internet connection, language learning is no longer a big problem, unlike before where we have to pay tuition and miscellaneous fees to learn a language in university.
- Secondly, there are now video and audio lessons on language learning that can be accessed through the Internet. Before learners only had the textbooks and the dictionaries. They were never sure if their teacher pronounced the foreign words correctly since he or she was also not a native of that foreign language.
- Thirdly, students have now translations with the click of their computer mouse. This was unthinkable before. They have talking dictionaries and just by typing a word in English, choose the language they want a translation of this word in, and hit the return key and they hear the word in the other language. Apprentices learn languages through cell phones, mp3 players and other gadgets. They can have live online tutors with the use of Skype.

Hadley proposes five principles for proficiency-oriented teaching:

- ❖ Opportunities must be provided for students to practice using the language in a range of contexts likely to be encountered in the target culture.
- ❖ Opportunities should be provided for students to carry out a range of functions (tasks) necessary for dealing with others in the target culture.
- ❖ The development of accuracy should be encouraged in proficiency-oriented instruction. As learners produce language, various forms of instruction and evaluative feedback can be useful in facilitating the progression of their skills toward more precise and coherent language use.
- ❖ Instruction should be responsive to the affective as well as the cognitive needs of students, and their different personalities, preferences, and learning styles should be taken into account.
- ❖ Cultural understanding must be promoted in various ways so that students are sensitive to other cultures and prepared to live more harmoniously in the target language community [2, p.45].

After analyzing all the above mentioned methods and current trends, suggested by scientists we have concluded that the world is changing at a rapid pace. The process of teaching English is in a continuous change. Old, authoritarian models are giving way to gentler, more collaborative models.

Students are as hungry as they ever were to be guided, coached and mentored. Their curiosity about the world around them continues to be piqued. The difference now is that they have that world at their fingertips. They are experiencing the world through technology in a way that their parents and teachers never did. Today's language classroom is vastly different from that of the mid- to late twentieth century. The focus is no longer on grammar, memorization and learning from rote, but rather using language and cultural knowledge as a means to connect to others around the globe. Geographical and physical boundaries are being transcended by technology as students learn to reach out to the world around them, using their language and cultural skills to facilitate the connections they are eager to make. There is a case for a reconceptualized field that is more learner-centered, more collaborative and more technologically driven. The trends in language learning are moving us forward in such a way as to empower our students to communicate with others across the globe in real time.

References:

1. McKay S.L. Teaching English as an International Language. - Oxford: Oxford University Press, 2002.
2. Richards J. & Rodgers T. Approaches and Methods in Language Teaching. - Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

* * *

1. Brutt-Griffler Janina. World English: A Study of its Development. - Clevedon: Multilingual Matters, 2002.
2. Hadley A.O. Teaching Language in Context. - Boston: Heinle and Heinle, 1993.
3. Higgs T. and Clifford R. The push towards communication. - National Textbook Company, 1982.
4. Jenkins J. The Phonology of English as an International Language. - Oxford: Oxford University Press, 2000.
5. Mendelsohn D.J. Learning to Listen: A Strategy-Based Approach for the Second - Language Learner. - San Diego: Dominie Press, 1994.
6. Richards J.C. Listening comprehension: approach, design, procedure. - TESOL Quarterly, 1983.
7. Richards J.C. and Schmidt R. Longman Dictionary of Applied Linguistics and Language Teaching (3rd edition). - Harlow: Longman, 2002.
8. Rost M. Listening in Language Learning. - London: Longman, 1990.
9. Schmitt N. An Introduction to Applied Linguistics. - London: Arnold, 2002.

Prezentat la 26.06.2012

EVALUATION AND ASSESSMENT: CAN THEY GO HAND IN HAND?

Oxana BASHIROV

Germanic Languages Department

Evaluarea în învăţământ constituie o preocupare permanentă a pedagogilor teoreticieni şi practicieni, devenind obiectul numeroaselor dezbateri şi cercetări. În acest articol autorul a întreprins o încercare de a determina similitudinile şi deosebirile dintre evaluare şi apreciere. Analizând definiţiile cuvintelor-cheie ce se referă la tema studiului, ajunge la concluzia ca ele sunt sinonime, ceea ce îl face să presupună că ambele au aceleaşi principii şi funcţii în procesul de instruire. Sunt specificate funcţiile aprecierii şi ale evaluării randamentului şcolar, cu scopul de a stabili raportul dintre noţiunile *evaluare* şi *apreciere*, autorul încercând să evidenţieze punctele de tangenţă şi discrepanţele dintre acestea. S-a constatat că evaluarea şi aprecierea sunt în strânsă legătură şi se prezintă ca elemente componente ale unui proces unitar. Se menţionează că, totuşi, acestea sunt diferite după natura lor şi după rolul pe care îl îndeplinesc.

Assessments and evaluations are everyday terms in education as well as in other areas of life. ***"Assessment"*** is the process that a teacher/examiner conducts to measure how much a student/candidate has learned.

E.g: 1) The students will be assessed at the end of the year.
2) Assessment is done weekly.

"Evaluation" is the process used to measure how effective a particular approach or method is to achieve specified ends.

E.g: 1) The students are using computer-based learning this term and the teachers will evaluate its effectiveness at the end of the year.
2) We must evaluate the new methods of assessment to ensure that they are valid, reliable, relevant and fair [1].

Probably the most frequently given definition of evaluation is: *a systematic assessment of the worth or merit of some object.* This definition is hardly perfect. There are many types of evaluations that do not necessarily result in an assessment of worth or merit - descriptive studies, implementation analyses, and formative evaluations, to name a few. Better perhaps is a definition that emphasizes the information - processing and feedback functions of evaluation. For instance, one might say: *Evaluation is the systematic acquisition and assessment of information to provide useful feedback about some object.* Both definitions agree that evaluation is a systematic endeavor and both use the deliberately ambiguous term "object" which could refer to a program, policy, technology, person, need, activity, and so on. The latter definition emphasizes acquiring and assessing information rather than assessing worth or merit because all evaluation work involves collecting and sifting through data, making judgments about the validity of the information and of inferences we derive from it, whether or not an assessment of worth or merit results.

There is often confusion in people's minds as to the differences between assessment and evaluation. There are some overlaps, but there also are fundamental and important variations. Assessments and evaluations tend to happen at different stages and have a different purpose. Teachers use two distinct processes to help students build lifelong learning skills: assessment and evaluation. Assessment provides feedback on knowledge, skills, attitudes, and work products for the purpose of elevating future performances and learning outcomes.

Evaluation determines the level of quality of a performance or outcome and enables decision-making based on the level of quality demonstrated. These two processes are complementary and necessary in education. This module draws important distinctions between assessment and evaluation, underscoring the need for both processes to occur at separate places and times, and ideally through different roles. Although assessment and evaluation are used for different reasons, they do have some similar steps. Both involve specifying criteria to observe in a performance or outcome. Both require the collection of data and other evidence by observing the performance or by looking at the outcome or product. Both require a performer and a person who collects information about the performance. Both processes also conclude with a report of the findings which include all the similarities and at least as many differences.

The relationship between the people involved is different in the assessment and evaluation processes. In both cases a person (either evaluator or assessor) observes or collects evidence about a performance or outcome; another person performs or develops an outcome. In both cases a person (either the assessee or

client) requests the process (either evaluation or assessment). In assessment, the focus of control rests with the performer; in evaluation, it rests with the observer. In assessment, there is no mention of the actual quality of the performance; only how to make the next performance stronger. There is no language indicating the level of quality, such as *"good," "terrible," "terrific," or "horrible*". Conversely, in the evaluative report, only information regarding the actual quality of the performance is given. This might be in the form of a grade or a score or an evaluative comment, such *as "good work".* The purpose of the evaluative report is to report the level of quality and possibly any consequences based on the determined level of quality [2].

After establishing the similar steps of assessment and evaluation, we will try to analyze the differences between these two processes. They aid each other and complement each other in reaching feasible end of a study or a research. Both words do seem to resemble one another because of which they are often confused with each other as a result. However, assessment is the inaugural step of a scientific study whereas evaluation is the final step that concludes a specific study. Assessment is the process where every data, every observation regarding the study is collected whereas evaluation is the stage where one confirms whether or not the solution to a certain issue or the goal of a certain study has been reached. Assessment helps a case arrive at an evaluation in all sorts of ways. Both these processes are essential for the improvement of a subject or a person. In the case of teachers, marking an exam paper and giving marks to the students would serve as the evaluation which would in turn allow them to come to a conclusion regarding the level of learning of the student [3].

Assessment tends to be an interactive process, involving the student as well as the teacher. The student should be able to see how she is progressing. The assessment often revolves around goals or objectives. The student can go away from the assessment knowing how she has progressed up to that point and where she needs to go from there. On the contrary, the evaluation tends to be carried out at the end of a particular stage or period of time.

According to Angelo T. **assessment** focuses on learning, teaching and outcomes. It provides information for improving learning and teaching. Assessment is an interactive process between students and faculty that informs faculty how well their students are learning what they are teaching. The information is used by faculty to make changes in the learning environment, and is shared with students to assist them in improving their learning and study habits. This information is learner-centered, course based, frequently anonymous, and not graded. While **assessment** focuses on learning, teaching and outcomes; **evaluation** focuses on grades and may reflect classroom components other than course content and mastery level. These could include discussion, cooperation, attendance, and verbal ability [4].

The table below summarizes key differences between assessment and evaluation:

Dimension of Difference: Assessment and Evaluation

DIMENSION OF DIFERENCE	ASSESSMENT	EVALUATION
Content: timing, primary purpose	*Formative:* ongoing, to improve learning	*Summative:* final, to gauge quality
Orientation: focus of measurement	*Process-oriented:* how learning is going	*Product-oriented:* what's been learned
Findings: uses thereof	*Diagnostic:* identify areas for improvement	*Judgmental:* arrive at an overall grade/score

A quality assessment process has four steps:

(1) develop guidelines for the assessor to follow when assessing a performance;

(2) design methods used for the assessment;

(3) collect information about the performance or work product;

(4) report findings to the assessee.

Executing each of these steps insures that the assessor and the assessee agree upon the purpose of the assessment, what is to be assessed, and how the assessment is to be reported.

1) The first step in setting up an assessment is to define the purpose for the performance and the purpose for the assessment. With this information, the person being assessed (assessee) can better determine what is important to assess, and the person doing the assessment (assessor) is equipped to give correct and appropriate feedback.

2) In designing a method for assessment, both parties should collaborate to generate a list of possible criteria that could be used by the assessor to give feedback to the assessee. From this list, both should agree and select the most important criteria that best meet the guidelines from the first step of the methodology. In most cases, this list should contain no more than four criteria.

3) During **the 3rd step,** the assessor must **collect information** consistent with the chosen criteria and factors. It is important for the assessor to note: *(1) the strong points of the assessee's performance* (things done well) and why they were considered strong, *(2) the areas in which the assessee's performance can improve, along with how the improvement could be made,* and *(3) any insights that might help the assessee.* By using this structure for data collection, the likelihood that positive changes in behavior of the assessee, as a result of the assessment, will increase.

4) The final step of the methodology is for the assessor to report findings to the assessee in as positive a manner as possible [5].

We have found it valuable to structure these in a report that consists of three parts (*Strengths, areas for Improvement, and Insights*):

- ***Strengths*** identify the ways in which a performance was of high quality and commendable. Each strength should address what was valuable in the performance, why this is important, and how to reproduce this aspect of the performance.
- ***Areas for Improvement*** identify the changes that can be made in the future (between now and the next assessment) that are likely to improve performance. Improvements should recognize the issues that caused any problems and mention how changes could be implemented to resolve these difficulties.
- ***Insights*** identify new and significant discoveries/understandings that were gained concerning the performance area. Insights include why a discovery/new understanding is important or significant and how it can be applied to other situations [6].

Angelo T. and Cross K. present many classroom assessment techniques. Not all are useful for all classes and no instructor should attempt to use all of them in one course. All, however, are focused on helping the student learn. Bellow we give an example of an assessment technique: [7].

E.g.

Seminar Assessment:

Strengths	• Key points at the beginning of the report. This was helpful because it gave a good foundation for the rest of the report. • All spoke clearly, so the audience was able to hear and be more involved. • Good presentation setup. This made the presentation flow and made everything easier to understand.
Improvements	• You may want to expand more than what is on the screen. Sometimes only the bullet points were read and not expanded upon. This would help others have a better understanding of the subject. • Could have explained words better to allow audience to have a better understanding of the material. • Some team members didn't have good eye contact. This made the audience feel less included.
Insights	• I didn't know polymers were used in the medical industry. • Group members shouldn't wander around while others are speaking.

As is evident from the above table, students are starting to elevate their level of assessment by giving reasons why the particular item is a strength or area for improvement. The insights indicate that students are internalizing both information delivered and things about the process of giving a presentation. However, the level of critical thinking displayed in the insights is usually less than the strengths and improvements. From the instructor's vantage point, groups that tended to deliver strong assessments were also strong performers. Groups that delivered weak assessments tended to give weak performances. The result of the analyzed technique indicates that the students felt that the assessment process helped them become better presenters of information. The outcomes of an assessment are often measured in a structured way, perhaps against a mark scheme or a checklist. It is like a measurement, is goal-orientated and sets new aims. An evaluation involves a value judgment, looking at several assessments and aspects of a student's career. It should summarize strengths and weaknesses, giving a rounded picture of the individual.

Evaluation and assessment are often thought of as having the same meaning because they can sometimes be carried out by one event. However, each serves different purposes because assessment and evaluation are each concerned with different aspects of teaching and learning. We assess our students to establish *"what"* and *"how much"* they have learnt but we evaluate our students and they evaluate themselves to find out *"how"* the learning process is developing.

Assessment and evaluation not only differ in their purposes but also in their use of collected information. While it is possible to use the same tools for the two approaches, the use of the data collected differs. For example, an instructor can use the results of a midterm exam for both assessment and evaluation purposes. The results can be used to review with the students course material related to common mistakes on the exam (*E.g: to improve student learning as in assessment*) or to decide what letter grade to give each student (*E.g: to judge student achievement in the course as in evaluation*) [8].

It's been said that in life, timing is everything. As in life, assessments performed at crucial times in the learning process, can spell the difference between gathering data to evaluate students and using assessments to enhance learning. Based on timing and purpose, four *functions of assessment* in education are established:

- **Formative assessment:** provides diagnostic feedback to students and instructors at short-term intervals; *E. g: during a class or on a weekly basis.*
- **Summative assessment:** provides a description of students' level of attainment upon completion of an activity, module, or course;
- **Evaluative assessment:** provides instructors with curricular feedback; *E. g: the value of a field trip or oral presentation technique.*
- **Educative assessment** integrated within learning activities themselves, educative assessment builds student (and faculty) insight and understandings about their own learning and teaching.

At its most useful, educative assessment (sometimes termed active assessment), is an episode in the learning process; part of reflection and autobiographical understanding of student progress.

After analyzing the four functions of assessment we would like to treat the functions of evaluation in the educational process.

The functions of evaluation in education are: to provide a systematic assessment of the development of these qualities as an outcome of educational endeavour; to serve as the basis for the improvement of the way activities are carried out; to discover whether certain activities have led to desired effects or outcomes. Without the benefit of evaluation, one is unable to determine how well the programme has achieved its goal. Other *functions of evaluation* are:

1) **Evaluation enhances the quality of the teacher:**
   - ✓ Through education teachers are able to find out how far they have been successful in achieving the objectives of education;
   - ✓ Teachers are able to assess the degree to which they have succeeded in their teaching;
   - ✓ Evaluation helps the teachers to adopt appropriate instructional strategies.
2) **Evaluation helps in clarifying the objectives:**
   - ✓ Teacher gets a deeper insight into the various aspects of the topic to be thought.
3) **Evaluation motivates learners:**
   - ✓ Since the teacher continuously evaluation the learner's learning, the student tries to learn the topic well.
4) **Guidance can be given on the basis of evaluation:**
   - ✓ Evaluation makes the individual difference clear;
   - ✓ Through evaluation, specific difficulties of the learner can be identified, so evaluation helps to give guidance.
5) **Evaluation can help in bringing changes in the curriculum:**
   - ✓ The educational investigation is presenting principles and strategies;
   - ✓ Educational evaluation provides the direction for bringing about such changes [9].

According to Sanders James and Fitzpatrick Jody, the formative and summative function can be attributed to the evaluation process too [10].

"When the cook tastes the soup, that's formative; when the guests taste the soup, that's summative."

(Bob Stake)

➢ **Formative evaluation** accompanies the development process, it serves the purpose of quality assurance. Its primary goal is to identify the strengths and weaknesses of the implementation. It provides data which is used to optimise the design of an educational course;

➢ **Summative evaluation** ensures the (subsequent) control of quality, effects and utility of an educational course. The question of interest is whether an educational course or individual components of the course can meet certain expectations in practice [11].

Formative and ***summative evaluations*** can complement each other. At the beginning and during a project, formative evaluation usually plays a greater role; towards the end, summative function often receives greater emphasis. Discussion in this module is intended to strengthen outcomes from assessment and evaluation in teaching/learning situations. Assessment is a process used to improve a performance or outcome. Evaluation is a process used to determine the quality of a performance or outcome and to make decisions based on the quality. Both processes can be ***formative*** (undertaken while an educational process is ongoing) or ***summative*** (taken at the conclusion of an educational process). Before starting either assessment or evaluation it is essential for instructors to clarify the purpose of the process. It is then critical to communicate this purpose to everyone involved and to establish whether this will be conducted as assessment or evaluation. Finally, one should be cautious whenever an assessor will ultimately be an evaluator or when assessment is initiated without buy-in of the assessee.

Assessment without evaluation

The most straightforward example of assessment without evaluation is the end of year examinations where the grade indicates the "attainment" or "achievement" level of each student, which can be measured against the other students. The result is simply that students know whether they have passed or failed and teachers know who are the "good", "average" and "weak" students.

Assessment with evaluation

However, in addition to end of year tests, during the course of a school year students may take smaller tests. Generally, the scores from these smaller tests (such as 6/10 or 62%) will give the teacher the rank order for the students in the class but will probably not tell the students where and why they are going wrong nor will it give them strategies to help them improve. Neither will the scores inform the teacher about how and why the students behaved in a certain way.

In the end we would like to admit that assessment and evaluation are the terminal ends of all scientific inquiries. They need each other, and they support one another, being essential for the improvement of the subject or the person. This article clearly proves that quality assessment is worthy of our attention because it is an important part of the way in which higher education is being shaped and changed. It is interesting, and in our interests, to engage with these processes.

To sum up, we should mention that we assess learning, and we evaluate results in terms of some set of criteria. These two terms are certainly correlated, they can go hand in hand, but it is useful to think of them as separate but connected ideas and processes.

References:

1. Krumsieg K., Baehr M. Foundations of Learning. Third Edition. - Pacific Crest: Corvallis, 2000, p.43.
2. Brown S., Race P., Smith B. 500 tips on assessment. - London: Kogan Page, 1996, p.16.
3. Gibbs G., Habeshaw S., Habeshaw T. 53 Interesting ways to assess your students. - Bristol: TES, 1993, p.29.
4. Angelo T., Cross K. Classroom assessment techniques -a handbook for college teachers. - San Francisco: Jossey-Bass, 1993, p.71.
5. Palomba C.A., Banta T.W. Assessment essentials: Planning, implementing, and improving assessment in higher education. - San Francisco: Jossey-Bass, 1999, p.38.
6. Gardner H. Extraordinary Minds. Basic Books. - New York, 1998, p.52.
7. Angelo T., Cross K. Op. cit., p.73.
8. Borden V., Zak Owens J.L. Measuring quality: Choosing among surveys and other assessment of college quality. - Washington, DC: American Council on Education and Florida State University - Association for Institutional Research, 2001, p.11.
9. Palomba C.A., Banta T.W. Op. cit., p.42.
10. Sanders J.R., Fitzpatrick J.L. Educational evaluation: Evaluation research (Social action programs). - New York: Longman, 1997, p.82.
11. Ibidem, p.27.

Prezentat la 29.06.2012

STUDIA UNIVERSITATIS

Revistă Ştiinţifică a Universităţii de Stat din Moldova, 2012, nr.4(54)

METODOLOGIA ACTIVITĂȚII DIDACTICE DIN PERSPECTIVĂ ACȚIONALĂ

Silvia NUȚA, Steluța POSTOVANU

Catedra Limba Franceză

Differentes étiquettes ont été utilisées pour définir la stratégie d'apprentissage et, parmi celles-ci, nous retrouvons: une technique d'apprentissage, une démarche consciente, un plan d'action en vue de résoudre un problème, une habilité dont on prend conscience.

Aujourd'hui, on s'entend à dire que les stratégies d'apprentissage sont des démarches conscientes mises en oeuvre par l'apprenant pour faciliter l'acquisition, l'entreposage et la récupération ou la reconstruction de l'information. Le développement de la compétence communicative suppose le développement parallèle des compétences linguistiques et pragmatiques de l'apprenant.

Secolul XX şi, mai ales, a doua jumătate a acestuia a însemnat pentru didactică preocupări mai intense, chiar investigaţii ştiinţifice cu privire la problematică şi sistemul său conceptual. Asemenea preocupări s-au aflat sub influenţa gândirii psihopedagogilor A.Binet, W.A. Lav şi E.Meumann.

Noile demersuri în didactică, utilizarea achiziţiilor psihologiei copilului şi abordarea experimentală a problemelor ei specifice nu a însemnat nicidecum renunţarea şi nici discreditarea a ceea ce fusese validat ca eficient pentru instruire şi educaţie.

Aplicarea în sistemul şcolilor noi a didacticii moderne, care este o didactică psihologică şi activă, a realizat trecerea de la didactica preponderent normativă la didactica explicativă şi normativă, generând un salt necesar în dezvoltarea sa.

În prezent, problematica didacticii se constituie, graţie cercetării ştiinţifice proprii, într-un corp unitar de cunoştinţe, în stare să dirijeze şi să uşureze realizarea obiectivelor formării omului prin mijlocirea instruirii, autoinstruirii şi a pregătirii continue a adulţilor. Aceste cunoştinţe se referă la noţiuni, concepte, principii, norme didactice valabile pentru toate obiectele de studiu şi pentru toate tipurile şi gradele de şcoli.

Complexitatea problematicii instruirii este în creştere, atât în plan vertical, cât şi orizontal. Extinderea cercetărilor în adâncime are rolul de a furniza clarificări din punct de vedere logic, sociologic şi phihopedagogic, iar pe orizontală – de a extinde aria sa de cuprindere: de la obiective, conţinut, principii, tehnologie didactică până la tipul de arhitectonică şcolară şi până la relaţia cu factorii umani şi tehnici implicaţi în procesul didactic. În prezent, didactica încearcă să-i arate profesorului că poate spera să obţină binomul educaţional prin învăţământ, avându-se în vedere circumstanţele date şi resursele de care dispune.

Multitudinea, varietatea şi intensitatea cercetărilor de didactică sunt generate de cererea de instruire şi educaţie şcolară şi extraşcolară, exprimată în zilele noastre în forme şi grade nemaiîntâlnite, de progresul ştiinţelor, mai ales al celor relevante pentru didactică şi de cuceririle tehnicii.

Schimbările presupun şi reformarea radicală a sistemului educaţional. Concomitent, în politica reformei educaţionale renovarea curricumului ocupă o poziţie prioritară.

Se preconizează un model de învăţământ universitar formativ mobil şi flexibil, cu disponibilităţi multiple de modificare şi reglare funcţională, de adaptare la mutaţiile continue ale realităţii. Un astfel de model va impune un ansamblu nou şi flexibil de obiective care vizează formarea cunoştinţelor fundamentale, a competenţelor profesionale. Universitatea va trebui să ofere modele de gândire şi acţiune, tehnici de muncă intelectuală şi de inserţie socială, modele de adaptare, capacităţi comunicative, inclusiv într-o limbă străină [1].

Din dorinţa de a se asigura, atât la nivelul discursului teoretic, cât, mai ales, la nivelul praxisului educaţional, o reală şi o semnificativă deplasare de accent de pe dimensiunea informativă pe cea formativă a procesului de învăţământ, noua viziune curriculară nu mai centrează acţiunea educaţională pe conţinuturi, ci pe formarea de competenţe educaţionale complexe şi variate. Nu este vorba numai despre competenţe intelectuale/cognitive, ci şi despre competenţe psihomotorii şi afectiv-atitudinale, toate aceste categorii asigurând caracterul funcţional al cunoştinţelor şi al achiziţiilor studenţilor, care vor putea fi aplicate în contexte situaţionale noi.

Ca vectori principali în desfăşurarea procesului didactic vor fi considerate metodele, procedeele şi strategiile didactice operaţionale acţional-euristice şi mijloacele auxiliare în vederea formării personalităţii studenţilor în conformitate cu idealul educaţional.

Aplicarea diversificativă a metodelor de învăţare, de evaluare a rezultatelor facilitează trecerea de la o activitate la alta, de la un nivel cognitiv la altul, de la concret la abstract şi invers, dinamizează, în ansamblu, gândirea viitorului specialist. Activităţile creative, învăţarea independentă, individuală vor oferi studenţilor stimularea afirmării şi dezvoltarea iniţiativei şi inovaţiei, a fanteziei şi inteligenţei creatoare, îi vor pregăti pentru cerinţele ce evoluează rapid, deosebit de schimbătoare ale epocii moderne, pentru adaptarea lor activă şi creatoare la transformările funcţiilor socioprofesionale.

Promotorii „noilor idei" preconizează restructurări substanţiale în desfăşurarea procesului didactic, având ca cerinţe fundamentale următoarele elemente:

a) activitatea practică – sursă principală de cunoaştere a studentului;
b) la baza procesului instructiv – satisfacerea trebuinţelor de cunoaştere ale studentului;
c) conţinutul şi metodele de lucru trebuie să fie determinate de interesul studentului;
d) profesorul este organizatorul activităţii studentului.

Analizând aceste cerinţe, putem conclude că la baza lor există aceeaşi idee – activismul studentului. Principalul instrument în valorificarea tendinţei spre activitate şi efort propriu al studentului sunt metodele active.

Este evident că învăţământul de mâine va fi cel centrat pe elev, bazat pe participarea activă a acestuia. Trecerea de la învăţământul actual, centrat pe profesor, la învăţământul centrat pe elev va duce la formarea unor tineri autonomi, responsabili, creativi, capabili de a-şi exprima punctul de vedere şi de a evolua rapid în viitor.

Actualmente, ştiinţele educaţiei se orientează spre componentele conţinutale şi procesuale: obiective, conţinuturi, metode, forme, mijloace, evaluare, concepute ca un tot unitar.

În cadrul tehnologiilor didactice componentele constituente pot avea diferite niveluri de expresivitate; mai frecvent se modifică aspectele procesuale, iar cele conţinutale se modifică numai în plan structural, cantitativ, logic. În acest context, obiectivele determină aspectul procesual, deşi uneori şi schimbarea metodelor implică renovarea obiectivelor şi conţinuturilor educaţionale.

Învăţământul contemporan deschide în faţa cadrelor didactice posibilităţi mari de selectare a sistemelor, tehnologiilor, programelor şi strategiilor de instruire.

În prim-plan se plasează obiectivele de dezvoltare intelectuală, care presupun, în parte, capacitatea individului de a căuta independent, de a însuşi noi cunoştinţe şi noi informaţii.

În teoria şi practica pedagogică procesul respectiv este corelat cu strategii active/interactive de învăţare. Ca modalităţi ale activităţii, unele strategii necesită participarea dominantă a profesorului (expunerea orală, lecţia, discuţia etc.); participarea studentului (exerciţii, lucrul individual, în grup etc.); strategii binare ce presupun acţiunile intercorelate ale profesorului şi studentului (metode euristice, problematizate etc.).

Cercetările actuale demonstrează elocvent prioritatea strategiilor active de învăţare care îl pun pe elev în situaţia de participant activ la procesul de instruire-învăţare. J.Piajet şi P.I. Galperin subliniază că dezvoltarea intelectuală se realizează prin intermediul activităţii şi prin activitate. În opinia lui J.Piajet, strategiile active formează autodisciplina, dezvoltă voinţa, interesul, independenţa [2].

Lecţia eficientă întotdeauna reperează pe strategii interactive şi realizează spontan nevoile studenţilor în activitate dacă ele au la bază un suport tehnic (banda video, magnetofonul etc.). Strategiile interactive constituie temelia pedagogiei creative.

Premisele ştiinţifice de bază ale dezvoltării strategiilor interactive de învăţare sunt două idei fundamentale:

- la temelia cunoaşterii şi gândirii este acţiunea;
- gândirea poartă un caracter operaţional.

Pornind de la aceasta, cunoaşterea este interpretată ca acţiune intelectuală care anticipează acţiunea concretă obiectuală. Operaţiile de gândire se formează în baza acţiunilor obiectuale existente, drept consecinţă a interiorizării lor şi a transferului în planul gândirii. În practica instruirii, procesul interiorizării are o semnificaţie importantă, deoarece duce la formarea operaţiilor de gândire şi a noţiunilor noi.

Acţiunile externe devin elemente constructive ale gândirii şi ale conţinutului ei (cunoştinţele, ca şi gândirea, sunt produse ale anumitor activităţi). De aici rezultă principiul învăţării în baza activităţii.

Învăţarea eficientă este posibilă în condiţiile activităţii independente de gândire. Cunoştinţele şi priceperile achiziţionate, mediatizate de astfel de acţiuni, presupun o învăţare activă.

D.Rusubel semnalează că metodele active transformă contactul subiectului cu noul material în formă activă de instruire-învăţare. Importantă este anume participarea activă a însuşi subiectului la actul învăţării.

În funcţie de aceasta, pe cât strategiile contribuie la mobilizarea eforturilor personale în corespundere cu resursele cognitive şi energetice ale studentului (curiozitate, interese, iniţiativă etc.), pe atât ele pot fi numite strategii active de instruire (sau viceversa).

Deseori, prin strategii interactive se înțelege individualizarea procesului de învățământ, activitatea colectivă sau în grup. Spre deosebire de această abordare, psihologia şi pedagogia contemporană pornesc de la premisele că toate acțiunile intelectuale sunt socializate la nivelurile intra- şi interindividuale şi constituie un proces unitar, ceea ce orientează pedagogia activă spre căutarea diferitelor forme de individualizare a instruirii. Elaborarea complexului de strategii active, în contextul cărora studentul va acționa la nivelul posibilităților sale potențiale, presupune intercorelarea instruirii independente cu cea în echipă, în grup etc.

Actualmente, schimbările progresive care se produc în sistemele educaționale au servit drept factor important la dezvoltarea metodologiei şi a metodelor instruirii. Unele din ele, nefiind eficiente, au fost excluse din procesul de învățământ, altele au preluat noi calități şi au devenit bază a noilor tehnologii educaționale.

Nici o reformă a sistemului de învățământ din ultimele decenii nu s-a produs fără schimbarea metodelor de instruire. „Succesul oricărei reforme a învățământului depinde de metodele de instruire. Chiar şi cea mai bună proiectare nu va fi viabilă dacă nu va fi însoțită de schimbările corespunzătoare în domeniul tehnologiilor educaționale”, – a menționat J.Piajet [3].

Direcțiile principale ale modernizării metodelor de predare/învățare sunt corelate cu dezvoltarea sistemului de învățământ în ansamblu: schimbarea radicală a paradigmei educaționale, rolul crescând al ştiinței şi tehnicii în societate.

Pentru atingerea obiectivelor propuse, este necesar ca profesorul să transpună intențiile în acțiuni didactice concrete, respectiv să detalieze sarcinile pe care elevii le au de îndeplinit. Pentru aceasta el dispune de proceduri acționale şi cognitive specifice fixate în memorie prin experiență şi prin studiu individual: strategii, tehnici, metode, procedee de predare – componente care alcătuiesc repertoriul abilităților de predare. Acest repertoriu ia o formă concretă în fiecare activitate didactică şi se obiectivează în demersuri didactice efective, care au drept rezultat modificări în structurile cognitive, afective ale elevilor. Grație percepției profesorului, monitorizării anumitor reacții ale elevilor şi evaluarilor, se elaborează ansamblul de criterii care urmează sa fie aplicate în selecția metodelor didactice cele mai adecvate şi apoi în realizarea efectivă a secvențelor de instruire şi educare.

Deci, în această abordare modernă, tehnologia instruirii semnifică un mod sistematic de proiectare, realizare şi evaluare a întregului proces de învățare şi predare, în concordanță cu obiectivele pedagogice asumate. Cu alte cuvinte, tehnologia instruirii îşi propune, în principal, următoarele:

- să deplaseze accentul mai mult spre învățare şi spre rezultatele învățării decât spre predare;
- să asigure un mediu propice pentru învățare;
- să structureze, să argumenteze şi să organizeze conținuturile instruirii, în aşa fel încât acestea să poată fi integrate în structurile cognitive ale elevilor;
- să proiecteze strategii optime, asecvate de predare, învățare şi evaluare;
- să integreze mijloacele de instruire în procesul de predare-învățare.

Tehnologia instruirii reprezintă un concept integrativ şi dinamic, alcătuit din două subdiviziuni mai mari: metodologia activității didactice, mai bine dezvoltată şi cu o istorie mai îndelungată şi mijloace de învățământ, o diviziune foarte dinamică şi cu influențe semnificative asupra tuturor componentelor procesului instructiv-educativ.

Referințe:

1. Curriculum de bază. - Cimişlia: Editura TIPCIM, 1977, p.8.
2. Piajet J. Psihologie şi pedagogie. - Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1978, p.78.
3. Ibidem.

Alte surse:

1. Bergher G. Omul modern şi educația sa. - Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1973.
2. Huberman A.M. Cum se produc schimbările în educație: contribuție la studiul inovației. - Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.
3. Cerghit I. Metode de învățământ. - Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1997.
4. Ionescu M. Educația şi dinamica ei. - Bucureşti: Tribuna Învățământului, 1998.
5. Mândîcanu V. Tehnologii educaționale moderne. Vol.III. - Chişinău, 1994.

Prezentat la 07.05.2012

ОБ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ОБОРОТОВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАНЦЕВ РУССКОМУ ЯЗЫКУ

Каин УНГУР, Галина ГУЧИНСКАЯ, Ирина САКАРЭ

Кафедра русской филологии

În prezentul articol se examinează cum trebuie folosite frazeologismele în procesul de predare a limbii ruse cetăţenilor de peste hotare, frazeologisme fără a căror cunoaştere este greu de înţeles sensul expresiilor, chiar dacă sensul fiecărui cuvânt este cunoscut.

This article discusses the selection of idioms in teaching Russian for foreigners. Unavailability of knowledge leads to confusion of discourses even when all components, it seems to be, are well known.

В составе любого языка наряду с отдельными словами встречаются и идиомы, т.е. готовые словосочетания, речевые единицы, которые называются идиоматическими или фразеологическими оборотами. Их значение не определяется значением входящих в них слов, а совершенно иное, придающее языку национальный колорит. К фразеологическим выражениям/оборотам относятся пословицы и поговорки.

Из опыта работы со студентами-иностранцами можно выработать определенные критерии отбора фразеологического материала и материала пословиц для его представления на начальном этапе обучения. Согласно этим критериям, можно отобрать необходимое количество фразеологизмов и пословиц, которые не выходят за рамки лексико-грамматического минимума и целесообразны с точки зрения обогащения русской разговорной речи. Самое главное, чтобы изучаемые единицы содержали страноведческую информацию, отражающую своеобразие нашей культуры, и желательно, чтобы вводимые единицы не выходили за рамки материала урока. Кроме того, целесообразно вводить такие фразеологизмы и пословицы, которые понятны исходя из их смысла. Например, *золотые руки, правая рука, повторение – мать учения, на ошибках учатся*.

Изучаемые фразеологизмы и пословицы должны быть понятны на том этапе, когда они вводятся. Например, при изучении форм винительного падежа в значении объекта можно предложить такие фразеологизмы и пословицы: *повесить/вешать нос; семеро одного не ждут; опустить/опускать руки.*

Все предлагаемые единицы нужно объяснять их синонимами в форме свободных словосочетаний на знакомой студентам лексике. Например, *на вес золота = очень дорогой, ценный; кот наплакал = очень мало; в двух словах = точно, коротко и понятно.*

Иногда можно использовать и перевод. Но перевод зависит от многих факторов. Вопрос заключается в том, есть ли фразеологизмы с таким же значением в родном языке. Другой фактор состоит в том, понятно ли значение составляющих фразеологизм компонентов. Если перевод тоже не вполне понятен студентам, можно использовать аналогичные выражения в их родном языке, поясняя фразеологизм фактической жизненной ситуацией.

Фразеологизмы могут иметь отдельные слова – синонимы. Например, *высосать из пальца = выдумать; надуть губы = обидеться; положа руку на сердце = откровенно, чистосердечно; спустя рукава = небрежно.*

Общение на русском языке, правильное понимание русской речи в устной и письменной форме невозможны без знания определенного количества фразеологических единиц, которые входят в ядро русского языка. Незнание фразеологизмов приводит к непониманию высказываний даже тогда, когда, казалось бы, все составляющие их слова хорошо известны.

Фразеология русского языка очень богата. По мнению специалистов, в русском языке несколько десятков тысяч фразеологических единиц, поэтому важно решить, какие единицы нужны в преподавании русского языка иностранным гражданам. Главной в отборе фразеологических единиц должна быть коммуникативная ценность фразеологизма и обусловленность того, насколько и в какой мере они необходимы в общении.

Фразеологизмы и пословицы, которые используются в качестве учебного материала по развитию речи, должны быть отобраны с учетом грамматической структуры и грамматической темы. При изучении русских падежей можно использовать такие фразеологизмы и пословицы, которые часто встречаются в русской речи и соответствуют тому или иному падежу. Например:

- *золотой человек; правая рука; слабое место; умная голова; повторение – мать учения; ученье – свет, а неученье – тьма; сердце – не камень; золотые слова; больное место* (Именительный падеж);
- *ни пуха ни пера; ждать у моря погоды; сколько лет, сколько зим; с первого взгляда; не имей 100 рублей, а имей 100 друзей* (Родительный падеж);
- *не верить/ не поверить ушам своим; не верить/ не поверить глазам своим; ни к селу ни к городу; так себе; сердцу не прикажешь; скажи мне, кто твой друг, и я скажу тебе, кто ты* (Дательный падеж);
- *брать/ взять себя в руки; слово в слово, минута в минуту; дать/давать слово; держать/ сдержать слово; опускать / опустить руки; вешать/ повесить нос; в первую очередь; в последнее время; производить/ произвести впечатление; один за всех, и все за одного; семеро одного не ждут* (Винительный падеж);
- *играть с огнем; какими судьбами, с закрытыми глазами; бросаться словами; не за горами; не хлебом единым жив человек; одним словом* (Творительный падеж);
- *в двух словах; в двух шагах; в крайнем случае; на носу; не в своей тарелке; на самом деле; играть на нервах; не в деньгах счастье; будет и на нашей улице праздник; друзья познаются в беде* (Предложный падеж).

Также с фразеологическими выражениями/ оборотами студентов можно ознакомить при изучении

- <u>формы императива</u>:

Не откладывай на завтра то, что можешь сделать сегодня.
Не имей сто рублей, а имей сто друзей.
Нет друга – ищи, а нашел – береги.
Век живи, век учись.

- <u>числительных</u>:

на первый взгляд;
в двух словах;
один на один;
как свои пять пальцев;
семеро одного не ждут.

- <u>возвратного местоимения ***себя***</u>;

представить себе;
так себе;
держать себя в руках;
себе на уме;
выйти из себя;

- <u>союзов и частиц</u>;

ни пуха ни пера;
ни рыба ни мясо;
ни к селу ни к городу;
ни то ни сё;
ни с того, ни с сего;
то тут, то там;

- <u>простых предложений</u>:

Старый друг лучше новых двух.
Всему свое время.
Аппетит приходит во время еды.
Все хорошо, что хорошо кончается.

Как и отдельные слова, фразеологические обороты могут иметь несколько значений. Например, словосочетание *сойти с ума* имеет значения:

- лишиться рассудка, стать психически ненормальным;
- сильно беспокоиться, тревожиться (схожу с ума от тревоги, когда долго не вижу тебя);
- делать глупости, поступать неразумно (Куда ты едешь? Зачем? Ты с ума сошел? Опомнись!)

В кругу фразеологических оборотов встречаются и синонимы, которые могут иметь различную экспрессивную окраску. Например, *работать, засучив рукава,*
в поте лица,
не покладая рук –
имеют общее значение:

«усердно», но с различными смысловыми оттенками:

- *засучив рукава* – указывает на интенсивность в работе.
- *в поте лица* – работать с большим напряжением, отдавая все силы;
- *не покладая рук* – имеет значение «без устали, прилежно».

Встречаются и стилистические фразеологические синонимы. Например, *вводить в заблуждение (книжн.), водить за нос (разг.)* имеют общее значение – «обманывать». Или, *поднять голову (нейтр.), задрать нос (разг.)* имеют общее значение «возгордиться».

Синонимические ряды фразеологических оборотов могут быть довольно распространенными, например:

- *в два счета;*
- *в мгновенье ока;*
- *в один миг;*
- *одна нога здесь, другая там* – в значении «моментально, вмиг»;
- *во весь дух;*
- *изо всех сил;*
- *что есть духу;*
- *что есть силы* – в значении «очень быстро».

На начальном этапе обучения русскому языку как иностранному студенты еще не владеют в достаточной степени грамматической системой русского языка и имеют ограниченные фоновые знания, поэтому они не могут воспринимать / понимать такие фразеологизмы, как:

- *держать камень за пазухой;*
- *кровь с молоком;*
- *семи пядей во лбу.*

И все же, исходя из практики работы с иностранными студентами, на начальном этапе нужно вводить фразеологические единицы, которые рано или поздно входят в активный лексический запас студентов. Это, так называемые, разговорные фразеологизмы:

- *клевать носом* – дремать сидя и все время отрывистыми движениями поднимать опускающуюся голову;
- *высосать из пальца* – выдумать, сказать что-либо без достаточных оснований, не опираясь на факты;
- *как пить дать* – без сомнения, непременно;
- *надуть губы* – обидеться;
- *на седьмом небе* – в состоянии высшего счастья, радости;
- *остаться с носом* – оставаться без того, на что рассчитывал, обмануться в расчетах;
- *от нечего делать* – от безделья, от скуки;
- *спустя рукава* – работать, делать что- либо небрежно, кое-как.

Есть фразеологизмы, которые покрывают значительное число тем. Это так называемая межтематическая группа, фразеологизмы типа:

- *в конце концов;*
- *во что бы то ни стало;*
- *иметь в виду*

и другие, наиболее актуальные в плане коммуникации. Есть также фразеологизмы, которые не имеют лексических эквивалентов и характеризуются собственным, отличным от слова значением:

- *брать себя в руки;*
- *вести себя;*
- *владеть собою* и др.

Выбор фразеологического материала, наиболее подходящего для учебного процесса, происходит постоянно, и так же постоянно идет поиск наиболее эффективных способов введения их в речь иностранцев. Можно, например, использовать такие упражнения:

1. Из слов и словосочетаний, данных справа, выберите значения, которые соответствуют фразеологизмам слева:

- *в двух словах*	- очень добрый, хороший человек
- *кот наплакал*	- кратко
- *в два счета*	- очень быстро
- *одним словом*	- человек, который может сделать все, за что берется
- *золотые руки*	- коротко говоря
- *золотой человек*	- очень мало
- *рукой подать*	- довольно близко, не так далеко
- *с первого взгляда*	- сразу же, по первому впечатлению

2. Ответьте на вопросы, используя фразеологизмы.

1. Ты быстро решил задачи по математике?- Да, …
2. Ваш друг/ подруга живет близко от вас? – Да, …
3. Вы обрадовались, когда получили хорошие оценки на экзаменах? – Да, …
4. Почему ваш друг получил плохие оценки на экзаменах? Он мало занимался? – Да, …
5. Вчера я познакомился с твоим братом. Он очень хороший, добрый человек! – Да, …
6. Виктор, ты не знаешь, текст надо пересказывать кратко? – Да, …
7. Джон, ты влюбился в Анну сразу? – Да, …

3. Составьте предложения с фразеологизмами из упражнения номер один.

4. Выясните из контекста значение выделенных фразеологических оборотов.

1. От общежития до магазина ***рукой подать***, все расстояние можно пройти за несколько минут.
2. Задание по математике я решил быстро и ***с легким сердцем*** пошел играть в футбол.
3. Студент и на этот раз ***пропустил мимо ушей*** замечание преподавателя.
4. Фамилия этого писателя ***так и вертится*** у меня ***на языке***, но вспомнить ее не могу.
5. Завтра встанем пораньше: ***дел*** у нас ***по горло***.
6. Ты сам разберешься в этом вопросе, если у тебя есть ***голова на плечах***.
7. ***Не суй свой нос*** в чужие дела.
8.Ты учил, учил математику, а сдал экзамен ***с грехом пополам***.

5. Придумайте ситуации, где можно использовать следующие пословицы:

Век живи, век учись.
Не имей сто рублей, а имей сто друзей.
Сердцу не прикажешь.
Не в деньгах счастье.
Повторение – мать учения.
Семеро одного не ждут.

Использование фразеологизмов в учебном процессе помогает преподавателю в обучении иностранцев яркой русской речи.

Литература:

1. Даль В.И. Пословицы, поговорки и прибаутки русского народа. - Санкт-Петербург, 1997.
2. Войнова Л.А., Жуков В.П, Молотков А.Н., Федоров А.И. Фразеологический словарь русского языка. 4-е издание. - Москва: Русский язык, 1986.
3. Кохтев Н.Н., Розенталь Д.Э. Русская фразеология. - Москва, 1990.
4. Куртова Е.Р. Analysis of Idiom Translation Strategies from English into Russian // Creşterea impactului cercetării şi dezvoltarea capacităţii de inovare: Conferinţa ştiinţifică cu participare internaţională, 21 – 22 septembrie 2011. - Chisinau, 2011, p.364-368.
5. Русский язык для студентов- иностранцев. Сб.метод статей // Русский язык (Москва), 1984, №23, с.71-78.
6. Шанский Н.М., Зимин В.И., Филиппов А.В. Опыт этимологического словаря русской фразеологии. – Москва: Русский язык, 1987.
7. Шанский Н.М., Быстрова В.А. О принципах составления учебного фразеологического словаря русского языка для иностранцев // Русский язык за рубежом, 1978, №3, с.69-73.

Prezentat la 02.04.2012